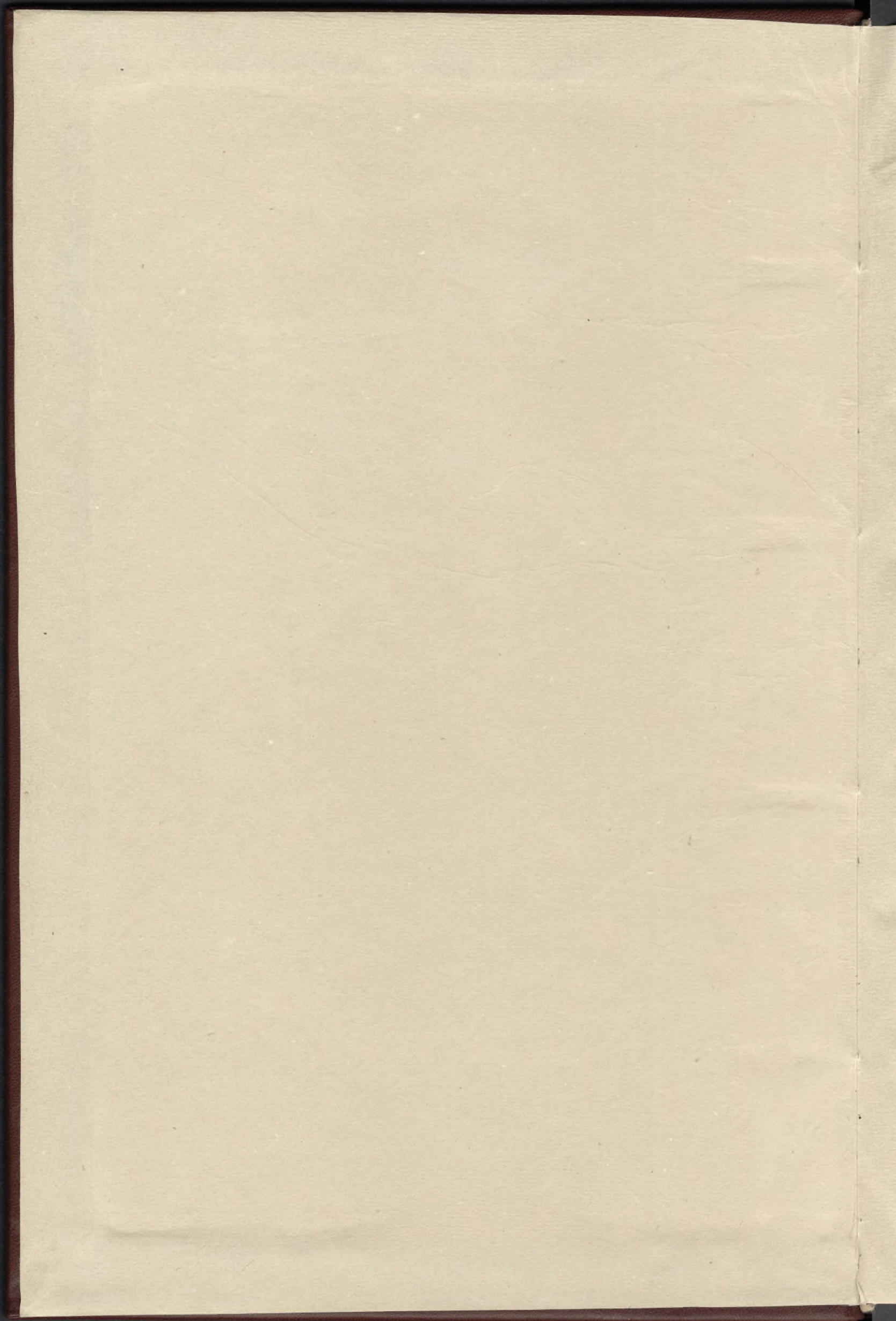
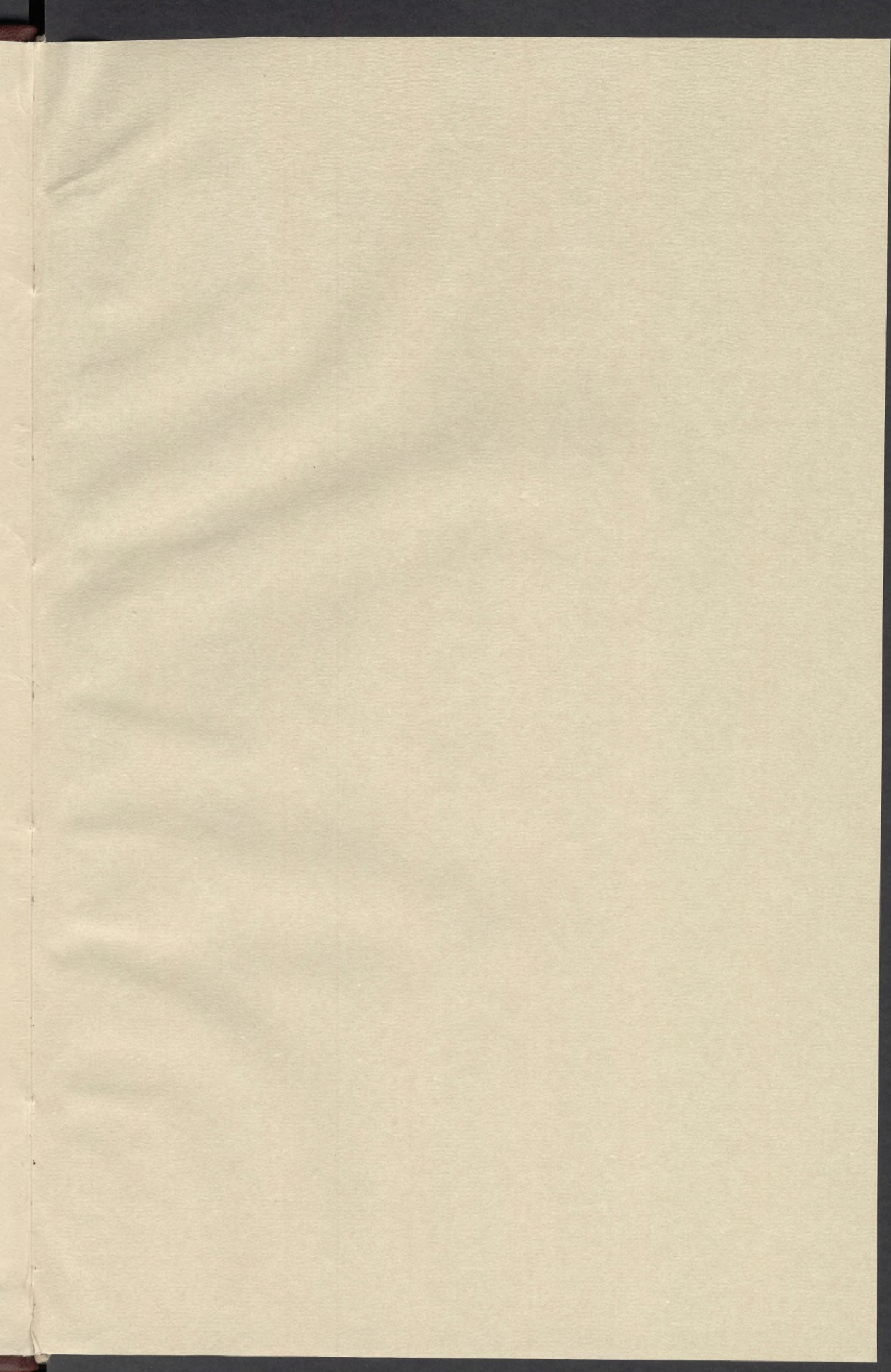
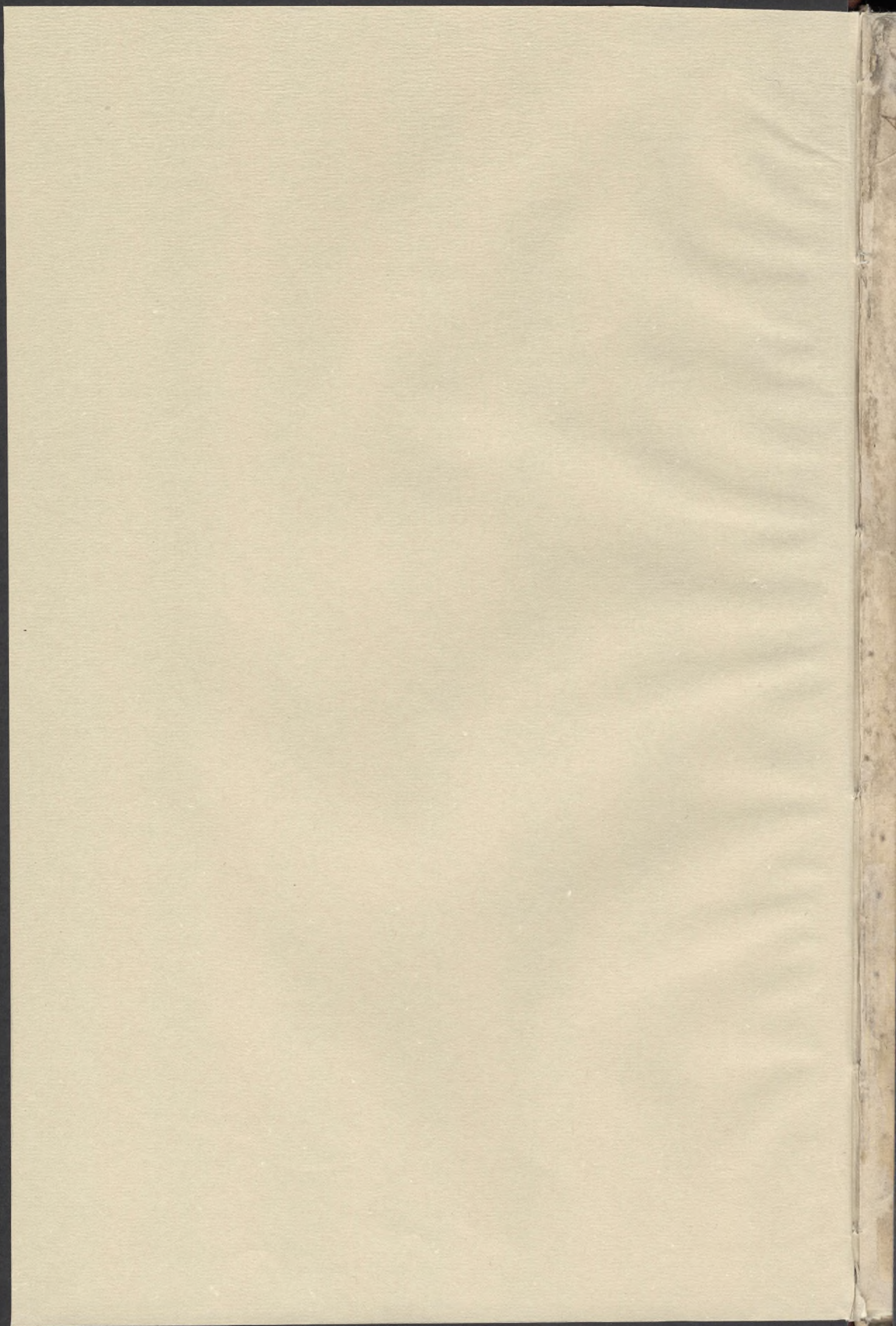

16
SANCTI PATRIS NOSTRI
CYRILLI AR-
CHIEPISCOPI HIEROSOLYMORVM,
CATECHESIS ILLVMINATORVM HIE-
rosolymis XVIII. & quinque
Mytagogicæ.

*Quæ tempore quidem Hieronymi & Damasceni extabant, vt ipsi testan-
tur: proximis verò aliquot seculis, in abstrusis quibusdam locis delites-
centes, nunc primum Latinitate donatæ in lucem prodeunt.*

IOANNE GRODECIO P. ET I. V. D.
Decano Glogot i, Vratislaviensi Varmien-
siq; Cal co, interprete.

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXIIII.

*Cum Gratia & Priuilegio Cesareae Maiesta-
tis indecennium.*

*Deuotissimi loci witten: S. Francisci.
Pro cella predicatoris polonorum assignatus
Et priuilegiis premis licet sit religio*

WILSON
Opole

388

1890. 681 C

REVERENDISSI-

MO IN CHRISTO PATRI, ET DOMINO, DOMINO CASPARI DEI GRATIA EPISCO-

PO VRATISLAVIEN. SUPERIORIS ET INFERIORIS SILESIAE

Capitaneo, domino colendissimo.

*Ioannes Grodecus Decanus Glogouien. Vratislauensis Varmiensisq;
Canonicus florentem Fœlicitatem.*

Atecheseôn nostri temporis, quæ nouæ semper à nouis authoribus cuduntur, plena sunt omnia: per quas plerique omnes nouatores, opiniones suas de religione, imperitæ iuuentuti tradere, & vulgò spargere contendunt: Sed si quis eas cum veteribus patrum catechesibus cōparare velit, δις Ἀλφ. πασῶν discrepare ab illis conspiciuntur. Tutiùs autem ac multò consultiùs fuerit, principia nostræ religionis, è puris fontibus Patrum haurire, quàm turbidos degenerum filiorum riuulos confectari. Quamuis enim noui homines isti de puritate doctrinæ plurimùm glorientur, quam è sacrae scripturæ fontibus, se hausisse fingunt: si quis tamen sano mentis oculo pressius intueatur, nil nisi turbidum cœnum, & volubiles arenas, sub splendido verbi Dei prætextu, ab illis spargi conspiciet. Nam & cum ipsis scripturis sacris sanè intellectis: & cum orthodoxis Patribus, qui eodem spiritu quo scriptæ fuerant, interpretabantur scripturas, principia & progressus doctrinæ illorum minimè conueniunt: & ipsi inter se mutuò tam de mysterijs, quàm de alijs religionis dogmatibus vehementer discrepant. In qua varietate, & dissensione, puritas & veritas doctrinæ nequaquam consistere potest. Verum enim nō nisi vnum, & simplex esse potest: falsum autem, vt noster inquit Cyrillus, varium est ac multiplex. Vnde ista varietas catecheseôn nata est, dum quælibet secta suis sectarijs nouos tradit catechismos, nouas mysteriorum institutiones, nouos ritus sacrorum effingit. Quam varietatem & cōiunctam illi falsitatem, qui vitare vult, ad puritatem doctrine Catholicæ, & proxima crescentis Ecclesiæ principia, recurrat hec esse, atque diligenter consideret, quæ tum fuerint sacrae institutiones, quæ catecheses, quæ mysteriorum explicationes. Quod cū ex alijs vetustissimis sanctorum Patrum scriptis: tum verò ex his Cyrilli Hierosolymitani catechesibus perspicere licet: quibus ille populum Hierosolymitanum

*

tanum

EPISTOLA

tanum ad pietatem instituebat, & ea sacrosanctæ fidei dogmata tradebat, quæ nunc à nouarum opinionum cultoribus vehementer conuelluntur. Quas quidem Catecheses, longè commodiùs esse puto, è tenebris in lucem proferre, & nostræ tempestatis hominibus passim legendas proponere, quàm nouas aliquas institutiones, vtcunque varijs elegantijs exornatas, describere. Auctoritas enim & maiestas doctrinæ Christianæ, præclara est apud antiquos illos & orthodoxos antistites, qui sanam doctrinam, & veras traditiones Apostolicas, ritusque ecclesiæ à viris Apostolicis, instinctu spiritus sancti institutos, in orientali ecclesia docuerunt, & ad posteros deinceps literis mandarunt. Atque hoc studio antiquitatis & synceræ veritatis adductus ego, cum ante aliquot annos in vrbe, apud Reuerendiss. & Illustriss. Dominum Stanislaum Hosium, Cardinalem Varnien. nunc S. sedis Apostolicæ in Concilio Tridentino de latere Legatum amplissimum, ac Dominum meum clemētissimum, nactus essem Græcum exemplar Catecheseôn Cyrilli Hierosolymitani Præsulis vetustissimi, manu scriptum, neque ynquàm antea, quod sciam, in sermonem Latinum translatum, aut editum: facturum me nonnullum operæpretium putaui, si illud Latinitate donatū, alijs quoque synceræ pietatis studiosis passim legendum proponerem. In quo opere perficiundo cum versarer, planeque iam illud peregissem, Reuerendiss. Dominus, D. Iacobus Vchanski Archiepiscopus Gnesnensis, legatus natus, regni que Poloniæ primas, antiquitatis, priscaeque fidei studiosissimus, & in tuenda, propagandaque catholica religione vigilantissimus: posteaquàm intellexit, me Græcolatinas Cyrilli Hierosolymitani catecheses habere: (quas ille ante complures annos, Slauonum idiomate conscriptas, ex Macedonia, & Bulgaria nactus fuerat, & in linguam Polonicam trāstulerat) suū exēplar Slauonopolonū earūde catecheseôn pro sua benignitate mecū cōmunicauit, atque vt trāslatio vtraque vna cum origine Græca conferretur, diligēter curauit. Quo factum est, vt ex mirabili quadam cōcordia diuersæ linguæ, & translationis, constans veritas institutionum commodissimè elucesceret. Quamuis enim menda nōnulla, & hiatus, qui vitio librariorum committi solent, in vtroque exemplari non deessent: ex mutua tamen collatione sublatis illis, & quæ desiderabantur in integrū restitutis: series orationis & doctrinæ, sic in omnibus concordabat, vt nulla superesse possit suspitio, quin istæ catecheses Cyrilli sint verissimæ, & veteri orthodoxæ doctrinæ coniunctissimæ. In quibus transferendis veritatis maiorem, quàm elegantiae rationem

DEDICATORIA.

tionem habēdam putauimus, vt quā proximē ad phrasim Cyrilli accederemus. Nam vbi verba diuina, & sacra traduntur mysteria, periculum est, & grande nefas, procul ab ipsis verbis recedere, & splendori potius orationis, quā proprietati simplicis doctrinæ studere. Cū autem mihi probē perspectum sit, Antistes, & D. Reuerendissime, quātā iam curæ, & solitudines animum tuum afficiant, quantum elaborare studeas, vt pro tua diuina vocatione, sancto quē officio pastoralis nouas istas sectariorum nimium vulgatas institutiones, & doctrinas dæmoniorum, ex patria, diocesi quē tua extirpare, & veterem disciplinam religionis catholicæ introducere queas, cum quē me quoque exiguum clientem, in hac diocesi tua singulari beneficio afficere, & in vineā Domini asciscere non dubitaueris: opportunum esse putauī, veteres hasce Cyrilli Catecheses, Celsitudini tuę dicare, vt sub tuo amplissimo nomine, & autoritate in lucem prodeant, & potius quā pestiferæ nouatorum catecheses à iuuentute priscæ fidei studiosa, passim lectitentur. Nam cū pro tua præclara vigilantia pastoralis, ab alijs collegis meis crebris adhortationibus exigere id non dubites, vt non torpescant otio, sed verbi Dei præconum fungātur officio: me quoque singularis hæc pietas tua, & studium religionis catholicæ propagandæ vehementer commouit, ita vt primo quoque tempore tam pijs illis admonitionibus, cuperem lubens satisfacere: sed cū nondum adsit eius rei præstandæ facultas, & alio me nunc trudet legum necessitas, has interim Cyrilli Catecheses, in quibus confirmandæ catholicæ doctrinæ causa, pro mea virili elaborauī, tibi pientissime Præsul, qua summa possum animi mei submissione offero, atque dedico. Quas vt benignè acceptare, & reliqua studia mea fauore tuo prosequi non graueris, etiam atque etiam submissè peto. Quis autem fuerit author hic Cyrillus, & quo tempore floruerit: tum quæ sit ratio scriptorū illius, ex his quæ ex Scriptoribus ecclesiasticæ historiæ de vita illius collegi, inferiùs patebit.

DE CYRILLI VITA.

Cyrillus Hierosolymitanus inter veteres Ecclesie Patres sanctos illos verè catholice & Apostolice doctrine assertores, ac propugnatores clarissimus antistes recensetur: nã & compluribus ex illis Ecclesie columnis æqualis, multis etiam antiquior fuit, doctrinam verò orthodoxam communem cum omnibus catholicis habebat. Claruit ante mille ducentos, & amplius annos, temporibus Constantij Imperatoris, & aliquot eius successorū. Quod multis in locis plerique Scriptores ecclesiasticæ historiæ, vt Socrates, Theodorus, Sozomenus, & alij demonstrant, & honorificam semper illius faciunt mentionem. A quibus etiam Nicephorus id accipiens, & catalogum Patrum, qui circiter tempora Sardicensis Concilij floruerunt (quod de Constantij & Constantis voluntate institutum erat) longa serie recensens: inter ceteros æquales Cyrilli, magnæ authoritatis vnà cū illo, & clarissimos fuisse sanioris doctrine defensores, commemorat, Paulum Constantinopolitanū, Athanasium Alexandrinū, Antonium Aegyptiū, vnà cum vniuerso Aegyptiorū monachorū cætu. Deinde subdit: Multi denique alij spectati viri eisdē annis viguere, atq; in Ecclesijs Dei enituere. Inter quos præcipuè eruditioe & eloquētia floruit Eusebius Emesenus Episcopus, Titus Bostrēsis, Serapion Imuæus, Basilus Ancyranus, Eudoxius Germanicensis. Acacius Cæsariēsis, Eusebij successor, Cyrillus, qui post Maximū Hierosolymitanā administrabat ecclesiā, & Theodorus Perintius, tum & Ephraim Syrus. Hæc & alia permulta scribit eo in loco Nicephorus, de clavis & catholica pietate excellentibus illius seculi viris: inter quos cū & Cyrillus Hierosolymitanus recensetur, quæ sit & quanta illius authoritas, facile quiuis perspicere potest. Legitur quoque de eodem Cyrillo, non modò alijs virtutibus vero Episcopo dignis illum fuisse præditum: verum etiam dono prophetiæ non caruisse. Nam cū Iulianus Imperator, vt scribit in ecclesiastica Historia Socrates Iudeis templum Hierosolymis instaurare iussisset, & de publico sumptus subministrasset: tum temporis Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, memor vaticinijs Danielis prophetæ, quod & Christus in sanctis Euangelijs confirmauit, ac multis futurum prædixit, quod in eo templo lapis super lapidem non maneret: hoc, inquit, Seruatoris oraculum adimplebitur. Quum hoc dixisset Episcopus, noctu terræ motus magnus factus, lapides fundamentales veteris templi structuræ euulsit, ac cūctos vnà cum contiguis ædificijs dispersit. Et cū multi ad miraculum Iudei conuenissent, ignis cœlitus delapsus, cūcta artificum instrumenta consumpsit. Sequenti verò nocte signa crucis, instar radij solaris splendentia, vestibis illorum impressa comparuerunt, quæ extergere nullo pacto potuerunt. Hæc adeò stupēda prodigia, vnū illud Cyrilli verbū, diuino, planeq; prophetico spiritu prolatum, consequuta sunt. Neque verò his tantū in terra prodigijs, prædi-

Lib. 9. ca. 14.
Ecclesiastica
historia.

Lib. 3. ca. 20.

VITA CYRILLI.

prædictionem eius confirmare: verumetiam in cælo longè maiori miraculo Episcopatū illius Deus illustrare dignatus est. Nam illo Præsides sacrorum Hierosolymis, signum CRVCIS in cælo ex lumine, super sacrum montem Caluarie diebus Pentecostes, hora ferè diei tertia apparuit, & sole tūc lucente radios solis, illius Crucis fulgores longè præcelluerunt, ita vt lucis illius excellentia, vniuersus populus Hierosolymitanus concitatus, maxima cum admiratione, signum illud filij hominis aliquandiu spectauerit. Nam & magnitudine Crux illa fuit tanta, vt quindecim stadia excederet, ab ipsoque sacro Golgotha, ad montem vsque Oliueti protenderetur: & luce tanta, vt non modò Christiani omnes istic illustratos sese, confirmatosq; sentirent: verumetiam Iudei ac Gentiles aduenæ, ab erroribus tenebrarum auersi, illuminarentur, & crucifixum verum esse Deum profiterentur. Quæ admodum ipse Cyrillus optimè id describit in Epistola sua, quam de eodem admirando signo, ad Constantium Imperatorem dederat: Et Nicephorus in historia Ecclesiastica idē pluribus commemorat. Ita sanè tum choruscabat Hierosolymis verbum Dei, multò ampliùs quàm hisce nostris postremis temporibus apud nos, non modò prædicatione Cyrilli, verumetiam virtute Dei, sequentibus tam admirandis signis.

Succesit autem Cyrillus in Hierosolymitana Episcopa Maximo, & ipse quoq; istic maximus fidei catholicæ defensor erat. Sic enim scribit Theodorus: Sed Hierosolymis post Macarium illū cuius nō semel fecimus mentionē, præsulatū gerebat Maximus, vir in propugnanda pietate excellēs, & oculū dextrū ideò amiserat, & incisū habebat dextrū brachiū. Hoc & ipso inexpertē senectutis vitā transgresso, collata dignitas Episcopalis gratiæ Cyrillo fuerat, promptissimo defensori apostolicorū dogmatū. Qua de causa maximas etiā passus est persecutiōes ab Arrianis. Nā cū animaduertissent illū vehemēter hæresibus obstare, & apostolica dogmata adeò strenuè tueri, cōgestis quibusdā calūnijs, in quodā conciliabulo suo, accusare illū, & deinceps, ita vt alios permultos catholicos Episcopos more suo deponere non dubitarunt, idque ex negotio pietatis illius erga egenos, quæsito prætextu, vt author est Sozomenus. Caterū Episcopi catholici centum quinquaginta, qui non ita multò post Seleuciam ad Synodum conuenerant, depositionem illam ratam non habuerunt, vt testatur Theodorus: imò ipsum potiùs aduersarium illius, & authorem depositionis Acatium, quàm Cyrillum, ab illa Synodo excludere maluerunt. Nicephorus verò de eiusdem Seleucianæ Synodi actis, & de Acatianis scribens: Neque eandem, inquit, cum alijs fidem profiteri, neque ad obiecta crimina respondere sustinere. Quinetiam ad Cyrilli Hierosolymitani causam audiendam inuitati, quem ipsi Episcopatu abire iusserant, non affuere: neque enim qui eos cogeret, aderat quisquam. At alteri illi (nempe catholici) non modò liberè hæc egerunt, sed Acatium, & quicumque ad eum confugissent, quippe qui intentata eis crimina diluere

Lib. 5. cap. 9.
Eccles. hist.

Lib. 4. ca. 25.
Eccles. hist.

Cap. 26. Eccles. hist.

VITA CYRILLI.

timuissent, dignitate priuarunt. Ex his patet, quanta fuerit Cyrilli integritas, quem ne accusare quidem coram legitimis Iudicibus aduersarij veritatis audebant, sed tantum apud suos sectarios, quorum adeo tum creuerat potentia & audacia, cum intelligerent Imperatorem suarum esse partium, ut ipsi nihilominus quos semel inique deposuissent, iniquius vi & armis de suis sedibus exturbarent, & alios pro arbitrio suo substituerent. Quemadmodum accidit & Cyrillo, quo de sede Hierosolymitana deiecto, Heraclius est illi substitutus, ut ait Nicephorus, atque huic rursus successit Hilarius. Isti nanque usque ad Theodosij imperium, eam ecclesiam administrasse traditi sunt. Post quos diuus Cyrillus deinceps sedem suam recuperauit. Quomodo autem is denuo ad sedem suam peruenerit, & quo pacto in ea sese gesserit, ex literis Synodi Constantinopolitane (quae Nestario praeside sub Theodosio celebrata est) ad Damasum, Ambrosium, & reliquos Episcopos Romae coactos, videre est, cum scribunt: In ea vero ecclesia, quae aliarum omnium mater est, Hierosolymis Reuerendissimum, & Deo amantissimum Cyrillum Episcopum esse scimus, rite iamdudum a prouincialibus Episcopis electum, qui sane diuersis in locis plurimum aduersus Arrianos decertauit. Epiphanius quoque libri 3. tomo. 1. haeresi 73 Cyrilli huius meminit, quod praeter Acatium Arrianum, cum alijs quoque illius sectae Episcopis contendere religionis ergo non dubitauit. Et Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum de illo scribit: Cyrillus Hierosolymae Episcopus saepe pulsus Ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio Principe octo annis inconcussus Episcopatum tenuit. Itaque ex his, & alijs permultis ecclesiasticorum Scriptorum testimonijs certum est, Cyrillum fortissimum Christi athletham, & orthodoxae fidei assertorem constantissimum, multis annis pro veritate fidei decertasse, persecutiones varias pertulisse, atque hoc bonum certamen certasse, a primis fere annis Constantij Imperatoris, usque ad complures annos Theodosij: Cursum autem suum tum demum consummasse cum Theodosius deuicto Maximo Tyrano (qui Romanum imperium in Occidente inuaserat) rebus Romanis recte constitutis Constantinopolim reuersus, filios suos Arsenio erudiendos traderet, ut scribit Nicephorus. Eadem tempestate Timotheus & Cyrillus, qui in Alexandrinae & Hierosolymitanae ecclesiae thronis enituerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriae Theophilum, alter autem Hierosolymis Ioannem successorem habuit, usque ad tempora Anastasij & Innocentij Pontificum Romanorum. Ioannis vero successor erat Hierosolymis Nepos. Haec tenus Nicephorus. Et Cyrillus quidem ita ut legimus, bonum certamen certauit, cursumque vitae suae consummauit: Decetero autem reposta est illi corona gloriae, quam retribuet illi iustus iudex. Quam praeclaram autem, & sanctam sui memoriam apud posteros etiam reliquerit Cyrillus, tum scripta illius quae extant: tum Orientalis ecclesiae fasti, seu Calendaria, in quibus preces anniuersariae, & commemorationes

Lib. 9. ca. 49.

Niceph. li. 12.
cap. 16.

DE SCRIPTIS CYRILLI.

tiones sanctorum descriptæ sunt, abundè testantur. Nam ut aliorum Patrum, qui in sanctorum cœtu clariores habentur: ita huius quoque Cyrilli Hierosolymitani, die decima octaua Martij, in ecclesijs Græcis sancta celebratur memoria. Ac scriptis quoque illius apud Græcos, nomen sancti patris præfixum ubique reperitur.

DE SCRIPTIS CYRILLI.

Cyrillia vocata fuisse in Orientali ecclesia scripta Cyrilli Hierosolymitani, narrat Necephorus, & alij scriptores non pauca fuisse testantur. Cum enim vir doctus & eloquens esset, & tot annis præfisset ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua non modò singulis diebus Dominicis, ut ex eius institutionibus perspicere licet: verum etiam singulis diebus per totam quadragesimam concionari consueuisset: proculdubio & catecheses, & conciones illius longè plures sunt literis mandatæ, quàm quæ ad nos peruenere. Hæc enim præcipua erat consuetudo Patrum illius temporis, præsertim qui inter alios eruditione, & eloquentia præclari erant, ut quæ ad populum verba fecissent, ea etiam literis mandarent: ut certa orthodoxæ fidei, & doctrinæ illorum ratio constaret, & hæreticorum falsæ opiniones, tam concionibus, quàm scriptis, etiam post fata scriptorum confutarentur. Quod si qui ita essent occupati, ut ipsis manu sua, quæ animo concipiebant, & populo tradebant, exarare non vacaret, certos amanuenses studiosos habebant tam celeri calamo verba notantes, ut conciones illorum integras, eadem qua dicebantur serie orationis conscriberent. Quod quidem Græcis illis duplici de causa præstare, non fuit difficile: nam & dictionum ferè omnium mirificas habebant abbreviationes, quarum vix aliqua pars ad nos peruenit: & Patres illi sancti prædicando verbum Dei, magna quadam cum maiestate, venerationeque lentè pronuntiabant, ut populus venerando sermone magis afficeretur, & commodius quæ dicerentur perciperet, memoriaque teneret. Quamobrem facile tum quoque fuit, scribis amanuensibus, & studiosis alicuius præclari concionatoris, singula verba calamo excipere. Quod sanè Cyrillo quoque concionante factitatum esse, tum Græca quædam annotatio vetustissima, quam catechesibus eius affixam reperi: tum ipsa inscriptio catecheseôn, quæ extemporaneæ, seu extempore dictatæ vocantur, clarè testatur. Sic autem dicit annotatio illa: Multæ quidem & aliæ dictatæ sunt institutiones à Cyrillo, singulis annis, & ante baptismum, & post baptismum, his qui recens fuerant illuminati. Has autem cum dicebantur, trecentesimo trigesimo secundo anno, aduentus Domini nostri Iesu Christi, quidam studiosi excipientes descripserunt, in quibus magna ex parte reperies, secundum scripturas, de omnibus necessarijs fidei dogmatibus, quæ expediat venire in cognitionem. Ex qua annotatione id quod superius commemorauimus patet, & alia cōplura Cyrillia dictata, seu scripta extitisse: & has quæ ad nos peruenere,

quæ-

DE SCRIPTIS CYRILLI.

quæq; nunc in lucem prodeunt catecheses decem octo, & Mystagogicæ quinque, à studiosis illius inter dicendum literis esse mandatas, ab ipso autem Cyrillo deinceps proculdubio recognitas, (quarum etiam Hieronymus facit mentionem, & extitisse eas Catecheses Cyrilli tempore suo dicit, quas in adolescentia composuerat.) Atque vel hac etiam de causa extemporaneas inscribi: quod non longa meditatione, verborumq; fucō expolirentur: sed simplici puraque puri verbi Dei interpretatione, prout spiritus dabat eloqui illi, ad captum populi accommodarentur. Id vel ex ipsa phrasi Cyrilli, & orationis compositione agnoscere licet: quæ non persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed virtute verbi Dei nititur. Non enim philosophicis hic utitur argumentationibus: non sapientium huius seculi grandiloquas profert opiniones: non sui capitis, quemadmodum noui catechistæ nostri temporis solent, somnia, & phantasmata inculcat auditoribus, sed purum putum Dei verbum annuntiat, merasque crepat scripturas: non in priuatum aliquem prauumque sensum detortas, sed iuxta sensum & consensum illius, quæ tum florebat orthodoxæ catholicæque ecclesiæ. Vnde manifestè apparet, non priuata opinionis aliquos catechismos illum instituisse, neque suam aliquam nouam doctrinam populo tradidisse: sed eam quam à Iacobo Apostolo antecessore suo, & ab alijs Apostolis per manus traditam acceperat: quam ab ecclesia catholica didicerat: quam recenti martyrum sanguine confirmatum intellexerat. Neque verò minorem propterea catecheses istæ auctoritatem habere debebunt, quod extemporaneæ vocantur: quin potius multò maiorem orthodoxæ religionis, & sanctæ inspirationis certitudinem retinebunt. Nam quæ per longi temporis meditationem ex mente hominis scriptitantur, rectè commentaria vocantur, vel eò quod plerunque humana commenta, & menda permixta habent: Cum enim persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis nitantur, plus carnis, quàm spiritus, plus fuci, quàm veri cædoris habere solent. Quæ verò ex tempore ad proximi ædificationem in verbo Dei instructiones fiunt, ab ipsius inspiratione proficiuntur, qui dixit, non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri loquetur in vobis. Et: Nolite cogitare quid loquimini: sed in illa hora dabitur vobis, quod loquimini. Et hoc persæpè vsu venire videmus, ut optimi quique concionatores, cum non peruerso aliquo studio, sed zelo Dei ducuntur, quando ad populum verba faciunt, longè commodius plerunque quàm fuerant meditati, animi sensa sui eloquuntur. Quandoquidē non iam suo, sed spiritu Dei aguntur, & loquuntur sine vllō respectu personarum magnalia Dei, prout spiritus dat eloqui illis. Atque hoc etiam Cyrillo contigisse, cum hasce diuinas institutiones in cathedra Moyse sedens dictaret, & populo traderet Hierosolymitano, certius est, quàm ut dubitari possit. Cernimus enim in his, quæ plenus erat diuinis eloquijs, quàm copiosus in proferendis scripturis, quàm animosus in confutandis hæreticis, quàm fortis rectorum Ecclesiæ catholicæ dogmatum propug-

DE SCRIPTIS CYRILLI.

propugnator. Ac in prioribus quidē octo & decem catechesibus *Παλιγγωγες* eos, qui recenti fide in Christū erant illuminati, instruit de rebus ad baptismum pertinentibus, & cum primis agit de agnitione peccati, quod germen liberi arbitrij esse docet: tum de confessione, quæ baptismum in adultis præcedere solebat: quin & exorcismos commendat plurimum, & quam vim aqua baptismatis habeat ostendit. Deinde dogmata ecclesiæ catholicæ, summatim pleraque omnia proponit: quæ postremò vnà cum vniuerso symbolo Apostolico latius explicat & interpretatur. In posterioribus verò quinque Mystagogicis institutionibus, his qui iam ad solidiorem aliquantò doctrinam erant aptiores, solidum cibum tradit, diuinaque explicat mysteria, de baptismo, Chrismate, Eucharistia, & tremendo Missæ sacrificio. Commemorat autem ferè omnes eas cæremonias, quæ & nunc in Ecclesia catholica in exhibendis istis sacramentis obseruari solent, vt sunt: Renuntiare Sathane & omnibus operibus eius, symbolum fidei profiteri, Chrismate perungi in baptismo. Manus abluere, osculari inuicem, angelorum, omnisque cælestis militiæ facere cōmemorationē, sanctos inuocare, pro viuis & defunctis orare, & sacrificiū Christi corporis & sāguinis offerre, in tremēdo Missæ sacrificio. In omnibus autē his sacris institutionibus, non suam aliquam priuatam, sed publicam, puramque ecclesiæ doctrinam, sacris oraculis confirmatam, ac ab Apostolis traditam defendit: hæreticorum nugas & errores oppugnat, & his qui recēns in Christi militiam nomina dedere, tyronibus, aduersus Iudeos & gentiles Græcos, contra hæreticos, & antichristos arma porrigit. Quibus armis etiam aduersus nostri temporis hæreticos, veteres errores renouantes, fortiter pugnare, & victores euadere poterimus. Vsus est his etiā armis Cyrilli Ioannes Damascenus contra Iconomachos, vt videre licet in libro 3. apologetico pro veneratione sanctarum imaginū, vbi inter alias orthodoxorum patrum authoritates, citat etiam ex 12. Catechesi hæc verba Cyrilli: Causam igitur si Christi aduentus quæris, recurre ad primum scripturarum librum. Sex diebus Deus creauit mundum, sed mundus propter hominem & alia complura, vsque ad ea verba. Imago lignea terreni regis honoratur, quantò magis rationalis imago Dei. Vnde etiam liquet easdem catecheses Cyrilli in Orientali ecclesia olim tempore Damasceni extitisse, quæ nunc post multa secula in Occidentali & Latina Ecclesia primū eduntur Latine: non sine nutu, & prouidentia quadam diuina, vt quo tempore ferè indies exoriuntur noui hæretici, veteres hæreses renouantes: eodem quoque inter alios sanctos patres prodeat in medium Cyrillus, & in acie Dei viuentis consistens, suo etiam præclaro priscae catholicæque fidei testimonio os hæreticis obstruat. Obmuteſcant itaque, vt cum Cyrillo lequamur, & pudeſcant nostri temporis hæretici, qui negant liberum arbitrium, & inducunt stoicam quandam rerum omnium necessitatem: cū videāt hæc sua dogmata, in illa primitiua ecclesia, ante tot secula etiam à diuo Cyrillo, Dei verbo

DE SCRIPTIS CYRILLI.

verbo oppugnata & hæreseos damnata. Obmutescant hæretici, qui negant opera nostra requiri ad iustificationem: qui tollunt confessionem peccatorum: qui vitam cælibem, & virginalem coronam, exercitationemq; monasticam stultè reprobant: cum & Cyrillum legamus, hæc quidem ad cælum usq; tolerantem, & angelicæ vitæ æquantem: illa verò maxima regni cælestis præmia, habere confirmantem. Disspereant hæretici omnes, qui ritus & sacramenta Ecclesiæ catholicæ tollunt, & humanas esse, perniciosasq; traditiones, nuper adeò à Pontificibus quæstus causa excogitatas nugantur: cum videamus vel Cyrillo teste, in illa veteri catholica & Apostolica ecclesia, ritus illos & mysteria sacrosancta, tanquàm verbo Dei consentanea, & ab ipsis Apostolis instituta, ac per manus tradita, deinceps semper observata fuisse. Obstupefiant Sacramentarii, qui blasphemant verum corpus & sanguinem Christi, sub speciebus panis & vini: cum tam disertis verbis doceat Cyrillus, veritatem hanc, quam omnes asserimus Catholici, ut iubeat non modò intellectum, verumetiam sensus omnes captivare in obsequium fidei, & plus credere veritati, de veritate corporis sui dicenti, Hoc est corpus meum, quam sensibus renuntiantibus falso, hic est panis quem sentimus simplex. Obmutescant denique omnes hæretici, & disspereant doctrinæ illorum, qui tollunt sacerdotium & sacrificium: qui tremendum Missæ officium, impia lingua proscindunt: Cum olim ante mille ducentos & triginta annos, ut indicat Cyrillus, in Hierosolymitana ecclesia, idem quod nunc fit in Romana, in sacro Missæ officio, fuerint commemorationes & invocationes sanctorum, orationes & obsecrationes, pro vivis & mortuis, incruentum denique illud sacrificium Christus Iesus Dei filius, Deo patri, pro peccatis tam vivorum quàm mortuorum offerebatur. Hæc & alia eiusmodi veteris & orthodoxæ ecclesiæ dogmata, adversus erroneas hæreticorum opiniones tradit & defendit Cyrillus, in his quæ nunc Latine primum isto seculo, in lucem prodeunt catechesibus, quas omnibus veritatis studiosis legendas proponimus. Scriptum

Tridenti durante Concilio œcumenico

die nona Iulij. Anno

domini. M. D.

LXIII.

INDEX

INDEX RERVM

MEMORABILIVM, IN GRATIAM LECTORIS ACCVRATE CONGESTVS, IN QVO
a significat superiorem, b inferiorem pagi-
næ cuiuslibet partem.

A

Aron, typus Christi. 75.a
Abrahami filij ut simus. 40.a
Abrenunciatio in baptismo quid sit. 188.a
Adoptio diuina non nisi uolenti datur. 61.a
Aduentus Christi ad iudicium quàm erit terribilis. 139.b
Aduentus Christi duplex. 131.a
Aduentus Domini secundus ut prædictus à Salomone. 139.a
Angeli longè plures quàm homines. 141.a
Angeli quatenus uideant Deum. 45.a
60.b
Animæ uirorum & mulierum similes. 31.b
Animantia omnigena in arca quid mysticè. 161.b
Animantium uis & diuersitas. 69.b
Anima quid, & cuiusmodi sit. 31.b
Anna uidua apud Lucam, monialis fuit. 78.a
Antichristus ipsissimum Sathanæ organum. 136.b
Antichristus Iudæis præcipuè gratificabitur, ut eos fallat. 136.b
Antichristus non uera, sed commentitia signa faciet. 136.b
Antichristus permissu Dei regnabit. 138.a
Antichristus qualis erit. 135.a.b
Antichristus quando ueniet. 135.b
Antichristus quanto tempore regnabit. 136.a
137.b
Antichristus quos potissimum persequetur. 137.a
Antichristus sibi Romanum usurpabit imperium. 135.b
Antichristus ut se geret. 135.b
Apostoli excellentius atque Prophetæ, Spiritu sancto repleti. 164.b 165.a
Apostoli potiores Prophetis. 129.a
Apostoli ut Spiritu sancto baptizati. 163.a
Aqua baptismi unde sanctificetur. 20.a

Aqua cuius sit præstantiæ. 20.b
Aqua in omnibus crescentibus. 148.b
Aqua uiuens quæ sit. 148.b
Aque encomia. 20.b
Arbitrium liberum hominis. 31.a 32.a
Ascensio Christi testimonijs adstruitur. 128.a
Astrologis non habenda fides. 31.b
Astrorum quis usus. 67.b

B

Baptisma percepturis quid faciendum. 1.2.19.a.b 20.a
Baptismi encomia. 6.b
Baptismi mysteria exponuntur. 187.c
Baptismi quanta uis. 24.b
sine Baptismo non est salus. 20.a
in Baptismo quanta conferatur gratia. 171.b
Baptismus duplex. 110.b
Baptismus fluminis, fluminis, &c. 22.b
Baptismus non potest repeti. 3.b
Baptismus quid præstet. 192.b
Baptismus ut profit, quid agendum. 1.a.b
Bonitas Dei quanta. 13.a.b 14.b

C

Cœli innouabuntur. 132.b
Cœlum, deitatis est uelum. 65.a
Cœlum ut sit ex aquis. 66.a
Caluaria unde dicta. 111.b
Castitas & uirginitas docetur à Spiritu sancto. 152.a 153.b
Castitas quam habeat coronam. 101.a.b
Castitas ueneranda. 101.a
Catechesis, instar est ædificij. 4.b
Catecheses quid præstent. 4.b
Cathedra Moysi quid significet. 97.a
Catholica, proprium Ecclesiæ ueræ nomen. 182.a
Character Baptismi. 171.b
Chrisma consecratum quam habeat energiam. 194.a 195.a
* Chrisma

I N D E X.

Chrisma in Baptismo iam olim adhibitum.
191.b
Chrisma in ueteri lege typus, in noua ueritas.
195.a
Chrisma quibus membris in Baptismo illina-
tur, & quare. 194.a.b
Chrisma quid significet. 193.b
Chrisma ut intemeratum seruetur in nobis.
195.a
Christiani quare ex causa olim ab ethnicis accu-
sati, quod infantes occiderent & manduca-
rent. 147.a
Christiani ut dicantur Christi. 193.b
Christianorum nouum est nomen. 77.a
Christianus merito quis dicatur. 194.b
Christi gemina natura. 28.b
Christi nomen ut iam olim multi usurparint.
30.a
per Christum facta sunt omnia. 86.b
87.a
Christophori ut efficiamur. 196.b
Christus cur ad nos descenderit. 47.b
Christus cur ad inferos descendit. 29.a
Christus cur baptizatus. 23.a
Christus cur incarnatus. 92.b & c.
Christus habuit duos patres. 80.b
Christus quale uerbum. 82.b
Christus quando in carnem uenerit. 94.b
95.b
Christus quid sit. 27.b
Christus quomodo post iudiciū subiectus erit
patri. 143.b
Christus uere passus. 103.a. 116.b
Christus ut fiat omnibus omnia. 72.b
Christus ut homo factus. 28.a
Christus ut sit ex Patre genitus. 84.a
Christus ut sit omnium dominus. 74.a
Cognomen Dei ut accipiant homines. 3.a.b
Columba in arca Noe cuius typum gesserit.
161.b
in Columbe specie cur descenderit Spiritus
sanctus. 161.b
Confessione exiit uetus homo. 8.b
Confessionis efficacia. 16.b. 17.a
Confessio ut facienda. 9.b
Confessio ut olim antecesserit Baptismum. 2.
Constantinus templum Hierosolymis condi-
dit. 127.b
Coronatio Christi typica fuit, & quid signi-
ficat. 109.a
Corpora nostra resurgent. 34.b
Corpora qualia resurgent bonorum & malo-
rum. 179.b

Corpora sanctorum etiam extincta quid uir-
tutis habeant. 178.b
de Corpore hominis quid sentiendum. 32.b
Corpus humanum quā sit admirabile Dei
opus. 70.a
Corpus suum quis seruet ab iniquitate. 172.b
Creaturae Dei ut sint admirandae. 66. & c.
in Creaturis suis laudandus Deus. 68.a
Cruce ut nos in omni negotio signare debea-
mus. 29.b
Crucifixus horrore est demonibus. 103.a
Crucis lignum particulatim toto orbe distri-
butum. 28.b. 78.b. 103.b
Cruce Christi formidolosa demonibus. 116.b
Cruce Christi gloria ipsius. 104.a
Cruce Christi præcipua gloriatio nostra.
102.a
Cruce Christi quā efficax. 102.a. b. 118.c
Cruce exprimenda manu. 111.a
Cruce fundamentum fidei. 117.a
Cruce in cælo ut apparebit. 118. a. 205.a
Cruce in iudicio extremo cur apparebit.
139.b. 140.a
Cruce quando inuenta, & ubi. 203.b & c.
Cruce quibus terror, quibus gaudium. 140.a
Cruce uerum Christi signum. 139.b
Cruce ut apparuerit Hierosolymis. 204.a
Cruce ut fronti imprimenda in omnibus. 116.a
Cultus diaboli quis. 189.a
Curiositas in diuinis uitanda. 83.a. 86.a

D

Daudis peccatum, & poenitentia, etiam
remisso iam peccato. 15.a. b
Desperatio omnino cauenda. 12.b. 13.a
Deus corporeis oculis uideri non potest. 65.a
Deus incomprehensibilis. 44.b. & c.
Deus nusquam & ubique. 46.b
Deus pro dignitate laudari non potest. 44.a
Deus quid & cuiusmodi sit. 26.b. & c. 45.
Deus totus mens, totus oculus, totus auditus.
46.a
Deus ut excæcet. 54.a
Deus ut sit pater Christi & noster. 59.b. 85.b
Diabolus cur se transfiguret in angelum lu-
cis. 25.b
Diabolo cur sinatur tentare homines. 63.b
Diabolus hominem obsessum quā misere dis-
uexet. 150.b. & c.
Diabolus princeps peccati, sed tamen sua
sponte ruit. 12.a
Diabolus ut & angelos & homines traxerit
in peccatum. 17.b
Dia-

I N D E X.

Diabolus ut sit pater impiorum. 61.a
 Diaconi 7. primogeniti Ecclesie. 166.b
 Dies passionis Christi, neque dies neque nox. 112.a
 Dij gentium cuiusmodi fuerint. 47.b
 Discessio à Paulo prædicta qualis erit. 134.b
 Diuitiæ non sunt diaboli. 64.a
 Diuitiæ ut possint iustificare. 64.a
 Dogmata sana sine bonis operibus infrugifera. 26.a
 Donec & usque, ut sint accipienda in scripturis. 144.a

E

Ebrietas sobria quæ sit. 165.a
 Ecclesia cur sic uocetur. 181.a
 Ecclesia cur dicatur Catholica. 180.b
 Ecclesia malignantium, id est, hæreticorum. 182.a
 Ecclesie Catholicæ encomia. 56.b
 Errores de Deo. 26.b 27.a. 46.a
 Euangelium quod dicitur Thomæ, cuius sit. 55.a
 Eua sine matre. 99.b
 in Eucharistia panis & uinum uerè transeunt in corpus & sanguinem Christi. 194.a.
 196. & c.
 Eucharistia, panis supersubstantialis. 200.b
 Eucharistia quàm reuerenter sumenda. 202.a
 Exorcismi à baptizandis studiosè suscipiendi. 3.b
 Exorcismi ante baptismum quàm salutare ac necessarij. 3.b 4.a
 Exorcismi fugant demonem. 4.a

F

Ficum cur maledixerit Christus. 109.b
 Fidei uis & energia. 39.a. 40.b
 Fideles unde uocentur Christiani. 3.a.b
 Fides aliorum ut alijs profit. 40.b
 Fides duplex. 41.b
 Fides Ecclesie sola seruanda. 42.a
 Fides sola non iustificat. 142.b
 Fides ut omnia in mundo consistant. 38.a
 Filij Dei uaria nomina, & quid significant. 71.b
 Filij Dei ut simus. 59.b. & c.
 Filius, non pater, apparuit Prophetis. 129.b
 Fons signatus, & uitæ, Christus. 120.a
 Fructus ut ferendus. 19.b

G

Generatio Christi ex Patre qualis 81.a.b
 Generatio diuina creaturis omnibus ignota. 82.b
 Gloria Patris & Filij indiuisa. 43.b
 Glorificatio Christi duplex. 104.b
 Gratia cur per aquam detur. 20.b
 Gratia multiplex Spiritus sancti. 149.a
 Gratia ut acceptanda, & seruanda. 9.b

H

Hæreses ut uitari possint, noscendæ. 48.b (135.a)
 Hæretici, antecursores Antichristi. 134.b
 Hæretici, hostes Christi. 48.a
 Hæretici occulti. 134.b
 Hæretici odio habendi. 51.a
 Hæretici ut fallant. 26.a
 Homines iam inde ab initio, & deinceps quàm fuerint uitij corrupti. 90.b
 Homo quid sit. 31.a
 in Horto crucifixus Christus. 120.a

I

Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus. 127.a
 Idololatriæ ad quantam insaniam deuoluti. 47.a
 Ieiunia cur fiant. 34.a
 Iesus Naue ut fuerit typus Christi. 75.a
 Iesus quid Hebræis, quid Græcis significet. 76.a
 Imago Dei in homine honoranda. 90.a
 Imago Dei in homine permansit, similitudo obscurata est. 121.b
 Immersio trina in Baptismo quid significet. 192.a
 Imperium Romanum, uirga ferrea. 95.a
 Impij non resurgent in iudicio, ut intelligendum. 177.b
 Incarnatio Christi ut ab hæreticis impugnata. 89.b
 Inimicitia quædam bona. 148.a
 Ioannis Baptistæ encomia. 21.a
 Ioannes Euangelista dictus Theologus. 88.b
 Ionas in uentre ceti magno miraculo uixit. 125.a
 Ionas, typus Christi. 125.a. 126.a
 Ioseph cur sit dictus pater Christi. 60.a
 Iudæi falsum Christum recipiunt. 89.a
 Iudæi

I N D E X.

Iudei tardi ad fidem, prompti ad cōtradictionem. 104.b
Iudas poculum benedictionis bibit. 104.a
Iudicium omne ut datum sit Filio. 141.b

L

Latro in cruce illuminatus diuinitus. 114.a
Latro quantam in cruce adeptus gratiam. 114.b
Leges humanæ obligant. 169.a
à Lege ueteri quatenus simus absoluti. 168.b
in Linguis igneis cur apparuerit Spiritus sanctus. 164.a
Locus aduentus Christi. 96.a

M

Mali ut se fingant bonos. 25.b
Manes hereticus captus & excoꝛdatas in Perside. 54.b
Manes hereticus quis fuerit, & quid docuerit. 51.b 52.a.b. &c.
Manes hereticus quo tempore fuerit. 51.a
Manes hereticus seipsum paracletum appellauit. 52.b
Manes omnium impiissimus hereticus quid docuerit. 147.b
Manichæi negant Christi resurrectionem. 126.a
Manichæorum hæresis quis primus author. 51.b
Manichæorum nefarii errores, blasphemie & turpitudines describuntur. 55.a.b. &c.
Manus & earum lotio mysticè quid. 198.a
Marcion quid docuerit. 49.b. 147.a
Mare suos habet limites. 68.b
Maria quatenus uxor Ioseph. 100.a
Martyres tempore Antichristi erunt omnium excellentissimi. 137.b
Martyrion locus resurrectionis Christi. 120.b
Matrimonium cur ineundum. 33.b
Matthæus Euangelium scripsit Hebraicè. 124.a
Membrum corporis nullum turpe. 98.a
Milites accepta pecunia Christi resurrectionem traduxerunt. 123.b
Miracula crucis Christi. 102.a.b
Misericordia Dei quanta. 13.a
Missa, est sacrificium. 199.b. &c.
Missa qualis olim Hierosolymis in usu fuerit. 198. &c.
in Missa quid agatur. 198. &c.
Manastice exercitationis typus Ioannes Baptista. 24.b
Montanus quid docuerit. 147.a

ut Mors ita & uita per unum 102.b. 113.a
Mors territa Christi ad inferos aduētus. 125.b
Mundus propter hominem factus. 90.a
Mundus qua anni parte conditus. 121.b
Mundus renouabitur. 132.a
Moyse typus Christi. 187.b
Moyse ut Christum uiderit. 73.a. &c.
Mysteria Ecclesie quibus non sint promenda. 5.a. 7.b
Mysteria ethnicis non reuelanda. 54.a

N

Nabuchodonosoris impietas. 17.b. item confessio. 18.a
Nomina Filij Dei uaria, & quid significant. 71.b
Nox quæ habeat commoda. 67.a

O

Olympias quid sit. 95.b
Opera bona concilient uitā æternam. 183.b
Opera bona & mala suam habebunt mercedem. 140.b
Opera bona quando non profint. 26.a
Opera in iudicio extremo ostendent qualis quisque sit. 142.a
Opera in iudicio uel damnabunt, uel saluabūt. 142.a
Opera Satanae quæ sint. 188.b
Operum bonorum merces multa. 10.a
Orandum sepe. 7.a
Oratio Dominica explicatur. 200.a. &c.
Ordines Ecclesie. 182.b
Ordo in omnibus seruandus. 24.a
Osculum sanctum quod. 198.b

P

Panis substantialis quis. 200.b
Paracletus cur dicatur Spiritus sanctus. 152.b
Parentes ut honorandi. 61.b. &c.
Pater ab æterno genuit Filium. 58.a
Patientia Dei. 63.a
Passio Christi olim cū dolore celebrata. 118.b
Passio Christi uoluntaria & non ob aliquam culpam ipsius. 103.b. 104.a. 115.b.
Paulus cur præ alijs Apostolis plures scripserit epistolas. 77.b
Paulus quanta egerit uirtute Spiritus sancti. 168. &c.
Peccata nostra non uincunt bonitatem Dei. 13.a. 14.a

Peccata

I N D E X.

Peccata ut profliganda.	11.b	Signa ueri Messie.	92.a
Peccatorum uenia quòd contineatur.	3.b	Signum paradoxum esse debet.	96.b
Peccatū ex libero arbitrio proficiscitur.	11.a.b	Simon Magus cur damnatus.	147.b &c.
Peccatum ut uulneret corpus & animā.	180.a	Simon Magus heresum omnium author.	49.a
Petrus Apostolorum princeps.	18.a.167.b	Simon Magus Petri & Pauli precibus ex aëre in terram prostratus.	49.a
Petrus, cœli clauiger.	49.b.129.a.167.b	Simon Magus se Deum trinum uocauit.	49.a
Petrus princeps Apostolorum, & supremus Ecclesiæ præco.	80.a	Simon Magus ut Romanos seduxerit.	49.a
Phoenix quis ut euidenter probet resurrectionem futuram.	175.a	Sol admirandum Dei opificium.	66.b
Pietatis ratio in duabus sita.	25.b	Sol quando occiderit in meridie.	112.b
Pœnitentia conciliat salutem.	14.a.15.b	Spektacula uitanda.	188.b
Pœnitentiæ fructus.	21.b	Spes resurrectionis, radix omnis boni operis.	172.b
Pœnitentiæ quanta uis.	16.b.17.a	Spiritus etiam Pater & Filius dicitur.	171.a
Pompa diaboli quæ sit.	188.b	Spiritus per manuum impositionem in lege da batur.	155.b
Potestas Ecclesiæ indefinita.	182.b	Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit.	160.a
Prædicatio Christiana cuiusmodi sit.	105.b	Spiritus sanctus conditor noui Testamenti, li berauit nos à legis oneribus.	168.b
Principes mundi subsunt Ecclesiasticis.	161.b	Spiritus sanctus cur baptizare in igni dica tur.	161.a
Principium Filij, Pater.	86.a	Spiritus sanctus cur descenderit in columbæ specie.	161.b
Prophetæ Christum nouerunt.	76.b	Spiritus sanctus cur uocetur oleum exulta tionis.	194.a
Prophetæ quàm certa prædixerint.	106.b	Spiritus sanctus diuidit sua dona, sed ipse in donis non diuiditur.	158.b
		Spiritus sanctus personas non accipit.	165.b
		Spiritus sanctus qualis sit ignis.	163.b
		Spiritus sanctus quàm celeriter doceat quid uis.	164.a
		Spiritus sanctus quàm uarias habeat opera tiones.	150.a.154.a.&c.156.a
		Spiritus sanctus quàm mira operatus sit in, & per Apostolos.	166.a.b.&c.
		Spiritus sanctus quid efficiat in homine cui il labitur.	151.a
		Spiritus sanctus quid sit.	30.b.145.b.155.b
		Spiritus sanctus uaria dat dona.	149.a.155.b
		Spiritus sanctus uarias habet appellationes.	159.a
		Spiritus sanctus unus est.	145.a
		Spiritus sanctus ut conseruet martyres.	153.a
		Spiritus sanctus ut insufflatione datus Apo stolis.	162.b
		Spiritus sanctus ut totam penetret animam.	163.a
		de Spiritu sancto quàm cautè loquendū.	145.a
		de spiritu sancto uarij errores.	146.b
		Spiritus uocabulum multis accommodatur.	149.b
		Stephanus ut uiderit cœlos apertos.	167.a

Temo

R

Regnum Christi æternum.	143.a
Reliquiæ sanctorum honorande.	178.b
Resurrectio adstruitur.	173.&c.
Resurrectio à quibus negetur.	172.b.&c.
Resurrectio corporū quàm facilis Deo.	173.a
Resurrectionis Christi testimonia.	119.b
Romanum imperium, uirga ferrea.	95.a
Romanum imperium omnium maximū.	136.a

S

Sacerdotes Christi abstinere à muliere.	97.b & 98.a
Sacrificium Missæ pro quibus fiat, & ut pro sit uita sanctis.	199.b & 200.a
Sancti etiam occulta uident.	151.b
Sanguis & aqua cur fluxit de latere Christi.	110.b.111.a
Satisfactionis, quæ est tertia pœnitentiæ pars, exemplum insigne.	15.a.b
Schismata muniunt uiam Antichristo.	134.a
Scientia in diuinis præcipua quæ sit.	43.b
Scythianus Saracenus author errorum Mani cheorum.	51.b
Sedes Christi à dextris Patris incomprehen sibilis.	129.a
Septuaginta interpretes ut translulerint, & ubi sacras scripturas.	36.a
Sepulchrum Christi quale.	116.a
Sepulchrum Christi ut sit immutatum.	121.a
Signa aduentus Christi.	133.b

I N D E X.

T

T empla cur à regibus extructa olim & ornata.	123.b.
Templum Apostolorum iam olim Hierosolymis fuit.	146.a
Tempus resurrectionis Christi prædictum.	121.b
in Tentationem ingredi quid sit.	201.a
Terra quàm uarias producat res.	68.b
Testamenti noui libri.	37.a
Testamenti ueteris libri.	36.b
Testes Christi multiplices.	18.a
Testes multi resurrectionis Christi.	127.a
Testes passionis Christi.	117.a
Testimonia passionis Christi.	106.a &c.
Traditiones seruandæ.	42.b
Trinitas aderit in iudicio.	141.b
Trinitas inseparabilis.	145.b. 146.a

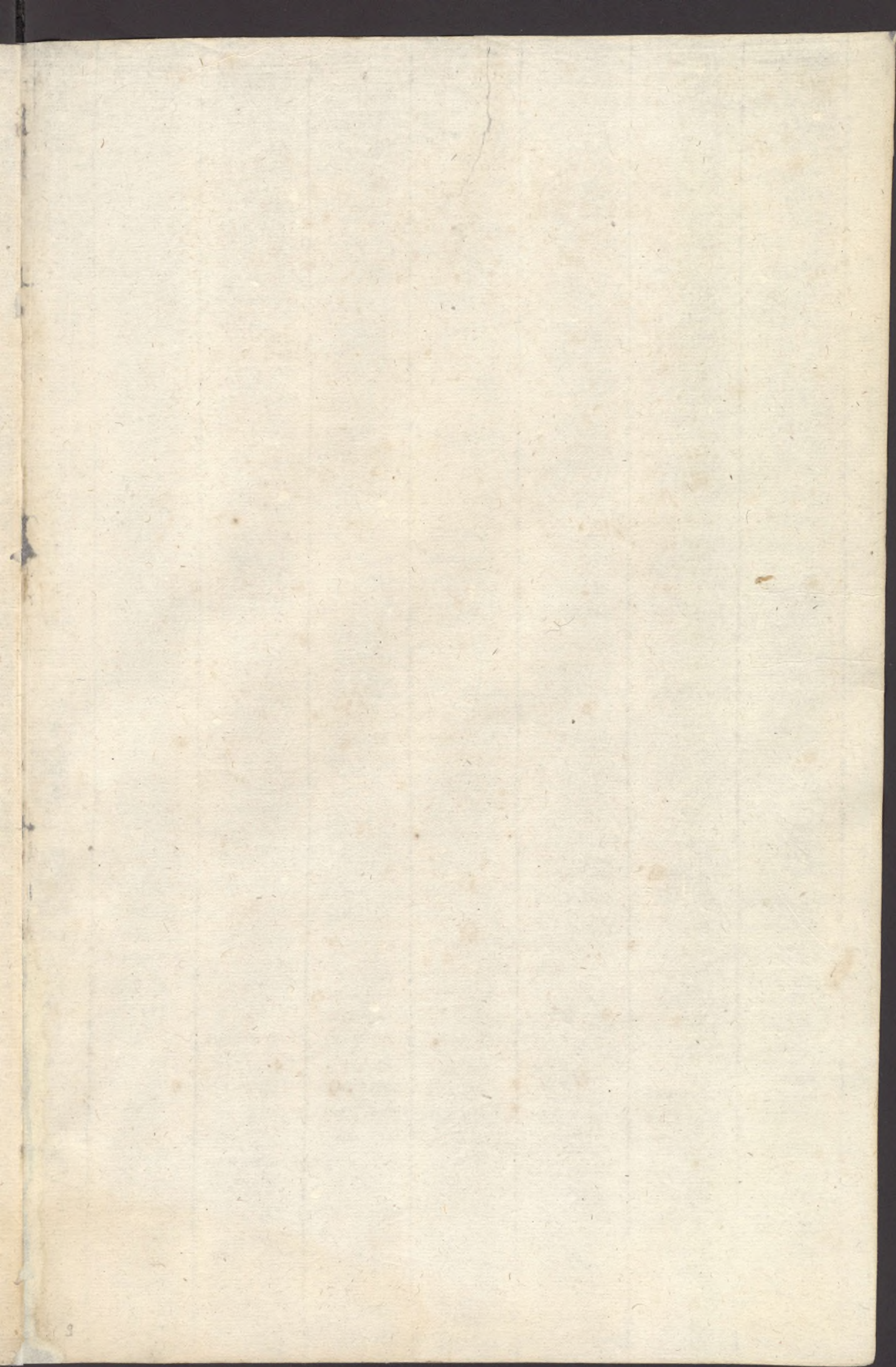
V

V alētini heretici nuge & blasphemie.	50.a.b
Valentinus 30. deos prædicauit.	50.a
Velum templi cur scissum.	115.a
Ver, tempus creationis mundi.	121.b
Vestibus ut utendum.	34.b
Vestimenta alba mysticè quæ.	19.b
Vinum nouum mysticè quod.	164.b
Virginem parere non est impossibile.	98.b
Virginitas & castitas præcipuam habebit coronam	140.a
Virginitas par angelis.	56.b
Virginitatis magna merces.	33.a
Vita æterna multis obtinetur modis.	183.a
Vnum ut sint Pater & Filius.	84.b
Voluntas hominis exigitur à Deo.	1.a. 13.a
Voluntas mala abijcienda ante baptismi perceptionem.	2.b
Voluntatem Deus intuetur.	9.a

F I N I S.

ERRATA IN NVMERIS.

Post paginam 82. corrigatur numerus in quatuor paginis. Item post paginam 153. corrigatur numerus in 5. paginis.

PROCATACHESIS, SIVE PRAEFATIO CATECHESION

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMORVM

ΚΕ ΕΥΛΟΓΗΣΟΝ.

IOANNE GRODECIO INTERPRETE.

AM est beatitudinis odor in vobis, ô illuminati: iam spiritales colligitis flores ad plectendas coelestes coronas: iam spiritus sancti spirauit fragrantia: iam circa porticum regalis palatij fuistis, vtinam verò & ab ipso rege introducamini. Flores nûc arborum apparuerunt: vtinam verò & fructus perficiatur. Nomina iam in Christi militiam vocati dedistis, & sponsales lampades vobis donatæ, & regni coelestis desiderium, bonumq; propositum, & spes subsequens. Neque enim falsus est qui dixit: quòd, Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Liberalis namque est Deus, & pronus ad beneficentiam: expectat tamen cuiuslibet propriam voluntatem. Propterea subiecit apostolus: Secundum propositum vocatis sanctis. Propositum cum adest proprium, vocatum te facit: nam etiamsi corpus hîc habeas, mentem verò non adhibeas, nihil tibi proderit. Accefferat aliquando Simon Magus ad hoc lauacrum, Baptizatus est, sed non illuminatus: & corpus quidem lauit aqua: cor aut nò illustrauit spiritu. Descendit quidem corpus & ascendit, anima verò si non est consépulta Christo, neque cum illo resurrexit. Equidẽ profero exempla casuum humanorum, ne & tu cadas: hæc enim in figura contingebant illis, scripta sunt autem in admonitionem eorum, qui hodie quoque huc accedunt: ne quis vestrum reperiatur, qui tentet Dei gratiam: ne aliqua radix amaritudinis sursum germinans perturbet vos: ne quis vestrum hæc dictitans ingrediatur: Sine videamus, quid agant fideles: ingressus videbo, & discam ea quæ fiunt, visurum te proposueras, videri verò te non putabas? Et existimas te quidem ea quæ fiunt apud fideles, penitus perscrutari, Deum autem cor tuum non perscrutari? Scrutabatur olim quidam nuptias illas, vt est in Euangelij, & vestem capiens minimè decoram, ingressus accubuit & comedit, admittebat enim ostiarius: Sed oportebat ipsum, cum videret omnes splendidè vestitos,

A eiusce-

*Vestes nup-
tialium splen-
dide.*

*Quia dicitur
clerus intrave-
nit. seu in-
gressi sunt.*

*καὶ οὐκ
ἔσονται
προσώπων.*

eiuscemodi quoque capere amictum: verum ille, cibum quidem una cum alijs
sumebat æqualem, inæqualem autem ornatum & propositum habebat. At-
qui sponsus, quavis liberalis, non tamē indiscretus. Circuiens namque;
singulos cōuiuas, & circūspiciens, (curabat enim, non quomodo
comedebant, sed quomodo essent ornati) vidit quendam externum,
non habentem vestem nuptialem, dixitque illi: Amice, quomodo huc
intraisti? quo colore: qua scientia? Esto: ostiarius non prohibuit,
propter eius liberalitatem, qui exhibuit conuiuium. Ignorabas quali
amictu ingrediendum esset ad conuiuium, sit ita sane. Sed cum iam
intraueras, vidisti splendida discubentium vestimenta, nonne te
oportuit, vel ex his quæ cernebas discere? nonne opportunè te in-
gredi fuerat necesse, ut opportunè exires? nunc autem importunè
intraisti, ut importunè eijceris. Et iubet ministris: Ligate pedes il-
lius, confidenter intrantes: ligate & manus ipsius, quæ splēdido il-
lū nescierūt ornare vestitu, & projicite ipsum in tenebras exterio-
res. Indignus enim est, qui sponsales lampades ferat. Vides quid
tibi illi acciderit? caue ergo tibi. Nos enim, qui sumus ministri
Christi, quemlibet suscipimus, & tamquam in ordine ostiariorum
constituti, apertum esse sinimus ostium: permissum est tibi, etiā
contaminatam peccatis habenti animam, & sordidam volunta-
tem intrare: intraisti, eo loco dignus habitus, nomen tuum in-
scriptum est. Aspice venerandum hoc ecclesiæ institutum: cir-
cumspice ordinem & disciplinā, scripturarum lectionem, regu-
larium præsentiam, & doctrinæ seriem: reueraris locum, & eru-
diaris ex his quæ apparent. Exi potius nunc opportunè, ut cras
ingrediaris opportunissimè. Si auaram, cupidamque habes ani-
mæ formam, exue illam & ingredere. Exue scortationem, & in-
due splendidam temperantiæ stolam. Ego te admoneo, prius-
quam Iesus, animarum sponsus ingrediatur, & amictum tuum
videat: satis longum habes intervallum, cum poenitentia die-
rum quadraginta tibi datur: habes magnam opportunitatem, &
exeundi & abluendi, ac rursus induendi, atque intrandi. Sin au-
tem in mala voluntate perseveraueris, ille quidem, qui te admo-
net, vacat culpa, tu verò frustra existimas te gratia potiturum.
aqua enim te capiet, sed spiritus non recipiet. Si quis vulneris ali-
cuius sibi conscius est, emplastrum accipiat: si quis cecidit, resur-
gat, nullus sit inter vos Simon, nullus simulator, nulla huius rei
curiositas. Contingit & alio pretextu eo venire. Fieri potest, ut
vir cupiens mulieri complacere, vel ea de causa ingrediatur: Idem
de mulieribus dici potest. Et seruus sæpè domino, & amicus ami-
co placere voluit. Capiō inescatum hamo, & recipio te, malo
quidem

*Retia Eccles-
iastica.*

quidem proposito venientem, spe autem bona saluatum. Fortassis ignoras, quò venis, cuiusmodi te capiat rete: incidisti in retia ecclesiastica, viuus captus seruaberis, ne fugias: captat enim te Iesus, non vt occidat, sed vt cæsum viuificet: nam & mori te, & resurgere oportet, audisti apostolum dicentem: Mortui quidem peccato, viuentes autem iustitiæ. Iam ab hodierna die vitam agēs considera, quantam tibi Iesus dignitatem contulerit: catechumenus vocabaris, foris subsistens: audiebas spem, & nesciebas: audiebas mysteria, & non intelligebas: audiebas scripturas, & profunda illarum ignorabas. Nunc verò non ampliùs foris, sed intùs sonas: (hoc est, iā non ampliùs superficie tenus discis, vocē exteriorē hominis audiens: sed intus etiā spiritu sancto doceris.) inhabitans enim spiritus, diuinas deinceps ædes in mente tua edificat. Cùm audieris ea, quæ de mysterijs sunt scripta, tunc intelligis quæ nesciebas. Neque verò rem exiguan te accipere putes: homo enim cùm esses miserandus, Dei cognomen accipis. audi Paulum dicentem: Fidelis Deus. audi aliā scripturam: Deus fidelis, & iustus. Hoc præuidens psaltes, inquit in persona Dei, quando quidem homines Dei cognomen essent accepturi: Ego dixi, dij estis, & filij altissimi omnes. Sed caue ne sit cognomen tantum fidelis, infidelis autem volūtas. Ingressus es in certamen, perface cursum, aliud tempus eiusmodi non habebis. Si tibi dies nuptiarum proponerentur, an non relictis cæteris rebus omnibus, de apparatu conuiuij esses sollicitus? Sanctificaturus autem, seu desponsaturus animam cœlesti sponso, an non postpones corporea, vt accipias spiritalia? Non licet bis aut ter, hoc lauacro vti, vt si fortè semel fueris eo frustrat⁹, deinceps corrigas: si enim semel illo frustraberis, ampliùs id correctionem non patitur: vnus enim dominus, & vna fides, & vnum baptisma. Nam soli hæretici rebaptizantur: si quidem prius illud non erat baptisma.

*Homo Deū
cognomen
accipit.*

*Rebaptizantur
hæretici*

Nihil aliud à nobis Deus requirit, præter voluntatem bonam: ne dixeris, quomodo mea delebuntur peccata? ego affirmo tibi, quòd volendo, & credendo. Quid autem his facilius? Si verò labia quidem tua dicant se velle, cor autem neget: scrutator est cordium ille, qui iudicat. Cessato iam hodierna die, ab omni turpi negotio: non proferat lingua tua obscœna verba, non peccet ampliùs oculus tuus, neque commoditatibus inhiet, & insistat: festinent pedes tui ad Catecheses audiendas.

*Volendo &
credendo pec-
cata remitti.*

Exorcismos studiosè suscipe, etiamsi inspiratus iam sis, & exorcisatus: salubris enim est tibi res ista. Nam vt rude, infectum-
que aurum, vel adulteratum, multisque alijs commixtum mi-

*Exorcismi
sunt salubres*

*Exorcismos
fugit demon.*

neris, vti cum ære, stanno, ferro, plumbo, si cupimus aurum tantum habere, non poterit illud sine igne ab diuersis à se metallis purgari: sic absque exorcismis anima progredi non poterit. Diuini enim sunt, ex diuinisque scripturis collecti. Velatus est vultus tuus, vt mens tua vacet, neue oculus vagus efficiat, vt & mēs vagetur: clausis verò oculis, aures minimè impediūtur salutaria fuscipere. Quemadmodum enim aurifabri, per quædam subtilia instrumenta, sufflantes ventulum igni, & aurum in fornace conflantes, excitantesque propositam flammam, id quod quærunt, reperiunt. Sic cum exorcistæ per spiritum sanctum incutiunt timorem, & in corpore tanquã in fornace animam accendunt: fugit tunc inimicus Dæmon, adest autem salus * & spes vitæ æternæ assistit: denique anima repurgata à peccatis, salutem consequitur. Persistamus ergo in spe fratres, atque illi nos tradentes certò speramus, vt Deus vniuersorum, voluntatem nostram videns, mundet nos à peccatis, & spem nobis bonam semper de rebus nostris præbeat, & donet nobis poenitentiam salutarem. Deus enim vocauit, tu verò vocatus es.

** & qui per-
manserit ha-
bet spem vitæ
æternæ.*

*Catechesion
vñs.*

Perseueres in catechesibus, etiam si longo sermone producantur, ne fortè aliquādo mens tua deficiat. Arma enim accipis contra aduersarias potestates: arma capis aduersus hereticos, aduersus Iudæos & Samaritas, & ethnicos. Multos habes hostes, multa tela accipe. Cum plurimis hastâ concurre. Opus ergo est discere, quomodo trāsfigas Græcum, quomodo pugnes cōtra hereticū, cōtra Iudæum, & Samaritā. Et arma quidē parata sunt, gladiusque spiritus promptissimus: dexterā verò per bonā voluntatē extendere necesse est, vt bellum domini cōficias, & vincas aduersarias facultates: vt à nullo deinceps hæreticorum conatu superari possis. Accipe hanc admonitionē, vt ea quæ in catechesibus traduntur, sic discas, quò possis ea in perpetuum custodire. Non existimes institutiones istas esse similes homilijs. Quamuis & illæ bonæ sint, & fide dignæ: verum si quid in illis hodiè neglexerimus, cras discere poterimus. Hæc verò, quæ de lauacro regenerationis per ordinem tradimus documenta, si hodiè neglexeris, quando tandem corrigentur? Existima tempus id esse plantationis arborum, quo nisi fodiamus & inferamus, quando tandem poterit rectius plantari, quod semel est malè plantatum? A Edificium quoddam esse intelligas catechesim, ac nisi ordine vinculis constringamus structuram, ne quid laxum & hians reperiat, debile fiet ædificium: sed est opere præteritum, lapidi lapidem apponi, & angulum angulo coniungi, atque superfluis abscissis,

*Catechesis
est veluti
ædificium.*

per-

perfectas ædes efficere. Ad eundem modum, adferimus tibi tanquam lapides cognitionis: audire oportet de Deo viuente: audire opus est de Christo: audire necesse est de resurrectione, & alia permulta ex ordine dicenda sunt: quæ nunc tantum summam recensentur, deinceps verò suo loco satis explicabuntur. * Si vel vnum ex his non perceperis, etiam si primorum aut secundorum memineris: ædificator quidem benè ædificat, tu verò fluxum & debile habebis ædificium.

** Sed post præsens erectio nem, nisi aliorum alteri colligaueris, ac nisi priorum compositiorum memineris.*

** sentator*

** externo*

Cum autem Catechesis recitatur, si * catechumenus ex te quæsierit: quid dicebant doctores: nihil dicas * extra: mysteria enim tibi, & spem futuri seculi tradidimus. Custodi hoc mysterium retributori, nec vnquam dicentem aliquem audi: quid obest, si & ego didicero? Etiam ægroti vinum quandoque postulât, quod si intempestiuè illis detur, phrenesim cõciliat: & duo hinc nascuntur mala: nam & æger interit, & medicus malè audit. Sic

Mysteria Ecclesie extra non proferenda.

** sentator*

** impostor*

esse incipit

& * catechumenus, si audiat mysteria à fideli, * phrenesim patitur: nescit enim quid audiuerit, & tamen arguit rem ignotam, dictaque irridet: fidelis verò tanquam proditor condemnatur. Iam ergo tu in finibus nostris constitutus, caue ne quid effutias: non quòd digna non sint narratione ea, quæ ibi dicuntur, sed quòd indignus est ille audire, cui referres. Fueras & tu aliquando catechumenus, neque tamen proposita mysteria tibi enarrabantur. Quando autem sublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientia didiceris, tunc planè intelliges dignos non esse catechumenos, qui ea audiant.

Mysteria nocet aliquibus nosse.

Vnius matris filij & filia facti estis omnes, quicunq; hîc nomina dedistis. Cû ante horâ exorcismorû ingrediemini, vnusquisq; vestrû pietatis verba proferat: & si quis vestrûm aberit, perquirite. Ad cœnam si vocatus fueris, nōne expectâres alium pariter vocatum? fratrem si haberes, nōne & fratri benefacere velles?

Ne sis deinceps curiosus in rebus vanis: ne quæras quid fecerit oppidû, quid Rex, quid Episcopus, quid egerit sacerdos: sursum respice, tempus hoc ipsum exposcit. Vacate & cognoscite quia ego sum Deus. Si videris fideles in ministerio securos, rem certam tutamque habent, sciunt quid acceperint, gratiam susceperunt. Tu verò adhuc in balance aut consequendi, aut non consequendi, consistis. Ne imiteris illos, qui nulli vacant meditationi: ac reuerentiam adhibe cum fit exorcismus: quousque alij exorcizati aderunt, viri cû viris, & mulieres cum mulieribus. Nunc enim opus est proponere exemplum arcæ Noæ, in qua erat & vxor eius, & vxores filiorum, ac filia eius: siquidem & arca

Curiositas vitanda.

Exorcismum reuerenter audiendi.

erat vna, & ostium clausum. Sed quid hæc significabant? Si conclusa est Ecclesia, & vos omnes intus: *hæc tamen separentur, vi-
 ri vt sint cum viris, & mulieres cum mulieribus: ne studium salu-
 tis, sit perditionis occasio. **Verum istæ res diuersæ sunt.*

*Virginitatis con-
 uentus & ora-
 tio submissa*

Et si enim pulchrum sit institutum, proximum assidere proximo, sed procul tamen sint affectiones. Tum verò assidentes viri, librum aliquem vtilem habeant, & alius quidem legat, alius verò audiat: si autem desit liber, alter oret, alter boni aliquid dicat. Conuentus porrò virginalis sic congregetur, vt vel psallat, vel oret, vel legat, ita vt labia quidem loquantur, vox autem ad alienas aures non perueniat. Mulierem enim loqui in Ecclesia non permitto. Et nupta quoque similiter agat, & oret labia mouendo, vt nascatur Samuel, vt sterilis anima tua, pariat exaudientis Dei salutem. Samuel enim ita sonat. Videbo cuiusque studium, videbo cuiuslibet deuotionem. Accendatur mens ad pietatē, excitetur anima, excutiat durities infidelitatis, decidant superflui scabriciei cortices, & maneat sola sinceritas: detergatur ferri erugo, vt maneat proprius splendor.

*Cum vobis ostendet Deus noctem illam, & tenebras in die apparentes, de quibus dictum est: Tenebræ non obscurabuntur à te. Quando vnicuique vestrum porta paradisi aperietur: quando ex aquarum usu, Christo fororum, hoc est, Christum ferentium, prosperitatem habebitis: cum appellationem Christi, & rerum diuinarum virtutem accipietis. Iam verò mentis oculos aperite, iam choros angelicos recogitate, & dominum vniuersorum Deum præsentem, & filium vnigenitum in dextra illius assidentē, & spiritum simul persistentē. Thronos autē & dominationes ministrantes, & quemlibet nostrum saluatam & saluatam. Iam auribus vestris, quemadmodum instruebamini, personet vox illa pulcherrima: quando saluatis vobis angeli concinent: Beati quorum remissæ sunt iniquitates: quando tanquam *co-
**Tunc*
**Sidera*
 lumbæ, splendida specie, lucenteque anima ecclesiam Dei ingrediemini.

*Baptismi en-
 comia.*

Magnum est sanè propositum hoc baptisma: captiuitatis liberatio, peccatorum remissio, mors peccati, animæ regeneratio, vestimentum candidum, signaculum sanctum, & indelebile, currus ad cælum, delitiæ paradisi, regni cælestis conciliatio, charismaque adoptionis filiorum. Cæterum draco circa viam transeuntes obseruat: caue, ne te veneno infidelitatis inficiat. videt tot saluatos, & quærit quem deuoret. Ad patrem spirituum ingredieris, sed per illum draconem transis. quomodo igitur illum præteribis? Indue pedes tuos apparatu Euangelij pacis, vt etiam si
 te mor-

te mordeat, nihil noceat. Fidem habeas inhabitantem & firmam spem, calceum fortem, vt prætereas hostem, & ad dominum intres. Cor tuum præpara ad susceptionem disciplinæ, & sanctorum mysteriorum communicationem. Frequenter ora, vt Deus te dignum efficiat: neque interdiu, neque noctu sis otiosus, & cum somnus ab oculis recesserit, tunc mens vacet orationi. Si quam turpem cogitationem in mentem tuam venire animaduuerteris, suscipe iudicij salutarem commemorationem: intende animum ad discendū, vt rerum turpium obliuiscatur. Si videris aliquē dicētē tibi: *ingredere aquā vt submergaris, adhuc ciuitas balnea non habet. Agnosce draconem marinum hæc tibi obijcere: non loquentis attēdas verbis, sed operantis. Custodiam animam tuam vt sis irreprehensibilis, vt in spe perseuerans, hæres vitæ æternæ fias. Nos quidem hæc tanquam homines & adhortamur, & docemus, ne vestrum ædificium ex fœno, stipula, & paleis conficiatis, ne cum opus arserit, detrimentum patiamini: sed vt sit opus vestrum, aurum, argētum & lapides pretiosi. Meum est dicere, tuum verò agere, Dei autem perficere. Intendamus mentem, dirigamus animam, præparemus cor, de anima enim nobis certamen est, æternasque res speramus. Potens est autem Deus, qui nouit corda vestra, & scit qui sit verus, qui verò simulator: germanum quidem suum seruare, hypocritam verò fidelem efficere. Potest enim Deus facere fidelem, si modò cor illi præbuerit, & factum contra nos chirographum delere. Obluionem autem vobis tribuet rerum priorum, atq; Ecclesiæ vos inferet, & induens vos armis iustitiæ sibi deliget, cœlestibusq; rebus ac noui testamenti replebit, & spiritus sancti signaculum indelebile dabit in sempiternum: in Christo Iesu domino nostro, cui gloria in secula seculorum, Amen.

** cur aquam
istam ingre-
deris. ex
hinc, an non
sunt balnea
in ciuitate?*

*Orandum
sæpè.*

AD LECTOREM.

Catecheses istas illuminatorum, accedentibus quidem ad baptismum, & his qui hoc lauacrum habent, iam fidelibus, legendas exhibeas: catechumenis verò, & alijs qui non sunt Christiani, ne dederis: alioquin redditurus es domino rationem.

SANCTI

8 SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLY-

*morum prima Catechesis, seu institutio illuminatorum Hierosolymis
extemporanea: introductoria ad baptismum. Et lectio ex Esaia: Laua-
mini, &c.*

NO VI testamenti discipuli, & mysteriorum Christi participes, nunc quidem vocatione, paulò post verò & gratia, cor nouū vobis ipsis facite, & spiritum nouum, vt ex eo latentur cœlestes. Si enim super vno peccatore, vt est in Euāgelio, fit gaudiū, quantò magis tot animarum salus ad lætitiā cœlestes mouebit? Bonum iter & pulcherrimum capeſſendo, cautè cursum pietatis percurrite. Ad vestram enim liberationem paratus adest vnigenitus Dei filius. Venite, inquit, omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Qui grauitate delictorum estis circumdati, & ligati cathenis peccatorum vestrorum, prophetica vocem dicentem audite: Lauamini, mundi estote, auferte prauitates vestras ab animabus vestris, coram oculis meis, vt angelicus vobis chorus, acclamare possit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Qui fidei lampades nuper accendistis: nunc non extinctas easdem manutenendo custodite, vt qui latroni paradisum, in hoc sanctissimo monte Golgota, per fidem aperuerit, vobis quoque id præſtet, quò possitis canticum sponsi cantare. Si quis est hîc seruus peccati, paratus sit per fidem, ad ingenuam adoptionis filiorum regenerationē peruenire, & præcidens pessimam peccatorum seruitutem, atque in beatissimum domini obsequium sese tradens, dignus cesebitur, regnum cœleste hereditate possidere. Exuite veterem hominem, qui corrumpitur secundum concupiscentias erroneas: exuite autem per confessionem, vt induatis nouum, cum qui est renouatus, per agnitionem eius qui creauit illum. Arrabonem spiritus sancti possidete per fidē, vt recipiamini in æterna tabernacula: accedite ad mysticum signaculum, vt sitis bene noti domino. Recenseamini in sancto & spiritali grege Christi, ad dexteram eius segregati, atque paratam vobis vitam hæreditate possideatis. Quibus adhuc peccatorum *asperitas adhæret, isti à sinistris consistunt, eò quòd ad gratiam Dei non accedant, quæ datur per Christum, in huius lauacri regeneratione. Regenerationem autem dico non corporis, sed animæ spiritalē renouationem.

*Confessione
exuitur veteris
homo.*

**cupiscentias.*

Cor-

Corpora enim per eos, qui videntur parentes, generantur: animæ verò, per fidem regenerantur. Spiritus enim ubi vult spirat. Atque tum si dignus eris, licebit tibi audire: Euge serue bone & fidelis: nempe cum nihil impuri, nihil simulati in tua conscientia repertum fuerit. Si enim quispiam ex his, qui hîc adsunt, tentat gratiam Dei, seipsum decipit, & virtutem diuinam ignorat. Caue simulatam mentem habere ô homo, propter illum, qui *Simulatio fugienda.* scrutatur corda & renes. Quemadmodum qui milites sunt conscripturi, & ætatem & corpora, deligendorum ad pugnam, diligenter excutiunt: sic & dominus, delectum faciens animarum, voluntates illarum scrutatur, ac si quam hypocrisim deprehenderit occultatam, reijcit hominem, tanquàm ad veram illius militiam non idoneum: si verò dignum inuenerit, huic libenter confert gratiam. Non dat sancta canibus, sed ubi bonum videt propositum, illic salutare sigillum & admirandum imprimit, *Propositum, & voluntatem Deus inuoluitur.* quod metuêtes tremunt dæmones, & agnoscunt angeli: ita ut illi quidem fugitêt ab acti: hi verò familiariter circa illud tanquàm domesticum versentur. Qui itaque spiritale hoc signaculum & salutare accipiunt, opus est ut voluntariè id faciant: ut enim calamus scriptorius aut telum, ut ab aliquo impellatur necesse est: sic & gratia indiget credentibus. Arma capis non corruptibilia, sed spiritalia, atque deinceps in spiritalem paradisum insereris, nomenque nouum accipis, quod antea non habebas. Antea catechumenus eras, nunc verò fidelis vocaris. Transplantaris rursus in spiritales oleas, ex oleastro in oleam frugiferam insertus, ex peccatis in iustitiam, ex pollutione in puritatē, & particeps sanctæ illius vineæ efficeris: ac si permanseris in vinea, tanquàm vitis frugifera cresces: sin autem non maneas, ignis te consumet. Fructum ergo ita, ut æquū, est feramus, ne sic agatur nobiscum, ut actum est cum illa ficu sterili: ne fortè veniens Iesus, etiam nūc *Sterilitas operum maledicta.* propter sterilitatem tibi maledicat: sed ut possimus omnes illi dicere: Ego sicut olea fructifera in domo Dei. Olea non corpora, sed spiritalis. Ipsius quidē est, qui lucem omnibus adfert, plātare & rigare, tuū verò fructū facere. Dei est gratiā cōferre, tuū verò acceptare & custodire. Nō ideo spernas gratiā, quòd gratis datur, sed religiosè potiùs, cū eā acceperis, custodito. Tēpus præsens, est tēpus cōfessionis. Cōfiteare quæ perpetrasti, siue verbo, siue opere, siue noctu, siue interdiu: Cōfitearis tēpore acceptabili, & in die salutis. Suscipe coelestem thesaurū, & in exorcismis studio- *Exorcismus utendum.* sè verferis. Assistas catechesibus, & quæ in illis dicuntur memineris. Dicitur enim non ideo, ut audias tantum, sed ut per fidem

dicta obſignes. Omnem tunc humanam ſollicitudinem deleas ex animo: nam in animæ cura verſaris. Mundana hæc omninò poſtponere: parua enim ſunt, quæ relinquis, maxima verò, quæ dantur à domino. Relinque præſentia, & crede futura. Tot annorum circulos tranſegifti, mundo fruſtrà operam nauans: & quadraginta diebus nō vacabis pro anima tua? Vacate & videte, quia ego ſum Deus, dicit ſcriptura diuina. Otioſa loqui multa recuſa, ac neque ipſe detrahas, nec detrahentem alicui audi: ſed potiùs in precationibus aſiduus eſto. Mōſtra in exercitio cordis tui, quod erat occluſum: munda vas tuum, vt gratiam capiat abundantiorē. Remiſſio enim peccatorum ex æquo datur omnibus: communicatio autem ſpiritus ſancti, ſecundum fidei vniuſcuiusque proportionem donatur. Si parum laboraueris, parum accipies: ſi verò multum operaberis, multa te merces manet. In tui ipſius commodum curris, reputa ſi quid contra aliquem habes, ac dimitte. Accedis accepturus peccatorum remiſſionem, neceſſe eſt, vt & tu delinquenti ignoſcas. Qua fronte enim diceres domino, remitte mihi: multa mea peccata, ſi tu pauca conſeruo tuo non remiſeris? Sacris conuentibus libenter ſtudeas, non modò nunc, cū te clerici hortantur, verū & deinceps cū iam gratiam acceperis. Si priuſquàm facta eſſet inſitio benè erat, nōne rigari & excoli, etiam poſt plantationem multò pulchrius eſt? Certamen ſuſtineas pro tua ipſius anima, his præſertim diebus, ſacris lectionibus animam tuam recrea. Menſam enim ſpiritualem dominus tibi parauit: Dic & tu cum Pſalmiſta: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit in loco paſcuæ ibi me collocauit. Super aquas refectionis poſuit me, & animam meam conuertit: vt & angeli congratulentur: & ipſe Chriſtus magnus ſummusque ſacerdos, propoſitum veſtrum ſuſcipiens, & vos omnes offerens, dicat Deo: Ecce ego & pueri mei, quos dedifti mihi Deus. Qui omnes vos ſibi placentes cuſtodiat. Cui gloria & nunc & in ſecula infinita. Amen.

*Quadrageſi-
ma temporū.*

*Otioſa lo-
qui.*

*Gloria ſpiri-
tus pro ratio-
ne fidei dat-
ur.*

**Diebus que
drageſima.*

CATE.

11

CATECHESIS SECVNDA ILLVMINA-
 torum Hierosolymis extemporanea. De pœnitentia, & remissione pec-
 catorũ. Et lectio ex Ezechiele: Iustitia iusti super ipsum erit, & reliqua.

Grauis est res peccatum, & morbus animæ acerbissimus iniquitas, quæ & nervos illius omnes præcidit, & æter-
 no igni obnoxiam facit. Malum liberi arbitrij, germen-
 que voluntariũ. Nam quod voluntariè peccemus, dicit quodam
 in loco apertè propheta: Ego plantaui vineam fructiferam, totã
 veram: quomodo conuersa es in amaritudinem vti vinea aliena.
 Plantatio quidem bona, sed fructus ex voluntate malus: atque
 ideo plantator quidem in culpa non est, vinea autem combure-
 tur: quoniam in bonum plantata est, & in malum fructificauit.
 Fecerat enim Deus hominem rectum, vt inquit Ecclesiastes, sed
 ipse quæsiuit quæstiones multas. Et apostolus dicit: Ipsius enim
 factura sumus, creati in bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt
 ambulemus in illis. Creator itaque cùm sit bonus, bonos crea-
 uit: creatura verò, voluntate propria, in amaritudinem conuersa
 est. Graue igitur malum, vt dictum est, peccatum, sed non incu-
 rabile: graue retinenti, leue autem per pœnitentiam abijcienti.
 Posito enim quod manu aliquis teneat ignẽ, quandiu quidẽ reti-
 net carbonẽ, proculdubio vritur: si verò carbonẽ abijciat, abla-
 tus est feruor. Quod si quis cùm peccat, vri se non sentit, de hoc
 ait scriptura: Inuoluat quis ignem in sinu, & vestes eius non vrã-
 tur? Vrit enim peccatum nervos animæ, & conterit ossa mentis
 spiritalia, ac lumen cordis obtenebrat. Sed dixerit aliquis: quid
 tandem est peccatum? animal est, vel angelus? num dæmon est?
 Quid est hoc quod tantam vim habeat? Non est hic inimicus
 homo, qui tecum exterius pugnet: sed est mala soboles, à te ipso
 volutariè propagata. Rectis vide oculis, & nõ erit concupiscẽtia.
 Nõ rapias aliena, & cessabit rapina. Memineris iudicij, & non erit
 scortatio, nec adulteriũ, neque homicidiũ, neque vlla iniquitas
 apud te inualefcet. Nam cùm Dei obliuisceris, tunc demum co-
 gitas peruersa, & iniqua perficis. Neque verò tu solus es dux
 istius rei: verum est etiam alius quidam: ille & incitat, sed non vi
 superat reluctantem. Quare dicit Ecclesiastes: Si spiritus domi-
 nantis ascenderit in te, locum tamen non deseras: si ostium occlu-
 seris, minimè tibi nocebit. Si verò neglectè susceperis concupis-
 centiæ incitationem, per ratiocinationes, radices in te figet, &
 mentem tuam ligabit, & te detrahet in foueam malorum. Sed
 fortè dices: fidelis sum, non me apprehendet cõcupiscentia, etiã-

Liberi arbitrij
 germen
 peccatum.

Peccatũ quid
 & vnde.

si aliquid concupiuerō obscurius. An ignoras quòd etiam in Petra quandoque radix agitur, & sæpè manet? Ne suscipias semen, quoniam perdet tuam fidem: priusquàm floreat, radicitus erue malum: ne si ab initio neglexeris, postea nequicquam incidas, & ignem magis excites. Lippitudinē inceptantē tempestiuè cura, ne cùm excæcatus fueris, tum demùm frustra medicum quæras.

*Princeps
peccati dia-
bolus.*

Princeps est peccati diabolus, & pater malorum, hoc autem dominus dixit non ego: quod ab initio diabolus peccat: nam antè illum peccauit nemo. Peccauit autem, non ex necessitudine naturæ vitium suscipiens: quò sic peccati occasio rursus in opificem retorqueatur: Sed bonus creatus, propria voluntate factus

*Diabolus ex
Archangelo.*

est Diabolus: ab actione capiens cognomen. Archangelus enim cùm esset bonus, diabolus postea, seu calumniator, à calumniando dictus est: bonus cùm esset Dei minister, satanæ deinceps nomen tulit. Satanas autem aduersarium significat. Non mea sunt hæc dogmata, sed Ezechielis spiritiferi propheta. Ille enim deplorans istum, dicit. Tu signaculum similitudinis Dei, & corona pulcherrima in paradiso Dei factus. Et paucis interiectis: Factus es immaculatus tu in diebus tuis, quibus tu creatus es, vsquequo inuētæ sunt iniquitates in te: omninò pulcher reperiebaris. Neque enim exterius congestum est, sed ipse genuisti malum, & causam mali. Deinde dixit: Eleuatum est cor tuum super pulchritudinem tuam. Propter multitudinem peccatorum vulneratus es, in terram proiecit te. Et Christus in Euangelij similiter: Vidi, inquit, Satanam tanquam fulgur cadentem de cœlo. Cernis veteris testamenti cum nouo consonantiam. Iste cadens traxit ad ruinam multos, iste obsequentibus sibi, suggerit concupiscentias: ex hoc scortatio & adulterium, ac omne denique genus mali: Per hunc pater noster Adam pulsus est, & pro paradiso, admirando quodam modo sponte sua fructus ferente, terram spiniferam accepit.

Quid igitur (dixerit aliquis) decepti perijmus: nunquid* non est deinceps salus? cecidimus, an non licet resurgere? excæcati sumus, ergo non licet prospicere? claudi sumus effecti, licebit ne incedere? In summa, mortui sumus, num fieri potest vt resurgamus? Qui Lazarum quatruiduanum excitauit, ô homo, nonne te viuentē multò facilius suscitauerit? Qui pretiosum sanguinem suum effudit pro nobis, ipse nos à peccato liberabit. Non desperemus in ipso fratres: non abijciamus nos ipsos in statum desperationis. Graue enim scelus, non credere spem pœnitentiæ. Qui non expectat salutem, temerè accumulat peccata: at qui sperat medi-

**Nunquid
est salus an
licet resur-
gere.*

medicinam, deinceps sibi temperat. Latro enim, qui non sperat condonationem, devenit in contumaciam: qui verò sperat remissionem, persæpè pœnitentiam suscipit. Si potest serpens deponere fœnetutem, cur nos peccatum non deponamus? Ac terra quoque spinosa, cum fuerit benè exculsa, in frugiferam transmutatur: nostra autem non restaurabitur salus? Natura itaque est capax salutis, sed requiritur deinceps voluntas. Benignus est Deus, & non parum benignus. Non ergo dixeris scortationem & adulterium commisi, graua patraui scelera, idque non semel, sed frequentissimè, nunquid condonabit? nunquid obliuiscetur? Audi quid dicat psaltes: Quàm magna multitudo bonitatis tuæ domine. Non vincunt tua peccata multitudinem miserationum Dei: non superant vulnera tua, summi illius medici experientiam, fidelem modò teipsum præbeas. Ediffere medico affectionem tuam, dicens cum Dauid: Dixi, confitebor aduersum me iniquitatem meam domino, & fiet id quod proximè sequitur. Et ipse remisit impietatem cordis mei. Vis agnoscere humanitatem Dei, tu qui recens ad catechesim accessisti? vis inquam perspicere Dei benignitatem, & longanimitatis illius multitudinem? Audi de Adamo. Non paruit Adam protoplastus Deo: nunquid non potuit statim in illum mortem inducere? Sed vide quid agat benignissimus dominus: Eijcit ipsum ex paradiso: neque enim erat dignus illo loco propter peccatum. Constituit autem illum è regione paradisi, vt videat vnde exciderit, & à quibus, in quæ delapsus sit, deincepsque per pœnitentiam saluetur. Cain primogenitus homo fratricida factus, & inuentor malorum, & princeps cædium, primusq; inuidus. Sed posteaquam è medio sustulit fratrem, quomodo condemnatur? Gemens & tremens eris super terram. Etiam hîc post peccatum est dilatio mulctæ.

Hæc igitur vera est benignitas Dei: sed adhuc parua, respectu eorum, quæ sequuntur. Cogita enim quæ tempore Noe contigerint. Peccauerunt * Gigantes, & iniquitas in terra plurima diffusa est, & propter hanc futurum erat diluuium: Ac quingentesimo quidem anno comminationem protulerat Deus, sexcentesimo verò diluuium induxit. Cernis benignitatis Dei latitudinem, in centum vsque annos protensam? Nunquid enim, quod post centū annos fecit, statim facere non potuit? sed data opera distulit, cōcedens pœnitentiæ indulgentiā, ac si tūc egissent pœnitentiā, nequaquā Dei benignitate excidissent. Veniamus porrò ad alios, qui per pœnitentiam saluati sunt.

Voluntas in salutis repa- ratione rea- quiritur.

Gigantes tē- pore Noe.

Diluuii mīo- ne centū ann- nis præcesserunt.

Verum enimverò & ex mulieribus, si fortè aliqua dicat: scortatione & adulterio polluta sum, scēdaui corpus meum omni genere luxuriæ, nunquid erit salus? Aspice Raab ô mulier, & spera tu quoque salutem: nam si ea, quæ apertè publiceq; scortata est, saluata est per pœnitentiam: nunquid quæ semel tantum fornicata est ante gratiam, per pœnitentiā & ieiunium non seruatur? Quomodo autem saluata est illa perquire: hoc tantum dixit, Quia Deus vester in cœlo, & in terra Deus vester. Suum enim dicere non audebat, eò quòd se impuram sentiebat. Quòd si scriptum habere vis testimonium, illam esse saluatam, habes scriptū in psalmis: Memor ero Raab & Babilonis, † & postea cognoscent ^{† vel scientiis} me. O magnam Dei benignitatem, etiam in inhonestæ mulieris ^{me.} meminit, in peccatis, sed non simpliciter meminit, verum scientium me.

*Aaronis etiam
mensacerdoti
eius non
impedit.*

*Angelis etiam
indulget
Deus.*

Est itaque & viris & mulieribus salus, quæ per pœnitentiam conciliatur. Etiam si vniuersus populus peccet, non superabit diuinam benignitatem. Vitulum populus fabricauerat, sed non destitit dominus Deus à benignitate: Negauerunt Deum homines, sed Deus seipsum non negauit. Isti, inquiunt, sunt dii tui Israel. Et tamen pro more suo Deus seruabat illos. Neque populus tantum peccauit: verum etiā Aaron summus sacerdos. Moyses enim dicit: Et super Aaron facta est ira domini: & rogavi, inquit, pro ipso, & condonauit illi. Tum verò Moyses quidem supplicans, pro summo sacerdote peccante, placauit dominum. Iesus autem vnigenitus, orans pro nobis non placabit Deum? Ac illum quidem propter crimen, non vetuit ad summum sacerdotium peruenire: te verò ex gentibus venientem, salutem consequi vetabit? Pœnitentiam ergo agas ô homo, & non arcebitur à te gratia. Irreprehensibilem deinceps tuæ vitæ dispone modum: Benignus est Deus & verax, nec vllus poterit homo illius benignitatem satis prædicare: immò etiam si omnes omniū hominum linguæ simul coaceruarentur, ne sic quidem partem aliquam benignitatis illius enarrare possent. Dicimus sanè nos ex parte quadam, de illius erga homines benignitate, sed nescimus quanta ille, & angelis condonauerit. Indulget enim & illis: quandoquidem ipse tantum vnus est, qui peccare non possit, qui purgat peccata nostra Iesus. Ac de illis quidem sufficiat: si verò plura velis audire de nobis, & alios typos proferemus. Accede ad beatum Dauid, & pœnitentiæ typum ab illo accipe. Deliquit vir ille magnus, cū post cubile pomeridianum in palatio deambularet: vidit obiter mulierem, & humanum quid passus est: deinde

deinde peccatū perfecit, sed non occubuit animi illius in cōfitem-
do peccato equitas. Venit Nathan propheta, celerrimus redargu-
tor, & vulneris medicus: irascitur, inquit, dominus, quoniā pec-
casti. Idiota seu plebeius arguit regem: verūm Dauid rex non in-
dignabatur: non tam enim dicenti, quā mittenti attēdebat. Non
excæcabat illum circūstans militū agmen: intellexerat enim ange-
licum domini exercitū, & tanquā vidēs inuisibilem perhorresce-
bat: ac respōdit venienti, immō potius per illū, mittenti: Peccaui
domino. Cernis humilitatē regis? vides confessionē? Non enim
erat cōuictus ab aliquo: nō multi illius rei conscij fuerant. Cele-
riter trāsegerat negotiū, & propheta adest illicò accusator, & de-
linquens facinus cōfitemur: quod cū ingenuē fassus esset, celeri-
ter percipit medicinā. Propheta enim Nathan qui cōminatus est,
extemplō inquit: Dominus quoq; transtulit peccatū tuum. Cer-
nis velocissimā Dei benignissimi mutationē. Attamen dicit: Ir-
ritaſti inimicos domini, multos enim propter iustitiā hostes ha-
bebas, sed custodiebat te tēperantia, traditis autē his armis, prom-
ptos habebis, stantes aduersus te, & inimicos confurgentes con-
tra te. Propterea igitur sic eum cōsolatus est: beatus autē Dauid,
quāuis audiuerit dominū trāstulisse peccatū ipsius, nō abstinuit
tamen a pœnitētia, verū loco purpurę sacco utebatur, & loco au-
rei throni, in terra cinereq; Rex sedebat: neq; tātūm in cinere se-
debat, verum etiā cinere vescebatur: quēadmodū ipse dicit: Quod
cinerē tanquā panē manducabā, & poculū meū cum fletu misce-
bā. Vindicabat lachrymis cōcupiscentē oculū. Lauabo inquit,
per singulas noctes lectū meum, & lachrymis stratū meū rigabo.
Cū principes illū adhortarētur, vt māducaret panē: non patie-
batur id sibi persuaderi, & in totum vsq; septimū diem, ieiunium
producebat. Rex igitur sic cōfitebatur, & tu idiota seu priuatus,
an non debes confiteri? Porro cū Absolon aduersus illū arma
cepit, quāuis multæ illi ad fugā viæ patērent, per montes tamēn
oliuarū fugere maluit, fermē inuocans mente liberatōrē illum,
qui istinc cœlos erat ascensurus. Et cū vehementer eundē Se-
mei execrarentur, dixit, finite illum: vt Deus respiceret humili-
tatem eius. Sciebat enim quod remittenti Deus remittet.

*Confessio
Dauid.*

*Satisfactio,
seu Pœnitentia
demissio
peccato Dauid.*

Vides quod pulchrum est confiteri? Cernis, quod pœni-
tentibus datur salus? Et Salomon ceciderat: sed quid inquit: *Salomonis
pœnitentia*
Postea ego pœnitentiam egi. Et Achaab Rex Samariæ, erat ini-
quissimus idololatra, excellenti improbitate, procul ab omni
pietate, concupiscens agros & vineas alienas. Sed cū Nabuthe,
per suam Iesabel, occidisset, & Helias propheta veniens, tantum-
modò

modò illi comminatus esset, discidit vestimēta & induit sacco:
 Quid autem dicit benignus Deus ad Heliam? Vidisti quomodo
 humiliatus est Achaab ante faciem meam? Quasi persuadens ira
 accenso prophetæ, vt subueniret pœnitenti. Non inducam ma-
 lum in diebus eius. Et quamuis etiam post hanc indulgentiam,
 iste non erat à sua improbitate cessaturus: remittens tamē Deus
 ignoscebat: non ignorans quid esset futurum, sed consentaneam
 pœnitentiæ præsēntis concedens indulgentiam. Iusti enim iu-
 dicis est, de singulis factis aptè sententiā pronūciare. Rursus Hie-
 roboam, cū stetisset sacrificans idolis in ara, manus eius exa-
 ruit, quoniam iusserat arguentem se prophetam comprehende-
 re: sed cū vim illius præsēntis experientia didicisset, dicit: sup-
 plica pro me domino: & propter hoc verbū manus illius in inte-
 grum restituta est. Si Hieroboam sanauit propheta, te Christus
 non poterit soluens à peccatis liberare? Erat & Manasses scele-
 ratissimus, qui Esaiam diffecuit, & in omni genere idololatriæ
 volutabatur, innocentumque sanguine Hierosolymam reple-
 bat: sed captiuus postea abductus Babilonem, malorum expe-
 rientia adactus, pœnitentiæ vsus est medicina. Dicit enim scri-
 ptura: quòd humiliatus est Manasses coram domino, & orauit,
 & exaudiuit eum dominus: & reduxit illū in regnum eius. Si is,
 qui prophetam diffecuerat, per pœnitentiam saluatur, tu verò
 qui nihil eiusmodi perpetrasti, non saluaberis? caue ne virtuti
 pœnitentiæ frustra diffidas.

*Ignoscit
Deus etiam
denuò peccato-
ris.*

*Confessionis
vis & pœni-
tentia.*

Vis cognoscere quantam vim habeat pœnitentia? vis nosse
 hæc fortia salutis arma, & discere quā multis præualeat
 confessio? Centum octaginta milia hostium Ezechias per
 confessionem in fugam verterat. Magnum quidem id reuera:
 sed exiguum tamen respectu eorum, quæ dicenda sunt: Di-
 uinam sententiam promulgatam, hic idem per pœnitentiam
 reuocauit. Aegrotanti enim illi, dixerat Esaias: Dispone domui
 tuæ, morieris enim tu, & non viues. Quæ deinceps expecta-
 tio, quæ spes salutis, propheta dicente, quod morieris? Sed non
 abstinuit tamē à pœnitentia Ezechias: recordatusq; illius, quod
 scriptum est: Cū conuersus ingemueris, tunc saluaberis. Con-
 uersus ad parietem, & eleuans mentem à lecto ad cœlum (neq;
 enim spissitudo parietum, impedit orationes deuotas sursum
 emitti) Memento, inquit, mei domine: sufficit enim ad sanita-
 tem mihi, si tu memineris mei: non tu subiaces temporibus, sed
 ipse es vitæ legislator. Neque enim secundum generationem,
 vel nexum, seu inclinationem astrorū, vt nonnulli fabulantur,
 sed

sed tu ipse vti vis, vitæ mortisque potestatem habes. Itaque de cuius vita, ex sententia prophetæ desperabatur, huic quindecim annorum interuallum vitæ adiectum est: in cuius rei signum, sol iter fecit reciprocum. Tum, propter Ezechiam, sol reuersus est: propter Christum verò, sol obscuratus est: non retrocedens, sed deficiens: atque per hoc vtriusque differentiam & Ezechia, & Iesu, demonstrauit. Ac ille quidem potuit Dei soluere sententiã: Iesus autem non poterit remissionem peccatorum donare? Conuertere, & de te ipso ingemisce, claude ianuam, & supplica, vt tibi remittatur, vt flammæ te vrentes auferat. Poterit enim confes-
Confessio ignem extinguit.
sio, etiam ignem extinguere, poterit & leones cicurare. Quod si non credis, recogita quid acciderit ijs, qui erant cum Anania, quales effuderunt fontes: quot vasa aquæ, quadraginta nouem vinarum flammam extinguere potuerunt: sed vbi modicum ascendit flamma, illic fluuiolum effudit fides: & istic dixerunt pro remedio malorum: Iustus es domine in omnibus, quæ fecisti nobis: peccauimus, iniquè egimus: Et pœnitentia dissoluit flammæ. Si non credis, quod ignem gehennæ potest extinguere pœnitentia, ex his quæ Ananiæ cotingerunt, disce. Sed dixerit aliquis ex his, qui celeriter omnia percipiunt. Illos Deus liberauit, tãquàm iustos: nam quod idololatriã cõmittere nolebãt, vim hæc illis tribuit. Sit ita planè: Veniamus deinceps ad alium pœnitentiæ typum. Quam opinionem habebis de Nabuchodonosore? Audisti ne ex scripturis, quod sanguinarius erat, & ferus homo leoninam quandam mentem habebat? Nõne audiisti illum, ossa ex sepulchris regum eiecisse? populum captiuum abduxisse? regis oculos excecasse? cum prius videndos illi præbuit filios ante se iugulatos. Nõne audisti, quod Cherubim contriuit? non illa
Cherubim sculpta in templo Solomonis.
dico cherubim spiritalia, absit, ne quis hoc cogitet: sed ea quæ fuerant sculpta. Sed & propiciatorium, in cuius medio, vocem edebat Deus: & velum templi conculcauit. Thuribulum accipiens ad idolorum delubrum transtulit: sustulit omnes oblationes: templum funditùs combussit. Quantis hic dignus erat pœnis? in tollendis regibus, in sacris comburendis, captiuando populo, sacratis vasibus in idolorum templa inferendis? Nunquid non millies mori meruerat? Vides scelerum magnitudinem? Conuertere deinde ad Dei clementiam. In bestiam transmutatus est, in solitudine degebat, flagellatus est, vt seruaretur. Leoninos habebat ungues, raptor enim sanctorum fuerat. Crines quoque leonum habebat: leo enim rapax erat & rugiens: fœnum tãquàm bos comedebat, pecus enim fuit, nesciens quis regnum
C illi con-

illi cōtulerat. Tinctum erat corpus eius rore, etenim præuidens à rore extinctum ignem, non credidit. Et quid factum est: Postea, inquit, ego Nabuchodonosor, oculos meos in cœlum leuaui, & altissimum deprecatus sum, & viuentem in æternum laudaui, & glorificaui. Cum igitur agnouit altissimum, vocesque gratias agentes ad Deum emisisset, & deuenit ad eorum quæ patrauit pœnitentiam, infirmitatemque suam agnouit: tunc restituit illi Deus regni honorem. Quid igitur? Nabuchodonosori, tantis obnoxio sceleribus, quamprimùm confessus est, peccata remisit, regnumque restituit: tibi verò agenti pœnitentiam non remittet: neque regnum cœleste, si te pro dignitate gesseris concedet? Benignus est dominus, & velox ad indulgendum, tardus autem ad vindictam. Nemo itaque desperet de sua salute. Petrus princeps Apostolorum excellentissimus, coram ancilla ter negauit dominum: sed ad se rediens, fleuit amarè. Fletus enim veram seu ex corde pœnitentiam designat. Atque ideo non solum negationis illius accepit condonationem, verum etiam dignitatem apostolicam non ablatam retinuit. Habemus fratres multos peccantium typos, & pœnitentium, & promptè saluatorum. Et vos igitur confitemini domino, vt antè patratorum remissionem accipiatis peccatorum, & cœleste regnum consequamini, donumque supercœleste hæreditetis, cum omnibus sanctis, in Christo Iesu: cui gloria in seculum seculorum, Amen.

Confessio Nabuchodonosoris.

Petrus princeps Apostolorum.

CATE-

CATECHESIS TERTIA ILLUMINATORVM

Hierosolymis extemporanea de Baptismo. Et lectio ex Epistola ad Romanos: An ignoratis, quod quicumque in Christum Iesum baptizati sumus, in mortem eius baptizati sumus. Consepulti ergo ipsi per baptismum, &c.

LEtentur cœli, & exultet terra, propter eos, qui aspergentur hyfopo, & mundabuntur: hyfopo spiritali, & virtute illius, qui tempore passionis hyfopo, & arundine potatus est. Ac cœlestes quidem virtutes gaudeant: animæ verò, quæ cœlesti sponso copulandæ sunt, præparentur: Vox enim clamantis in deserto: parate viam domini. Res enim non parua est, neque vulgaris & temeraria coniunctio, sed spiritus omnia perscrutantis secundum fidem delectus. Nam mundana Connubium spirituale. connubia, non omninò cum iudicio fiunt, sed vbi vel diuitiæ, vel pulchritudo, illuc statim sponsus aspirat: Hic verò, non vbi corporis pulchritudo, sed vbi irreprehensibilis conscientia: hîc non mammonæ damnatæ diuitiæ, sed pietas animæ quæritur. Credite itaque filij iustitiæ Ioanni adhortanti & dicenti: parate viam domini: auferte omnia impedimenta & scandala, vt rectè proficiscamini in vitam æternam: præparate animæ sanctitatem puram, per fidem non simulatam, ad spiritus sancti susceptionem. Incipiat stolæ vestras per pœnitentiâ lauare, vt ad sponsi thalamum vocati, mundi reperiâmini. Vocat omnes simpliciter, quoniam liberalis est gratia, & sonora voce præconum congregat omnes simpliciter, quoniam liberalis est gratia: ipse verò deinceps discernit eos, qui in typicas nuptias ingrediuntur. Absit vt aliquis ex his, qui nomina dederunt, & in album relati sunt, audiat: Amice, quomodo huc intraſti, non habes vestem nuptialem. Vtinam verò liceat nobis omnibus audire: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, ingredi in gaudium domini tui. Haftenus enim foris stetisti. Vtinam autem & vos omnes dicere possitis: Introducet me rex in tabernaculum suum, exultet anima mea in domino: induit me veste salutis, & tunica lætitiæ: tanquàm sponso circumposuit mihi ^{coronam} mitram, & tanquàm sponsam ornauit me ornatu. Vt omnium vestrum anima sine macula & ruga, vel aliquo eiusmodi reperiatur. Non hoc dico, antequàm gratiam consequamini: Omnes enim ad remissionem peccatorum vocati estis: sed vt postquàm data vobis fuerit gratia, irreprehensibilis conscientia reperiatur, & gratiæ congruat.

Magna profectò res est fratres, magna que cum attentione ad

*Preparatio
ad baptis-
mum*

*Aqua san-
ctificatur
per inuoca-
tionem.*

*Sine baptis-
mo non est sa-
lus.*

*Anima per fi-
dem, corpus
per aquam re-
generatur.*

*Gratia cur
per aquam da-
tur.*

illam accedendum. Nam vnusquisque vestrum assistet Deo co-
ram multis angelorum myriadibus. Spiritus sanctus obsignabit
animas vestras: deligendi estis in militiam magno regi: itaq; para-
te vos, & instructi estote. Non quod stolas vestium splendoras in-
duatis: sed animæ benè consciam pietatē. Non tãquàm aquæ sim-
plici studeas huic lauacro, sed vt spiritali gratiæ, quæ cū aqua da-
tur. Nā, vt illa, quæ in aris offerūtur, cū naturā sint pura, inuo-
catione dæmonū impura efficiuntur: sic cōtrā aqua simplex per
sancti spiritus, Christi & patris inuocationē accepta virtute, san-
ctitatē cōsequitur. Cū enim duplex sit homo, ex anima & corpo-
re cōpositus, duplex quoq; purificatio: incorporea quidē, incor-
poreo: corporea verò, corpori. Et aqua sanè mūdāt corp⁹, spiritus
autē signat animā, vt abluti in corpore aqua mūda, & repurgati in
corde, accedamus ad Deū. Qui itaq; in aquam descensurus es, nō
aque simplicitati mentē adhibe, sed spiritus sancti virtute, salutē
suscipe: nam sine vtriusq; ad perfectiōē deduci non poteris. Non
ego sum, qui dico, sed dominus Iesus Christus, ille qui eius rei po-
testatem habet: Nisi quis, inquit, renascatur desuper: Et addit,
ex aqua & spiritu, non poterit intrare in regnum Dei. Neque si
quis aqua baptizetur absque spiritu, perfectam habet gratiam:
neque si quis etiam benè compositis, probisque sit moribus, non
recipiat autem signaculum* per aquam, intrabit in regnum cœ-
lorum. Audax est hic sermo, sed non meus: Iesus enim est, qui
hanc tulit sententiam. Cuius rei ex sacra scriptura accipe demon-
strationem. Cornelius erat vir iustus, & angelorum visione
dignus habitus: cū tanquàm columnam bellam in cœlo co-
ram Deo suas orationes, & eleemosynas constituisset. Venit
Petrus, & spiritus infusus est credentibus, & locuti sunt lin-
guis diuersis, & prophetabant: & tamen post hanc spiritus gra-
tiam, dicit scriptura: Præcepit illis Petrus, vt in nomine Iesu
Christi baptizarentur, vt anima per fidem regenerata, & corpus
per aquam, susciperet gratiam.

Quod si quis scire desiderat, quare per aquam potiùs,
quàm per aliquod aliud elementum gratia detur, sacras scri-
pturas relegens, inueniet. Magnum enim quiddam est aqua, &
ex quatuor mundi elementis, apparentibus pulcherrimum. An-
gelorum habitaculum est cœlum: atqui ex aquis sunt cœli. Ter-
ra est hominum locus: atqui ex aquis etiam terra. Et ante om-
nem rerum creaturarum, sex illis diebus distinctionem, spiritus
domini ferebatur super aquas. Principium mundi aqua: prin-
cipium Euāgelij Iordanus. Liberatio Israël à Pharaone, per ma-
re fa-

**in idolorum
delubris.*

**aquæ.*

re facta est: & liberatio à peccatis mundi, per lauacrum est aquæ in verbo Dei. Vbicunque fœdus aliquod inter Deum & homines, ibi & aqua. Post diluuium fœdus percussum est cum Noë. fœdus & cum Israël ex monte Sina: verum hæc non sine aqua, & lana rubea, & hyfopo. Helias assumptus est, sed non sine aqua: prius enim transiuit Iordanem, deinde in cœlum raptus est: prius abluitur summus sacerdos factus. Quomodo enim susci- peretur pro alijs oraturus, qui nondum per aquam purifica- tus esset. Symbolum baptismi erat labrum in tabernaculo po- situm. Veteris testamēti finis, & noui est principium baptismus. Ioannes erat dux eius, quo maior inter natos mulierum nullus: qui finis erat prophetarum: omnes enim prophetae & lex vs- que ad Ioannem. Et idem erat rerum Euangelicarum princi- pium. Initium enim Euangelij Iesu Christi, & quæ sequun- tur. Erat Ioannes baptizans baptismum. Eriam si Heliam Tesby- tem dixeris esse in cœlum assumptum: attamen non est hic ma- ior Ioanne. Enoch translatus est: sed non maior est tamen Ioan- ne. Moyse maximus legislator, & omnes prophetae, sed non ma- iores Ioanne. Non ego prophetas prophetis audeo compara- re, sed ipse dominus noster & illorum, dominus Iesus pronun- tiauit: Maior inter natos mulierum Ioanne non surrexit. Non inter natos virginum, sed mulierum. Magni serui ad conser- uos comparatio: filij verò ad seruos minimè comparanda est gratia & excellentia. Vides quantum hominem huius gratiæ *Dux baptis- mi qualis.* ducem elegit, nihil omninò possidentem, solitudinis studio- sum, sed non inhumanum, locustas manducantem, & alas parantem animæ, melle vescentem, & dulciora melle, vtilioraq; loquentem, veste de pilis camelorum indutum, & exercitatio- *Monastica exercitatio- nis typum Ioannes mon- strat.* nis typum in seipso monstrantem, qui etiam in vtero matris cum gestaretur, à spiritu sancto sanctificatus est. Erat quidem & Hieremias sanctificatus, sed non prophetauit in vtero. Solus autem Ioannes in vtero existens, exultauit in gaudio, & corpo- reis oculis nihil videns, spiritu dominum cognouit. Cum enim magna sit gratia baptismi, magno quoque præsule egebat. Hic baptizabat in Iordane, & exhibat ad illum omnis Hierosolyma, baptismique primitijs fruebatur: bonorum enim excellentia Hierosolymis.

Sed cognoscite, cognoscite vos Hierosolymitæ, quem *Confessio precedebat baptismum.* admodum illi, qui exhibant, baptizabantur ab illo, confitentes pec- cata sua. Primū ostendebāt vulnera: deinde ille medicamēta appo- nebat, & credentes liberabat ab igne æterno. Ac si velis hoc tibi

*Ioannis bap-
tismus ab
igne libera-
bat.*

Cant. 6.

*Hypocrisis
excindenda.*

Mat. 3.

*Pœnitentiæ
fructus.*

*Ioannes in
aqua, Chris-
tus in spiri-
tu S. & igne
baptizabat
discipulos.*

*Baptismus
flaminis.*

probari, quòd baptismus Ioannis ab igne comminationis libera-
bat: audi ipsum dicentem: Genimina viperarum, quis monstra-
uit vobis fugere à futura ira? Non igitur sis deinceps vipera, sed
cùm esses aliquando genimen illius, exue, inquit, primæ illius
iniquæ vitæ personam. Quilibet enim serpens in angustum in-
trans, deponit senectutem, & vetustatem per extrusionem ex-
uit, corporeque denuò toto renouatur. Sic & tu, intra per angu-
stam portam & strictam, affligens teipsum per ieiunium, expelle
tuam perditionem. Exue veterem hominem cum actionibus
suis, & dic illud, quod est in Canticis: Expoliaui me tunica mea,
quomodo induar illa? Cæterum, si quis est inter vos homo hy-
pocrita, & ostentator, deuotionem quidem simulans, non ex
corde autem credens, Simonis magi habens hypocrisim, qui non
vt gratiæ particeps sit, accedit, sed vt perscrutetur, anxieque spe-
culetur, id quod datur. Audiat & ipse à Ioanne: Iam enim secu-
ris ad radicem arborum posita est: omnis igitur arbor, quæ non
facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur. Inexo-
rabilis est iudex, relinque hypocrisim.

Quid igitur faciendum est, & qui sunt fructus pœnitentiæ?
Qui habet duas tunicas, det non habenti. Fide dignus est, qui do-
cuit: quandoquidem primus ipse compleuit quod docuit. Non
dubitauit dicere, neque enim, quæ linguam eius redargueret, ha-
bebat conscientiam. Qui habet escas, faciat similiter. Vis frui gra-
tia spiritus sancti, & cibis sensilibus pauperes non reficis? magna
quæris, & parua non expendis. Etiam si publicanus, etiam si scor-
tator eras, spera salutem. Publicani, & meretrices præcedent vos
in regnum Dei. Et testis Paulus dicens: neque fornicatores, neque
idolis seruientes, neque alij eiusmodi, &c. regnū Dei possidebunt.
Et hæc aliquādo fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Non
dixit, quales estis, sed quales fuistis. Quod fit ex ignorantia pecca-
tum, facile condonatur, pertinax autem malitia condemnatur.
Habes gloriationem baptismi, filium Dei vnigenitum, quid
enim quod ampliùs dicā de homine? Magnus Ioannes, sed quid is
ad dominū? magnifica vox clamātis, sed quid ad dominū? clarissi-
mus præco, sed quid ad regē? bon⁹ ille, qui in aqua baptizabat, sed
quid ad illū qui baptizat in spiritu & igne. Spiritu sancto & igne
apostolos baptizauit saluator, quando est de cœlo factus repentē
sonus, tāquā adueniētis spiritus vehemētis, & repleuit totā do-
mū, vbi erāt sedētes: Et apparuerūt ipsis dispertitę linguę, tanquā
ignis, seditque supra singulos eorum, & repleti sunt omnes spi-
ritu sancto. Si quis non baptizatur, salutem non habet, præter
solos

solos martyres, qui vel sine aqua regno cœlesti potiuntur. Redi-^{Martyres in} mens enim terram saluator, per crucem, & in latere vulneratus,^{suo sanguine baptizantur.} sanguinem & aquam emisit: vt alij quidem pacis tempore in aqua baptizarentur: alij verò tempore persecutionis, in proprijs^{Baptismus fluminis.} sanguinibus baptizentur. Quod verò etiam is rectè baptismus^{Baptismus sanguinis.} vocetur, vide saluatoris testimonium, qui dicit: Potestis bibere calicem, quem ego bibam, & baptismo, quo ego baptizor, bapti-^{Baptismus sanguinis.} zari: Ac martyres quidem confitètur, spectaculum facti mundo, & angelis, & hominibus. Tu verò paulò post confiteberis. Sed de his aliàs: nondum enim est ea audiendi tempus.

Sanctificauit baptismum Iesus, cùm ipse baptizatus est. Si filius Dei baptizatus est, quis pius potest baptismum cōtemnere? Baptizatus autē est, nō vt peccatorū acciperet remissionē: nō po-^{Christus cui baptizatus.} terat enim peccare: sed etiā peccato non esset obnoxius, bapti-^{zatus est,} zatus est, vt diuinā gratiā & dignitatē exhiberet baptizādīs. Quē-^{admodū enim pueri, participes facti sunt corporis & sanguinis, sic & ipse particeps illorū factus: vt præsentiæ illius in corpore fa-} cti participes, diuinæ quoque illius gratiæ communicent. Sic ba-^{ptizatus est Iesus, vt per eius participationem, nos deinceps vnā} cum salute, honorem consequamur. Draco erat in aquis, vt ait Iob, qui ore capiebat Iordanem: Cùm igitur conterenda essent capita draconis, descendens in aquas ligauit fortem, vt faculta-^{tem calcandi, super serpentes & scorpiones accipiamus.} Minimè parua fuit bellua, sed horrenda: Nauis piscatoria quæcunque co-^{rium vnum caudæ illius ferre non potuit.} Imminebat ab illo per-^{ditio, contagione inficiens occurrentes.} Succurrit deinde vita, vt mors quoque timeret, vt saluati omnes dicamus: Vbi est mors tua victoria, vbi inferne stimulus tuus. Per baptismum enim sol-^{uitur mortis stimulus.}

Descendis quidem in aquam ferens peccata, sed gratiæ inuo-^{catio signans animam, non permittit deinceps, ab horrendo illo} submergi dracone. Mortuus in peccatis descendisti, & ascendis^{viuificatus in iustitia.} Si enim insitus factus es similitudini mor-^{tis saluatoris, etiam resurrectione dignus efficiaris.} Quemadmo-^{dum enim Iesus mundi totius peccata recipiens, mortuus est, vt} mortificato peccato restituat te iustitiæ: Sic & tu descendens in^{aquam, & quodam modo consepultus illi, sicut ille in petra ex-} citeris, rursus in nouitate vitæ ambulans: deinde cùm tibi gratia^{confertur, tunc rursus tibi aduersus contrarias virtutes dat po-} testatem. Quemadmodum enim ille post baptismum & quadra-^{ginta dies tentatus est: non quòd & antea non posset vincere,} sed

*Baptismum
sequitur pu-
gna.*

sed quòd ordinè omnia & successiuè facere volebat. Sic & tu ante baptismũ aduersarijs reluctari non audebas. Accepta verò gratia, deinceps confidens armis iustitiæ, decertato, & si vis etiam, euangeliza. Iesus Christus Dei filius erat: attamen ante baptismũ non Euangelizabat. Si dominus ipse secundum ordinem tempus quærebat, nũquid nos serui audere aliquid præter ordinem debemus? Ab eo tempore cœpit Iesus prædicare, cùm descendit

*Ordo in om-
nibus seruian-
dus.*

in illum spiritus sanctus corporaliter in specie columbæ. Non vt tunc primũ Iesus videret: videbat enim etiam antequàm corporaliter in eum veniret: sed vt Ioannes baptizans illum cer-

*Corporalis
rer descensio
dit S. spiritus
in specie co-
lumbæ.*

neret. Ego enim, inquit, non noui illum: sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendere, & manere in illo, ille est. Si & tu nõ simulatam habueris religionem, descendet in te spiritus sanctus. Vox tibi paterna desuper intonat. Non hic est filius meus: sed quod nunc factus est filius meus: In illo enim est ipsum esse. Quoniam in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & Deus erat verbum. In illo est esse: quando quidem est filius Dei. In te verò nũc factum est, quoniam non secundum naturam, sed iuxta alienam auctoritatem habes adoptionem. Ille sempiternus est: tu verò ex profectu accipis gratiam.

*Præparatio
ante adop-
tionem.*

Præpara itaque vas animæ tuæ, vt sis filius Dei, & hæres quidẽm Dei, cohæres autem Christi. Præparaueris autem te ipsum ita, vt id consequare, si ex fide accesseris, si deponere veterem hominem volueris. Omnia sanè quæcunque perpetraueris, condonabuntur, siue fornicatio, siue adulterium, siue quodcunque aliud eiusmodi genus peccati fuerit, quod nihilominus crucifigentibus Christum non æquatur. Quod maius esse potest scelus, quàm crucifigere Christum? & huius tamen ablutio est baptismus.* Nam illis qui accedebant ad dominum, & sciscitabantur dicentes: Quid faciemus viri fratres? Magnum enim hoc vulnus. Perculisti nos Petre nostra ruina dicens: Ducem vitæ occidistis: Quod emplastrum dabitur tanto vlceri? Quæ salus in hac perditione? Poenitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrũ, in nomine Iesu Christi domini nostri, in remissionem peccatorum, & accipietis donũ spiritus sancti: O ineffabilem Dei benignitatem. Qui de salute desperabant, donum spiritus sancti accipiunt. Vides baptismi virtutem. Si quis vestrũ verbis blasphemis Christum crucifixit, si quis ex vobis per ignorantiam coram hominibus negauit, si quis per male facta sua, vt dogma Christi malè audiret, vel blasphemaretur, effecit, agendo poeni-

*Nam cùm
accessissent
tria millia,
dixit Petrus
his qui cruce-
fixerant
dominum, cū
diceret: quid
faciemus fra-
tres.

pœnitentiam benè spera: adest enim & nunc eadem gratia. Confide Ierusalem: abstulit enim dominus iniquitates tuas: abluit dominus fordes filiorum eius, & filiarum eius. In spiritu iudicii, & in spiritu combustionis, sparget super vos aquam mundam, & mundabimini ab omni peccato vestro. Saltabunt circa vos angeli, & dicent: Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, & confirmata super patruеле suo? Quæ enim antea fuerat serua anima, nunc patruelem ipsum dominum ascripsit. Qui non simulato proposito acclamat: Ecce pulchra es, ecce es pulchra propinqua mea. Dentes tui sicut greges tonsarum. Idq; fit propter bona conscientia factam confessionem, & reliqua. Vtræque permanentes: propter duplicem gratiam: dico autem eam, quæ ex aqua & spiritu perficitur, vel per illam quæ ex veteri & nouo testamento sibi mutuò respondet. Faxit Deus, vt vos omnes cursum ieiunij perficiatis, recordantes ea, quæ vobis dicta sunt, fructificantes in operibus bonis, & incontaminatè spiritali sponso assistentes, remissionem peccatorum consequamini à Deo. Cui gloria cum filio & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS QVARTA ILLVMINATORVM

Hierosolymis extemporanea. De decem dogmatibus: Et lectio, ex Epistola ad Colossenses, Cauete ne quis vos seducat per philosophiam & vanum errorem, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi: & quæ sequuntur.

Imitatur virtutem improbitas, & zizania contendit triticum videri, quod quidem specie quadam tritico assimilatur, gustu autem à sentientibus facillè discernitur. Et Diabolus quoq; transformatur in angelum lucis. Nō quod eò, vbi quondā erat, ascenderet: Sed vt vitā angelis equalē ducens, homines cæcitatē caligine & incredulitatē pestilētia coram irretiret. Multi lupi obambulāt in vestimentis ouium, & vestes quidem ouium nanciscuntur, sed non & vngues aut dētes. Ac pelle quidē mansueta induti, specie probitatis decipiunt: Perniciosum verò impietatis venenum, ex dentibus emittunt. Opus est igitur diuina gratia, & sobria mente, & vigilantibus oculis: ne zizanijs pro tritico vefcentes, imprudenter pereamus: neue lupum existimantes esse ouem, capiamur: neue perditorem nostrum diabolum, bonum esse angelum putantes, deglutiamur. Circuit enim tanquā Leo rugiens, quærens quem deuoret, vt scriptum est. Propterea nos Ecclesia admonet: propterea lectiones fiunt. Pietatis enim modus in his duobus consistit: in piorum dogmatum cer-

D titudi-

Pietatis ratio in duobus consistit.

*Scientia pos-
sessio maxis-
ma.*

*Heretici
quomodo se-
ducant.*

*Lactea in-
troducilio.*

tudine, & bonis operibus: ita ut neque dogmata sine bonis operibus accepta sint deo: neque absque pijs dogmatibus opera perfecta suscipit deus. Quid enim prodest, scire quidem diuina dogmata pulchrè, scortari verò turpiter? Quid rursus confert temperare sibi à malis, & blasphemare impiè. Maxima igitur est possessio, dogmatum scientia, sed opus est temperanti anima: quoniam multi sunt, qui per philosophiam, & vanos errores decipiunt. Et Græci quidem per eloquentiam capiunt. Mel enim fuit de labijs mulieris fornicariæ. Qui verò ex circumcisione sunt per sacras scripturas, quas malè interpretantur, accedentes decipiunt, à puero sese exercentes vsque ad senium, & in inscitia consenescent. Hæreticorum autem filij per bládiloquétiam & facundiam seducunt corda hominum minimè malorum: qui grato Christi nomine, impiorum dogmatum venena occultant, De quibus omnibus simul dicit dominus: Videte, ne quis vos in errorem inducat. Atque ideo & fidei doctrina, & illius enarrationes fieri solent. Sed ante fidei traditionem, operæpretium existimo nunc continua repetitione atque summaria, necessaria dogmata comprehendere: ne multitudine dicendorum, & intervallo dierum totius sanctæ quadragesimæ obliuio eorum, quæ diligenter mente tenenda essent, vobis inducatur. Summatim itaque nunc ea spargemus, ut deinceps cum latius excoluntur & explicabuntur, non eorum obliuiscamur. Tolerabunt autem eum usum, quicumque adfunt perfectiores, & sensus iam habent exercitados, ad bona malaque discernenda, cum audient hanc paruulorum in Christo, lacteam introductionem: ut simul hi qui egent instructione vtilitatem ex his capiât, & qui iam hæc antea norunt, refriquent eorum memoriam.

DE DEO.

PRIImū igitur dogma de Deo in anima vestra fundetur: quòd Deus vnus est ingenitus, sine principio, immutabilis, non alterabilis, neque ab alio factus: neque alium habens vitæ successorum: nec in tēpore viuere incipiēs, nec vnquā desiturus. Et quòd ipse est bonus & iustus. Ut si fortè aliquādo audias hæreticū dicentem, quòd alius sit iustus, alius verò bonus, statim eius recorderis & agnoscas hæreseos venenum. Ausi enim sunt nonnulli, impiè vnum Deum diuidere sermone, & aliqui dicebant, alium esse animæ opificem & dominum, alium verò corporum, absq; ratione simul & absq; pietate docētes. Quomodo enim duorū dominorum vnus homo seruus esset? cum dñs dicat in euangelijs: Nemo potest

potest duobus dominis seruire. Vnus igitur est Deus solus, & animarum & corporum creator. Vnus est opifex cœli & terræ, angelorum & archangelorum creator, qui multorum quidē est opifex, vnius verò tantum pater ante secula: vnius sanè solius vni-
 geniti sui filij, domini nostri Iesu Christi, per quem etiam fecit omnia visibilia & inuisibilia. Hic pater domini nostri Iesu Christi, non aliquo circumscribitur loco, neque minor est cœlo: verum opera manuum eius sunt cœli, & vniuersa terra pugillo eius continetur. Hic in omnibus & extra omnia est. Non existimes illum sole minorem, vel illi æqualem esse. Qui enim solem creauit, ipsum oportet prius multò incomparabiliorem esse, longēque lucidiorem. Prouisor est omnium futurorum, & omnium potentissimus, sciens & faciēs quicquid vult. Nō subiectus rerū successionibus, neq; generationibus, neq; fortunæ, neq; fato. In omnibus perfectus, & omnē virtutis ideam æqualiter possidēs. Neque augmento, neque diminutioni obnoxius: sed per omnia semper eodem modo sese habet. Præparans pœnam peccatoribus, & iustis coronas. Cū itaque aberrauerint quidam ab vno Deo, diuersimodè multi sentiebant. Ac alij quidem solem ponebant, vt occidente sole, noctis tempore sine Deo essent: alij verò Lunam, vt in die Deum non haberent. Alij verò res alias quæ sunt in mundo, alij artes, alij voluptates. Et alij quoq; amore mulierum furentes, nudæ mulieris idolū in sublimi statuētes, adorabant, vt cupiditas illorum appareret. Alij verò ob auri splendorem in stuporem redacti, hoc ipsum & cæteras materias deos finxerunt. Si itaque aliquis doctrinam hanc de Monarchia dei, in mente fixerit, & illi crediderit, omnem simul malorum, & idololatriæ, & hæreseōn errorem ac perniciem perciderit. Hoc itaq; primum est dogma pietatis, in anima per fidem fundandum.

Opifex omnium vnus.

Errores de Deo.

DE CHRISTO.

Rede autem & in filium Dei, vnum & solum dominum nostrum Iesum Christum, Deum ex Deo genitum, vitam ex vita genitam, ex lumine lumen genitum, ὁμοοιον hoc est, consubstantialem per omnia generāti. Qui non in temporibus esse cepit: sed ante secula sempiternus, incomprehensibiliter ex patre genitus. Sapientiam Dei, & virtutem & iusticiam substantialem. Qui in dextera patris ante omnia secula sedet. Neq; enim vt aliqui putabant, post passionem coronatus, & tanquā à deo propter patientiam, accepisset à dextera thronum: sed ex quo est (est autem semper) habet regiam dignitatem: assidens patri, Deus

Consubstantialis patri filius.

Substantialis iustitia Dei, filius.

existens & sapientia, sicut dictum est. Cum patre simul regnans, & omnium per patrem opifex, non deficient in deitatis dignitate, & cognoscens genitorem suum. Et ut summatim dicamus, illius quod in Euangelio scriptum est meminero: Quod nemo cognoscit filium, nisi pater: neque patrem quis cognoscit, nisi filius. Neque ab alienis à patre filium, neque commixtionem faciens *ὁμοτα- τελα*, filij patrisque confusionem quandam credas. Sed crede, quod vnus Dei vnigenitus vnus est filius, ante omnia secula, Deus verbum, verbum non enuntiatiue in aërem prolatum, neque *Verbum subsistens.* verbis non subsistentibus assimiliatum, sed verbum filius, rationalium effector. Verbum audiens patrem, & loquens ipse. Ac de his alio tempore, si Deus concesserit, latius vobis dicetur. Neque enim obliuiscemur, quod proposuerimus, nunc tantum summarias fidei introductiones facere.

DE GENERATIONE EX VIRGINE.

Christi natura duplex. **C**Rede, quod hic vnigenitus filius Dei, propter peccata nostra de cælo descendit in terram, & earundem affectionum cum nobis, assumpsit humanitatem: & natus est ex MARIA virgine & spiritu sancto. Non opinione, non phantasia, humanitatem assumpsit, sed in veritate: non tanquam per canalem transiens per virginem, sed verè incarnatus ex ipsa. Lacte nutritus verè, verèque comedens, sicut & nos. Si enim phantasma erat illa incarnatio, phantasma & salus. Duplex erat Christus: homo quidem id quod apparebat, Deus verò quod intelligebatur. Comedebat quidem ut homo verè, ita ut nos, similes enim nobis corporis affectiones habebat: Ut Deus autem, quinque panibus aluit quinquemilia. Mortuus est verè ut homo, ut Deus autem mortuum quadriduanum excitauit. Dormiuit in naui verè ut homo, & ambulauit super aquas ut Deus.

DE CRUCE.

Crucis lignum per orbem diffusum. **H**IC crucifixus est pro peccatis nostris verè, ac si negare volueris, locus hic apparens te arguit: beatus hic mos Golgotha: in quo nunc propter eum qui crucifixus est in illo applaudimus, & ligno crucis vniuersus terrarum orbis per partes repletus est. Crucifixus autem est, non pro suis peccatis, sed ut nos à peccatis liberaremur. Et contemnebatur quidem tunc ab hominibus, a lapisque percussus ut homo. Agnitus verò est à creatura, quod Deus erat. Sol enim videns in honoratum dominum, tremens defecit, neque spectaculum hoc potuit ferre.

DE

DE SEPVLCHRO.

IN sepulchro lapideo, verè positus vt homo: sed petræ propter <sup>Petræ mem-
scissa.</sup> ipsum præ timore scissæ sunt. Descendit ad inferos, vt & illinc iustos liberaret. Cur enim vellet, viuentes quidem frui gratia, quamuis plurimi ex his sancti non essent: Qui verò cum Adam à longo tempore conclusi erant, deinceps non potiri libertate? Isaias propheta tanta de illo prædicauit: Et non vis, vt rex descendens liberet suum præconem? Dauid illic erat & Samuel, & omnes prophetæ: ac ipse Ioannes, qui ad eum per suos nuncios dicebat, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Non vis vt descendens liberet tales?

DE RESVRRECTIONE.

Qui descenderat ad inferos, rursus ascendit. Et qui sepultus erat Iesus tertia die, verè surrexit. Ac si te fortè exhibilent Iudæi, celeriter occurrès, sic eos interroga: Ionas tertia die de cœlo exiuit. Et Christus triduanus nunquid ex terra excitatus nō est? Ossa Elisei mortuum contactu excitauit: & factor hominum virtute patris, nunquid non multò facilius resurrexit? Surrexit igitur verè, & à resurrectione apparuit rursus discipulis, & duodecim discipuli testes sunt eius resurrectionis, qui nō verbis tantum testimonium perhibebant, sed vsque ad tormenta & mor- <sup>Resurrectio-
nis testes.</sup> tem de veritate resurrectionis certabant. Cum autem in ore duorum vel trium testium, stet omne verbum secundum scripturā: Duodecim verò resurrectioni Christi testimonium præbentibus: An adhuc resurrectioni non planè credis?

DE ASCENSIONE.

Cum iam patientiæ cursum perfecisset Iesus, & homines à peccatis redemisset, ascendit rursus in cœlos, nube ipsum suscipiente, & angeli quidē ascendenti assiscebant: apostoli verò aspiciebant. Quod si his dictis non credis, crede ipsi virtuti eorum, quæ nunc videntur. Omnes reges cum moriuntur, vnà cum vita exuuntur omni potestate. Christus autem crucifixus nunc ab vniuerso orbe adoratur. Crucifixum nunc annunciamus, & tremunt dæmones. Multi quidem aliàs quoque crucifixi sunt, sed cuius alterius crucifixi inuocatio dæmones expulit. Non pudeat itaque nos crucis Christi. Quod si aliquis id occultet, tu manifestè signate cruce in fronte, vt dæmones signum regis videntes, tremantes procul fugiant. Fac autem hoc signum, & manducās <sup>Crucis signū
ad omnia
præmitten-
dum.</sup> & bibens, & stans & loquens, & ambulans, in summa in omni tuo negotio. Crucifixus enim hic, suprà nūc in cœlis est.

Si enim is crucifixus, & sepultus permanisset in sepulchro, esset quod nos puderet. Nunc verò, qui in hoc Golgota crucifixus est, ex eo qui est ad orientem, monte oliuarum, ascendit in cœlū. Hinc enim descendens in infernum, & rursus ad nos ascendens: à nobis deinceps illinc in cœlum ascēdit, patre ipsum aduocante, & dicente: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

DE FUTURO IUDICIO.

*Cyrilli tempore multi
iā Christos
se vocabant.*

Hic Iesus Christus, qui ascēderat, veniet rursus de cœlis, non de terra, eò quòd multi antichristi nūc de terra vêturi sunt. Iam enim vt videtur, cœperūt multi dicere: Ego sum Christus: & ventura quoq; est abominatio desolationis, quæ sibi falsum nomen imponet. Tu verò non ampliùs verum Dei filium vnigenitum, non ampliùs de terra, sed de cœlis vêturum expectes: super omnem coruscationem & splendorem luminis omnibus apparetem, & ab angelis stipatum: vt iudicet viuos & mortuos, & regnet in regno cœlorū in sempiterna secula. Cōfirma fidem tuā & in hoc: sunt enim multi, qui dicunt, finem esse regni Christi.

DE SPIRITU SANCTO.

*Spiritus Sā.
ēlus animū
obsignat.*

*Spiritu san-
cto indigent
angeli.*

Crede & in spiritū sanctum, & rectam habeas de illo sententiam. Multi enim sunt alieni à spiritu sancto, qui nefanda de illo docēt. Tu verò disce, vnum esse spiritum sanctum, indiuisibilem, & multarū virtutum, multa operantem, ipsum verò non partibilem. Cognoscentem mysteria, & perscrutantem omnia, etiam profunda Dei. Qui in specie columbæ super dominum Iesum Christum descēdit, qui in lege & prophetis operabatur, & nunc tempore baptismi, animam tuam obsignat. Cuius sanctificatione vniuersa intellectualis natura indignet. Quē si quis ausus fuerit blasphemare, nō habet remissionem peccatorum, neq; in hoc, neq; in futuro seculo. Cui cum patre & filio æqualis dignitas, & honor exhibetur. Quo indigent throni & dominationes, principatus & potestates. Vnus enim est Deus pater Christi, & vnus dominus noster IESVS Christus, vnus dei vnigenitus filius, & vnus spiritus sanctus: qui omnes sanctificat: qui in lege & prophetis, in veteri nouoq; testamento locutus est. Hoc signaculum vbiq; circumfer in mente tua, quod nunc quidem summatim & leniter tibi tradidimus: deinceps verò, Deo volēte, ex sacrarum scripturarum demonstratione, singula, vt fieri poterit, comprobabimus. Neceffe est enim de diuinis & sanctis fidei mysterijs,

sterijs : neque sine sacris scripturis temerè quicquam tradere, *Mysteria fidei nulla sine litteris.* nec simplici credulitate & verborum apparatu circumferri : neque mihi hæc dicenti simpliciter credas, nisi demonstrationem annūtiatorum, ex sacris litteris accipias. Salus enim ipsa fidei nostræ non ex commentitia disputatione, sed ex demonstratione diuinarum scripturarum est.

DE STATV HOMINIS.

POSTEAQUAM autem venerandam hanc & sanctissimam fidem cognoueris, deinceps nosce te ipsum, quis nam es? quod duplex homo sis cōstitutus, ex anima & corpore compositus, quod etiam, sicut paulò ante dictum est, idem Deus, & animæ & corporis est opifex. Cognosce autem animam esse sui iuris, seu voluntatis liberæ, opus Dei pulcherrimum, secundum factoris imaginem immortale per eum, qui immortalitate illud donauit, animal rationale, incorruptibile per eum, qui gratiam illi contulit, potestatem habēs facere quæ velit. Neque enim ex generationis natura peccas: neque propter animam fornicaris: neque vt nonnulli fingunt, astrorum inclinationes, ad amplectendam impietatem te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detrectas? cur innocuis astris culpam ascribis? Non ergo deinceps attendas astrologis, de his enim sacra dicit scriptura: Stent & saluent te astrologi cœli, & terræ. Ecce omnes sicut stipula igne comburentur, & non liberabunt animam ipsorum de flamma. Disce autem & hoc, quod priusquàm adesset in hoc mundo anima, nihil peccauit: sed venientes sine peccato, nūc ex nostro arbitrio peccamus. *Anima est liberi arbitrii.* Nequem audias differentem malè. Scis hoc dicere: Quod nolo, hoc facio: sed memineris etiam dicentis. Si volueritis & audieritis me, bona terrę comedetis. Et Sicut exhibuistis membra vestra serua immunditiæ & iniquitati, & ad iniquitatem, ita & nunc exhibete membra vestra serua iustitiæ in sanctificationem. Et memineris quoque scripturæ, quæ dicit, Et sicut putauerūt Deum non habere in cognitione. Et quod notum est Dei, manifestum est in ipsis. Et, quod oculis suis conuiuebant. Et rursus, vbi Deus conqueritur & dicit: Ego plantaui te vineam fructiferam: quomodo versa es in amaritudinem. Vineam alienam? Immortalis est anima. Omnes animæ tam virorū, quàm mulierum pulchrę & similes sunt, sed membra tantum corporis discrimen faciunt. Non est aliquis ordo animarum, quæ ex natura peccent: nec est *Astrologis non attendendum.* vllus ordo animarum, quæ ex natura iustè agant: sed vtraque *Anima stultus.* hæc volūtate fiunt, quamuis vnius speciei, & similis sit in omnibus *Anima virorum & mulierum similis.*

bus

bus animabus substantia. Scio quidem, & quàm multa dico, & quàm longum iam tempus sit. Sed quid maiori studio suscipiendum est, quàm salus? Non vis laborans fumere viaticum aduersus Hæreticos? Non vis cognoscere viæ diuerticula? Ne ex ignorantia in præcipitium adducaris? Si magistri lucrum putant esse non paruum, te ista docere, tu qui discis, nunquid non debes suauiter suscipere dictorum multitudinē? Liberum arbitrium habet anima: & potest quidē Diabolus incitare, cogere autē præter voluntatē, omninò nō potest. Subijcit tibi scortationis cogitationes, si vis probas, si nolis, im, pbas. Si enim ex necessitate scortareris, cuius gratia gehennā Deus parasset? Et si naturā, & non volūtate iustē ageres, cur Deus coronas pararet? Mansuetum est animal ouis, neque tamen illa propter mansuetudinem coronatur: quoniam illa mansuetudo non ex voluntate, sed à natura illi inest.

Liberum habet anima arbitrium.

DE CORPORE.

Cognouisti dilecte hætenus, quantum sufficit de anima, accipe & de corpore, quantum fieri potest, reliquum sermonem. Non patiaris tibi à quoquam persuaderi, quòd alienum sit à Deo corpus hoc. Qui enim alienum esse à Deo, corpus credebant, tanquā alieno quodam vase, in scortationē ipso facile abusi sunt. Quid autem damnabant in hoc admirando corpore? Quæ pulchritudo illi deest? Quid non est in illius compositione artificiosum? Nunquid non debebant, splendidissimam oculorum constitutionem considerare? Quomodo aures à latere positæ, citra vllum impedimentum auditum suscipiunt: Et quemadmodum olfactus quidem odores suscipit, & vim illorum discernēdorum habet. Lingua verò, quomodo duabus rebus seruit, & gustui & sermoni. Quomodo pulmo in abstruso positus loco, incessabilem tamen habet aëris respirationem? Quis assiduam cordis palpitationem condidit? Quis venas, & totidem arterias disposuit? Quis ossibus neruos, seu robur inseruit? Quis partem quidem cibi in substantiam, partem verò in aptam egestionem discernit? & membra verenda in conueniētibus occultauit locis? Quis defecturam humanam naturam, per facilem communionem, indeficientem constituit? Non ergo corpus accuses. Si enim corpus est causa peccati, quare mortuum non peccat. Appone arma dexteræ mortui, & cædes ab illo nō fit. Ab eo qui nuper mortuus est, omnis pulchritudo iuuenilis recessit, & concupiscentia fornicationis non fit. Cùm ergo non peccat per se corpus, sed per illud anima peccat, instrumentum quoddam est animæ

Corpus non alienum à Deo.

Corpus non est causa peccati.

Corpus instrumentum anime.

cor-

corpus: & tanquàm vestis & stola animæ. Et si sub illa fornicatio fuerit perpetrata, immunda efficitur: si verò anima sancta inhabitet, templum fit spiritus sancti. Non ego hæc dico, sed Paulus apostolus hæc dicebat: Nescitis quòd corpora vestra, tépla sunt spiritus sancti, qui in vobis habitat. Parce itaque corpori, tanquàm templo spiritus sancti. Non fœdes in fornicationibus carnem, ne polluas stolam pulcherrimã. Quòd si polluisti, ablue per pœnitentiam: nunc enim tempus est ablutionis. Ac præcipuè de ^{Virgines & heremitæ} temperantia sermonem audito, secundum ordinem solitariam ^{æquangelicâ} vitam agentium, & virginum vitam æqualem angelis ducentiũ. Magna vobis reposita est, fratres, corona. Ne parua voluptate vendatis magnam dignitatem. Audite quid dicat Apostolus: Est ne aliquis impurus sicut Esau, qui pro esca vendidit primogenita sua? Sed tu in libros Euangelicos inscriptus cùm sis, propter institutum continentiæ, caue igitur, ne delearis propter scortationem. Neque rursus cùm magnoperè studes temperantiæ, sis inflatus aduersus illos, qui occupati sunt nuptijs: nam & hi mundi sunt. Honorabile enim coniugium, & thorus immaculatus, dicit Apostolus, & tu qui id ignoras, nūquid non ex nuptijs natus es? Non ergo ideo, quòd aurum possides, argētum reprobēs. Sed in bona spe consistent, & hi qui nuptijs legitimè vtuntur: non autem illis procaciter abutantur, per intemperantiam. Qui norunt tempus continendi, vt vacent orationi: qui vnà cum vestimentis, munda ad conuentus Ecclesiæ: adferunt corpora, qui studio liberorum, non studio voluptatis, ad nuptias accedunt. Et ^{Nuptiæ sine studio liberorum.} monogami quoque eos, qui ad secundas nuptias aspirāt, non reprobrent. Bona est continentia, & admiranda, verumtamen per dispensationem fieri potest, vt quis secundam vxorem ducat: ne in errorem incidant impotētes. Bonum quidem esset illis, si permanserint sicut & ego, dicit apostolus: si autem non continent, nubant: melius enim est nubere, quàm vri. Reliqua autem omnia procul exterminentur, fornicatio, adulterium, & omne genus impudicitiae. Custodi corpus domino mundum, vt & dominus respiciat corpus. Alis corpus cibus vt viuat, & sine impedimento ministret.

DE CIBIS.

ET de cibus ista vobis sint dogmata: quandoquidem multi circa cibos quoq; impingunt: alij enim idolothytis indifferenter accedunt, alij verò abstinent, sed iudicant tamen manducantes: & duplici modo circa cibos quorūdam anima polluitur, qui
E igno-

*Ieiunium à
vino & car-
nibus.*

ignorant debitas māducandicausas. Ieiunamus enim, à vino & à carnibus abstinentes: non quòd hæc tanquàm abominationes oderimus: sed quòd præmium expectamus: vt sensibilia despicientes, spirituali deinceps & intellectuali mēsa fruamur; & nunc seminantes in lachrymis, in futuro seculo in exultatione metamus. Non igitur contempnas eos, qui manducāt, & propter corporum infirmitatem cibos sumunt: neque vituperes, qui modico vino vtuntur propter stomachum, & crebras infirmitates. Ac neque ipsos condennes tanquàm peccatores, neque tanquàm abominabiles oderis carnes. Sciebat enim quosdam tales futuros Apostolus, dicēs: prohibētes nubere, & vesci cibis, quos deus creauit in vsum credentibus, & cum gratiarum actione sumētibus. Abstinens igitur ab his, non tanquàm ab abominabilibus abstinere: alioquin præmium non habes: sed bona contemne, propter ea, quæ propofita sunt spiritualia meliora. Confirma certò animam tuam, ne quid manduces, quod idolis est oblatum. De cibis enim, nō modò mihi nunc, verūmetiam apostolis, & ipsi Iacobo, huius ecclesiæ Episcopo, studium fuit. Et scripserant apostoli, & presbyteri ad omnes gentes catholicam Epistolam: Præcipientes abstinere ab odolothytis, tum verò à sanguine, & suffocato, & fornicatione. Multi enim feri homines, & more canum viuentes, sanguinem quidem sœuissimarū belluarum in modum lambebant: suffocata verò crudeliter vorabant. Tu verò Christi seruus, cūm māducas, cum modestia quadam manduca. Ac de cibis hæc sufficiant.

*A sanguine
& suffocato
abstineba-
tur.*

DE VESTITV.

*Amictus sal-
tē ad neces-
sitatem.*

AMictu simplici vtare: non ad ornamentum, sed ad necessitatem: nō, vt molliciei studeas, sed vt hyeme calefias, & corporis ignominiam contegas: neque tamen prætextu isto tegendæ turpitudinis, superfluis vestibus, in aliam turpitudinem incidas.

DE RESVRRECTIONE.

MOdestè, vt tractes corpus, hoc te moneo, & cognosce, quòd cum corpore resurges ad iudicium. Quòd si quæ infidelis cogitatio tibi in mentem veniat, tanquàm ea res fieri non possit, ex his quæ in te sunt, perspice ea, quæ nō apparent. Tu ipse enim dic mihi, vbi ante centum & amplius annos fueras? recogita ex quanta exiguitate, & vilissima substantia, in tantam staturæ magnitudinem, & tantam pulchritudinis dignitatem euectus es. Tū verò, qui potuit id, quod nō erat, vt aliquid esset, producere
id

id quod iam est, cum ceciderit, restituere iterum nō poterit? Qui frumentum propter nos seminatum, quot annis mortificatum excitat, nunquid nos ipsos, propter quos & ipse surrexit, difficile suscitabit? Cernis quomodo arbores tot mensibus sine fructu & folijs sunt, sed hyeme prætereunte, rursus tanquàm ex mortuis reuiuiscunt? Et nō multò facilius nos reuiuiscemus? Virga Moy- si, in disparatam serpentis naturam, voluntate Dei mutata est: & homo cadens, rursus in seipsum non restituetur? Non attendas ergo his, qui negant corpus hoc resurrecturū. Nam quod resur- get, etiam Esaias testatur. Excitabuntur, inquit, mortui, & resur- gent, qui sunt in monumentis, & multi qui in puluere terre dor- miunt. Suscitabuntur, vt inquit Daniel, hi quidem in vitam eter- nam, hi verò in ignominiam æternam. Omnes quidem homines *Resurrectio* *qualis.* resurgent, sed nō omnium similis erit resurrectio. Omnes enim æterna accipiemus corpora, sed non omnes similia. Nam iusti, ac- cipient, vt in æternum cum angelis lætentur: peccatores autem, vt in æternum pœnas peccatorum luant. Quamobrem prospi- ciens nobis benignitatis dominus, lauacri pœnitentiam dedit, vt multitudinem peccatorum, imò onus vniuersum abijcientes, & sancti spiritus recipientes signaculum, regni cœlestis hæredes efficiamur. Sed eum de lauacro satis paulò antè dixerimus, ad re- liquas Isagogicas doctrinas deinde pergamus.

DE SACRA SCRIPTURA.

HAEc docent nos diuinæ scripturæ, tam veteris, quàm noui testamenti, Quòd vnus est amborum testamētorum Deus: Qui Christum in nouo apparentem, in veteri prænunciauerat: qui per legem & prophetas, vt per pœdagogos in Christū duce- bat. Antequàm enim fides venisset, sub lege custodiebamur: & lex pœdagogus noster erat in Christo. Ac si quādo hæreticorum audiueris aliquem blasphemantem legem & prophetas: Respon- de illi salutaria verba, dicens: Non venit Christus legem soluere, sed adimplere. Et diligenter ab Ecclesia disce, qui sint veteris, & qui noui testamenti libri, & nihil apocryphum legas: cū enim ne ista quidem, quæ omnes confitētur, scias, quid in dubijs disce- re laboras? Lege sacras scripturas, nempe viginti duos veteris te- stamenti libros, quæ à septuaginta duobus interpretibus transla- tæ sunt. Alexandro enim Macedonorum rege defuncto, & regno *Apocrypha* *non legenda.* eius in quatuor principatus diuiso: In Babiloniā, Macedoniam, Asiam, & AEgyptum: Vnus ex his qui in AEgypto regnabant, Ptolomeus Philadelphus, cū esset litterarum studiosissimus

*Sex viri ex
singulis tri-
bus, vete-
ris testa. 72.
interpretes
erant.*

*Septuaginta
interpretes
72. diebus
opus suū con-
fecerunt sin-
guli separa-
tim.*

*Diuina 70.
interpretum
interpretatio.*

rex, & vndiquaque libros congregaret, à Demetrio phalereo, bibliothecæ præfecto, de legis & prophetarum diuinis libris audiēs: & longè melius esse iudicans non coactè à nolentibus libros consequi: sed donis placare homines, & amicitiam eorum sibi conciliare, quò posset optatis potiri. Eò quòd intelligeret id quod coactè fit, & non voluntariè datur, dolo persæpè non carere, quod verò spòtè & liberè exhibetur, omni cum veritate donatur. Eleazaro tum apud Iudæos summo sacerdoti, plurima dona misit in templum, quod hîc extat Hierosolymorum, & sex viros. Secundum duodecim tribus Israël, ad se interpretes mitti postulauit. Et vt diuinæ legis esse hos libros experientia disceret, & ne ij qui fuerant ad illum missi, mutuò conspirarent, prospiciens in insula Pharo, quæ est prope Alexandriam: singulis interpretibus singulas domos distribuit, & vnicuiq; , vt separatim omnes scripturas interpretaretur, mandauit. Qui cum in septuaginta duobus diebus negotium id perfecissent, simul omnium interpretationes, ex diuersis domibus prodeuntes, protulerunt. Collatis autem simul non solum in sensibus: verumetiam in verbis consonas inuenit. Non facundia & apparatu sophismatum humanarum factum id fuerat: sed ex spiritu sancto, diuinarum scripturarum interpretatio perfecta est. Istorum igitur hos viginti libros lege, cum apocryphis verò nihil habeas negotij, has tantum studiosè meditare scripturas, quas in Ecclesia confidenter legimus. Multò prudentiores te, & religiosiores fuerant apostoli, & primi Episcopi, veritatis duces, qui nobis eas tradiderunt. Tu itaq; cum sis filius Ecclesiæ, non transgrediaris illius terminos.

DE LIBRIS.

*Libri veteris
testamenti,*

*Carmine
scripti libri
qui sint.*

AC veteris quidem testamenti, vt dictum est, viginti duos creditare libros, quos, si ita cupis, poteris ex me nominatim audire. Legis quidem sunt, primi quinq; libri Moy si, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion. Deinde verò Iesus Naue, & liber Iudicum cum Ruth septimus. Reliquorum verò historicorum librorum, primus & secundus regum, vnus est apud Hebræos liber: vnus etiā, qui nunc dicitur, tertius & quartus, similiter quoq; & Paralipomenon primus & secundus, apud illos vnus est. Et Esdræ primus & secundus, pro vno reputatur. Duodecimus liber est Esther. Et hæc sunt historica. Carmine verò scripta sunt quinq; Iob, & liber Psalmorū, & Prouerbia, & Ecclesiastes, & Cantica canticorum, septimus & decimus liber. Postea prophetici libri quinq; Prophetarum vnus liber, & Esaia, & Hiere-

Hieremiæ, cum Baruch, & Tremis, & epistola deinde Iesekiel, & Daniel, Viginti duo libri veteris testamenti.

Noui autem testamenti, quatuor tantum Euangelia: reliqua autem falsò inscripta, & perniciofa sunt. Scripserunt enim Manichæi secundum Thomam Euangelium: quod Euangelico nomine coloratum, animas simplicium corrumpit. Suscipe autem & Actus duodecim Apostolorum. Adhæc, septem Iacobi, Petri, & Ioannis & Iudæ Epistolas catholicas. Obfignationem verò omnium discipulorum vltimam, Pauli quatuordecim Epistolas. Reliqua autem omnia in altero loco repone. Et quotquot in Ecclesijs leguntur. Quæ autem in Ecclesijs non leguntur, eas neque tu legas. De quibus ista sufficiant. Fuge autem omnem diabolicam operationem, & ne patiaris tibi quicquam persuaderi à Dracone apostata: qui ex bona substantia spontaneam habuit mutationem: qui persuadere quidem potest volentibus, cogere autem nō potest. Tum verò neq; astrologis, neq; augurijs, neq; diuinationibus vllis mentem adhibeas: neq; fabulosis idolorum oraculis. Veneficiū autem, incantationem, & necromantię scelera, ne ad aures quidem admitte. Procul sis ab omni genere intemperantiæ: neque gulosorum, neq; luxuriosorum, nec maxime auarorum congregationibus accede: neq; ijs qui ethnica speculantur, neque vllis conuentibus eiusmodi, quibus aliquando vacabas. Auerferis & tabernariorum vilitatē. Ab omni sabbatorum obseruatione abstine, neq; commune aliquid in cibis diuersis esse, aut immūdum dixeris. Præcipue autem omnia hæreticorum conuenticula oderis. Et omninò animam tuam munias,

Thomæ Euangelium.

Astrologia
& diuinationis
vitanda.

Hæreticorum
conuenticula.

Ieiunijs &
eleemosynis
anima munetur.

*Constitutionibus laudabilis.

& stabilias ieiunijs, orationibus, eleemosynis, & diuinorum eloquiorum lectionibus: vt cum temperantia & pia
*doctrina, reliquo vitæ tuæ tempore, vnica lauari salute perfruaris: atque sic conscriptus, à deo & patre omnium, in coelis potiare corona: in Christo Iesu domino nostro: cum quo gloria patri, cum sancto spiritu in secula seculorum,
Amen.

CATECHESIS QUINTA ILLUMINATORVM

Hierosolymis ex tempore dicta De Fide. Et lectio, ex epistola ad Hebræos: Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. In hac enim testificati sunt seniores. &c.

Vantam vobis dignitatem contulerit dominus, ab ordine catechumenorum ad fideles translatis, Paulus Apostolus assistens, dicit: Fidelis Deus, per quem vocati estis in participationem filij eius. Deo, fidelis nomine, vocato, & tu hanc eandem accipis appellationem, magnamque accipis dignitatem. Quemadmodum enim deus bonus & iustus vocatur, & omnipotens & opifex vniuersorum: sic & fidelis. Cogita ergo in quantam proueris dignitatem, cum diuine eris futurus particeps appellationis. Hic igitur deinceps quaerite, ut fidelis inter vos aliquis secundum conscientiam reperiatur. Virum enim fidelem inuenire, hoc opus, hic labor est. Non ut demonstres mihi conscientiam: neque enim ab humano die inducendus es: sed ut Deo sinceritatem fidei ostendas, qui scrutatur corda & renes, & cognoscit hominum cogitationes. Magnum quiddam est vir fidelis, omniq; diuite ditior. Fidelis enim viri est, vniuersus mundus diuitiarum, qui possit contemnere ipsas & conculcare. Nam qui ad apparentiam diuites sunt, multaq; possident, in anima pauperes sunt. Quanto plura enim congregant, tanto magis eorum, quae defunt, concupiscentia tabescunt. Fidelis autem vir, quod est maxime paradoxon, in paupertate diues est. Sciens enim, quod tantum habere necesse est, quibus tegamur, & vescamur, & his contentus, spernit diuitias. Neque verò apud nos tantum, qui sic appellamur, magnum quid fides est: verum etiam omnia quaecunque in mundo geruntur, & quae ab his, qui sunt extra ecclesiam peraguntur, in fide consistunt. Fide sunt leges nuptiales, quae diuersos in idem copulant, & homo alienus, per eam, quae est in contractibus sponsalitijs, fidem corporum & pecuniarum particeps efficitur. Fide etiam consistit agricultura: nisi enim crederet usufructum sese percepturum, non sustineret eos labores. Fideles & hi, qui nauigant in mari, exiguo enim ligno credentes, instabilem fluctuum agitationem, saeuissimi elementi, pro terra commutant, & incertae spei sese exponunt, & omni ancora tutiorem circumferunt fidem. Per fidem itaque pleraque omnia consistunt humana negotia, idque non tantum apud nos sic creditur, verum etiam apud eos, ut dictum est, qui sunt extra. Quauis enim non recipiant scripturas: sed suas quasdam proferant ordinationes,

*Fidelis, cogit
nomen est
Dei.*

*Diuites sunt
pauperes in
anima.*

*Vide omnia
in mundo con
sistunt.*

nes, fide etiam illa recipiuntur. Ad fidem veram nos vocat, & hodierna lectio, viamque nobis præparat, quomodo oporteat & nos placere Deo. Quando enim accesserit homo ad seruiendum Deo, non credens illum futurum remuneratorem? Quomodo continebit puella, & iuuenis sibi temperabit, si non crediderit, immarcescibilem esse castitatis coronam? *Castitatis in corrupta corona.*

Oculus omnem illuminans conscientiam est fides, & intelligentiam efficiens. Dicit enim propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Obstruit fides ora leonum, sicut de Daniele scriptura dicit: Quòd extractus est Daniel ex fouea, & nulla læsio apparuit in illo, eò quòd crederet Deo suo. Est ne quicquam Diabolo horribilius? sed aduersus hunc arma alia habemus nulla, nisi fidem. Scutum incorporeum, aduersus hostem inuisibilem. Emitterit enim varia tela, & configit in tenebris non vigilantes. Sed cum non apparet hostis, pallium habemus firmum fidem, quemadmodum Apostolus dicit: In omnibus assumentes scutum fidei, in quo omnia tela inimici ignea extinguitis. Ignitum sæpè telum, turpis voluptatis concupiscentia, à diabolo emittitur, sed fides subiiciens menti iudicium, & refrigerans mentem, extinguit telum. Longus adeò est de fide sermo, vt dies illi proferendo non suffecerit. Sufficiet autem nobis nunc ex antiquæ legis figuris solus Abraham, quandoquidem illius facti sumus filij per fidem. Ille non ex operibus tantum iustificatus est, verum etiam ex fide multa perfecta officia fecit. Sed neque prius amicus Dei vocatus est, quam credidisset, & omne opus secundum fidem perfecisset. Reliquit parentes per fidem, deseruit patriam, & regionem, & domum per fidem. Quemadmodum igitur ille iustificatus est, & tu iustificeris. Emortuo quoque fuerat corpore ad filiorum procreationem, senex enim erat, & senem quoque habebat uxorem Sarram, nec vlla spes procreationis liberorum illi reliqua fuerat: & tum Deus prolem illi futuram promisit, non deficiens tamen in fide Abraham, & cum emortuum iam corpus suum intelligeret: non corporis imbecillitati, sed promittentis potestati animum adiiciens, fidelemque credens eum, qui promiserat, emortuum illius corpus, filium procreauit, præter omnium opinionem. Et deinceps cum iussus esset, offerre filium, quamuis iam audisset: In Isaac vocabitur tibi semē: offerebat filium suum vni-genitum Deo, credens, quòd à mortuis poterit excitare Deus. Colligans filium suum, & lignis imponens, voluntate quidem immolauit, diuina autē bonitate filium viuū recepit, agno ipsi loco filij oblato. Cum adeò fidelis esset, obsignatus est in iusticiam, & *Fides obsignat iusticiam.*

circum-

*Fides, Abra-
ha nos facit
filios.*

circumcisionem recepit, signaculum illius fidei in præputio, acci-
piens promissionem, quod erit pater multarum gentium: quo-
modo igitur est pater multarum gentium Abrahā, videamus. Iu-
dæorum quidem esse illum secundum carnis successionem pa-
trem, certum est: sed si carnem tantum spectemus, falsum sit ne-
cesse est diuinum oraculum. Neque enim nostrum omnium est
pater, secundum carnem, sed figura illius fidei, omnes vos Abra-
hæ filios facit. Quemadmodum incredibile est apud homines à
mortuis resurgere aliquem, sic etiam credibile nō est, ex senibus
mortificatis, filios procreari: sed Christo annunciato, quod in li-
gno crucifixus esset & mortuus, & quod resurrexisset, nos credi-
mus. Similitudine igitur fidei, deuenimus in adoptionem Abra-
ham: Et tūc per fidem, similiter vt ille, accepimus spiritale signa-
culum, spiritu sancto, per lauacrum baptismi, circūcisi, non cor-
poris præputium, sed cordis, secundum Ieremiam dicentem: Et
circumcidetis præputium cordis vestri Deo, Sicut & Apostolus:
in circumcisione, inquit, Christi consepulti ipsi in baptismo:
Et quæ sequuntur.

*Fides, ex gra-
ui leue facit.*

Hanc fidem si custodierimus, irreprehensibiles erimus, omni-
que genere virtutum ornabimur: adeo enim potens est fides, vt
eos etiam, qui super mari ambulabant, leues efficere potuerit.
Homo erat similiter Petrus, ex sanguine & carne compositus, &
ex similibus cibis nutritus, sed dicente Iesu, veni, credēs ambula-
uit super aquis, omni fundamento firmiorem super aquis habēs
fidem, & grauitatem corporis, leuitate fidei attollebat. Sed quan-
diu quidem credebat, super aqua tutum habuit gressum: cū au-
tem dubitauit, tum submergi cōepit. Vacillante enim aliqua ex
parte fide, subsidebat simul & corpus: Et conscius huius affectio-
nis eius, ille qui affectus animæ corrigit Iesus, dixit: Modicæ fidei,
vt quid dubitasti? Et rursus cōfortat^r, ab eo qui manū eius appre-
hēdebat, ex quo rursus credidit manu ductus à domino, illū eun-
dē super aquis gressum recepit. Huius enim nuper meminit Euā-
gelium, dicens: quod ascendentibus ipsis in nauim. Non enim
dixit, quod posteaquā trāsmisisset, Petrus ascendit nauim: Sed
per hoc innuit, quod quantum spacium confecit ad Iesum eun-
do, tantumdem reuertens, ascendit rursus in nauim.

*Fides qua pro
alio creditur,
utilis est illi
ad salutem.*

Tantam autem habet virtutem fides, vt nō solū ille qui cre-
dit saluetur, verū etiam alijs credentibus, alij seruentur. Non
erat fidelis paralyticus ille in Capernaum: sed qui ferebāt illum,
& per tectum funibus demittebant, illi credebant. Compatitur
enim corpori ægroti & anima. Et ne putes me illum accusare,
Euan-

Euangelium ipsum dixit: Videns autem Iesus fidem, non illius, sed fidem illorum, dixit paralytico, surge. Illi qui ferebāt, credebāt, & paralyticus potitus est sanitate. Et vis certiūs videre, quòd alijs credentibus, alij feruentur? Mortuus est Lazarus, präterijt vna, altera, & tertia dies, dissoluti sunt nerui illi: & putredo corpus illius occupauit. Quomodo potuit credere mortuus quatri-
Credēte alio
alijs feruatur.
 duanus, & pro seipso orare redemptorem? Sed quod defuit mortuo, hoc per germanas sorores cōpletum est. Veniēte enim domino, procidit soror, & dicenti, vbi posuistis eum, respondit illa: domine iam foetet, quatrduanus enim est. Dicit dominus: Si credideris, videbis gloriam Dei. Quasi diceret: Quod tu debes huic mortuo reliquum fidei replere. Et tantum potuit illa sororum fides, vt mortuus à portainferni reuocaretur. Si alij pro alijs credendo, potuerunt à mortuis suscitari, tu verò pro teipso synce-
 rè credens, nunquid non multò magis tibi commodabis? Quin etiam siue infidelis sis, siue fidelis, benignus est Dominus, clemēter se offeret tibi pœnitenti. Tantum dic ipse quoq;, Credo domine, adiuua incredulitatē meam. Si autē fidelis esse videris, nondum tamen perfectionē fidei habes, opus est vt & tu cum Apostolis dicas: Domine adauge nobis fidem. Nam apud teipsum aliquid habes: ab illo verò permultū accipis. Nomen fidei vnū quidem est appellatiōe, dupliciter autem diuiditur. Est enim vnum
Fides dogmatica.
 genus fidei, quod habet dogmaticā de aliquo animę assēsionem: Et cōmodat animę, sicut inquit dominus: Qui verba mea audit, & credit ei, qui me misit, habet vitam æternā, & in iudicium non veniet. Et, Qui credit, nō iudicatur: sed translatus est à morte ad vitam. O magnam Dei clementiam. Iusti quidem vix per multos annos probati sunt: quod autē illi per longæ ætatis inuestigationem corrigētes assecuti sunt, hoc nunc Iesus vna hora nobis donat. Si enim credideris, quia dominus est Iesus Christus, & quod Deus excitauit ipsum à mortuis, saluaberis, & trāsfereris in paradisum. Propterea & latronem eò introduxit, vt non dubites, num id fieri possit. Qui enim latronem vna hora credentem, in hoc sancto Golgotha seruauit, idem & te credentem seruabit.

Alterū autē genus fidei est, quod ex parte gratiæ à domino donatur. Alij enim per spiritū datur sermo sapiētię, alij sermo scientiæ, secundū eūdem spiritū: alij verò fides in eodē spiritu, alij autē gratia curationum. Hęc igitur secundum gratiam donata fides ex spiritu, non modò est dogmatica, verū etiam super humanas vires effectiua. Qui enim habet hanc fidem, dicit mōti huic, transi hinc illuc, & transit. Quando namq; per fidem dicit hoc
Fides gratia

aliquis credens quod fit, & non ambigit in corde suo, tunc accipit hanc gratiam. Et de hac fide dicitur: Si habueritis fidem sicut granum sinapis. Quod quidem minusculum est magnitudine, ardentius tamen vigore, & in exiguo loco seminatum, magnos continet ramos, tanquam quod & in alta augeri possit, & humilia cooperire. Sic & fides in anima, celerrimo actu, maxima perficit. De Deo enim speculatur, Deum intuetur: ita ut qui meretur fide illuminari, & mundi terminos circuit, & ante mundi huius consumationem, iudicium iam videt, & promissionum retributionem. Habens itaque fidem in illum, ut deinceps eam accipias ab illo, quæ super humanas vires operatur. Fidem verò si didiceris, & promissionem possidebis: & observa illam à sola Ecclesia tibi nunc traditam, & ex omni scriptura munitam. Cum enim non omnes possint scripturas legere: & alios quidem infcitia, alios verò occupatio quædam impedit à cognitione, ne ob infcitiam animam perdas, in paucis versibus vniuersam fidei doctrinam comprehendimus, quod in ipsa lectione meminisse vos volo, & apud vos ipsos studiosè recolere. Non in chartas inscribendo, sed in corde memoriam insculpèdo, & in meditatione custodièdo, nec ubi catechumenus ea, quæ vobis tradita sunt, exaudiat. Habere autem hanc doctrinam tanquam viaticum, omni tempore vitæ, & præter hanc aliam non suscipere decet. Nec si nos ipsi mutati cōtrarium his, quæ docemus nunc, astruamus: neque si angelus contrarius, in angelum lucis transmutatus, seducere te voluerit. Nam etiam si angelus de cœlis aliud euangelizauerit vobis, præter id, quod accepistis, anathema sit: Et usque ad hanc quidem dictionem audiens, memineris fidei. Excerpe autem tempore opportuno ex sacris scripturis, quæ est insita illis, probationem. Non enim ut videtur ab hominibus, compositæ sunt res fidei, sed ex omni scriptura, quæ sunt potissima, vnam replent fidei doctrinam. Et quemadmodum semē sinapis in paruo grano, multos continet ramos: sic & fides in paucis verbis omnem tam veteris, quam noui testamenti pietatis cognitionem inuoluit.

Fides Ecclesie sola seruanda.

Traditiones suas seruare iubet.

Videte itaque fratres, ut seruetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, & cum pietate illas custodiatis. Ne quando vacillantes aliquos inimicus dissoluat, ne quis hæreticus ex his quæ tradita sunt aliquid euertat. Fides quidem est, proijcere argentum super mensam: Deus autem à vobis reposcet depositos sermones. Cōtestor, ut inquit, Paulus, in conspectu Dei viuificatis omnia, & Christi Iesu, qui professus est sub

Pontio

Pontio Pilato, bonam confessionem: vt hanc traditam vobis custodiatis fidem intemeratam, vsque ad aduentum domini nostri Iesu Christi. Thesaurus vitæ nunc tibi traditus est: quem posteaquàm apparuerit dominus, tãquàm depositum requireret, & temporibus opportunis illum ostendet beatus & solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem inhabitans inaccessibilem. Quem nemo hominum vnquam vidit, neque videre potest. Cui gloria, honor, & fortitudo cum spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS SEXTA ILLVMINATORVM

Hierosolymis extemporanea. De Monarchia Dei. In Credo in Deum: & de hæresibus, & lectio ex Esaia: Renouantur ad me Insule Israel, & saluabit eas per dominum salute æterna, &c.

Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi. Et benedictus eius vnigenitus filius, simul vt enim intelligitur Deus, intelligitur & pater: vt indiuisa patris & filij gloria perficiatur. Non enim aliam pater gloriam, & aliam filius habet: sed vnã & eandem. Quandoquidem patris est filius vnigenitus: & cùm pater glorificatur, simul & filius gloria fruitur. Gloria enim filij ex honore patris ipsius. Ac rursus glorificato filio, & pater magnificè honoratur. Et mens quidem celeriter intelligit: lingua verò verbis indiget, & longa enarratione eorũ, qui intercedunt, sermonum. Simul quidẽ & statim oculus astrorum ordinem comprehendit latissimum: sed cùm de singulis velit aliquis differere, quid sit lucifer, quid hesperus, quid vnumquodque sydus, multis indiget verbis. Sic & terram & mare, & omnes totius mundi oras, in momẽto celerrimo mens comprehendit, sed quod statim fit in mente, hoc multis verbis vix differtur. Magnum autem & verborum est argumentum. Dicimus enim, non quæcunque oportet, de Deo: soli enim illi hæc nota sunt: sed quæ capere potest humana natura, & quanta nostra infirmitas potest sufferre. Neque enim quid sit Deus exponimus, sed vt quod exactè de ipso nescimus, ingenuè profiteamur: Nam in his quæ de Deo dicuntur, hæc maxima est scientia, ignorantiam fateri. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in id ipsum, idque coniunctim omnes: vnus enim nequaquã poterit. Imò verò etiam si omnes congregemur, non tamen ita, vt equũ esset, fecerimus, nõ modò vos qui hĩc adestis: verũmetiã,

Patris & filij gloria indiuisa.

Proprietates Dei eloqui non licet.

Scientia in diuinis maxima, ignorantiam fateri.

si totius Ecclesiæ catholicæ & præsentis & futuræ, omnes gentes & oræ conueniant, pastorem suum secundum dignitatem celebrare non poterint. Magnus erat Abraham & honorandus: sed magnus respectu hominum: cum autem ad Deum respexit, tunc inquit, ingenuè confitens: Ego sum terra & cinis. Non dixit terra, & tacuit: ne seipsum magnū elementū terrā appellare videretur, sed addit, cinerē se esse: ut vilitatē, fragilitatē, & imbecillitatē suam ostenderet. Est ne autem quidquam cinere leuius, aut exilius? Accipe, inquit, comparationē cineris ad domum, & domus ad ciuitatem, & ciuitatis ad prouinciā. Prouinciæ ad Romanorum Imperium: & Imperij Romanorum ad vniuersam terram, & omnes terminos, rursus terræ totius ad circumdans illam cœlum. Cuius tanta est comparatio ad cœlum, quantum est punctum circuli ad totam circumferentiam. Tanta enim est cœli ad terram comparatio. Et primū cœlum hoc, quod apparet, minus esse intelligas secundo, & secundum tertio. Huc vsque enim eos nominauit scriptura. Non quod tot tantum sint, sed quod tot nobis cognoscere confert. Et cum animo cœlos omnes perspicis: neque tamen cœli celebrare Deum, ita ut est, poterūt, etiam si tonitrua habeant sonantissima. Si ergo tanta cœlorum magnitudo deum pro dignitate laudare non potest, quomodo tandem cinis vilissimus & minimus, dignas laudes Deo poterit tribuere? Qui continet orbem terræ, & illius habitatores tanquā locustas in ipsa. Si quis audet de Deo dicere, primū enarret terminos terræ. Terram inhabitas, & finem terræ ignoras. Quomodo conditorem eius commodè poteris cognoscere? Cernis stellas, factorem verò illarum non cernis. Numera prius ea, quæ vides, & tunc illum, qui nō apparet, enarra: cum qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus illis nomina vocat. Stillæ pluiarum nuper copiosius influentis, parum abest quin perdidissent nos. Numera mihi huius tantum ciuitatis guttas, non dico ciuitatis: sed numera tantum si potes, quæ vnius horæ spacio super domum tuam deciderunt. Sed cum sit impossibile, agnosce tuam imbecillitatem, & vel ex eo cognosce Dei potentiam. Numerantur enim ab ipso guttæ pluuiæ per vniuersam terram, nō modò quæ nunc cadunt: sed quæ vnquam ceciderunt. Creatura est Dei Sol, & magnus quidem, sed minimus tamen respectu totius cœli. Attentè prius aspicias solem, & tunc dominū curiosè scrutare. Altiora te, ne quæsieris, & fortiora te, ne scrutatus fueris: vetatur tibi hæc cogitatio.

Dei substantia

Sed dixerit aliquis: Si incomprehensibilis est diuina substantia, & cur

& cur tu de his differis? Nūquid igitur, quia totū fluuium ebibere nequeo, id quod mihi commodum est, sub mensura non hauriam? Nunquid cū solem oculis comprehendere nequeam: etiam lucis illius vsum quantum sufficit non aspiciam? Et si in hortum magnum ingressus fuero, & omne genus fructuum comedere non potero: vis ne, vt omninò esuriens inde exeam? Laudo & glorifico factorem nostrum: Mādatum enim Dei est, quod dicit: Omnis spiritus laudet dominum. Et non dicit, vt enarret quid sit, aut quomodo sese habeat in sua essentia. Sed neque id nunc enarrandum aggredior, sciens, quòd in laudando dignitati illius non fatis fecero. Opus autem pietatis existimans, & si id ratione in vniuersum liceat, aggrediar. Admonet igitur nos infirmitatis nostræ dominus, dicens: Deum nemo vidit vnquam. Quid igitur, dicat aliquis, nōne scriptum est: Quòd angeli paruulorum semper vident faciem patris, qui in cœlis est. Vident sanè angeli, sed non ita vt est, sed secundum quod est, & ipsi capiunt. Ipse enim Iesus dicit: Quòd patrem nemo vidit, nisi qui est de cœlo, hic vidit patrem. Vident angeli, ita vt capiunt, & Archangeli, ita vt possunt: Troni verò & dominationes, plus quidem quàm illi, sed minus tamen, quàm pro Dei benignitate. Solus autem spiritus sanctus, ita vt oportet videt, ille enim scrutatur omnia, etiam profūda Dei. Et vnigenitus Dei filius, ita vt oportet etiam cognoscit. Neque enim patrem quisquam cognoscit, nisi filius, & cui is reuelauerit. Videt quantum oportet, & enarrat per spiritum secundum quod vnusquisque capit Deum. Quoniam deitatis paternæ est particeps filius tanquàm vnigenitus. Genitor videt filium, & genitus videt gignentem. Angelis igitur ignorantibus eum, secundum propriam virtutem, vnicuique reuelat per spiritum sanctum vnigenitus: Ita vt diximus. Nemo hominum erubescat ignorantiam confiteri. Loquor nunc ego, & omnes suis temporibus: quomodo autem loquamur, dicere nequimus, eum autem, qui nobis dedit sermonem, quomodo eloqui poterimus? Animam ego habeo, cuius cū facultates enarrare non possim, quomodo datorem animæ enarrare potero?

Sufficiens nobis ad pietatem erit hoc solum scire. Quod Deū habemus. Deum vnum. Deum existentē, & semper existentem, sibi perpetuò similem: cui pater non est alius, quo nullus potentior, quem nullus successor eiiciet è regno, qui multorum nominum est & omnipotens & substantiæ eiusdem speciei. Neque enim eò quòd vocatur bonus, & iustus, & omnipotens, & Sabaoth, propterea differens est, vel aliàs alius existens,

tia incomprehensibilis.

Angeli secundo
dum quid vident Deum.

Filius & spiritus.
ritus. S. soli
Deum vt est,
vident.

*Deus totus
mens, totus
oculus, totus
auditus.*

*Similitudo
Dei perfecta
imaginari,
aut videri nō
potest.*

*Opiniones
falsæ de Deo.*

*Deus nusquā
vbiq̃ue.*

sed ipse vnus existens millenas emittit diuinitatis operationes. Non in parte abundans, & in parte deficiens, sed in omnibus similis est sibi: non tantum in benignitate magnus, & paruus in sapientia: sed æqualē habens sapientiæ clementiam. Non ex parte vidēs, ex parte autem visione priuatus: sed totus oculus, totus auditus, & totus mens. Non sicut nos, ex parte cognoscens, ex parte ignorans. Alioquin si secus diceret, blasphemus esset sermo, & diuinæ substantiæ indignus. Prouisor est existentium, & sanctus, & omnium optimus, & omnium maximus, & omnium sapientissimus. Cuius neque formam, neque speciem eloqui poterimus. Neque enim vocem ipsius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis, dicit scriptura. Itaq; ad Israēlitas, inquit Moyses: Et valde caute animis vestris, quod similitudinem non videtis. Si enim omnino similitudinem eius esset possibile imaginari, propinqua esset intelligentia illius substantiæ. Multi multa imaginati sunt, & omnes malè opinabātur. Nam alij quidem ignem esse putarūt Deum, alij verò alatum tanquā hominem: eò quod scriptū sit benè, sed intellectū malè: Sub vmbra alarum tuarum proteges me. Obliuiscabantur enim domini nostri Iesu Christi vnigeniti Dei, qui etiam de seipso similiter dicebat ad Ierusalem: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina sub alas congregat pullos suos, & nolulistis. Præsidaria enim facultate illius, per alas significata, isti non intelligentes: sed humano more accipiebāt id, quod est inenarrabile. Nonnulli quoque septem oculos illum habere, ausi sunt dicere. Eò quod scriptum sit: Septem oculi domini, respicientes super omnem terram. Si enim solos septem oculos ex parte habet, particularis igitur est illius visus, & nō vniuersalis. Quod nefas est dicere. Deum enim in omnibus perfectum esse, credere necesse est, vt ipse saluator dicebat. Pater vester cœlestis perfectus est. Perfectus in videndo, perfectus in potentia, perfectus in magnitudine, perfectus in scientia, perfectus in bonitate, perfectus in iustitia, perfectus in benignitate. Non loco circūscriptus, sed in omnibus locis existens, à nullo tamen comprehensus. Sedes ipsi cœlum: sed illud tamen excellit sedens, scabellum pedum eius terra, sed virtus illius ad subterraneos etiam permanat. Vnus est vbiq̃ue præsens, omnia videns, omnia intelligens, omnia per Christum extruens. Fons omnis boni maximus, & indeficiens. Flumen beneficiorum: lumen assiduè corruscans: potestas insuperabilis, imbecillitatibus nostris collata. Cuius neque nomen audire sustinemus. Aut vestigium domini, inquit Iob inuenias, aut in extrema peruenias, quæ

quæ fecit omnipotens. Si extrema factorum eius nō capitis, quomodo ipsum capietis? Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauerit Deus diligentibus se. Si ea quæ præparauit Deus, mente nostra comprehendere non possunt: nunquid ipsum qui præparat, animo comprehendere poterimus? O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, inquit Apostolus. Si iudicia & viæ eius incomprehensibiles sunt, num ipse comprehendetur?

Cum itaque tantus sit Deus, imò longè maior, nec enim si me totum in linguam mutauero, satis dignè magnitudinem eius eloqui potero, imò verò si omnes angeli conuenerint, ita ut æquum est, id eloqui non possent: tantus igitur cum sit Deus, homo tamen exsculpens lapidem, lapidi dixit: Deus meus es tu. O magnam cæcitatem, à tanta magnitudine, in tantam exilitatem delabi. Lignum quod Deus plantauit, & pluuia humectauit, & deinde cumbustum est, & in cinerem per ignem redactum, hoc Deus appellabitur? Abundauit autem adeò fornicatio idololatriæ, ut feles & lupos, & canes pro Deo adorauerint. Et leo hominum vorator, pro Deo humanissimo adorabatur: serpens & draco, emuli eius, qui nos ex paradiso eiecit, adorantur: & qui paradysum plantauit, contemnebatur? Pudet me dicere, & cæpe enim apud quosdam adorabatur. Vinum datum est, ut exhilaret cor hominis, & Bacchus pro Deo celebratur. Frumentum Deus fecit cum diceret: Producat terra herbas graminis, quod seminet semen secundum genus: ut panis, cor hominis confirmet, unde igitur est quod Ceres colitur? Ignis ex lapidum collisione etiam hodie elicitur, & unde Vulcanus ignis factor? Unde multitudo deorum Græcos errare facit? Incorporeus est Deus, & unde adulteria arguuntur eorū, qui apud ipsos dii vocantur? Taceo Iouis in cygnum mutationes. Pudet dicere illius in bouē transformationes: non decent enim Deū mugitus. Mœchus apud Græcos Deus esse dicitur, & non verentur. Si enim adulter est Deus, non dicatur id mortalibus, ne desciscant & aspernentur istos, quos dicitis Deos. Et mortes, defectionesque & tonitrua vocarunt Deos. Cernis ex quanta magnitudine quò deciderint. Quid igitur, num frustra filius Dei descendit de cœlis? ut tantum vulnus sanaret? nunquid sine causa venit filius, ut pater agnosceretur? Cognoscis quid mouerit à dextra throni descendere vnigenitū? Pater spernebatur, erat ergo necesse, ut filius corrigeret errorem: oportebat, ut is, per quē oīa facta sunt, deduceret omnia ad emendationem.

*Fornicatio
idololatriæ.*

*Vini vsus
hilaritas.*

*Mœchus
genitum.*

*Filius Dei
cur descendit.*

dationem. Quid enim hoc morbo fuerat perniciosius, quàm si lapis pro deo coleretur? Neque verò apud Ethnicos tantum inuenerat ista Diabolus: sed iam etiam multi falsò dicti Christiani, faustissimoque Christi nomine infauitè abutentes, audebant impiè Deum à suis creaturis abalienare. Dico autem istos hæreticorum liberos atheos detestabiles: qui simulabant se esse Christi studiosos & amatores, cum essent illius acerrimi ofores. Qui enim patrem Christi infamat, hostis est Christi. Aufi sunt isti dicere, duas esse deitates, vnam quidem bonam, alteram verò malam. O ingentem cæcitatem. Si est Deitas, omninò est bona: si verò non bona, cur vocatur deitas, quando quidem Dei est bonitas? Si Deo congruit benignitas, beneficentia, & omnipotentia, è duobus alterù sit: Si Deum nomine vocabant, & operatione vocèt: si priuabitur operationibus, nec Deum vocent sola appellatione.

*Deitas idem
quod bonitas*

*Deos esse
duos, impossi-
bile.*

Aufi sunt hæretici dicere, duos esse Deos, & duos fontes, alterum boni, alterum mali, & eos ingenitos. Si ambo ingeniti, certum est omninò, quòd æquales habeant vtrique vires. Quomodo igitur tollunt tenebræ lumen. Sed quid tandem, simul ne sunt, an separatim? Simul enim esse non possunt: Quæ enim communicatio lucis cum tenebris? dicit Apostolus. Sin autem procul sunt abinuicem, omninò & locos proprios habent. Omninò alicubi & vnum adorabimus. Sic enim comparare oportet, vt ex eorum stultitia, quòd vnum adorare necesse est, inferamus. Quæramus autem ex illis, quid dicunt de bono Deo: potens est, an impotēs? Si quidem potens, & quomodo ipso inuito factus est malus? quomodo ingressa est mala substantia ipso nolente? Si enim sciens prohibere non potuit, arguunt illum impotentia: si autem cum posset, non prohibuit, proditiōis eum accusant. Considera autem istorum stupiditatem: aliquando enim dicunt, malum nihil habere commune cum bono in mundi administratione & opificio: Aliquando verò dicunt, illum quartam tantum partem habere. Et bonum sanè aiunt patrem esse Christi, Christum autem, solem hunc vocant. Si itaque mundus, vt ipsi docent, à malo factus est, & sol est in mundo: quomodo filius boni in regno mali inuitus seruit? Polluimur ista dicentes: ne autem aliquis eorum, qui adsunt, ex ignorantia in sordes eiusmodi hæreticorum incidat, etiam si & os meum, & auditorum aures polluam, tamen id confert: Multò enim melius est, accusandis & reprehendendis alijs audire absurda, quàm ex inscitia in eadem incidere. Longè melius est, vt sordes cognoscas, & oderis, quàm ignorans, in easdem incidas.

*Hæreses vt
vitari possint
noscenda.*

Est au-

Est autē varia & multiplex hæreticorum doctrina: cum enim à via rectitudinis exciderint, tunc in multa præcipitia incidunt. Et omnis hæreseos author & inuentor est Simon Magus, Si-
 mon qui, vt est in actis Apostolorum, inestimabilem spiritus gra-
 tiam argento se comparare posse existimans, audiuit: Non sit ti-
 bi pars, neque hæreditas in sermone hoc, & quæ sequuntur. De
 quo scriptum est: Quod ex nobis prodierunt, sed non erant ex
 nobis: si enim essent ex nobis, permansissent nobiscum. Hic au-
 tem cum esset Romæ, posteaquam ab apostolis reiectus est, &
 Græcam Selinen quandam meretricem circumducens, ore ne-
 fando primus ausus est dicere, seipsum esse Deum, qui in monte
 Sina tanquàm pater apparuit: ac deinde apud Iudæos non in car-
 ne, sed in imagine tanquàm Christus Iesus visus est, atque postea
 tanquàm spiritum sanctum à Christo mittendum, se esse promif-
 sum. Et ita seduxerat ciuitatem Romanā, vt Claudius illi statuā
 crexerit; cū ea inscriptione, in lingua Romana: Simoni Deo san-
 cto. Dilatato autem errore, par amicorum bonorum, illam cala-
 mitatem correxit, Petrus & Paulus cum essent præfides Ecclesię,
 & ostentantem sese istum Simonem, statim extinxit. Cum enim
 prædicaret Simon in cœlos sese ascensurum, & vehiculo dæmo-
 num in aërem esset sublatus: flexis genibus serui Dei, & concor-
 diam ostendentes, de qua dixit Iesus: Quod si duo ex vobis con-
 cordauerint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipsis: Concor-
 diæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerūt
 illum in terram. Nec mirum est: Petrus enim erat, qui clauēs re-
 gni cœlorum portabat. Non est mirandū: Paulus enim erat, qui
 in tertium cœlum raptus fuerat, & in paradysum, & audiuerat ar-
 cana verba, quæ nō licet homini loqui. Ex aëre in terram depref-
 ferunt eum, qui se appellabat Deum, deinceps ad inferos detru-
 dendum. Hic primus istius improbitatis Draco. Vno autem pre-
 cioso capite multorum rursus capitum reperitur lerna malorū.
 Cherintus enim vastauit Ecclesiam, & Menāder, & Carpocrates,
 Ebion, & Marcion, os impurū. Qui enim diuersos esse Deos præ-
 dicat: alterū bonū, & alterū iustū, cōtradicit Christo dicēti: Pater
 iuste. Et rursus, qui alium patrē, & alium factorē mundi dicit, ad-
 uersatur filio dicēti: Aspice fœnum agri, quod hodie est, & cras in
 clibanum mittetur: quod Deus sic vestit. Et qui solem suum fa-
 cit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.
 Sic rursus secūdus Marcion alterius improbitatis author fuit: ab
 his enim, quæ posita sunt de veteri lege, in nouo testamento, te-
 stimonijs redargutus. Primus ausus est excindere testimonia, &

Simon Ma-
gus author
hæreseos.

Simon Ma-
gus trinum
se Deum vo-
cat.

Simoni Ma-
go Claudius
statuam ere-
xit.

Petrus &
Paulus Simo-
nem oratione
prostrauerūt

Petrus Clau-
ger celi.

Cherintus.

Marcion.

*Basilides.**Valentinus,
30. deorum
præco.**Valentini
nugæ.**Valentini
blasphemia.*

sine testimonijs relinquere eum, qui annūtiabatur, fidei sermonem. Relinquens Deum, & tanquā præconibus non existentibus, imbecillam volebat efficere Ecclesiæ fidem. Excepit id alius studiosè Basilides execrandus, longè acerbissimè eum improbitatis modum annuncians. Accedebat illi nequitia Valentinus, triginta deorum prædicator. Græci paucos dicunt, & iste nomine potius, quā re Christianus, in solos triginta extendit errorē. Et dicebat, quod profunditas (Decet enim ipsum, qui erat profunditas malitiæ, à profunditate suam auspicari doctrinam) genuit silentium, & ex silentio procreat sermonem: Ioue Græcorū hic deterior, qui cum sorore rem habebat, filia enim profunditatis dicebatur esse silētium. Cernis à qua specie Christianismi deciderit? Sed expectas paululū, & plus oderis impietatem. Dicit enim octo secula in eo facta esse, & ex his decem, & rursus ex istis alia decem, Duos masculos & fœminas. Vnde autē istorum constitutio? Aspice nugas & deliria commetorum. Vnde habes probationē horū triginta seculorū? Cū, inquit, scriptū sit, quod Iesus baptizatus sit tanquā annorū triginta. Et qualis est hęc demonstratio, ex annis triginta, quod baptizatus sit? Nūquid igitur, quia quinq; panes diuisit in quinq; millia, quinq; sunt dii? Quia duodecim habuit discipulos, duodecim debent esse dii? Atq; hoc quidem parum est, ad reliquam eius impietatem. Dicit enim: Vltima Deorum vtrumque sexum habens (vt audet dicere) ipsa est sapientia. O impietatem. Christus Dei virtus, & Dei sapientia, vni-genitus filius, illē ne etiam est mulier? illē ne ex triginta elementaribus dijs? & vltimum commentum infert, comprehenditque ratione Dei sapientiam, & inquit, quod conata est sapientia primum Deum videre, & non ferens splendorē, excidit è cœlis, & deleta est ex trigesimo numero. Et ingemiscens genuit Diabolū. Et quod deplorans casum suum, mare constituit. Vides impietatem? Quomodo enim ex lachryma diabolus generaretur, & ex intellectu malitia, & ex lumine tenebræ. Dicit præterea, quod diabolus genuisset alios, ex quibus nonnulli composuerunt mundū. Et quod Christus venisset, vt auerteret homines à creatore mundi. Audi verò quem dicunt esse Christum, vt tantò magis oderis illos. Docent enim, quod cū sapientia decidisset, ne numerus illorum triginta deficeret, viginti octo eones, vnusquisque minimum quid adferens composuerunt Christum. Hunc quoque rursus vtrumque sexum habere dicūt. Nunquid his quicquam est magis impium? est ne his quicquam abiectius? Ego dissero tibi & enarro hunc errorem, vt authores eius tantò magis

magis oderis. Fuge itaque eiusmodi impietatem, neque aue dixeris tali, ne communices operibus infructuosis tenebrarum: ne u sis curiosus, nec in sermones illorum deuenire velis.

Ac omnes quidem oderis hereticos: maximè autem illum, qui à mania seu insania nomē habet: Manichæum dico, qui primum tempore Probi cœpit. Nam ante annos septuaginta hic error viguit, & non defunt, qui autorem illius suis oculis conspexerant. Non ideo tamē, quòd paulò antè fuerit, illum oderis, sed vt malitiæ fabricatorem, & totius sceditatis receptaculum, & omnes hereseos sordes suscipientem. Ambiens enim in malis excellere, omnia congerens pessima, vnam hæresim blasphemijs, & sceleribus refertam conflauit. Vastat Ecclesiam, vel potius eos, qui erant in Ecclesia, tanquàm leo obambulans. Tu igitur non attendas illius suauiloquentiæ, neque simulatæ humilitati: Serpens enim est, & germen viperarum. Et Iudas dixerat, salue Rabbi, & tamen prodidit magistrum. Non aduertas osculis, sed obserua venenum. Ac ne falsa videamur opinari de illo, obiter considerabimus, quis fuerit iste Manes: quin etiam aliqua ex parte quid docuerit attingemus: nam vniuersas illius sordes nec toto seculo satis explicauerimus. Memineris autem hæc apud te ipsum, & teneas memoria in auxilium opportunū, quæ antea dicta sunt, & nunc quoque dicentur, vt & ignorantes discant, & scientes recordentur. Non est ex Christianis Manes. Absit. Neque sicut Simon eiectus ex Ecclesia; nec ipse, nec illi priores eius erroris Magistri. Ille enim fur est alienorum malorum, vendicans sibi mala. Quomodo autem, & qua ratione, audite.

Heretici odio habendi

Manes ex gentilibus.

Scythianus quidā erat in Aegypto, genere Saracenus, nihil cū Christianismo habēs cōmune. Hic Alexādriæ habitans, & Aristotelicā vitā imitatus, quatuor libros cōposuit: Vnū, quod appellauit Euāgeliū, non quòd actiones eius cōtineret, sed solam appellationem: Alterum vocauit Capitū: Tertium Mysteriorū: Quartum verò, quem nunc circumferunt, Thesaurorum. Discipulus autē illius erat Therebintus. Cū verò Scythianus ex proposito venisset in Iudeam, vt pestilenti contagione afficeret illam regionem, morbo extincto illo, dominus sedauit pestilentiam. Sed Therebintus improbitatis illius discipulus: & auri, & librorum, & hæreseos factus hæres, cū adesset in Palæstina, & in Iudea notus esset, & exclusus, statuit in Persidem transire. Deinde, ne ex nomine etiam illic cognosceretur, Buddam seipsum vocauit. Verum habuit illic aduersarios sacerdotes Solis. Et multis sermonibus, concertationibusque commotis, redarguebatur: ad extremum

Scythianus primus author Manichæorum erroris.

Therebintus.

Buddas ex Therebinto.

mum cum esset comprehendendus, profugit ad quandam viduam.
 Deinde super domum ascendens, & aduocans aereos daemones,
 quos Manichæi in abominandis suis sacris ad hunc usque diem
 inuocare solent, diuinitus percussus, & de domo prostratus, ex-
 tinctus est. Atque sic excisa est altera bestia, sed relicta sunt monu-
 mēta impietatis illius libri, quorum illa vidua hæres erat, simul-
 que pecuniarum. Quæ cum neque cognatum, neque amicum
 haberet ullum, constituit pro illis pecunijs seruum emere ali-
 quē, Curbicum nomine, quem postea adoptauit, & Persicis di-
 sciplinis erudiendum curauit. Exacuit autem secundum huma-
 nitatis malum telum, Curbicus ille malus seruus, in semiphilo-
 sophum euasit, & mortua vidua, & pecuniæ & libri hæreditate
 illi cesserūt. Deinde, ne seruitutis nomen Curbici illi contume-
 liosum esset, pro Curbico, Manem seipsum appellauit: Quod
 lingua Persarum homeliā significat. Cum enim dialecticus qui-
 busdam esse videretur, Manem seipsum nominauit: tanquam
 optimum aliquem disputatorem. At ille quidem bonam existi-
 mationem sibi in lingua Persica hoc nomine parabat: sed diuina
 administratione factum est, ut nolens ex eo seipsum argueret, ut
 in Perside existimans seipsum honorare, apud Græcos insaniam
 nomine sese appellaret. Audebat autem dicere seipsum esse pa-
 racletum. Est verò scriptum, qui blasphemauerit spiritum san-
 ctum, non remittetur ei. Hic autem cum se spiritum sanctum
 esse diceret, blasphemabat illum. Qui ergo cum illis communi-
 cat, videat cum quibus versatur. Commouit seruus vniuersam
 terram: quando quidem propter tria contremiscit terra, & quar-
 tum non potest ferre: si seruus regnet. Prodiens porrò in mediū
 supra vires humanas sese iactabat: cum enim ægrotasset Regis
 Persarum filius, & medicorum turba illi adesset, Manes promit-
 tebat per orationem, tanquam pius, sese illum curaturum. Re-
 cesserunt medici, recessit & vita à filio Regis, virique illius im-
 pietas redarguta est: & vinctus erat in custodia philosophus. Non
 quòd regem veritate offendisset, prostratus, neque quòd idola
 dissolueret, sed quòd seruare promiserit, & mentitus esset. Imò,
 ut veriùs dicam, propter homicidium. Qui enim per medicorum
 curam potuisset sanari: iste medicos remouens, illum occidit,
 enecans negligentiam. Cum ergo plurima mihi de illo dicenda sint
 mala, memineris priùs illius blasphemiam, deinde seruitutis: non
 quòd turpis sit seruitus, sed quòd cum seruus esset, libertatem
 effinxerit malam. Tertium falsitatē promissionis. Quartum filij
 regis cædem. Quintū turpitudinē carceris: tum verò ex carcere
 fugam.

*Curbicus ser-
 uus Manem
 se appellat.*

*Manes para-
 cletum se vo-
 cabat.*

*Manes im-
 pios & homi-
 cidæ.*

fugam. Qui enim dicebat se esse paracletum, & veritatis propugnato-
rem, fugit: non erat successor, vel imitator Christi, qui ala-
criter veniebat in crucem, sed fugiendo contrarius illi fuerat.
Deinde rex Persarum necari iussit custodes carceris. Causa mor-
tis regij pueri Manes, per suam superbiam fuerat: causa quoque
mortis custodum erat, per fugam. Qui ergo mortis est causa, iste
ne adorari debet? Nonne oportuit Iesum imitari, qui dicebat, si
me queritis, sinite hos abire? nonne oportebat cum Iona dicere:
Tollite me, & projicite in mare, propter me enim tempestas ista.
Fugit Manes de carcere, & venit in Mesopotamiam. Sed occurrit
illi scutū iustitiæ Archelaus Episcopus, Græcum auditoriū con-
stituēs, etiā philosophis iudicibus eum redarguit: ne si Christiani
iudicarent, ad gratiam aliquid iudicasse viderentur. Dixit ergo
Archelaus ad Manem: Quod prædicas narra. Ille verò os habens
tanquàm sepulchrum apertum à blasphemia, à Creatore primū
incipit, dicens: Quòd veteris testamenti Deus, malorum sit in-
uentor, dicens de seipso: Ego ignis consumens. Sapiens autem
Archelaus dissolvit blasphemiam, dicens: Si veteris testamenti
Deus ignem seipsum dicit, cuius erit filius ille, qui dicit: Ignem
volo mittere in terram? Si oderis eum, qui dicit: Dominus mor-
tificat, & vivificat, quare honoras Petrum, qui Tabitham qui-
dem suscitavit, Saphitam autem mortificavit? Si oderis eum, eò
quòd etiam mortem paraverit, quare non oderis eum, qui dicit:
Ite in ignem æternum? Si odisti dicentem: Ego deus, faciens pa-
cem, & creans mala: Perquire quid dicat Iesus: Non veni mitte-
re pacem super terram, sed gladium. Amborum sunt æqualia
dicta: ergo è duobus alterum sit necesse est: Aut vterque bonus,
per eandem locutionem, aut si irreprehensibilis Iesus hæc dicēs:
quare vituperas eum, qui in lege veteri similia dicebat? Postea
Manes, Et qualis Deus qui obcæcat? Paulus enim dicit: In quibus
Deus seculi huius obcæcavit mentes infidelium, vt non splen-
deat illis nomen Euangelij. Archelaus verò optimè refellens,
Lege, inquit, quod præcedit paululū. Si verò est obscurum
Euangelium nostrum, in perditis est obscurum. Vides quòd in
perditis obscuratur. Non sunt enim sancta danda canibus. Nun-
quid autem solus veteris testamenti Deus obcæcavit cogitatio-
nes infidelium? Iesus autem ipse nonne dixit: Propterea in para-
bolis loquor, vt videntes non videant. Non quòd odisset illos,
volebat ne viderent: sed propter indignitatem, quòd oculos suos
ipsi obstruxissent. Vbi enim spontanea prauitas, ibi & impedi-
mentum gratiæ. Habenti enim dabitur, & qui non habet, & hoc

Archelaus
Episcopus
primum rea-
darguit Ma-
nem.

Euangelium
perditis ob-
scurum.

*Excæcare
quomodo
Deus dica-
tur.*

*Mysteria
Ethnicis non
indicanda.*

*Manes cap-
tus.*

*Manes exco-
riatus in per-
sida.*

quod videtur habere, auferetur ab eo. Quin etiam, ut quidam interpretantur, & hoc dicere non fuerit ineptum. Quod dicitur Deus excæcasse infidelium cogitationes, in malo excæcavit, ut sancta respiceret. Non enim dixit, obcæcavit ipsorum animam, sed cogitationes infidelium. Hoc autem est perinde, ac si diceret: Obcæca scortatoris libidinosas cogitationes, & seruabitur homo. Excæca furis rapacitatem, & saluabitur homo. Sed si non vis de hoc ita sentire, est & alia interpretatio. Obcæcat & Sol lippos, & ex oculis laborantes, malè affectos propter luminis vim. Non quod Sol habeat vim excæcandi: sed quod corrupta videntium natura videre per se non possit. Sic & infideles, ægrotantes in corde, non possunt videre diuinitatis radios. Et non dixit: Excæcavit cogitationes, ut non audirent Euangelium: sed ut non intuerentur splendorem Euangelij domini nostri Iesu Christi. Audire enim Euangelium omnibus licet: gloria autem Euangelij, solis Christi germanis definitur & aperitur. Loquebatur Christus his, qui audire non poterant, in parabolis: discipulis autem seorsim dissoluebat parabolas. Splendor gloriæ illuminatis, excæcatio autem infidelibus. Hæc mysteria, quæ nunc Ecclesia enarrat tibi catechumeno, non est mos ethnicis enarrare. Nec enim Ethnico mysteria de patre & filio & spiritu sancto declaramus: quin & catechumenis non adeò aperte dicimus mysteria: sed sæpè obscurius dicimus, ut scientes fideles intelligant, & qui nesciunt non corrumpant. His & alijs eiusmodi pluribus prosternebatur draco: talibusque concertationibus Archelaus superauit Manem: ita ut rursus inde fugeret, perinde atque antea ex carceribus. Vitans autem aduersarium, venit in vicum quendam vilissimum: quemadmodum serpens in paradiso relicto Adam, ad Euam accessit. Sed Archelaus pastor bonus, ouibus prospiciens, fuga illius audita, citò accurrit, & lupum perquisiuit. Manes verò videns aperte aduersarium, excessit & fugit. Dedit autem hæc postremam fugam. Regis enim Persarum satellites, vbique perquirentes, fugitiuum illum comprehenderunt. Et quam ab Archelao habere debebat sententiam, hanc regij ministri in illum tulerunt. Comprehenditur Manes, quem adorant ipsius discipuli, & adducitur ad regem. Cui rex exprobrauit mendacium & fugam, irrisit seruitutem eius, accusauit filij cædem, damnauit propter eum factam custodum necem. Itaque excoriare Manem lege Persica mandauit, & corpus quidem reliquum bestiis deuorandum tradidit, cutem verò, qua tanta illius improbitas continebatur, tãquam utrem, ante portas suspendi curauit. Qui seipsum
para-

paracletum esse dicebat, & futura se scire ostentabat, fugam suam & comprehensionem nesciebat?

Huius Manetis discipuli tres fuerunt: Thomas, Buddas, & <sup>Thomæ Euā-
gelii est Ma-
netis discipu-
li.</sup> Hermas. Nemo legat secundum Thomam Euangelium: non enim est vnus ex duodecim Apostolis, sed vnus ex his tribus Manetis discipulis. Nemo corrumpatur ab animarum corrupto-
ribus Manichæis, qui tristibus aquis, mœsticiâ ieiunij sibi indu-
cunt: qui factorem quidem ciborum calumniantur, cibos tamen
optimos quosque vorant: qui docent, quod qui herbam euellit,
in illam mutabitur. Agricolaë & holitorum pueri, in quot trans-
formabuntur herbas & gramina? Tot annis holitor falce secabat
herbas, vt sæpè videmus: in quam ergo ex illis mutabitur? Ridi-
cula verè dogmata, & turpitudine vituperationeq; plena. Idem
quandoque homo, cum esset pastor ouium, & ouem sacrificauit,
& lupum occidit: in vtrum igitur mutabitur? Multi homines
piscis capiebant, & aues aucupabantur: in quid igitur mutabun-
tur antiquitatis nepotes Manichæi: qui non operantes, ea quæ
sunt operantium deuorant? Qui eos qui adferunt illis cibos, hi-
lari facie recipientes, pro benedictionibus maledictis insectan-
tur. Cum enim ignorans aliquis illis panem adfert: paululum
inquit, extra subsiste, & benedicam tibi. Deinde in manus reci-
piens panem (quemadmodum illi qui ex illis pœnitentiam ege-
runt, confessi sunt) Ego te (dicit Manichæus pani) non feci, &
execrans, proijcit in altum, & maledicit ei, qui fecit illum, atque
sic factum comedit. Si oderis cibos, cur hilari facie intueris illos
adferentem? Si danti habes gratiam, cur factorē & opificem om-
niū blasphemās? Et rursus. Ego te, inquit, non seminaui, semine-
tur seminans te. Ego te nō messui falcibus, metatur metēs te: Ego
te igne non coxi, coquatur qui coxit te. Pulchra sanè gratiarum
actio. Magna quidem hæc mala: sed parua respectu aliorū. Laua-
crum illorum coram viris & mulieribus enarrare non audeo.
Vereor dicere, in quo ficum intingentes, dant miseris, quod per
Sisycum traditum, manifestatum est. Viri enim in somnijs hæc
imaginarentur, & mulieres in puerperijs. Pollueremus certè os
nostrum hæc dicentes: neque enim Græci his impuriore, neque
Samaritæ magis athei, neque Iudæi magis impij, neque scortato-
res istis sunt impuriore. Scortator enim ad vnam horam per con-
cupiscentiam finit operationem. Condemnās autem se sceleris,
tanquàm pollutum, scit se lauacro egere, & agnoscit fœditatem
facinoris. Manichæus autem in medio altaris ponit ista, atque si-
mul os & linguam polluit. Ab eiusmodi ore o homo capies do-
ctri-

Manichæi pœ-
nem comestis-
ri, execrantur.

Manichæi tonantem blasphemant.
 trinam? Hoc semper obuium osculo salutabis? Nunquid præter aliam impietatem, hanc solam non fugies foeditatem? scelestisque potiores, omniq; prostituta detestabiliore. Annuntiat hæc Ecclesia & docet, attingitque sordes istas, ut tu non polluaris: dicit vulnera, ut tu non vulnereris. Sufficit autem hæc solum scire tibi: sed experientia illa discere caue. Tonat Deus, & nos omnes tremimus, illi autem blasphemant: fulgurat Deus, & omnes ad terram inclinamur, illi verò nefandas in cælum mouent linguas. Iesus dicit de patre: qui solem suum facit oriri super iustos & iniustos: & pluit super bonos & malos. At illi dicunt, quòd pluuiæ ex quadam amatoria infania fiunt. Et audent dicere, quòd sit quædam Virgo in cælo pulchra, cum iuvene pulchro: & more Camelorum aut luporum, illos quoq; turpis concupiscentiæ tempus habere, & cum fiut tēpestates, furendo illum instare virgini, ac illam quidē fugere, hunc autē insequi. Atq; tum currendo sudare, & ex illius sudore pluuiam esse.

Hereticorum libros legit Cyrillus.

Hæc scripta sunt in Manichæorum libris, hæc nos legimus nō credentes dicētibz, propter vestram enim securitatem, etiā perditionē curiosē scrutabamur, sed dominus liberabit nos ab eiusmodi errore. Vobis autē det tale odiū cōtra draconē, ut quemadmodū ille insidiatur calcaneo, sic vos caput illius cōculcetis. Memineritis quæ dicta sunt vobis: Quæ cōsonantia vestrorū ad illa? Quid luci cū tenebris? Quæ Ecclesiæ grauitas ad Manichæorū foeditatē. Hic ordo, hic sciētia, hic grauitas, hic puritas, hic & aspectus mulieris ad concupiscēdū damnatur, hic continētię patiētia, hic virginitatis equalis angelis dignitas, hic ciborū sumptio cū gratiarum actiōe, hic gratitudo erga vniuersi opificē, hic pater Christi adoratur, hic timor & tremor pluentis docetur, hic tonantem & fulgurantē glorificamur. Pascaris simul cū ouibus, & fuge lupos, ab Ecclesiāq; nō separeris. Oderis & illos, qui aliquādo in talium suspitionē inciderunt. Et nisi prius tēpore experiaris illorū pœnitentiā, non prius teipsū illis credas. Tradita est tibi Monarchiæ Dei veritas, agnosce germina doctrinarū, sis probatus & expertus nummularius, bonū recipiens, ab omniq; specie mali abstinens. Quòd si & ipse talis aliquādo fuisti, agnito errore, oderis illū. Nō deest, qui conferat salutē, si euomueris venenū, si ex corde oderis, si defeceris ab illis, nō labijs tātū, verū & mēte. Si adoraue-
Virginitatis dignitas æquangelica.
 ris patrē Christi, Deum legis & Prophetarū, si cognoueris bonū & iustum, vnū & eundē esse, & verē Deum: Qui omnes vos conferuet, custodiens à lapsu, & scandalo, firmatos in fide, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria in secula seculorum, Amen.

CATE-

57

CATECHESIS SEPTIMA ILLUMINATORVM,
*seu baptizatorum Hierosolymis extemporanea, De patre. Et lectio ex
 Epistola ad Ephesios. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem: ex
 quo paternitas omnis in cælis, & in terra nominatur, & reliqua.*

Ade Monarchia quidem Dei, sufficienter vobis hesternadie dictum est: sufficienter autem dico, non prodignitate, hoc enim præstare mortalis natura omninò nō potest: sed quantum est concessum infirmitati nostræ. Tum & atheorum hæreticorū multifidos errores, & diuerticula persecuti sumus: quorū fordes, & animarum venenum excutiebamus, illorumque nugas commemorabamus: non vt ijs inficeremur, sed vt multò magis aduersus illos deinceps insurgamus, & quæ sunt salutifera veræ fidei amplectamur. Nūc verò dignitati monarchiæ Patrium nomen subnectentes, credamus in vnum Deū patrem. Non enim solū in vnum Deum oportet credere: verū etiam patrem eundem esse vnigeniti filij, domini nostri Iesu Christi. Hanc doctrinam piè recipiamus: hac enim excelsiora Iudeis sapimus, qui vnum quidem Deum esse dogmatibus suis comprehendunt, tamen & istud per idolatriam sapius negauerint. Patrem autē esse illum domini nostri Iesu Christi, hoc non recipiunt, suis ipsorum Prophetis contraria sentientes, qui loquuntur in sacris scripturis: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Illi verò fremūt hætenus, & conueniunt aduersus Dominum, & aduersus Christum eius, existimantes patri se posse gratificari, sine cultu filij: ignorantes, quòd nemo venit ad patrem, nisi per filium, qui dicit: Ego sum ostium, Et ego sum via. Qui ergo viam, quæ ducit ad patrem deuorat, & qui ostiū negat, quomodo ad patrem accessus illi patebit? Contradicunt autem & ijs, quæ in spiritu in psalmo scripta sunt: Ipse inuocabit me, pater meus es tu, Deus meus & susceptor salutis meæ: & ego primogenitum statuem illum, excelsum super omnes reges terræ. Si enim hæc in Dauidem vel Solomonem, vel quempiam alium, qui deinceps dicti sunt, torserint: doceāt, quomodo sedes eius, qui hæc prophetauit apud illos, sit tanquā dies cœli, & sicut luna firmata in sæculum. Cur non verentur id quod scriptū est: Ex vtero ante luciferum genui te. Et quod esset tandiu vt sol duraturus, & ante lunam generationes generationum. Quæ quidem ad hominem referre, longè ineptissimum, & impietate plenum esset. Sed Iudæi quidem more incredulitatis suæ, in his & alijs eiusmodi dictis, quoniam ita volunt, malè sint affecti.

*Dens pater
domini nostri
Iesu Christi.*

Iudeorum errores conuincuntur.

H Nos

*Dens pater
vim gignens
di omnibus
dat.*

*Pater sine fi-
lio esse nō pos-
test.*

*Pater ab æ-
terno filium
genuit.*

*Paternitas
omnis à Deo
patre.*

Nos verò, cū iam pietatem fidei receperimus, vnum Deum patrem domini adoremus. Nam qui omnibus vim gignēdi impartitur, cū hac facultate priuare, impium sanè fuerit. Et credamus in vnum Deum patrem, vt antequā de Christo doctrinam tradamus, fides vnigeniti firmetur in animis auditorum, & ab his qui in medium prolati sunt de patre sermonibus, nihil omninò separetur. Patris enim nomen, simul cum ipsius nominis appellatione, exhibet intelligendum & filium. Quemadmodum similiter filium quis nominans, statim & patrem intelligit. Si enim pater, omninò filij est pater: & si filius, omninò patris est filius. Vt igitur ex ista locutione, In vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibiliumque omnium, & inuisibilium: Et in vnum Iesum Christum, non arbitretur quis minus sanctè, cœlo & terra posteriorem esse ordine vnigenitum: propterea ante illorum nominationem patrem Deum nominauimus, vt simul atque cognouerimus patrem, noscamus & filium: nam inter patrem & filium, nihil est medium, quod existat.

Est itaq; Deus multorum quidem abusiue dictus pater, vnus verò & solius naturā & veritate vnigeniti filij, domini verò nostri Iesu Christi pater: Non in tempore pater esse incipiens: sed semper vnigeniti pater existens. Non enim sine prole antea, deinceps sententiam mutauit: sed ante omnem substantiam, & ante omnem sensum, ante tempora, & ante omnia secula, patriam dignitatē habet pater. Hac magis, quā alijs dignitatibus venerandus, & non affectione pater factus, non ex coniunctione, non per ignorantiam, non deficiens, non diminutus, non alteratus. Omne enim donū perfectū, desursum est, descendens à patre luminū, apud quem nō est mutationis vel cōuersionis adūbratio. Pater perfectus, perfectum genuit filium: omnia tradidit genito: Omnia, inquit, tradita mihi sunt à patre meo. Et honoratur pater ab vnigenito: Ego enim, inquit filius, honoro patrem meū. Et rursus: Sicut ego mandata patris mei custodiui, & obedio illi in dilectione. Dicimus igitur & nos simul cum Apostolo: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Et flectimus genua ad patrem, à quo omnis paternitas, in cœlo, & in terra nominatur, glorificantes ipsum per vnigenitum. Qui enim negat patrem, & filium negat. Et rursus: Qui confitetur filium, & patrem habet. Cognoscētes quod dominus Iesus Christ⁹ est in gloria dei patris.

Adoremus igitur patrem Christi, factorem cœli & terræ, Deū Abraham, & Isaac, & Iacob, in cuius honorem prius ex opposito nobis

nobis hîc templum ædificatum est. Non enim patiemur hæreticos, qui vetus testamentum à nouo scindunt: sed Christo fidem habemus, dicēti de templo: Nescitis quòd in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse. Et rursus: Auferte ista hinc, & non faciatis domum patris mei domum negotiationis. Quibus manifestissimè, prius illud, quod erat Hierosolymis templum, domum patris sui esse confitetur. Quod si quis ob incredulitatem plures adhuc habere voluerit demonstrationes, de eo quòd pater Christi sit mundi effector, audiat rursus ipsum dicentem: Nónne duo passeressasse vëneunt: & vnus ex his non cadet super terram sine voluntate patris mei, qui in cœlis est. Et: Respicite volatilia cœli, quia non seminant, neque metunt, neque congregât in horrea, & pater meus cœlestis pascit illa. Et illud: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Sed ne quis ex simplicitate, aut verisuta improbitate, hominibus iustis, æqualem esse Christum opinetur, ex eo quod dicat: Ascendo ad patrem meum, & ad patrem vestrum: Bonum fuerit illi nominatim excipere, quòd patris quidem vnum est nomen, multiplex autem virtus operationis. Et hoc ille cognoscens, dicebat confidenter: Vado ad patrem meum, & ad patrem vestrum. Non dixit ad patrem nostrum, sed diuidens, primùm dicit, quod erat proprium, ad patrem meum, qui eius pater est naturâ: deinde subdit, patrem vestrum, qui est per adoptionem. Quamuis enim in orationibus præsertim, dicere permissi sumus, Pater noster qui est in cœlis, sed hoc donum est ex benignitate: neque enim eò quòd naturâ ex eo, qui est in cœlis progeniti essemus, patrem ipsum vocamus: sed quòd ex feruitute, paterna gratia, in adoptionem filiorum, per Iesum in sancto spiritu, translati sumus, ineffabili humanitate hoc dicere, digni habiti sumus.

Dei patris templum erat Hierosoly.

Vado ad patrem vestrum, explicatur.

Filii Dei adoptiui sumus.

Quòd si quis discere voluerit, quomodo nos Deum vocemus patrem, audiat optimum pædagogum Moysem, dicētem: Nónne hic ipse pater creauit te, & fecit te. Et Esaïam prophetam: Et nunc domine pater noster tu es, nos autem lutum, opus manuum tuarum omnes. Manifestissimè sanè indicauit prophetica gratia, quòd non naturâ, sed gratiâ & adoptione patrem eum vocamus. Et vt exactiùs cognoscas, quòd non vbiq; in sacris scripturis, pater naturalis solum pater appellatur, audi Paulum dicentem: Si enim multos pædagogos habeatis in Christo, sed non multos patres: in Christo enim Iesu per Euangelium vos genui. Non sanè generatione carnis, sed doctrina, & regeneratione spiritus, Paulus erat Corinthiorû pater. Audi quoq; & Iob dicentē:

Patres aliqui ex doctrina disci.

*Pater Christi
Ioseph per
curam.*

Ego vobis pater, quod est impossibile: patrem enim seipsum, nō quod genuisset omnes, sed quod curam eorū gessisset, vocavit. Ipse autem vnigenitus filius Dei, passionis suæ tempore ligno affixus, videns Mariam, secundum carnem matrem suam, & Ioannem dilectissimum discipulum, ad illum quidem dicit: Ecce mater tua: ad Mariam autem, Ecce filius tuus, studium debitum erga parentes docens. Et quod apud Lucam dictum est, acutè dissoluens: Et erat pater eius & mater admirātes: quod torquēt hæretici, quasi ex viro & muliere natus sit: Cū tamen, sicut Maria mater Ioannis propter dilectionem, & nō propter generationē: ita Ioseph pater Iesu, propter curam, vel dilectionē vocatus est, & non propter generationem: non enim cognouerat ipsam, inquit, Euangelium, donec peperit filium suum primogenitum: sed propter curam, quam in alendo præstabat. Hoc itaque nunc obiter tanquā commonendo, dictum sit. Addamus autem & aliud testimonium, quo demonstratur, non propriè Deum ab hominibus patrem appellari. Cū Esaias dicit ad Deum, Nōne tu es pater noster, quia Abraham non nouit nos, & Sarra non parturiuit nos: nunquid amplius quærendum est? Quin & Psaltes inquit: Turbatus sum à facie tua, patris orphanorum, & iudicis viduarum. Nunquid non omnibus manifestum est, quod qui recens patres suos amiserūt, orphanorum pater Deus vocetur? non quod ex eo sint progeniti, sed quod illorum curam gerit, & illos protegit. Hominum itaque non propriè est pater, Christi verò solū naturā pater est Deus, non per adoptionem: & hominum quidem in tempore, Christi verò ante tempora: quemadmodum ipse dicit: Et nunc tu me glorifica super gloriā, quam habui apud te ante mundi huius constitutionem.

*Angeli pro
mensura ordi-
nis, Deum vi-
dent.*

Credamus igitur in vnum Deum patrem imperscrutabilem, & inenarrabilem: quem nemo quidem hominum vidit, vnigenitus verò solus enarrauit. Qui enim est ex Deo, ipse vidit Deū. Cuius faciem angeli perpetuò vident in cœlis. Vident autem, vnusquisque secundum ordinis proprii mensuram: splendorem autem purum paternæ visionis, propriè tantum filio cum spiritu sancto intueri licet. Hic interea dum fit sermo, etiam breuiter dictorum recordans, in quibus Deus, hominum pater prædicatur, vehementer ad hominum ingratitude obstupeſco. Siquidem Deus ineffabili clementiā, pater hominum vocari dignatus est: ille qui est in cœlis, eorum qui super terram sunt: qui secula fecit, eorum qui in temporibus: qui terram pugillo continet, eorum qui sunt super terram tanquā locustæ.

Homo

Homo tamen supercœlestem patrem relinquens, dixit ligno, Pater meus es tu: & lapidi, tu me genuisti. Et ut mihi videtur, propterea ad humanitatem dicit psaltes: Et obliuiscere populi tui, domus patris tui, quem elegisti patrē, quē traxisti ad perditionē. Non solum autem ligna & lapides: verumetiam nonnulli Satanam animicidam, suum eligeabant patrem. Quos dominus reprehendens, inquit: Vos opera patris vestri facitis. Cum pater ille sit hominum non naturā, sed deceptione. Nam quemadmodum per religiosam doctrinam Paulus Corinthiorum vocabatur pater, sic & Diabolus eorum, qui spontē cum illo conueniūt, pater vocatur. Neque enim recipimus eos, qui dictum illud male intelligunt: Ex eo recognoscimus filios Dei, & filios Diaboli: tanquā sint aliqui inter homines, qui naturā aut seruentur, aut perdantur. Non enim ex necessitate, sed voluntate in eiusmodi sanctam adoptionem deuenimus. Neque proditor Iudas naturā erat filius Diaboli, & perditionis: Si enim fuisset, nequaquam ab initio in nomine Christi dæmonas eiecisset: Satanas enim Satanam non eicit. Neque rursus Paulus ex persecutore prædicator Euangelij factus esset. Sed quod voluntaria sit adoptio, etiam Ioannes dicit: quicumque receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomen eius. Non enim ante fidem, sed ex fide spontē filij Dei fieri, digni facti sunt.

*Satan pater
malorum.*

*Adoptio diuina
non nisi
volēti datur.*

Hoc itaque cognoscentes spiritualiter conuersemur, ut adoptione Dei, digni efficiamur: Qui enim spiritu Dei ducuntur, isti sunt filij Dei. Nihil enim proderit nobis, Christianorum possedisse appellationem, si opera illam non sequantur. Ne forte & illud nobis dicatur: Si filij Abraham essetis, opera Abraham faceretis. Si enim eum patrem vocamus, qui opus cuiusque sine personæ acceptione iudicat, nō sine timore, incolatus seu peregrinationis nostræ tempus transigeremus: non diligentes mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Qui enim diligit mundum, non est dilectio patris in illo.

Itaque dilecti filij, patrem cœlestem per opera glorificemus, ut videant opera nostra bona, & glorificēt patrem nostrum, qui est in cœlis: Omnem sollicitudinem nostram in illum projiciamus: Scit enim pater noster, quibus opus habeamus. Honorantes autem patrem supercœlestem, etiam corporis nostri parentes honoremus: quandoquidem in lege, & Prophetis dominus ipse decreuit: Honora, inquit, patrem tuum, & matrem tuā, ut benè sit tibi, & sis longæuus super terram. Hanc admonitionē

*Parentes hono-
randa.*

audiant hi præsertim, qui patres & matres habent, & hîc adfunt. Filij obedite parentibus vestris in omnibus: hoc beneplacitum est Domino. Non enim dixit dominus: Qui amat patrem, aut matrem, non est me dignus: ne quod benè scriptum est, tu malè ex ignorantia interpreteris: verùm id, quod à me additum est: Quando terreni parentes cœlesti patri sentiunt contraria: tunc ea verba sequenda sunt. Quando autem nihil nos illi in pietate impediunt, sed nos iniquitate adducti, beneficiorum in nos collatorum obliti, eos despiciamus: tunc locum habet illud eloquium: Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur. Christianorum est placida prima pietas, honorare parentes, & labores educationis rependere, atque omni studio, quæcunque ad quietem illorum pertineant, curare. Quamuis enim eiusmodi plurima illis reddiderimus, sed rursus generare eodẽ nequaquam poterimus. Vt ipsi per nos quiete fruantes, benedictiones in nos congerant, quales supplantator Iacob prudenter rapuerat, & bonam eiusmodi voluntatem nostram, pater cœlestis suscipiens, dignetur efficere, vt cum iustis, tanquàm sol splendeamus in regno patris nostri. Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS OCTAVA ILLUMINATORVM

Hierosolymis, extempore dicta, De Omnipotente, & lectio ex Hieremia. Deus magnus & fortis, dominus magnus voluntate, & potens operibus, omnipotens & magni nominis, &c.

IN ER fidem, qua credimus in vnum Deum, omnem multorum deorum excindimus errorem: his contra Græcos armis vtentes, & contra omnem vim contrariam hæreticorum. Per illud autem quod additur, In vnum Deum patrem: eos qui sunt ex circumcisione oppugnamus: qui negant vnigenitum filium Dei. Nam, vt dictum est hesterno die, etiam priusquàm declarentur aliqua de Domino nostro Iesu Christo, dicendo quòd est pater, iam manifestum effecimus, quod filij est pater. Vt sicut intelligimus, quòd Deus est, & quòd filium habet, addamus & hoc, quòd est & omnipotens. Quod quidem tam propter Græcos, quàm Iudæos, & hæreticos dicamus. Ex Græcis enim quidam fortunam esse Deum mundi dixerunt. Alij verò potestatem Dei in cœlum tantum, non autem in terram extendi putarunt. Alij errantes vnà cum illis, & dicto illo abutentes, quod dicit, Et veritas tua vsque ad nubes, ausi sunt Dei prouidentiam, nubibus & cœlo circumscribere, & terram ab illa

*De potentia
Dei errores.*

ab illa alienare, obliti psalmi, qui dicit: Si ascēdero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si enim nihil sit cœlo excelsius, nihil inferno profundius, qui dominatur extremis, attingit & terram mediam. Hæreticorum autem filij, sicut & antea dictum est, nesciunt omnipotentem Deum. Omnipotens est, qui omnibus dominatur, & habet omnium potestatem. Qui autem dicunt alium esse animæ dominum, alium verò quendam corporis, neutrum horum dicunt perfectum, cum alterum alteri tribuunt. Nam qui potestatem habet animæ, corporis autem non habet, quomodo omnipotens? Sed redarguit istos dominus dicens: Timete potius eum, qui potest & animam & corpus mittere in gehennam. Si enim non haberet vtriusque potestatem, quomodo vtrunque subijcit pœnæ pater Domini nostri Iesu Christi? quomodo verò poterit alienum corpus accipiens projicere in gehennam, nisi prius ligauerit fortem, & arma illius diripuerit?

Vera est scriptura, & ea sunt veritatis dogmata, quod vnus est Deus, qui omnibus cum potestate dominatur: sed multa tolerat voluntate. Nam dominatur & idololatriis, sed sustinet eos per multam patientiam. Habet potestatem & super aspernantes eum hæreticos, sed tolerat per longanimitatem. Tenet imperiū & super Diabolum: neque enim tanquam non potens, aut victus illum sustinet. Principium enim creaturæ Dei factum vritur assidue, non ab ipso: indignus enim est: sed ab angelis, qui sub ipso facti sunt. Permisit autem illi viuere duabus de causis, vt ille quidem magis confundatur, homines autem coronentur. O sapientissimam prouidentiam, quæ malum etiam propositum in salutis occasionem conuertit. Quemadmodum enim illorum fratrum Ioseph eundem odio prosequentium, malam voluntatem, accepit occasionem propriæ administrationis: & permittens ipsis ex odio vendere fratrem, occasionem accepit efficiendi, vt regnaret. Quos dilexit, cum his sic permittit diabolum luctari, vt vincentes coronentur: & facta victoria, maior quidem victus à minore confundatur: homines autem magnificè probentur, cum eum, qui aliquando fuerat Archangelus, vincunt. Nihil itaque est extra Dei potestatem: de ipso enim dicit scriptura: Quod omnia seruiūt tibi. Omnia quidē serua sunt illi, vnus tamē & solus filius, & vnus spiritus sanctus est extra hæc omnia. Ac omnia sanè serua per vnum filium in sancto spiritu seruiunt domino.

Imperium igitur super omnia tenet filius, & sustinet homi-
cidas & latrones, & fornicatores, propter longanimitatem præ-
finiens

Dei patientia.

Christi imperium & tolerantia.

*Diuitiæ non
sunt diaboli.*

*Pecuniis ius-
tificari posse*

finiens tempus retributionis, quo reddet unicuique, ut qui longo tempore acceperant dilationem, & impœnitens cor habuerunt, grauius condemnentur. Reges sunt hominũ, qui regnant in terra: sed non sine illa, quæ est desuper potestate. Et Nabuchodonosor aliquando didicit experienciã, quod regnum illius, regnum æternũ: & potestas ipsius, in generationem, & generationem. Non sunt Diaboli diuitiæ, aurum, argentum, quemadmodum nonnulli existimant. Fidelis enim hominis, vniuersæ diuitiæ mundi: infidelis verò, ne nummus quidem. Diabolo verò nihil infidelius. Et manifestè per prophetam dicit dominus: Meum est aurum, & meum est argentum: & non est malum argentum, tu modò vtaris benè, seminans illud pauperibus. Quãdo autem bono malè vteris, tunc nolens tuam ipsius administrationẽ odio persequi, in opificẽ impiè reijcis odium. Poterit sanè aliquis etiã per pecunias iustificari. Esuriui, inquit, & dedistis mihi mādūcare, omninò id per pecunias. Et vis nosse, quod bona, & opes possunt esse ostium regni cælorum? Vede omnia quæ habes, inquit, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis. Hæc sanè à nobis dicta sunt propter hæreticos, qui opes & bona, & corpora blasphemant. Neque enim seruum te bonorum esse velim, neque ut hostem te geras in his, quæ tibi à deo in ministeriũ tradita sunt. Caue itaque, ne dicas vnquam, diaboli esse pecunias. Quamuis ille dixerit: Hæc omnia dabo tibi, quia mihi tradita sunt. Potest enim facilè quiuis ipsius verbum improbare. Mendaci namque nemo credit. Fortè autem & coactus tum à præsentī potestate, dixit verum. Nō enim dixit: Hæc omnia dabo tibi, quia mea sunt, sed quia mihi tradita sunt. Non enim dominium sibi arripit: sed vsum tantum, & dispensationem confitetur. Quæres autem suo tempore à scripturæ interpretibus, vtrum mentiat, an verum dicat.

Vnus igitur est Pater omnipotens, quem ausi sunt hæretici diffamare: ausi sunt maledicere dominum Sabaoth, sedentem super Cherubim. Ausi sunt maledicere Adonai dominum: ausi sunt maledicere eum, qui in Prophetis, omnipotentem Deum. Tu verò vnum adora omnipotentem Deum, patrem domini nostri IESV CHRISTI, fugiasque omnem deorum multitudinem, & omnem hæresim. Et cum Iacob dicas, Dominum verò omnipotentem inuocabo, facientem magna & inperuestigabilia, gloriosa & potentia, quorum non est numerus, & quæ de his omnibus sequuntur. Cui gloria nunc, & in secula seculorum, Amen.

CATE-

65

CATECHESIS NONA ILLUMINATORVM

Hierosolymis extemporanea: De factore Cœli & Terræ, visibiliumque omnium, & inuisibilium. Et lectio ex Iob: Quis est iste, qui me celat consilium, & continet verba in corde, me verò putat latere, &c.

ARneis Deum videre oculis nemo fanè poterit: ^{Deum in corpore nemo vidit.} quod enim corporis expers est, corporeis oculis comprehendere non potest. Et testatus est hoc vnigenitus Dei, dicens, Deum nemo vidit vnquam. Quamuis enim ex eo, quod scriptum est apud Ezechielem, excipiat quis, quod viderit Ezechiel. Sed quid dicit scriptura? vidit similitudinem gloriæ domini: Nō ipsum dominum, sed similitudinē gloriæ. Neq; ipsam gloriā, vti reuerà est, sed similitudinem tantum gloriæ vidit, & cecidit per terram, præ timore. Si ergo gloriæ similitudo cōspecta, timore & extremo tremore afficit prophetas: ipsum Deum quis tādē cernere sustineat, & vita non priuetur? secundum illud quod dictum est: Nemo videbit faciem meam, & viuet. Propterea secundum maximam suam benignitatem Deus velum propriæ deitatis cœlum extendit, ne periremus. Non meus hic sermo, sed Prophetæ, qui dixit: ^{Cœli est deitatis velum.} Si aperueris cœlum, tremor à te capiet montes, & deficient. Et quid miraris si Ezechiel similitudinem gloriæ illius videns cecidit? Cū Danieli Gabriel Domini minister apparuit, & illicò cōsternatus cecidit super faciem: & donec in similitudine filij hominis archangelus seipsum ostendere non contendisset, non ausus est Propheta quicquam respondere. Si ergo Gabriel apprens, tremorē inquit Prophetis, Deus ipse si ita vt est appareat, nōne omnes perirent? Diuinam itaque naturam oculis corporis videre impossibile est. Ex operibus autem diuinis in imaginationem potentiæ eius venire possibile: quemadmodum Solomon dicit: Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum, secundum proportionem creator ipfarum perspicitur, sed addidit, quod secundum mensuram, non sine ratione. Tantò enim maior vnique apparet Deus, ^{Contemplanti magis, Deus magis apparet.} quantò maiori contemplatione exaltatur cor. Et vis nosse, quod natura Dei incomprehensibilis est? Dicunt tres pueri in camino ignis laudantes Deum: Benedictus es Deus, qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim. Dic mihi quæ sit natura Cherubim? & tunc sedentem super illum perspicito. Et quamuis Ezechiel propheta enarrationem illorum fecit, quantum fieri potuit, dicens, quatuor facies vni, vnum quidem hominis, alterū leonis, tertium aquilæ, quartum vituli.

I Et

Cherubim. Et quòd sex alæ vni, & quòd oculi ipsis vndique, & quòd vnicuique rota quadripartita subiecta. Tamen hac etiam declaratione per prophetam facta, nequaquam nos legentes comprehendere possumus. Quòd si Thronum enarratum comprehendere non possumus, sedentem super illum inuisibilem & inenarrabilem Deum quomodo intellectu capiemus?

Naturam igitur Dei curiosè perscrutare impossibile, glorificare autem illum, ex hoc illius quod apparet opificio possibile. Hæc vobis propter fidei ordinem dicuntur: & quia dicimus, Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilibusque omnium & inuisibilibus, vt meminere-mus etiam, quod ipse est pater domini nostri Iesu Christi, & ipse qui fecit cœlū & terrā, & vt cōfirmemus nos ipsos, contra per- uersiones atheorū hæreticorū, qui ausi sunt malè prædicare de sapientissimo omnium, totius mundi artifice, qui corporeis qui- dem oculis cernunt, mentis autem oculos habent obscuratos. Quid enim habent, quod accusent, in hoc maximo Dei opificio? Qui stupere potiùs deberent, intuentes cœlorum magnitudinē: qui adorare deberent constituentem tanquàm fornicem cœlū, & ex fluxa aquarum natura indeficientem cœli naturam fabri- cantem. Dixit enim Deus, Fiat firmamētum in medio aquarum. Semel dixit Deus, & permansit, neque deinceps cecidit. Aqua est cœlum, & igneus in illo sol, & luna, & sydera. Et quomodo ignea in aqua currunt? Quod si quis de hoc propter naturas con- trarias dubitat, recordetur ignis illius, in AEgypto, tempore Mo- sis exurentis in grandine, & consideret sapientissimum Dei opi- ficiū. Cū enim futurum erat, vt propter agriculturam opus esset aquis, constituit aquas supra cœlos, vt cū terra pluuiarū irrigatione indigeret, paratum sit à natura ad hoc cœlum. Quis autem non admiretur, aspiciēs Solis machinam? quàm paruum vas illud apparet, & quàm magnam continet virtutem. In ori- ente apparens, & vsque ad occidentem lumen emittit. Cuius matutinos ortus describens Psaltes, dixit: Et ipse tanquàm spō- sus procedens de thalamo suo: Splendoris illius proportionem, pro ipsius modō apparētis in cœlo descripsit. Meridianam enim illius rapiditatem persæpè propter feruorem fugimus. Simul vt oritur, calidus est omnibus, tanquàm sponsus conspicuus. Aspice autem & cursum ipsius, immò potiùs non ipsius, sed il- lius, qui cursum illi per mandatum definiuit. Quomodo altior quidem æstate, dies efficit longiores, dans ad labores hominum opportunitatem. Hyeme verò contrahit cursum, vt frigoris
tempus

*Cœlum ex as-
quis.*

*Aqua super
cœlos in v-
sum pluuiæ.*

tempus longius non videatur, sed noctes quidem factæ maiores, iuuent homines requie, iuuent & in fructificatione, germinum terræ. Perspice autem, quomodo ordine pulchro sibi mutuò dies correspondent: æstate aucti, & hyeme diminuti: Vere autem & Noctis commoda. Autumno, æqualitate interuallorum mutuò decorati. Et noctes quoque similiter perficiunt. De quibus Psaltes ait: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Nam his qui non habent aures hæreticis, modo non clamant per hunc optimum rerum ordinem, & dicunt: Nullum esse aliū Deum, præter ipsum opificem, definitorem & gubernatorē vniuersorum. Neq; verò quisquā suscipiat illos qui dicūt, aliū esse luminis factorē, & aliū tenebrarū. Meminerit autem Esaia dicentis: Ego dominus faciēs lumē, & creans tenebras. Cur de teipso angeris o homo? cur fers grauitèr tempus, quod tibi in requiem concessum est? Non accepisset seruus à domino requiem, nisi tenebræ essent inductæ in hanc præscriptam necessitatem. Quomodo autem in die sæpè laborantes, noctu requiescimus. Et qui hesternò die fuit in laboribus, manè sit robustior, propter noctis quietem. Quid autem est ad sapientiam nocte commodius? in hac enim persæpè de Deo Nox philosophia & orationi congrua. cogitamus: in hac lectioni & contemplationi diuinarum scripturarum vacamus. Quando autem magis in Psalmodiam & orationem mens nostra componitur? nunquid non noctu? & peccata persæpè nostra noctu in memoriam reuocamus. Non igitur malè opinemur, alium esse tenebrarum factorem: bonas enim esse illas & vtilissimas, ipsa docet experientia.

Operæpretium autem fuerat illis, non modò solis & lunæ machinam admirari & stupere: verumetiam astrorum ordinatos progressus, & perpetuos cursus, & vniuscuiusque opportunos ortus. Et quomodo alia quidem sunt signa æstatis, alia verò hyemis: & quomodo alia quidem tempus seminandi indicant, alia nauigandi initium significant: ita vt homo in naui sedens, & incertis fluctibus nauigans, in stellam aspiciens dirigat nauem. De quibus etiam scriptura: Et erunt, inquit, in signa & tempora, & annos: Non in Astrologiâ & genethliacorum fabulationes. Vide autem, quomodo etiam in die pulchritudinem nobis conferat non ex improviso. Non enim statim solem orientem intuemur: sed progreditur paulatim lumen, vt prospiciens pupilla, possit deinde maiores radios aspicere. Quomodo verò noctis tenebras, lunari splendore consolatus est? Quis est pluuiæ pater? Quis est qui peperit guttas roris? Quis est qui aërem condensat in nubes, & hymbrium aquas portare iubet? Et aliquando quidem à

*Nubes im-
brifera*

Borea nubes splendor adducit, aliquando verò in caliginem transmutat easdem, & rursus in varios circulos transfert, & figuras. Quis poterit numerare nubium varietatem? de quibus dicit Iob: Constituit autem diuersitatem nubiũ, cœlum verò declinauit in terram. Et, Non rumpitur nubes sub ipsa. Tot enim sunt aquarum mensuræ super nubibus, & non rumpuntur. Sed omni cum ordine in terram sparguntur. Quis est, qui educit ventos de thesauris suis? Quis est, vt dixim⁹, qui parit guttulas roris? De cuius ventre egreditur crySTALLUM? aquea enim substantia, & vis illi est lapidea. Et quomodo aqua fit nix sicut lana? Quando verò & nebulam sicut cinerem spargit, quandoque in lapideam substantiam mutat? Cùm madefacit aliquid aqua, vna quidem illius est natura, sed diuersa operatio. Aqua in vineis, vinum facta, lætificat cor hominis, & alibi in diuersa fructuum genera mutatur. In his blasphemare ne opificem an adorare oportet? Sed nōdum dico, quæ hæcenus de illius sapientia nō apparent. Circumspice mihi ver, & diuersi generis flores, in similitudine disparata. Rosam quidem rubram, Lilium autem album. Ex vna sanè pluuiæ hæc fiunt, & ex vna terra. Quis hæc discernit? quis operatur? Considera solertiam ex vna arboris substantia, hoc quidē in tegmen, illud autem in varios fructus crescit. Et vnus opifex vnus vineæ, aliud quidem in combustionem, aliud in germina, aliud in folia, aliud in pampinos, aliud in botros separat. Admirare calami diffusissimum nodorum ambitum, quem fecit ille artifex. Ex vna terra reptilia prodeũt, & feræ & iumenta, & ligna, & cibi, & aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & lapis. Vna est aquarum natura, & ex eadem est natantium & volatiliũ substantia, vt sicut illa natant in aquis, sic & aues volent in aëre. Hoc mare magnum & spatiosum, illic reptilia quorum non est numerus. Quis poterit enarrare piscium in ipso pulchritudinem? quis eloquatur cætorum magnitudinem? aut amphiuorũ animantium substantiam? quomodo & in terra rudi, & in aquis degunt? Quis poterit eloqui maris profunditatem & latitudinem, & immensum fluctuũ impetum? Qui tamen intra limites suos cōsistunt, propter eum quid dixit: Hucusque progrediaris, & non transgrediaris: & in te ipso confringantur fluctus tui. Quod sanè manifestat impositam sibi legem, quandoquidem excurrrens, fluctuum quandam lineã apertam efficit in littoribus: ostendens intuentibus, quod præfixos sibi non transgreditur terminos. Quis poterit perspicere aëreorum volatiliũ naturam? quomodo hæc quidem linguam habent canoram, ista autem varia pennarum ornantur pictura, illa

*Animantia
ex aquis.*

*Maris limita
tes à Deo cō
stituti.*

illa verò super alia omnia in medium aërem elata, stare & nihil moueri videntur: vt accipiter distentis alis stat immobilis, spectans ad austrum: Quis hominum poterit visu cōsequi aquilam exaltatam? Quòd si auem exaltatam non potes cōspicere: quomodo factorem omnium vis consyderare. Quis ex hominibus, ferarum omnium saltem nomina nouit? vel quis cuiusque naturam poterit perspicere? Quòd si ferarum etiam nomina scire nequimus, quomodo factorem ipsarum comprehendemus? Vnum est Dei mādātum, quod dixit: Producat terra bestias, & iumenta, & reptilia secundum genus. Et diuersæ naturæ ex vna terra vno mandato productæ: ouis mansuetissima, Leo carniuorius. Et diuersarū animantiū irrationabiles motus, & imitationes, habentes diuersitatē volūtātū & institutorū humanorū: vt vulpes quidem significet in hominibus dolum: serpens verò amicorum venena, equus hinniens iuuenum intemperantias. Formica laboriosissima, vt excitet pigrum & focordem. Cū enim quis otietur in iuuentute, tunc ab his animantibus docetur, redargutus à diuina scriptura dicente: Vade ad formicam o piger, & videns æmulare vias eius, & sis illa sapientior. Videns enim, inquit, illam in tempore sibi thesaurizantem cibos, imitare, & thesaurizatibi ipsi fructus bonorum operum in futura secula. Et rursus vade ad apem, & disce quàm laboriosa sit: quomodo flores omnis generis oberrans, congerit tibi mel in vsum: vt & tu circuiens diuinas scripturas, tuam ipsius salutem apprehendas, & illis satiatus dicas, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauum ori meo.

*Humani im-
res diuersi in
bestiis ex-
pressi.*

Nunquid ergo non glorificatiōe potiùs opifex dignus? Quid enim, etiam si tu non omnium cognoscis substantiam, siue genera? Non enim omnium herbarum vim poteris cognoscere: & vsum qui ex vnoquoque animante procedit: Nam & ex viperarum venenis remedia, in salutem hominum conficiuntur. Sed dices mihi: perniciosus est serpens: Timeas dominum, & absidebit tibi sicut Danieli. Est autem quòd verè vim animantium admiremur: quomodo alia quidem in aculeis, vt scorpius, habent acumen: alia verò vim habent in dentibus, alia vnguibus pugnant. Basilisco verò in oculis est potentia. Ex tam diuersis ergo opificijs, agnosce opificis potentiam. Sed hæc tu fortè non nosti: Quid est tibi cum extraneis animantibus: Intra autem deinceps in teipsum, & ex tua substantia cognosce artificem. Quid improbandum in corpore tuo creatum est? Apprehendas teipsum, & nihil vile ex omnibus membris tuis reperiēs.

*Animantium
vis & diuer-
sitas.*

*Fabrica hu-
mani corpo-
ris admiran-
da.*

Ab initio Adam in paradiso cum Eva nudus erat: sed non propter membra erat reiectus: non igitur membra causa sunt peccati, verum malus membrorum usus. Sapiens autem membrorum creator, quis construxit vasa matricis, ad puerperia? quis inanimatum in ipsa animat? quis nervis & ossibus carnem & cutem induit, & simul ut nascitur infans ex vberibus fontes lactis educit? quomodo infans crescit in puerum, & is in iuuenem, deinde in virum, atque postremo in senem mutatur, etiam si nulla per dies singulos expressa mutatio cuiquam appareat? Quomodo ex cibo aliud in sanguinem, aliud in carnem mutatur, aliud in excrementum secernitur? Quis est qui cor assidue movet? Quis oculorum molliciem, palpebrarum obtentu manifestè communiuit? Nam de varia & admiranda oculorum structura, copiosè medicorum libri differunt. Quis est hic, qui vnum afflatum in totum corpus spargit? Vides homo artificem, vides opificem? Hæc ita nunc declaranda tibi latius existimauimus: multa tamen millia prætermisimus, maxime verò incorporeorum, & inuisibilium: ut oderis blasphemantes sapientem & bonum artificem. Ex his autem quæ dicta sunt, & lecta, & quæ ipse inuenire & intelligere poteris: & ex magnitudine pulchritudineque creaturarum, secundum proportionem creatorem contemplare, piè flectens genua, factori omnium sensibilem dico & intelligibilem, visibilem omnium & inuisibilem, atque grata benedicti; lingua, & non cessantibus labijs lauda Deum dicens: Quàm admirabilia opera tua domine, omnia in sapientia fecisti. Cui honor & gloria, & magnificentia, & potentia, ante omnia secula, & deinceps in infinita secula seculorum,
A M E N.

CATE-

CATECHESIS DECIMA ILLUMINATORVM

Hierosolymis, dicta ex tempore in hoc: Et in vnum dominum nostrum Iesum Christum. Et lectio ex prima ad Corinthios: Nam et si sunt, qui dicantur dii, siue in cælo, siue in terra: siquidem sunt dii multi & domini multi, nobis tamen vnus est Deus pater, ex quo omnia & nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, &c.

VI credere in vnum Deum omnipotentem decreuerunt, & in filium vnigenitum credere debent: qui enim negat filium, neque patrem habet. Ego sum ostium, inquit Iesus, nemo venit ad patrem nisi per me: Si negaueris ostiū, præcludetur tibi & patris cognitio. Nemo enim cognoscit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Si negaueris reuelantem, manes in ignorantia. Sententia est in Euangelijs, quæ dicit: Qui non credit in filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super illum. Indignatur enim pater, cum filius eius vnigenitus non agnoscitur. Graue est regi, si quis gregarium militem inhonorarit: quod si quiseorum, qui interius sunt, satellitum, vel amicorū inhonoretur, tunc excitatur maior ira: sin autē aliquis ipsum filiū vnicū Regis contumelia afficiat, quis consolabitur patrem pro filio vnigenito indignantem? Si quis vult piē colere Deum, adoret & filium, alioquin eius cultus non recipietur. Pater cælitus pronunciauit, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit. Complacuit patri in filio: quod si tibi non complacuerit, non habebis vitam. Non ergo depraueris à Iudeis improbè vafreque dicentibus, vnus est tantum Deus. Sed posteaquam vnum esse Deum cognoueris, scias, quod & filius Dei est vnigenitus. Non ego primus hoc dixi, sed Psaltes ex persona filij dicit: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ne itaque quod dicunt Iudæi attendas, sed quod dicunt Prophetæ. Miraris si reiiciunt verba Prophetarū, qui Prophetas lapidarunt? Tu credas in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum. Vnum dicimus, vt non cogites alium. Vnum dicimus, vt multorum nominum illius potentiam, in multos impiē non diffundas. Dicitur enim ostium: sed non putes ligneam esse appellationem: sed ostium viuum rationale, discernens ingredientes. Via vocatur, non pedibus calcata, sed quæ ducit ad eum, qui est in cælis, dominum. Ovis vocatur, non irrationalis, sed quæ per pretiosum sanguinem suum, mundum à peccatis mundat, quæ ducitur corā tondente se, & scit quādiu tacere oporteat. Hæc ovis rursus vocatur pastor, cum dicit, Ego sum pastor.

Pater impiē colitur sine filio.

Filii Dei vāria nomina.

Ostium.

Ovis.

Pastor.

Ovis

Leo.

Ovis propter incarnationem, pastor propter benignitatem deitatis. Et vis nosse, quod & ovis est rationalis, dicit apostolis: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Leo quoque vocatur, non hominum vorator: sed regium quiddam & solidum, atque confidentis persone, per eam appellationem indicatur. Leoque vocatur ex aduerso illi leoni nostro aduersario rugienti, & aberrantes deuoranti. Venit enim saluator, non mutans sue naturae mansuetudinem, sed tanquam leo fortis de tribu Iuda, seruans quidem credentes, conculcans autem aduersarium. Lapis vocatur, non inanimatus, manibus hominum excisus, sed lapis angularis, & qui credit in eum, non confundetur.

*Christus.**Mortuus.**Filius hominis.**Dominus.**Iesus.**Filius.*

Christus vocatur, non humanis manibus vnctus, sed à patre perpetuo, in eam, quæ super homines, supremam sacerdotij dignitatem inunctus. Mortuus vocatur, non permanens inter mortuos, ut omnes qui sunt in inferis: sed solus ex mortuis liber. Filius hominis vocatur, non ut quilibet nostrum, ex terra generationem habens: sed venturus in nubibus iudicare viuos, & mortuos. Dominus vocatur, non abusuè, sed tanquam inter homines. Iesus vocatur vero nomine, à saluari medicina habens appellationem. Filius vocatur, non per adoptionem inductus, sed naturaliter genitus.

Et multæ sanè sunt saluatoris nostri appellationes: ut ergo propter multas appellationes, multos non putemus esse filios, & propter errores hæreticorum, qui dicunt, alium esse Christum, alium Iesum, aliud ostium: & sic de reliquis. Primò confirmeris fide, profitendo benè. Et in vnum dominum Iesum Christum. Quamuis enim multæ sunt appellationes, sed vnum tamen subiectum: unicuique autem varius fit saluator ad utilitatem. Qui enim indigent recreatione & lætitia, illis fit vinea: qui opus habent, ut ingrediantur, his constituitur ostium: & qui cuperent offerre orationes, illis fit mediator, summusque sacerdos.

Christus fit omnia omnibus.

Rursus habentibus peccata, fit ovis, ut pro ipsis mactetur. Et omnibus fit omnia, ipse idem naturâ permanens, qui est. Manens enim idem & verè, immutabilem filij dignitatem habens, tanquam optimus medicus & doctor compatiens, accommodat se ad infirmitates nostras. Dominus verè existens, non successionem, vel prosperitate aliqua dominationem accipiens, sed naturâ dominationis habens dignitatem. Non abusuè dominus vocatus, sed verè dominus existens: Quoniam nutu patris dominatur suis opificijs. Nos quidem habemus dominium super homines honore nobis æquales, & affectionibus similes: sæpenumerò etiam

etiam nobis generosiores. Et iuuenis per seipsum dominus fit, seruorum maxime senum. Dominium autem domini nostri IESV CHRISTI non est eiusmodi: sed primum factor, deinde dominus: primum fecit nutu patris omnia, deinde his quæ fecit dominatur. Christus est dominus, qui natus est in ciuitate David. Et vis nosse, quod cum patre etiam ante incarnationem est Christus dominus: ut non solum fide percipias dictum, sed demonstrationem habeas ex veteri testamento. Veni ad primum Geneleos librum. Dicit Deus, Faciamus hominem: non inquit, ad imaginem meam, sed ad imaginem nostram. Et cum iam fecisset Adam, dicit: Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit ipsum. Non enim attribuit tantum soli patri deitatis dignitatem, sed comprehendit in illa & filium, ut demonstret, quod homo non solum Dei patris sit creatura, verum & domini nostri IESV CHRISTI. Iste dominus patri cooperans, cooperatus est & super Sodomis, secundum scripturam dicentem: Et dominus pluit super Sodomam & Gomorrham, sulfur & ignem, à domino de cælo. Hic dominus apparuit quoque Moyfi, ita ut potuit videri. Benignus enim dominus est, & compatiens infirmitatibus nostris. Et ut scias hunc eundem esse, qui Moyfi apparuit, accipe testimonium Pauli dicentis: Bibebant autem de spiritali confluence eos petra: Petra autem erat Christus. Et rursus fide Moyses reliquit Aegyptum. Et post pauca dicit: Maiores diuitias aestimans thesauro Aegyptiorum, improprium Christi. Hic Moyses dicit ad illum: Ostende mihi teipsum, cognoscens videbo te. Cernis quod & Prophetæ tunc videbant Christum, sed ita ut capere poterant. Ostende mihi teipsum, cognoscens videbo te. Quod verò dicit: Nemo videbit faciem meam & viuet. Propterea sanè, cum deitatis personam nemo viuus potuit videre, humanitatis personam recepit, ut videntes viuamus. Et cum voluit hanc personam cum exigua dignitate ostendere, quando facies illius resplenduit ut sol, discipuli cadunt præ timore. Si ergo faciei corporis splendor, non tantum, quantum ille qui id operabatur potuit, sed quantum capiebant discipuli, ita perterrefecit eos, ut ferre non potuerint: quomodo in deitatis dignitatem oculus aliquis poterit intendere? Magnum quiddam, dicit dominus, desideras o Moyses: recipio tamè infatigabile tuum desiderium, & hoc verbum tibi faciam: sed ita ut tu capere potes. Ecce ponam te in foramine petre. Cum enim exiguus sis, in paruo circumscriptus eris.

Cæterum hinc deinceps confirma mihi propter Iudeos, quod dictum

*Christus
erat etiam
ante incarnationem.*

Gen. 2.

*Christus
Moyfi apparuit.*

1 Cor. 10.

Exod. 33.

*Moyſes quo-
modo Deum
viderit.*

*Filius Dei
omnium do-
minus.*

*Chriſtus an-
gelorum do-
minus.*

dictum est: Hoc enim erat nobis propositum demonstrare, quod erat apud Deum patrem, dominus IESVS. Dicit igitur primū Moyſi: Ego præteribo prior te gloria mea, & vocabor in nomine domini corā te, Dominus ipse existēs, quē alium vocat dominū. Cernis quā occultē docuit, piam hanc de patre & filio doctrinam? Et rursus in his quæ sequuntur, his verbis scriptum est: Et descendit dominus in nube, & vocabat in nomine domini, & præterijt dominus ante faciem ipsius, & inuocauit: Dominator domine Deus misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & scelera atque peccata. Tum deinde procumbens Moyſes & adorans coram Deo vocante patrem dicit: Gradiaris autem nobiscum. Habes primam hanc demonstrationem, sed recipe aliam manifestiorem. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Dominus domino hæc dicit, non seruo, sed domino omnium, filioque suo: cui omnia subiecit. Cū autem dicat, omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum qui subiecit omnia ei, vt sit Deus omnia in omnibus, Dominus est omnium vni-genitus filius, filius verò patris fidelis, non rapiens sibi dominium: sed à spontaneo volenteque accipiens. Neque filius rapuit, neque pater traditionem dominij illi inuifit. Ipse est qui dicit: Omnia mihi tradita sunt: & seruo benè, non defraudoque patrē dantem.

Dominus igitur est filius Dei: dominus qui natus est in Bethleem Iudæ, sicut angelus dixit pastoribus: Euangelizo vobis gaudium magnū: quia natus est vobis hodie Christus dominus, in ciuitate Dauid. De quo alibi dicit quidā ex apostolis: Sermone misit Euangelizans per Iesum Christum: Hic est omnium dominus, quādo autem dicit, omnium, nullam dominij partem excipit: siue enim angeli, siue archangeli, siue Principatus, siue quidpiam eiusmodi ē rebus creatis, ab apostolis nominatum: omnia sunt dominio filij subiecta. Angelorum est dominus, sicut habes in euangelijs. Tunc recessit ab illo diabolus, & angeli acceſſerunt, & ministrabant ipsi: quod est officium seruitutis. Cū ex virgine nasci debebat: ministrabat tunc Gabriel, propriam dignitatem esse reputans ipsi ministrare. Cū in Aegyptum ire debebat, vt manufacta Aegypti dissolueret: rursus angelus in somnis apparuit Ioseph. Crucifixo illo & resurgēte, Angelus annunciat, & dicit mulieribus (quā bonus minister:) Ite, inquit, & dicite discipulis eius, quod surrexit dominus, & præcedet vos in Gallilæam, ecce prædixi vobis. Quasi diceret: Non sum transgressus illius mādātum. Testor illum dixisse vobis, vt si

negle-

neglexeritis, non contra me fiat indignatio, sed aduersus negligentes.

Hic igitur est vnus dominus IESVS Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. IESVS Christus vocatur duplici nomine: IESVS propter saluationem, Christus propter sacerdotium, quo fungitur. Quod cognoscens diuinus propheta Moyses, duobus viris omnium excellentissimis, duas hasce contulit appellationes. Alterum quidem sui Principatus successorem Naue, IESVM nominauit: Alterum verò fratrem suum Aaron, Christum appellauit: vt per duos homines excellentes, & summi sacerdotij simul, & Regia dignitas, futuri vnus IESV Christi, cõponeretur. Summus enim Pontifex est Christus secundum Aaron: non ille seipsum censuit fieri summum sacerdotem: sed qui locutus est ad illum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Typum verò illius gessit IESVS Naue, in multis. Incipiens enim præesse populo, à Iordane cœpit: vnde & Christus baptizatus cœpit euangelizare. Duodecim diuiores hereditatum filius Naue constituit: duodecim quoque apostolos præcones veritatis in omnem terram misit IESVS.

Credentem Raab meretricem ille typicus saluauit. Hic autem verus IESVS dicit: Ecce publicani & meretrices præcedent vos in regnũ Dei. Sonitu solo Typicus ille prostrauit muros Hiericho: Et propter dictum IESV: Non relinquetur hic lapis super lapidẽ, cecidit hoc coram nobis Iudæorũ templũ. Non quòd illius dictum cadendi fuerit causa, sed quia peccata iniquorum, illius casus causam esse videbat. Vnus est dominus IESVS, cuius nomen admirabile, à Prophetis obliquè prænunciatum. Dicit enim Esaias: Ecce saluator tibi aderit, habens mercedem suam. Saluator verò apud Iudæos IESVS dicitur. Prophetica enim gratia dominicidas Iudæos præuidens, occultauit appellationem: ne si apertè præsciuiissent, promptius illi insidiarentur. IESVS autem vocatus est non ab hominibus, sed ab angelo, manifestè, nõ sua autoritate veniente, sed à Deo missio, qui dixit ad Ioseph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in illa natum est, de spiritu sancto est: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM. Cuius nominis causam statim reddit: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Qui nondum genitus est, quomodo populũ habere intelligetur, nisi antequàm nasceretur fuisset. Et hoc est, quod ex eius persona dicitur: De ventre matris mee, vocauit nomen, quia prædixerat angelus, quòd IESVS vocabitur. Et rursus, propter Herodis insidias.

*Iesus Græcè
medicum sonat.*

Et sub protectione, inquit, manuum suarum occultauit me.

*Christi aternum sacerdotium.
Synaxis.* IESVS itaque apud Hebræos significat Saluatorem, in lingua verò Græca, medicum sonat: quandoquidem & corporum medicus est, & animarum curator. Cæcorum sensilium sanator, & mētium illuminator: claudorum curator, & peccatorum dux ad pœnitentiam. Qui dixerat paralytico: Non pecces amplius, & tollens grabatum tuum ambula. Cum enim propter animi morbum langueret corpus, prius animam curauit, vt corporis etiam induceret sanitatem. Cuius itaque anima peccatis affecta est, habet medicum. Et si quis est hîc modicæ fidei, dicat ad illum: adiuua incredulitatem meam. Si quis etiam corporeis obnoxius est affectionibus: non diffidat, sed accedat, curabit ille etiam hæc, & cognosces, quia IESVS est Christus, Iudæi quidem concedunt illum esse IESVM, Christum verò esse negant. absit hoc. Ideo dicit apostolus: Quis est mendax, nisi qui negat, quòd Iesus non est Christus. Christus est summus sacerdos, immutabile habens sacerdotium, quod neque à tempore cepit, neque successorem alium habebit sacerdotij. Quemadmodum die Dominico audisti, nobis in Synaxi differentibus, de eo quod dicitur: secundum ordinem Melchisedech. Non ex corporea successione accipiens Sacerdotium: neque facticio oleo vnctus: sed ante secula à patre, idque tanto excellentius alijs: quoniam hic cum iureiurando factus est sacerdos. Alij enim sine iureiurando sunt sacerdotes, alij autem cum iureiurando. Propterea quòd dicit: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum. Sufficiens erat ad securitatem, tantummodo voluisse patrem: duplicatio autem securitatis est hic modus, cum voluntati iusiurandum accedit. Vt propter res duas incommutabiles, in quibus Deum impossibile est mentiri, fortiores habeamus fidei consolationem, qui Christum IESVM filium Dei recepimus.

*Christum
Propheta no-
uerant.*

Hunc Christum negabant Iudæi cognati, demones autem confitebantur. Sed non ignorabat illum Patriarcha Dauid dicēs: Paraui lucernam Christo meo. Ac alij quidem lucernam prophetiæ claritatem interpretati sunt: alij verò, lucernam capiebant pro incarnatione ex virgine, secundum illud quod est apud apostolum: Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus. Non ignorabat Christum Propheta dicens: Et annūciāns hominibus Christum eius. Nouerat illum & Moyſes: nouerat Eſaias: nouerat Hieremias. Nemo ex Prophetis illum ignorabat. Agnouerant etiam illum demones. Præcepit enim ipsis, inquit, quia sciebant ipsum esse Christum, principes autē sacerdotū ignorabant.

Et mu.

Et mulier Samaritana prædicauit, dicens: Venite, videte hominē, qui dixit mihi omnia quæ feci. Ne fortè hic est Christus? Hic IESVS Christus est: assilens Pontifex futurorum bonorum, qui propter abundantiam Deitatis, omnibus nobis tradidit suam appellationem. Reges quidem inter homines, non commune cum alijs hominibus regium nomen habent: IESVS autem Christus Dei filius, Christianos nos vocari dignatus est.

Sed dicet aliquis, nouum est nomen Christianorum, & antea ^{Christianorum nouum est nomen.} non erat in vsu, quæ autem nuper facta sunt, scèpè his, propter nouitatem cōtradicitur. Præmunierat hoc Propheta dicens: Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum, quod benedicetur super terrā. Queramus ex Iudæis: Seruitis domino, an non? Ostendite igitur nomen vestrum nouum. Iudæi enim & Israëlita, à Moyse & alijs Prophetis vocati estis. Et post reditum ex Babilone, & hucusque. Vbi ergo est nomen nouum? Nos verò posteaquam seruimus Christo, habemus nomē nouū, quod benedicitur super terram. Cōprehendit vniuersam terrā hoc nomen. Iudæi enim in vna quadam sunt regione: Christiani verò vsque ad fines terræ, vbi etiam vnigeniti filij Dei annunciat nomen. Vis nosse quòd nomen Christi gaudebant prædicare Apostoli? immò potius Christum, in seipsis habebant. Paulus dicit ad auditores Iudæos. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Christi? Paulus annunciat Christum: quis autem est iste? Ille qui antea persequabatur, ipse nunc Christum annuntiat. Quamobrem? Nunquid pecunijs corruptus? an quia vidit presentem, & reueritus est, cū raptus erat in cœlum? Exiuit vt persequeretur, & post triduum Damasci persecutor, fit illius præco. qua virtute? Alij quidem domesticos de rebus domesticis citant ^{Testimoniū hostis de Christo.} testes: Ego verò eum, qui antea fuerat hostis, testē statuo: Et adhuc dubitas? Magna quidem Petri & Ioānis testimonia. Sed suspiciosus aliquis dixerit, quòd erant domestici. De illius autem, qui hostis antea fuit, deinceps verò pro illo moritur, quis dubitet amplius illius esse verum testimonium? Miratus sum certè sancti spiritus dispensationem: quòd aliorum quidem epistolas paruo numero circumscripsit, Pauli autem, antea sui persecutoris, quatuordecim esse concessit. Nō enim eò, quòd minor esset ^{Pauli cur tot Epistole.} Petrus aut Ioannes, præcidit gratiam. absit: sed quòd dubia non esset doctrina illius, qui antea esset inimicus, & persecutor, plura concessit illum scribere. Vt omnes sic nobis facilius persuadeamus: stupebant enim omnes de Paulo dicentes: Nōne hic est, qui prius persequabatur? Nōne hic venit, vt nos ligatos ducat

Hierosolymas? Non miremini, inquit, Paulus: Ego scio quod durum est mihi aduersus stimulum calcitrare: Scio quod non sum dignus vocari apostolus, quia persequabar Ecclesiam Dei, sed ignorans: Existimabam enim esse solutionem legis, Christi prædicationem: nesciui autem, quod ipse venit adimplere legem, & non soluere: superabundauit autem gratia Dei in me.

Multa sunt vera dilecti, de Christo testimonia: testatur pater de cælo, de filio: testatur spiritus sanctus descendens corporaliter, in specie columbæ. Testatur Gabriel archangelus Mariæ Euāgelizans, testatur virgo deipara: testatur beatus præsepj locus. *Testes Christi.* Aegyptus testatur, quæ puerum adhuc dominum receperat in corpore: testatur Simeon recipiens ipsum in vlnas, & dicens: Nunc dimitte seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace: Quia viderūt oculi mei, salutare tuum, quod paraisti ante faciem omnium populorum. Et Anna prophetissa, continens *Anna Prophetissa continens, & monialis erat.* religiosissima, & monialis, testatur de ipso: testatur & Ioannes Baptista, maximus quidem inter prophetas, archidux autem noui testamenti: Et quodammodò conglutinans in seipso ambo testamenta, & nouum & vetus. Testatur Iordanus inter flumina. Testatur inter maria, mare Tyberiadis: testantur cæci, testantur claudi, testantur mortui excitati, dæmones testantur, dicentes: Quid nobis & tibi IESV, scimus enim te esse filium Dei: testantur venti quieti & tranquillii effecti. Quinque panes testantur, in quinque millia multiplicati. Lignum crucis testatur, *Crucis lignum per vniuersum orbem sparsum.* ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos qui secundum fidem ex illo capientes hinc vniuersum orbem ferè iam replerunt. Palma quæ est in Pharynge testatur ramos exhibens, his qui tunc benedicebant. Gethsemani testatur, modo non monstrans Iudam adhuc cōsiderantibus. Golgotha hic mons sanctus & conspicuus eminenter, testatur sepulchrum sanctitatis, testatur & lapis ad hodiernam diem vsque positus. Sol nunc lucens testatur, qui tunc salutaris illius passionis tempore defecerat. Tenebræ testantur: quæ factæ fuerant à sexta hora vsque ad nonam: Lumen testatur, quod à nona hora vsque ad vespas lucebat. Mōs oliuarum hic sanctus testatur, ex quo ascendit ad patrem: & imbrigenæ nubes testantur, quæ dominum susceperunt. Et cœlestes portæ testantur, de quibus dixerat Psalmus: Tollite portas Principes vestras &c. & introibit Rex gloriæ. Qui hostes aliquando erant testantur, è quibus beatus Paulus vnus est, ad modicum quidem gerens inimicitias, longo autem tempore illi seruiens. Apostoli duodecim testantur, non verbis tantum, verum etiam tormen-

tormentis, & propria morte prædicantes veritatem: umbra Petri testatur, sanans in nomine Christi ægrotos, sudaria & semicinctia Pauli testantur, similiter vt Christi virtute, per Paulum sanantia. Persæ & Gothi, & omnes gentes testantur, morientes pro illo, quem corporeis oculis non viderunt. Qui per fideles vsque ad hodiernum diem expelluntur dæmones, testantur. Tot & tam excellentes plurimique sunt testes. Nunquid non creditis? Christus ipse testatus est. Si quis igitur est, qui prius non credebat, credat nunc: Si verò fuit fidelis maius fidei adminiculum accipiat. Credens in dominum nostrum IESVM Christum, agnoscat cuius habet appellationem: Christianus vocatus es, parce huic nomini: ne propter te blasphemetur dominus noster IESVS Christus filius Dei. Sed luceant bona opera tua potius coram hominibus: vt videntes homines glorificent in Christo IESV domino nostro patrem, qui est in cœlis: cui gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS VNDECIMA ILLVMINATO-

rum Hierosolymis extemporanea. De his rebus: in filium Dei vnigenitum, ex patre genitum, Deum verum ante omnia secula, per quem omnia facta sunt. Et lectio ex epistola ad Hebræos, Multifarie multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè autem locutus est nobis in filio, &c.

QUOD in IESVM Christum speramus, satis iam quatum potuimus, in his quæ à nobis heri tradita sunt, diximus: non vulgariter autem in Christum credendum: neque tanquam in aliquem ex his, qui abusiue Christi vocati sunt, illi enim erant typici Christi: hic autem Christus verus, non ex hominibus promotione aliqua in sacerdotium ascendit: sed semper sacerdotij habuit dignitatem. Et ideo præmunens fides, ne vulgares Christos suspicaremur, Vnum, apponit confessioni fidei, quod credimus, in vnū dominum nostrum IESVM Christum filium Dei vnigenitū. Filium porrò cū audis, non existimes esse adoptiuum, sed naturalem filium, vnigenitum filium, qui fratrem alium habet nullum. Propterea enim vocatur vnigenitus, quod in dignitate deitatis, & ex patre generatione, fratrem non habet. Filium autem Dei vocamus ipsum, non ex nobis ipsis, sed quoniam pater ipsius filium eum vocauit. Vera autem est appellatio, quæ à patribus filiis datur. Incarnatus est tunc dominus noster IESVS Christus, sed à multis ignorabatur: quod cū docere vellet, congregatis discipulis, quærebat ex illis:

Christus ab æterno sacerdos.

Deus incarnatus.

Quem

Quem dicunt esse filium hominis: non inanis gloriæ studio: sed ut veritatem illos doceret, hæc quæsit, ut qui cum vnigenito Dei habitarent, tanquàm simplicem aliquem hominem illum non contemnerent. Dicentibus autem illis: Quòd alij quidem Heliam, alij verò Hieremiam, dicit ad illos: Illi quidem nescientes, excusabiles. Vos autem apostoli, qui in nomine meo leprosos mundatis, & dæmonia eijcitis, & mortuos excitatis, non debetis eum ignorare, per quem facitis miracula. Omnibus autem reticentibus, (supra vires enim humanas hæc erat doctrina) Petrus princeps apostolorum, & supremus Ecclesiæ præco, non comminiscens sibi, neque ratione humana persuasus, sed à patre Deo, in mente illuminatus, dicit ad ipsum: Tu es Christus. Non simpliciter, sed filius Dei viuentis. Et statim benedictio verbum id subsequitur: Erat enim id verè supra hominem. Et obsignans id quod ille dixerat, quòd pater esset, qui hoc illi reuelaret, dicit saluator: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est.

*Petrus primus
apostolus
et Ecclesie.*

Qui itaque agnoscit dominum IESVM Christum cum Deo, fit particeps eius beatitudinis: qui verò negat filium Dei, infelix & miser est. Porro cum filium audis, non abusuè dici filium putes, sed verè filium naturalem: non ex seruitute in adoptionis prosperitatem ascendentem, sed in perscrutabili incomprehensibiliq; generatione productum. Similiter cum audis primogenitum, non humano id more esse putes: hominum enim primogeniti alios quoque habent fratres, sicut alicubi scriptum est: Filius primogenitus meus Israël. Sed sicut Ruben fuit abiectus, ita Israël. Ille enim in patris cubile ascenderat. Israël autem filiū patris eijcēs ex vinea, crucifixit. Et ad alios quoq; dicit scriptura: Filij estis dñi Dei vestri, & alibi: Ego dixi dij estis, & filij excelsi oēs. Dixi: non genui. Illi verbo adoptionem, quam non habebant acceperunt, hic autem non aliud erat, & aliud factus, sed filius ab initio genitus, filius patris, similis generanti, vita ex vita progenerata, & lumen de lumine, & veritas de veritate, & sapiētia de sapiētia, & rex de rege, & Deus de Deo. Si igitur audieris Euangelium cū dicit: Liber generationis IESV Christi, filij David, filij Abraham: secundum carnem id intellige: filius enim David factus in consumatione seculorum: Et illud quidem accepit, quod non habuit: hoc autem quod habuit, habuit perpetuò, ut sit genitus de patre. Duos patres habet, vnum David secundum carnem, & alterum Deum patrem secundum deitatem. Et illud quidem quod est secundum David, & tempori subijcitur, & contrectatur, &

Filius primogenitus quomodo.

Christus habet duos patres.

tur, & profapia eius recensetur. Quod verò est secundum deitatem, neque tempori subijcitur, neque loco, neque genus eius recensetur. Generationem eius quis enarrabit? Spiritus est Deus: qui vero spiritus est, spiritualiter generatur vt incorporeus, imperscrutabili, & incomprehensibili generatione. Filius ipse dicit de patre, Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te: hodie autem non recens, sed perpetuum hodie, & sine tempore, & ante omnia secula: Ex vtero ante luciferum genui te.

Crede itaque in IESVM Christum filium Dei viuentis, filiū autem vnigenitum, secundum euāgelium, quod dicit: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus: Qui credit in filium nō iudicatur, sed translatus est ex morte in vitam: qui nō credit filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super illum: quia non credidit in filium Dei vnigenitum. De quo testimonium perhibens Ioannes dixit: Et vidimus gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū gratiā & veritate. Quē tremētes, dicebant dæmones: Quid nobis, & tibi fili Dei viuētis.

Filius ergo est DEI, non adoptione, sed naturā genitus ex patre, qui diligit generantem, diligit & genitum ex eo: qui autem non recipit genitum, contumelia afficit genitorem. *Filius quo modo ex patre generatur.* Quum autem generantem Deum audis, ne incidas in corpora, neque corruptibilem esse opineris generationem, ne impiē agas. Spiritus Deus, spiritualis eius generatio. Corpora enim generant corpora: & in eorum generatione tempus intercedat necesse est. Eius autem, quæ est ex patre generationis, tempus intermedium non est. Et quod hīc generatur, imperfectum est: filius autem Dei perfectus est genitus. Quod enim nunc est, hoc ab initio natus. Nos cum nascimur infantes, ex ignorantia in rationem progredimur. Imperfecta est, ô homo, tua generatio: per successionem enim fit illius accessio. Illic autem nihil eiusmodi existimes: neque infirmitatis genitum arguas. Si enim imperfectus quidem genitus est, successu verò temporis perfectionem adeptus est, infirmitatis illum arguis. Sin autem, quæ tu deinceps tempore illi accessisse putas, ab initio habuit, non ergo humanam esse existimes istam generationem, neque sicut Abraham genuit Isaac: qui non quem voluit progenuit, sed quem alius illi contulit.

Deo patre generante neque ignorantia intercedit, neque deliberatio. Dicere enim, quòd natum ex se ignorat, maxima est impietas, tum verò dicere, quòd in tempore considerans, deinceps pater est factus, eiusdem est impietatis. Non enim prius erat *Generatio diuina.*

L

Deus

Deus sine prole, successu verò temporis factus est pater: Sed semper habet filium quem genuit: non sicut homines ab hominibus, sed sicut ipse nouit, qui genuit ipsum ante omnia secula Deum verum. Cùm enim Deus verus esset pater, similem sibi genuit filium, Deum verum. Non quemadmodum magistri generant discipulos. Non vt Paulus quibusdam dicit: In Christo IESU per Euangelium ego vos genui. Hic enim secundum naturam filius non erat, per doctrinam, filius est factus. Illic autem naturalis filius, & verus filius. Non sicut vos illuminati, nunc facti estis filij Dei. Efficimini enim & vos filij, sed adoptione per gratiam, sicut scriptum est: Quicumq; receperunt ipsum, dedit illis potestatem, filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis: sed ex Deo nati sunt. Et nos quidem nascimur ex aqua & spiritu. Non ita autem Christus Iesus ex patre natus est, tēpore baptismatis clamāte & dicente: Hic est filius meus. Non dixit, hic nunc factus est filius meus: sed, hic est filius meus, vt ostendat quod ante baptismatis operationem, filius erat. Genuit pater filium non sicut in hominibus mens generat verbum. Mens enim subsistens in nobis est: verbum autem prolatum, in aëra sparsum, disperditur.

*Christus ver-
bū subsistens
& viuens.*

Nos autem sciamus Christum esse natum verbum, non enuntiatiuum, sed verbum subsistens & viuens: non labijs prolatum, & dissolutum, sed ex patre perpetuo, ineffabili modo & in substantia natum. In principio enim erat verbum, in dextera sedens, verbum intelligens patris voluntatē, & illius nutu omnia gubernans. Verbum quod descendit & ascendit: nam illud quod enunciando profertur, non descendit, neque ascendit. Verbum loquens & dicens: Quæ vidi à patre meo, hæc loquor. Verbum potens, & imperans omnibus: Omnia enim filio tradidit pater.

Genuit igitur ipsum pater, non ita vt aliquis intellexerit, sed vt ipse solus nouit. Neque enim quomodo genuerit, dicere promittimus: sed quod non ita genuerit, confirmamus.

*Creatoris ge-
nerationem
nulla nouit
creatura.*

Neque verò nos tantum hanc ex patre, filij ignoramus generationem: sed etiam vniuersa creata natura. Perquire terram si tibi dicet: etiam si omnia perquisiueris, quæ sunt super terram, dicere non poterunt. Terra enim sui figuli, & creatoris substantiam dicere non poterit. Neque terra tantum id nescit, verum etiam sol, quarto enim die creatus est sol, & ea quæ tribus ante illum diebus facta sunt non nouit, quomodo ipsum factorem poterit eloqui. Cælum quoq; hoc non enarrabit: nutu enim patris per Christum, cælum tanquam fumus extensum est.

Neque

Neq; cœli cœlorû enarrabûnt: neq; aquæ, quæ super cœlos sunt, hoc enarrauerint. Quid igitur doles te nescire ô homo, quod & cœli ignorant: sed & vniuersa natura angelica. Si enim posset esse, vt aliquis in primum cœlum ascendens, perspicienſq; angelorum statum, & accedens, interrogauerit: quomodo Deus filium suum genuerit. Diceret fortè, superiùs habemus maiores, quàm nos, illos interroga: ascende in secundum cœlum, & tertium si potes conscende, & ad dominationes, principatus & potestates. Etiam si ad illos accesserit quispiam, quanuis id sit impossibile: & illi hanc enarrationem recusarent, neq; enim eam norunt. Equidem admiratus sum audacem illorum curiositatem, qui per opinionem religionis incidunt in impietatem. Cùm enim Thronos & dominationes, quæ sunt Christi opera: cùm & principatus & potestates ignorât, ipsum factorem curiosè scrutari aggrediuntur. Dic mihi primùm ô audacule, quid thronus differat à dominatione, & tunc sis curiosus circa Christum: dic mihi, quid sit principatus? quid potestas? quid virtus? quid angelus? & tunc factorem perquire curiosè. Omnia enim per ipsum facta sunt, sed ne velis interrogare Thronos, aut dominationes: neq; enim enarrare poterunt.

Throni & dominationes sunt Christi opera.

Quis est alius, qui cognoscat profunda Dei, nisi spiritus sanctus, cuius eloquia sunt diuinæ scripturæ: neq; tamen vel ipse spiritus sanctus de filij ex patre generatione, in scripturis locutus est. Cur igitur curiosè inquiris ea, quæ nec spiritus solus locutus est in scripturis: Qui ea quæ scripta sunt non nosti, in his quæ scripta non sunt, ne sis curiosus. Quæstiones multæ sunt in scripturis diuinis, & tamen quæ scripta etiam sunt non comprehendimus, quid de eo quod scriptum nō est, curiosi sumus? Sufficit nobis scire, quod genuit Deus vnum solum. Non te pudeat ignorantiam confiteri: quandoquidem cum angelis id ignoras. Qui genuit, ille solus nouit, & qui ab illo genitus est, nouit genitorē. Qui genuit, nouit quem genuit. Et scripturæ testantur, quod Deus est genitus. Sicut enim pater vitam habet in seipso, ita & filio dedit vitam habere in seipso. Et vt omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Et sicut pater quos vult viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Neq; generans aliquo priuatur, neq; deest quicquam genito. Scio quod sæpè eadem vobis dixerim. Sed hæc sæpè dicuntur propter vestram securitatem, & confirmationem. Neq; genitor habet patrem, neq; genitus fratrem. Neq; generans in filium mutatus est, neq; natus, pater factus. Ex vno solo patre, vnus vnigenitus filius. Neq; duo ingeni-

De non scriptis vetat esse curiosum.

neq; duo vnigeniti, sed vnus est pater ingenuus, qui patrem non habet, & vnus est filius æternus ex patre natus. Non in tempore factus, sed ante secula genitus. Non prosperitate aliqua auctus: sed idem semper qui & nunc.

Generatio sine tempore.

Principium vnum pater.

Credamus igitur in filium dei vnigenitum, qui ex patre natus est, deum verum de deo vero. Verus enim Deus, non generat falsum, sicut dictum est. Neq; deliberans deinceps genuit, sed perpetuò genuit, & verbis cogitationibusq; nostris multò celerius genuit. Nos enim in tempore loquentes, tempus consumimus. In diuina autem virtute, sine tempore est generatio. Et sicut sepè dictum est, non produxit filium ex non esse ad esse, neq; cum qui non erat, in adoptionem adduxit: sed æternus pater, æternum filium ineffabiliter genuit, vnum solum, fratrem nō habentem. Neq; duo sunt principia, sed caput Christi pater vnum principium: pater enim filium genuit. Genuit deum verum, Emanuel appellatū, qui interpretatur, nobiscum Deus. Et vis nosse, quòd Deus est ille, qui ex patre genitus, & deinde incarnatus est: audi Prophetam dicentem: Iste deus noster, non reputabitur alius ad illum. Inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo: post hæc in terra apparebit, & cum hominibus conuersabitur. Cernis Deum post legislationem Moysis incarnatum? Accipe & aliud testimonium Christi Deitatis, quod modò lectum est: Thronus tuus Deus in seculū. Vt enim propter carnis hanc præsentiam hîc factam, non existimaretur deinceps, in hanc deitatis dignitatem deuenisse dicit, manifestè: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Vides Christum à patre vnctum Deum? Vis habere & tertium testimonium Christi Deitatis? audi Esaïam dicentem: Laborauit Aegyptus & tempora Aethiopum. Et post pauca: Et tibi supplicabunt, quòd Deus est, & nō est Deus præter te: Tu enim es Deus & nesciuimus, Deus Israël saluator. Cernis Deum habentem in seipso Deum patrem? modò non, hoc ipsum dicentem, quod est in Euangelijs dictum: Pater in me, & ego in patre. Non dixit: Pater sum ego, sed pater in me. Et rursus non dixit: Vnus sum, sed: Ego & pater vnum sumus: vt neq; abalienemus, neq; contractionem filiopatoriæ fabricemus. Vnum: propter Deitatis dignitatē: quoniam Deus genuit Deū: Vnum propter regnum: Non enim alijs regnat pater, alijs filius: (sicut Absolon, qui aduersabatur patri) sed quibus regnat pater, his & filius regnat. Vnum propterea, quòd nulla sit differentia, aut distantia: Non enim aliæ voluntates patris, & aliæ filij. Vnum propterea, quòd

Filiopatoria, hoc est, patris & filij confusio non faciendā.

quòd aliæ sunt gubernationes Christi, & aliæ patris. Vna enim est omnium administratio : patre per filium omnia faciente. Voluntas vna patris & filii Quia ipse dixit, & facta sunt : ipse præcepit, & creata sunt, dicit Psaltes. Dicēs enim audienti dicit, & præcipiēs, præsentī præcipit.

Deus igitur verus est filius, habens in seipso patrem, non in patrem mutatus. Non pater incarnatus est, sed filius. Dicatur enim liberè veritas. Nō pater passus est pro nobis : sed pater misit eum, qui pro nobis pateretur. Neq; dicamus : Erat aliquando, quando non erat filius : neq; filiopatoriam concipiamus, sed via regali procedamus. Non declinemus neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Neq; ideo, quòd ita existimemus nos filium honorare, patrem eum nuncupemus : neq; propterea, quòd in hoc patrem nos honorare putemus, creatum quid esse filium suspicemur : sed vnus pater, per vnum filium adoretur, & non diuidatur adoratio. Vnus filius appelletur ante secula, in dextra patris sedens, atq; hanc sessionem non in tempore post passionem ex promotione accipiens, sed ab æterno possidēs. Qui videt filiū, videt & patre : similis enim in omnib; filius genitori : vita ex vita genitus, lumen de lumine, virtus de virtute, & Deus de Deo. Et nō differētes sunt Deitatis splendores in filio. Et qui dignus habitus est filij deitatem videre, veniet etiam in fruitionem patris. Non meus hic sermo, sed vnigeniti. Tanto tempore vobiscum sum, & non nouisti me Philippe? Qui videt me, videt & patrem meum. Et vt compendiosius dicam, neq; separemus, neq; contractionem faciamus. Et ne alienum fortè filium dicas à patre : non recipias eum qui dicat, patre, aliquādo quidē patre, aliquādo verò filium esse : Aliena enim & impia sunt hæc, & nō Ecclesiæ dogmata. Sed pater generās filiū, māsit pater, & nō alteratur. Sapientiā genuit, sed nō infipiens ipse factus : & virtutē generans, ipse nō est infirmatus. Deū generans ipse non est aliquo priuatus, neq; diminutus quicquam ipse perdidit, neq; genitus aliquem defectum habet. Perfectus genitor, perfectus genitus. Deus genitor, deus & genitus. Deus quidē omnium. Deum verò sibi patre ascribens, non puduit illum dicere : Ascendo ad patrem meum, & ad patrem vestrum : deum meum, & deum vestrum. Sed vt non existimes, eodē modo esse filij & creaturarū patre, distinxit in sequentibus. Non enim dixit : Ascendo ad patre nostrum, ne esset communio creaturarum cum vnigenito : sed ad patrem, inquit, meū, & ad patrem vestrū. Aliter meum per naturā, aliter vestrū per adoptionē. Et rursus : Ad Deū meū, & ad Deū vestrū. Aliter meū tanquā proprij & vnigeniti filij, & aliter vestrū, tanquā creaturarū.

Erat aliquādo quando non erat, nō dicendum.

Dogmata ab Ecclesia aliena, sunt impia.

*Curiositas
in diuinis vi-
sanda.*

Deus igitur verus est filius Dei, ante omnia secula ineffabili-
liter genitus. Sæpè autem hoc idem vobis dico, vt menti hoc ve-
stræ imprimatur. Et quòd Deus quidem filium habeat crede,
quomodo autem, ne sis curiosus. Quærens enim non inuenies.
Non te extollas, ne cadas. Quæ tibi mandata sunt, hæc sola in-
tellige. Dic mihi prius, quis sit genitor, & tunc genitum cognos-
ces. Si autem naturam genitoris non potes cognoscere, qui mo-
dus geniti sit, ne sis curiosus. Sufficit tibi ad pietatem, quemad-
modum diximus, scire, quòd vnum solum filium Deus habet:
vnum naturâ genitum. Qui non tum esse cœpit, cùm in Beth-
lehem natus est, sed ante omnia secula. Audi Micheam Pro-
phetam dicentem: Et tu Betthlehem domus Ephrata, nequa-
quam minima es in millibus Iuda: ex te enim exhibit dux, qui re-
gat populum meum Israël, & exitus ipsius ab initio à diebus
æternitatis. Non ergo aduertas tantum, quod natû est in Beth-
lehem, sed etiam adora eum, qui ab æterno genitus est ex patre.
Non temporaneum principium filij recipe, aliquo id dicente,
sed principium sine tempore, patrem esse agnosce. Principium
enim filij sine tempore, & incomprehensibile. Sine principio pa-
ter, fons fluminis iusticiæ. Vnigeniti pater, qui genuit ipsum, so-
lus ipse nouit. Et vis nosse, quòd æternus est rex & dominus no-
ster IESVS Christus, audi rursus ipsum dicentem: Abraham
desiderabat, vt videret diem meum, & vidit, & gauisus est: Deinde
cùm id durè Iudæi acciperent, durius isto dicit: Priusquàm Abra-
ham esset, ego sum. Et rursus ad patrem dicit: Et nunc glorifica
me tu pater apud te ipsum, gloria quam habui ante huius mun-
di cōstitutionem apud te. Manifestè fanè dixit: quòd priusquàm
mundus fieret, ego habui apud te gloriam. Et rursus: quòd di-
lexisti me ante constitutionem mundi: dicit manifestè: quòd
æternam apud te habeo gloriam.

*Principium
filij pater.*

*Abraham
Christum vi-
dit.*

*Christi pote-
stas super
omnia.*

Credamus igitur in vnum dominum nostrum IESVM Chri-
stum, filium Dei vnigenitum, qui ex patre natus est, deum ve-
rum ante omnia secula, per quem omnia facta sunt. Siue enim
throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, om-
nia per ipsum facta sunt, & nihil est creatum extra potestatem
illius. Obmutescat omnis hæresis, quæ diuersos factores & mun-
di constitutores inducit. Obmutescat, quæ Christum filium dei
blasphemat. Obmutescât, qui dicunt, solem esse Christum, solis
enim ille opifex est, non est autem sol hic apparens. Obmutef-
cant, qui dicunt hunc mundum, angelorum esse opificium, qui
vnigeniti dignitatem abripere volunt. Siue enim visibilia, siue
inuisi-

inuisibilia: siue throni, siue dominationes: siue quocunque nomine vocentur, omnia per Christum facta sunt.

Regnat filius super ea, quæ ab illo facta sunt, non alienam rapinam sibi vsurpans, sed suis opificijs dominans: sicut Ioannes Euangelista dixit, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: Omnia per ipsum facta sunt, patre per filium operante. Ac vellem etiam adferre exemplum aliquod dictorum, sed esse scio imbecillum. Quod enim ex his visibilibus aptum diuinæ virtutis capietur exemplum? sed dicam tamen, tanquàm infirmum, ab infirmo ad infirmos. Quemadmodum enim, si quis rex, regem habens filium, volens constituere ciuitatem, poneret exemplarem, filio secum regnanti, structuram ciuitatis, ille autem exemplum capiens ad finem perducatur, quod animo concepit. Ita patre volente omnia extruere, patris nutu filius omnia creauit, vt nutus quidem custodiat patri authenticam potestatem: filius verò habeat nihilominus potestatem rerum à se factarum. Et neq; pater à dominio creaturarum abalienatur, neque filius, his quæ ab alio facta essent dominatur, sed his quæ ab illo. Non enim angeli, sicut dictum est, mundum hunc fabricarunt: sed filius vnigenitus ante omnia secula genitus, sicut dictum est, per quem omnia facta sunt, nulla re ab illius opificio excepta.

*Patris nutu
filius omnia
facit.*

Et hæc quidem huc vsque per Dei gratiam dicta sufficiant. Recurrētes verò in fidei confessionem, nunc concludemus sermonem. Omnia fecit Christus, siue angelos, siue dominationes dicas, siue archangelos, siue thronos. Non quòd pater destituitur in creaturarum gubernatione, sed quòd regnare voluit filiū, in his, quæ ab illo facta sunt, ipse exhibens illi rerum creaturarum administrationem. Honorat enim, inquit, vnigenitus patrem suum. Non potest filius quicquam facere à semetipso, nisi viderit patrem facientem. Quæ enim ille facit, hæc & filius similiter facit. Et rursus: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Neque tamen vlla est in rebus operatis contrarietas. Mea enim tua sunt, & tua mea, inquit, in Euangelijs dominus. Quod quidē apertè cognoscere licet, tam ex veteri, quā ex nouo testamēto. Qui enim dicit: Faciamus hominē ad imaginē nostrā, & ad similitudinē, omninò ad aliquem præsentem dicit. Manifestissimè autem omnium Psaltes dixit: Ipse enim dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Itaque patre mandante & dicente, filius nutu illius omnia fecit. Quod etiam Iob mysticè dixit: Qui extendet cœlum solus, & ambulat super mari, tanquàm super solo. Palàm est considerantibus, quod qui cū hīc præsens esset,

*Christus etia
tia omnia se
cit.*

*Patre man
dante filius
omnia fecit.*

esset, ambulauit super mari, is erat qui ante hos coelos factus est. Et rursus: Dominus, inquit, accipiens pugillum terræ, creauit animal, & cætera. Aperientur autem tibi portæ mortis. Manifestum, quod qui propter suam benignitatem in infernum descendit, hic ab initio ex luto fecit hominem.

Est igitur Christus filius Dei vnigenitus, & mundi factor. In mundo erat, & mundus per eum factus est. Et in propria venit: sicut nos docet Euangelium. Non solum autem visibilium, sed etiam inuisibilium, nutu patris creator est Christus. In ipso enim creata sunt omnia secundum apostolum: & ea quæ sunt in coelis, & quæ super terram, & visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constituta sunt, etiam ipsa secula: horum omnium voluntate patris IESVS est dominus. Nouissimis enim his diebus locutus est nobis in filio, quem posuit hæredem omnium, per quæ & secula fecit. Cui gloria, honor & potentia, in sancto spiritu, vbique nunc, & semper in omnia secula seculorum, Amen.

CATECHESIS DVODECIMA ILLVMINATO

rum Hierosolymis, ex tempore dictata: De incarnato, & inhumanato Christo. Et lectio ex Esaia: Et adiecit dominus loqui ad Achab dicens: Pete tibi signum à domino Deo tuo, &c. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.

Ioannes Euā
gelista Theo-
logus voca-
batur.

Castitatis alumni, & discipuli temperantiæ, natum ex virgine Deum castitatis, plenis labijs celebremus, & spiritalis ouis corpus sumere digni effecti, caput simul cum pedibus sumamus. Caput autem deitatem intelligentes & pedes, humanitatem accipientes sanctorum Euangeliorum auditores, Ioanni Theologo credamus. Qui enim dixit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, idem subiecit, dicens: Et verbum caro factum est. Neque enim simplicem hominem adorare sanctum est, neque DEVM tantum esse illum dicere, pium. Si enim Deus Christus, quemadmodum est, non assumpsit autem humanitatem, alieni sumus à salute. Adoretur itaque vt Deus: credatur autem quod humanitatem assumpsit. Neque enim hominem dicere absq; deitate, vtile est, neque deitatem confiteri absque humanitate salutare. Confiteamur regis & medici præsentiam. Rex enim IESVS, homines curaturus lintheo humanitatis præinctus, curauit morbum. Perfectus in
fantium

fantium magister. Paruulus factus est paruulis, vt erudiret imprudentes. Cœlestis panis venit super terram, vt alat esurientes: Iudeorum autem liberi venientem reiecerunt: malè autem venturum expectant. Verum Christum negauerunt: falsum autem ipsi errantes recipient. Qua de re etiam saluator verè dixit: Ego veni in nomine patris mei, & non recipitis me: si autem alius venerit in proprio nomine, illum recipietis.

*Iudei falsum
Christum re-
cepturi.*

Bonum autem est, quæstionem Iudæis proponere: verus ne est Esaias propheta, qui dicit, quòd de virgine nascetur Emanuel, an falsus? Si enim illum falsi arguunt, nihil mirum: mos enim est illis non modò falsi arguere, verum etiam lapidare prophetas. Si verò verus est propheta, monstrate Emanuele: & vtrum is qui à vobis expectatur venturus, de virgine nascetur an non? Si enim de virgine non nascetur, prophetam arguitis falsi: sin autem id in futuro expectatis, cur id quod iam factum est, reprehenditis? Ac Iudæi quidem errant, si quidem ita volunt: Ecclesia autem Dei vera glorificetur. Et nos recipiamus verbum incarnatum verè, non ex voluntate viri & mulieris, vt hæretici dicunt: sed ex virgine & spiritu sancto, secundum Euangelium incarnatum, non in apparentia, sed in veritate.

Et quòd ex virgine verè humanitatem assumpsit, secundum Euangelium, non in phantasmate, sed verè de virgine homo factus. Expecta tempus doctrinæ, & habebis probationem: sin uo-
sus enim est hæreticorum error, atq; hi quidem nequaquam ip-
sum de virgine natum dixerunt. Alij verò natum nō ex virgine, sed ex muliere, cum viro habitante. Alij autem dicūt, nō Deum (vt ita dicam) inhumanatum, sed hominem quendam deificatum. Ausi sunt enim dicere: quòd non verbum illud ab initio præexistens incarnatum esset, sed homo quidam proficiens, hic est coronatus. Tu verò memineris eorum, quæ nuper de Deitate dicta sunt. Crede quod ille ipse vnigenitus Dei filius, est de virgine tantum natus. Ioanni apostolo crede dicenti: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Verbum enim æternum ante omnia secula genitū: corpus autē recens propter nos assumpsit.

*Hæreticorū
error varius
de incarnas-
tione Chris-
ti.*

Sed contradicunt multi, atq; inquirunt: Quæ tanta fuit causa, vt Deus in humanitatem sese demitteret? Et, Quomodo Dei naturæ possibile est, cum hominibus versari? & si possibile est virginem parere sine viro? Cū autem multæ sint eiusmodi contradictiones, & diuersimodi pugnæ, age per Dei gratiam, & per orationes præsentium, singula dissoluemus. Ac primum quidem quærat: Qua de causa descenderit IESVS. In quo non

M meis

meis commentis attende: posses enim fortè decipi, sed nisi prophetarum de singulis acceperis testimonia, ne credas assertionibus. Nisi & de virgine, & de loco, & de tempore, & de modo didiceris ex scripturis diuinis, non recipias ab homine testimoniū. Qui enim nunc adest, & docet, suspectus vel dubius esse potest: qui autem ante mille & amplius annos prophetauit, quis mentis compos suspectum illum habuerit? Si igitur Christi aduentus causam quæris, recurre ad primum scripturarum librum. Sex

Mundus propter hominem factus.

diebus Deus creauit mundum, sed mundus propter hominem. Sol quidem splendidus, radijsq; relucens: sed & hic propterea vt homo videat, factus est: Et omnia animantia, vt nobis seruiant, constituta sunt: herbæ & arbores in vsum nostrum creatæ. Omnia quidem bona opificia, sed nullum imago Dei: solus tantum homo. Sol mādato tantum, homo verò manibus diuinis formatus est. Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitu-

Imago Dei honoranda.

dinem. Imago lignea terreni Regis honoratur: quantò magis rationalis imago Dei: Sed hanc maximam creaturarum in paradiso habitantem, inuidia diaboli inde eiecit. Insultabat inimicus cadenti quem oderat: nunquid vellet inimicum manere gaudentem? Hic non audens propter robur virile accedere ad virum, tanquàm ad firmiorem, accessit ad mulierem, adhuc virginem: nam post casum in paradiso, tunc primum cognouit Euam mulierem suam. *Secundi successores humani generis Cain & Abel. *Primus

Eua virgo decepta.

Cain primus homicida erat. Diluuium postea effusum est propter multam hominum prauitatem. Ignis de coelo descendit, propter Sodomitarum iniquitatem. Electus est post nonnulla tempora à Deo Israël: sed ex hoc genus electum dispersum, & vulneratum est. Moyses enim cum in monte Deo assisteret, vitulum populus pro Deo adorabat. Cum legislator Moyses legem tulisset, Non moechaberis: vir in lupanar ingressus, lasciuire ausus est. Mittebantur prophetae post Moysen curare Israël: sed curando medici debilitati sunt, non ferentes morbos, sicut quidam ex illis dicit: Hei mihi, quia periit pius de terra, & rectè faciens non est inter homines. Et rursus: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Et rursus: Vt quid periurium, furtū, fraus, adulteriū, & homicidiū effusa sūt super terra? Filios suos, & filias sacrificauerunt dæmonijs: augurijs, veneficijs, vaticinijs studebant. Et rursus: Vestimenta ligantes, velum faciebant prope altare. Maximū erat vulnus humanitatis à pedibus vsque ad caput, nō erat in illo integritas, neq; fomētū apponebatur, neq; oleū, neq; vinculū.

Deinde

Deinde deplorantes & dolentes Prophetæ dicebant: Quis dabit ex Sion salutare Israël? Et rursus: Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi: & non deficiamus à te. Et alius propheta orat dicens: Domine, inclina cœlos, & descende, subueni nostræ medicinæ, & humanitatis vulneribus. Prophetas tuos occiderunt, altaria tua dissipauerunt, insanabile nostrum malum, te indiget curatore. Exaudivit hanc prophetarum orationem dominus, nō despexit humanum genus perditum, misit de cœlis dominum & medicum, filium suum: vt dicit quidam propheta: Dominus quem vos quaeritis veniet: & repentiē veniet aliquando in templum suum dominus, vbi eum lapidastis. Deinde audiens id alius propheta, dicit ad ipsum: Dei salutem loquens, quietē loqueris: Dei salutem Euangelizans, in occulto loqueris? Super montem excelsum ascende, qui Euangelizas Sion: Dicens ciuitatibus Iuda, quid dicam: Ecce Deus noster, ecce dominus in fortitudine veniet. Ipse rursus dicit: Ecce ego veniam, & requiescam in te, dicit dominus, Predictiones
venturi salu
natoꝝis. & confugient gentes multæ ad dominum. Israëlité salutem, quæ facta est per me, reiecerunt: veniam omnes gentes congregare, & relinquam super illos signum. Ex meo enim certamine, quod habui in cruce, sigillum regale cuilibet meorum militum dabo, vt ferat in fronte. Et alius propheta dixit: Et inclinauit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus eius. Ignorabatur descensus de cœlo. Deinde Solomon audiens patrem suum Dauid hæc dicentem, admirandam domum ædificauit, & prospiciens venturum in eam, admirans dicit: si verē habitabit dominus cum hominibus in terra? Certē, inquit Dauid in Psalmo de Solomone inscripto, in quo est: Sicut pluuia in vellus descendet: Pluuia quidem dicitur, propter supercœleste: super vellus autē, propter humanitatē. Pluuia enim super vellus descendens, sine strepitu descendit, ita vt ignorato mysterio generatiōis secundū Magos diceret: Vbi est qui natus est Rex Iudæorū? Et secundū Herodē perturbatū quæreret de nato, atq; diceret: vbi Christus nascetur? Quis est hic descendens (inquit deinde) & habitat cum sole, & ante lunam generatio eius. Et rursus alius ex prophetis dicit: Gaude multū filia Sion: prædica filia Hierusalē. Ecce rex tuus venit tibi iustus, & saluans. Multi sunt reges, de quo igitur hic dicit propheta? da nobis signum, quod alij reges non habeant. Si enim dixeris purpuratum regē, præoccupata est huiusmodi dignitas: Si dixeris à militibus stipatum, in curribus auratis sedentem, hoc etiam ab alijs est præoccupatum. Da nobis signum proprium Regis,

*Messia pro-
prium signū.*

cuius regnum annuncias? Propheta autem respondit, & dicit: Ecce rex tuus venit tibi iustus, & saluator ipse pauper, & ascendens super asinam, & pullum filium asinae, non in curribus. Et dispergam quadrigas eius: habes singulare signum adfuturi regis. Solus regum IESVS, super pullo asini fedit, & solenniter cum benedictionibus, tanquam rex in Hierusalem ingressus est. Quid autem facit rex iste veniens? Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, ubi non est aqua. Ac fieri quidem potest, super asini pullo sedere aliquem. Da autem nobis signum potius, ubi consistet ingrediens hic rex: hoc autem signum non procul des à ciuitate, ne ignoremus: sed propè da nobis signum, quod possimus hisce oculis conspiciere: ut etiam cum sumus in ciuitate, possimus hoc signum videre. Propheta autem rursus respondet, dicens: Et stabunt pedes illius in die illa, super montem oliuarum, qui est contra Hierusalem ad orientem. Nūquid aliquis etiam stans intus in ciuitate non considerat locum?

Habemus duo signa, sed tertium cupimus discere. Dic quid faciat adueniens dominus? Dicit alius propheta: Ecce Deus noster, & deinceps. Ipse veniet & saluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet claudus, sicut ceruus, & balbus planè libereque loquetur. Dicatur autem & aliud testimonium. Dominum venturum dicis, ô propheta, signa, qualia nūquàm fuerunt facientem: Quale signum aliud manifestum dicis? Ipse dominus in Iudicium veniet cum senioribus populi, & cum principibus eius. Signum excellens: Dominus à seruis senioribus iudicandus & passurus. Hæc legentes Iudæi, nō audiunt: Obturauerunt aures cordis, ut non audiant. Sed nos cre-

*Incarnatus
est Deus, ut
eo perfrui
possemus.*

damus in IESVM Christum incarnatum, & inhumanatum: quandoquidem secus non capimus eum. Cum enim nos ita ut ille erat perspicere, aut frui illo non potuimus, factus est ille sicut & nos, ut sic illo perfrui possemus. Si enim solem, qui die quarto factus est, perfectè intueri nequimus: quomodo illius factorem videre poterimus? In igne descendit dominus supra montem Sina, & ferre non potuit populus, sed dixit ad Moysen: Loquere tu nobis, & audiemus: & non loquatur ad nos Deus, ne fortè moriamur. Et rursus: Quid est omnis caro, vel, quis audiuit vocem Dei viuentis, loquentis de medio ignis, & viuet? Si audire vocem Dei viuentis, mortis est causa, visio autem illius quomodo nō erit mortis causa? Quid miraris? Moyses ipse dixit: Exterritus sum & tremebundus. Quid igitur velles venientem ad salutem, exhibitorem fieri perditionis, propterea, quod illum
homines

homines non possent ferre? an potius vt commensuraretur eius gratia & gloria? Daniel non ferebat visionē angeli, & tu angelorū domini visionē sustinebis? Gabriel apparuit, & cecidit Daniel: & qualis erat ille, qui apparebat, aut quē illius forma? Facies, inquit, illius erat sicut fulgur: nō sicut sol: & oculi ipsius sicut lāpades ignis: & nō sicut igneus fornax: Et vox sermonum eius, sicut vox multitudinis: nō tanq̃ duodecim legionū angelorū. Et tamē cecidit propheta: & accessit angelus: Ne timeas, inquit, Daniel, & surge. Bono sis animo, exaudita sunt verba tua. Et dicit Daniel: Surrexi tremēs. Et neq; sic respōdit, donec tetigit ipsum similitudo man⁹ hoīs: & quādo mutat⁹ est in similitudinē hominis ille, qui apparuerat: Tunc dixit Daniel: Et quid, inquit, Domine in visione tua: dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur. Si Angelus apparens abstulit vocem prophetæ & vires: Deū ne videndo retineres spiritum? Et donec, dicit, scriptura tetigit me tanquā manus hominis, non potuit recreari Daniel. Experientia igitur nostræ infirmitatis ostensa, recepit hoc dominus, quod homo requirit. Cū enim in simili persona vult se alloqui homo, assumpsit illi simile saluator, vt facilius erudirentur homines.

*Angeli visio
homini intolerabilis.*

Accipe autem & aliam causam: Venit Christus vt baptizaretur, & sanctificaret baptisma: venit vt miracula operaretur, ambulans super aquas maris: quoniam ante carnis assumptionem Mare vidit illum, & fugit. Iordanus est conuersus retrorsum: Assumpsit corpus domin⁹, vt Mare vidēs sustineret, & Iordanus sine timore illū susciperet: atq; hæc quidē vna causa. Est autē & altera. Per virginē Euam venit mors, operæpretiū erat de virgine apparere vitā: vt sicut illā serpens decepit, ita hāc Gabriel annūciaret. Relinquentes homines Deū, fabricauerūt idola. Deo itaq; in humana figura falsò adorato, Deus verē homo factus est, vt solueretur falsū. Carnis instrumēto cōtra nos diabolus vsus est. Et hoc cognoscēs Paulus dicebat: Video aliā legē in mēbris meis, repugnantem legi mētis meę, &c. Quibus armis diabolus nos oppugnabat, per eadē saluati sumus. Assumpsit simile nobis corpus, vt deficiēti maiorē cōferret gratiam, vt peccatrix humanitas Dei fieret particeps. Vbi enim abūdauit peccatū, ibi superabundauit gratia. Oportuit pati pro nobis dominum, sed non auderet accedere diabolus, si hoc sciret. Si enim sciuisent, nequaquam dominum gloriæ crucifixissent. Esca igitur mortis, factum est corpus, vt cum speraret se deuoraturum Draco, euomeret etiam illos, quos iā deuorauerat: Deuorabat enim mors præualēs. Et rursus:

*Mors ex vita
per virginē.*

*Corpus esca
mortis.*

Abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Nunquid frustra Christus incarnatus est? nunquid hæc commenta sunt, & sophismata humana? Nunquid diuinæ scripturæ nobis non sunt salus? nunquid non prophetarum proloquia? Custodi igitur depositum hoc stabile, & nemo te commoueat. Crede Deum hominem factum.

*Dominus
qui apud Ab-
raham, idē
apud nos mā-
ducabat.*

Ac demonstratum quidem est, quod illum incarnari erat possibile, si tamen nihilominus non credunt Iudæi: quæramus ex illis, quid in his noui, & inusitati annūciamus: Quid extraneum annunciamus, cum Deum incarnatum dicimus? cum vos dicatis, quod Abraham Deum exceperat hospitio. Quid inusitatum prædicamus? cum Iacob dicat: Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Qui apud Abraham manducabat dominus, idem & apud nos comedebat. Quid igitur inusitati prædicamus? Sed duos testes exhibeamus eos, qui in monte Sina domino assidebant. Moses erat in foramine petreæ, & Helias in ostio speluncæ. olim illi transfigurato præsentem facti in monte Thabor, dicebant discipulis excessum eius, quem completurus erat in Hierusalem. Sed quod quidem possibile erat incarnari demonstratum est, sicut prædixi: relinquuntur autem quæ restant demonstrationes ad colligendum studiosis.

*Christi adue-
nus tempus.*

Cæterum proposueramus dicere & tempus aduentus saluatoris, & locum: ne itaq; falsi nos argui patiamur, imò potius, ut eos qui recens in Ecclesiam veniunt, firmiores remittamus: inquiramus tempus, quo Christus aduenerat: quandoquidem recens est illius præsentia, cui contradicitur: quamuis Christus IESVS sit & heri & hodie, sit etiam in secula seculorum. Moyses igitur propheta dicit: Prophetam vobis suscitabit dominus Deus ex fratribus vestris sicut me. Reseruetur interea id, quod dicit: Sicut me: quod est in alijs locis declarandum. Sed quando propheta hic veniet tandiu expectatus? Recurre, inquit, ad ea quæ à me scripta sunt. Perquire diligenter Iacob prophetiam, Iudæ dictam: Iuda te laudabunt fratres tui &c. ne omnia recitemus. Non deficiet Princeps ex Iuda, neq; dux de femoribus eius, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio, non Iudæorum, sed gentium. Signum igitur dedit Christi aduentus, cum desinere principatus Iudæorum, qui si nunc sub Romanis non sunt, nondum venit Christus. Si habent principem ex genere Iuda, & David, nondum venit ille expectatus. Vereor enim obijcere illis recentia, de his quæ nunc apud illos vocantur patriarcharum instituta: Et quod illorum genus, & quæ mater. Relinquo autem ista

ista scientibus. Sed ipse veniens erit expectatio gentium, qualis nunquid etiam aliud signum habebit? Dicit deinceps: Ligans ad vineam pullum suum. Cernis pullum illum ab Zacharia manifestè promissum? Sed rursus quæris & aliud temporis testimonium: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodiè genui te. Reges eos in virga ferrea. Dic autem mihi: vtrum non apertè vocatur virga ferrea, Romanorum Imperiū. De quo reliquum ex Daniele commemoremus. Enarrans enim, & declarans Nabuchodonosori imaginem illius statuæ, & reliqua omnia, quæ sunt circa illam visionem: Lapidem sine manibus de monte excisum, & non humana opera consistentem, dominaturum vniuerso orbi. Et hæc apertissimè dicit. Et in diebus regnorum illorum, excitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum illius populo alteri non tradetur. Sed clariùs adhuc quæramus aduentus illius temporis demonstrationem. Infidelis enim homo, nisi & annos ad calculum enumeratos accipiat, dictis non credit.

*Romanum
Imperium
virga ferrea*

Quod igitur tempus, & quod seculum est, quando deficientibus ex Iuda regibus, deinceps alienigena erat rex Herodes. Dicit igitur ad Danielem loquens angelus: Tu ergo nota sermonem, & scito, & animaduerte ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem vsq; ad Christum ducem, hebdomadæ septem, & hebdomadæ sexaginta duæ. Sexaginta igitur, & nouem hebdomadæ annorum, constituunt quadringentos octoginta tres annos. Dixit igitur, quod post ædificationem Hierusalem, quadringentis octoginta tribus annis peractis: Tunc veniet quidam alienigena rex, cuius tempore nascetur Christus. Darius igitur Mædus ædificauit Ierusalem octauo regni suo anno, primo autem anno, secundum Græcos, sexagesimæ sextæ olympiadis. Olympias autem apud Græcos vocatur, quod singulo quadriennio peracto fieri solet certamen, propter quatuor annorum cursum Solis, in quibus singulis annis tres horas adiiciens, diem quarto anno addit. Herodes autem regnabat centesima octogesima sexta Olympiade, quarto eiusdem anno. A sexagesima ergo, & sexta, vsq; ad centesimam octogesimam sextam, intercesserūt centum viginti olympiades, & paulò ampliùs. Congregantur igitur centum viginti olympiadum anni, quadringenti octoginta, præter annos tres qui defunt, fortassis ex eo, quod inter tertium & quartum assumitur. Et habes iam hinc demonstrationem secundum scripturam, quæ dicit: ab exitu sermonis, cum edictum erit, vt iterum ædificetur Hierusalem, vsque ad Christum ducem hebdomades

*Temporis ad
uentus Chrī
si supputa
tio.*

Locus aduentus Christi.

domades septem, & hebdomades sexaginta duo. Temporum itaque hucusq; habes hanc demonstrationem, quamuis non desint aliæ diuersæ, de prædictis Danielis Hebdomadis annorum interpretationes. Promittit autem & ipse hoc: Et tu Bethlehem domus Ephratha, nequaquam minimus es in millibus Iuda: ex te enim mihi exhibit dux, qui sit dominator in Israël, & exitus illius ab initio, à diebus seculi. De locis autem, Hierosolymitanus cū sis, & ea occupas nosti: & in cētesimo trigesimo primo Psalmo scriptum est: Ecce audiuius eam in Ephratha, inuenimus eam in campis syluæ: Ante paucos enim annos, syluestris erat locus. Audisti rursus Abakuk dicentem ad dominum: Cū appropinquabunt gentes, agnoscetur. Et quod signum est o propheta venturi domini. Ille autem dicit deinde: In medio duorū animalium cognoscetur, hoc ad dominum dicēs manifestè, quia veniens in carne viues, & morieris, & resurgens à mortuis viues rursus. Et ex qua parte Hierosolymæ veniet? ex oriente vel occidente, à septentrione vel meridie? dic mihi accuratè. Ille autem apertissimè respōdet, & inquit: Deus à Theman veniet. Theman autē interpretatur auster. Et sanctus de mōte Pharan, ab vmbra opaca. Cui consonum dixit Psalmus: Inueniemus ipsam in campis syluæ.

Deinde quæramus ex quo veniet, & quomodo veniet. Hoc autē nobis dicit Esaïas: Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū, & vocabitur nomē eius Emanuel. Et cōtradiciūt his Iudæi: mos enim est illis antiquus, veritati malè refragari. Et dicūt: Nō est scriptū virgo, sed iuuenecula. Ego dicēti hoc etiam cōcedēs, nihilominus reperiā veritatem. Quæram enim ex illis. Virgo cum violatur, quando clamare solet, post corruptionem, vel ante corruptionem, vocās

Deut. 22. auxiliatores? Si igitur alibi dicit scriptura: Clamauit iuuenecula, & non erat qui auxiliaretur ei, nunquid hic non de virgine dicit?

Virgo & iuuenecula idē in scripturis

3 Reg. 1.

Vt autem manifestiūs discas, quod virgo in diuina scriptura, iuuenecula vocatur, audi librum Regum de Abisag Sunamitide dicente: Et iuuenecula pulchra valde. Quod autem virginem illam elegerint, vt ad Dauid adducerēt, in confesso est. Sed dicunt rursus Iudæi: De Ezechia hoc dictum est ad Ahas. Igitur legamus scripturam: Pete tibi signum à domino Deo tuo, in profundum aut in altum. Atqui signum maximè paradoxum esse debet. Signū enim erat, aqua de petra, disruptio maris, solis retrocessio, & alia eiusmodi. Quæ autē dicenda sunt, manifestiorem habent aduersus Iudæos redargutionē. Scio multa me dicente defatigatos esse auditores, sed perferte copiā sermonis: quādoquidem non de rebus fortuitis, sed propter Christū hæc mouentur.

Signum paradoxum esse debet.

Regnante

Regnante itaq; Achab, Isaias dicit: Cùm sedecim annis Achas regnaret solum: & his annis ista prophetia ad illum dicta, redarguit Iudæorum contradictionem. Succedens enim rex Ezechias filius Achas, cùm regnaret erat annorum viginti quinque. Prophetia namq; in sex, & decem annis comprehensa: nouem annis ante hanc prophetiam natus erat Ezechias: Quid igitur de eo, qui iam natus fuerat, dicere prophetiam fuit necesse? Non enim dixit quòd concepit, sed quòd virgo concipiet, præuidendo futurum dixit. Ac quod quidem de virgine manifestè dictum est. Ex quo autem genere erat virgo, ostendendum est: Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam: Et rursus: Et ponam in seculum seculi semē eius, & sedem eius sicut dies cœli. Et deinde semel iurauit in Christo meo, si Dauid mentiar, semen eius in seculum manet, & sedes eius sicut sol coram me, & sicut luna in seculum fundata. Vides quòd de Christo, & non de Solomone sermo hic est. Neque enim sedes eius sicut sol permanet. Quòd si quis contradicat, eò quòd Christus super lignea Dauidis sede non federit, proferamus illi aliam similem phrasim. Super Cathedra Moyfi sederunt Scribæ, & Pharisei. Non hîc ligneam Cathedram, sed doctrinæ significat potestatem: sic & sedem Dauid ne quæras, non modò illam ligneam, sed ne regnum ipsum. Cuius rei testes accipe etiam pueros clamantes: Osanna domui Dauid: benedictus rex. Et cæci dicunt: Fili Dauid miserere nobis. Et Gabriel apertè testatur, ad Mariam dicens: Et dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius. Et Paulus dicit: Memineris IESVM Christum excitatum à mortuis de semine Dauid, secundum Euangelium meum. Et in principio Epistolæ ad Romanos dicit: Qui factus est de semine Dauid, secundum carnem. Recipe ergo eum, qui ex Dauid natus est, credens prophetiæ dicenti: Et erit in die illa radix Iesse, & consurgens reget gentes: in ipso gentes sperabunt. Sed Iudæi propter hæc vehementer contendunt, & ad ignem etiã prouocant. Præuidit & hoc Isaias dicens: Quia puer natus est nobis: non enim illis: Et filius datus est nobis. Per quod etiam indicatur, quòd prius filius Dei erat, deinde datus est nobis. Et post pauca dicit: Et pacis eius non erit terminus. Fines Persarum, & Moedorum sunt. Filij autem huius nō est finis. Deinde sequitur super sedem Dauid, & super regnum eius. Ex Dauid processit virgo sancta.

*Cathedra
Moyfi, do-
ctrina pote-
stas.*

*Filius datus
est nobis.*

Decebat sanè purissimum puritatis doctorem, expuris prodire thalamis. Si enim qui apud IESVM benè fungitur sacer-

N dotio,

*Sacerdotio
Christi bene
fungens, ab-
stinet à mu-
liere.*

dotio, abstinet à muliere: ipse IESVS quomodo ex viro & muliere proditurus esset? Quia tu, inquit Psalmus, extraxisti me de ventre: significans illum sine viro, de virginis vtero & carne extractum, & natum esse. Eorum enim, qui lege nuptiali nascuntur, alius est modus. Nō reueretur autem ex membris eiusmodi assumere carnem, qui est ipse membrorum creator. Sed quis tandem nobis hoc dicit. Ad Hieremiam loquitur dominus: Priusquā formārē te in vtero, noui te: & antequam exires ex vtero, sanctificauī te. Qui igitur in creandis hominibus attingit membra, & non reueretur, nunquid in creanda sancta carne, & velamento illo deitatis, propter seipsum reueretur? Deus est, qui in ventre etiam nunc fabricat infantes, sicut Iob scripsit: Nōne sicut lac mulxisti me, & coagulasti me sicut caseum: cuti & carnibus me induisti, & ossibus, neruisque me compegisti. Nihil est abominabile in humana cōstitutiōe, si nō adulterijs & lasciuijs polluitur. Qui creauit Adā, creauit & Euam diuinis manib⁹: Mascul⁹ & femina creati sunt. Nullum ex his quæ sunt in corpore membris, turpe ab initio creatum est. Obmutescant hæretici omnes, qui accusant corpora, imò potius ipsum creatorem. Nos autem commemoremus dictum Pauli: Nescitis quòd corpora uestra templa sunt spiritus sancti? Et rursus quod propheta prædixit ex persona IESV: Caro mea ex ipsis. Et alibi scriptum est: Propter hoc dabit ipsis vsq; ad tempus parturientis. Et quod signum: deinceps, dicit, pariet, & reliqui fratrum eius conuertentur. Et quæ sunt desponsiones virginis sanctæ sponsæ? Et desponsabo te mihi ipsi in fide: Et Elizabet loquens ad illam, similiter dicit: Beata es quæ credidisti: quia perficientur ea, quæ locutus est dominus.

*Membrum
corporis nul-
lum turpe.*

*Virginem pà-
rere non est
impossibile.*

Sed conuincere nos student tam Græci, quā Iudæi, & dicūt, quòd erat impossibile, Christum de virgine nasci. Græcis igitur primū ex ipsorummet fabulis os obstruamus. Qui enim dicitis proiectos lapides in homines mutari, quomodo virginem parere posse negatis? Qui ex Iouis cerebro natā filiam fabulamini, quomodo ex vtero virginali nasci aliquem, impossibile dicitis esse? Quidē femore vestri Iouis prognatum falsò esse dicitis Bacchum, cur nostram veritatem reiicitis? Scio me indigna præfenti auscultatiōe dicere: sed vt opportunè tu Græcos redarguas, hæc attulimus, ex ipsorum fabulis ad eos dicentes. Illis verò, qui sunt de circumcisiōe sic occurrens, perquire. Vtrū est difficilius, senem & sterilē, muliebribus iam deficientibus parere: aut virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sarra, & deficientibus iam muliebribus, præter naturā peperit. Igitur cū & sterilem, & vir-

& virginem parere, sit præter naturam: aut vtrunque nega, aut vtrunq; concede. Idem enim Deus vtrunq; operatus est: neque enim audebis dicere, quòd illic quidẽ possibile, hĩc autẽ impossibile est Deo. Et rursus, quæ natura manũ hoĩs vna hora in diuerfas species mutare potest, & rursus restituere. Quomodo igitur Moyſis manus sicut nix alba apparuit, & rursus statĩ albedine illa destituta est? Sed dices, quia Deº voluit, mutata est. Illic Deº volẽs potest: hĩc autem, nunquid non potest? Ac illud quidem signum ad Aegyptios tantũ, hoc autem datum erat signum vniuerso orbi. O Iudæi, vtrũ autem difficilius est, virginem parere, aut virgam in animal mutari. Confitemini quòd tempore Moyſis rectissima virga, serpentina specie facta est, & horrẽda fuit, etiam proijcienti illam. Et qui antea tenebat virgam, paulò post fugebat illam, tanquàm draconem. Reuerà enim draco erat: fugiebat autem, non metuens id quod tenuit, sed timens mutatum. Dentes habuit virga, & draconis oculos: De virga itaq; oculi pullularunt, & de vtero virginis puer non nascetur Deo volente? Taceo hĩc quod & virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnã noctem fecit? Quis enim nescit, quòd virga cortice destituta, etiam si in medijs fluminibus plantetur, nunquàm florebit. Sed cùm Deus non naturam arborum sequatur, verũ naturę est factor: etiam infructuosa, siccaq; virga, & sine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgę, propter typicum summum sacerdotem, præter naturam fructum tulit: nunquid virgini, vt verum sacerdotem summum pareret, hoc non conferret? Bonæ sunt eiusmodi sermonũ commemorationes: sed nihilominus contradicunt Iudæi, neq; his quæ de virga protulimus persuaderi sibi patiuntur: nisi similibus, & paradoxis, ac præter naturam persuadeantur partibus. Quæro igitur sic ab illis: Eua ab initio de quo nata est? quę mater conceperat illam, quæ matrem non habuit. Dicit enim scriptura, quòd de latere facta est Adami. Nunquid igitur Eua quidem ^{Eua sine matre.} de latere viri, sine matre nascitur: de virginali autem vtero sine viro, nihil nascetur? Mutuata est à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata est, & non ex matre concepta, sed ex solo viro tanquàm partu edita. Reddidit igitur Maria gratiæ huius ^{Christus sine patre carnis.} mutuum officium, & non ex viro, sed ex ipsa sola impollutè, ex spiritu sancto, virtuteq; Dei peperit.

Accipiamus porrò aliud longè maius. Ex corporibus enim corpora gigni quamuis sit aliquando paradoxon, sed possibile tamen. Sed puluerem terræ hominem fieri, hoc multò mirabilius:

lutum confusum, oculorum tunicas, & splendores accipere, hoc longè mirabilius. Ex vnius formæ puluere, & ossium robur, & pulmonis leuitatem, & reliquorum diuersitatem membrorum fieri, hoc admirabile. Lutum animatū circuire terram, & seipsum moueri, & edificare, hoc admirandum? Lutum docere, & loqui, & parere, & regnare, hoc admirandum? Itaq; ô indoctissimi Iudæi, vnde Adam factus est? Nōne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur lutum quidem in oculum mutatur, & virgo non generabit? Quod apud homines maximè est impossibile, nūquid Deus prestare non poterit? Horum meminerimus fratres, instrumentis istis auxiliatorijs vtentes: Non feramus hereticos, qui per imaginationem tantum, Christi aduentum esse docent. Despiciamus & eos, qui ex viro & muliere, generationem eius esse asserunt, audentq; dicere, ex Ioseph & Maria Christum esse: eò quòd scriptum est, Et accipe mulierem suam. Meminimus enim & Iacob, qui priusquam Rachel acceperat, dicebat ad Laban: Da mihi vxorē meam. Sicut enim illic ante nuptiarum cōstitutionem, cū tantum promissio intercessisset vxor Iacob nominabatur: sic & Maria propter solam desponsationē, vxor Ioseph vocabatur. Vide autem Evangelij accuratam diligentiam, dicentis: Mense sexto missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Gallileę, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph, &c. Et rursus: Cū erat orbis descriptio, & ascēdebat Ioseph, vt describeretur, quid ait scriptura: Ascēdit autem & Ioseph, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore pręgnāte: pręgnans enim erat. Non dixit autem vxore sua, sed despōsata ipsi. Misit enim Deus filium suum, dicit Paulus, non factum ex viro & muliere: sed factum ex muliere tantū: hoc est, ex virgine. Mulierē enim etiam virginē appellari, prius demonstraui. De virgine enim natus est, virgines efficiens animas. Sed miraris quod dictum est, Mirabatur & ipsa quę peperit. Dicit enim ad Gabrielem: Quomodo fiet hoc: quoniam virum non cognosco. Ille autem respondit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Propterea & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei: Impolluta, & pura est generatio. Vbi enim spiritus sanctus, illic aufertur omnis pollutio.

*Maria vxor
Ioseph sola
desponsatiōe.*

*Virgo quando
etq; mulier
vocabatur.*

Purissima igitur corporea generatio vnigeniti de virgine: etiam si contradicant hæretici veritati. Redarguit eos spiritus sanctus. Indignè fert virtus altissimi adumbrans. Aduersus illos cōsistit Gabriel cōtrario vultu in die iudicij. Confundet eos locus præse-

præsepj, qui suscepit dominum. Pastores testabuntur, qui tunc euangelizabant. Et exercitus angelorum laudantium, & canentium, atq; dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Templum, in quod erat illatus quadragesimo die. Par turturum, quod pro illo oblatum est: & Simeon in vlnis illum ferens, & præfens Anna prophetissa. Deo igitur testante, & sancto spiritu cōtestante atq; Christo ipso dicente: Quid me quæritis occidere, hominem veritatem vobis loquentem? Obmutescant heretici, qui negant illius humanitatem. Contradicunt enim dicenti: Contrectate me, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Adoretur qui de virgine natus Christus, & agnoscat virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum, qui vitam solitariam agunt, castitatis gloriam: neq; enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim virginis fuit, nouem mensium tempore saluator. Vir factus dominus triginta trium annorum. Itaque si veneratur virgo propter nouem mēsum tempus, multo magis nos, propter multorum annorum tēpus. Omnes autem castitatis cursum, Dei gratia curramus iuuenes & virgines, senes cum iunioribus: non intemperantias exercentes, sed laudantes nomē domini. Non ignoremus castitatis gloriam: angelica enim est corona, & supra hominē hæc perfectio: parcamus corporibus, quæ lucere debent sicut sol. Ne propter paruam voluptatem, tantum actale corpus polluamus. Paruum enim est ad horam peccatum, longæva autem est ex eo, & æterna verecundia. Angeli obambulantes in terra, sunt castitatis operatores. Virgines cum Maria virgine, habebunt partem. Exterminetur omnis nimius ornatus, & omnis lasciuus aspectus, & omnis circa te obambulans fœminea vestis, & stola, & suffimentum voluptatis inescatium. Suffimentum sit tuum intus in omnibus, oratio boni ordinis, & bonorum operum, & corporum sanctificatio. Ut ille qui de virgine natus est,

Virginum corona.

Castitatis monachorum gloria.

Castitas veneranda.

Castitatis angelica corona.

Virgines cum Maria partem habebunt.

dicat etiam de nobis tam viris, quàm mulieribus castè viuentibus, & corona.
tis: Et habitabo in ipsis, & perambulabo, & ero ipsoꝝ Deus,
& ipsi erunt mihi populus. Cui gloria in
secula seculorum,

AMEN.

N 3

CATE-

CATECHESIS DECIMATERTIA ILLUMINA-
torum Hierosolymis extemporanea, De Crucifixo & sepulto. Et lectio
ex Esaia: Domine quis credidit auditui nostro: & brachium domini cui
reuelatum est, & cætera: Sicut ovis ad occisionem ductus est.

Crux maxi-
ma gloriatio
nostra.

Mors per
vnum: sic &
vita.

Gloriatio fanè ecclesiæ Catholice, est omnis Christi actio, gloriatio verò gloriationum est Crux: quod sciens Paulus, Mihi, inquit, absit gloriari, nisi in cruce domini nostri IESV Christi. Admirandum quidem erat, & cæcum natum in Silœ ad visum restituere: sed quid hoc ad cæcos totius orbis? Magnum erat, & supra naturam, Lazarum quatrduanum resurgere: sed hæc tamen in illo finita erat gratia: quid autem ad eos, qui in vniuerso orbe, peccatis erant mortificati? Mirabile, quòd ex quinq; panibus redundauit cibus in quinq; millia: sed quid ad eos, qui ignorantia fame premebantur per totum orbem. Admirabile, soluere eam quæ decem & octo annis ligata fuit à diabolo: sed quid hoc respectu omnium nostrum, qui fuimus catenis peccatorum nostrorum vincti. Crucis autem corona, & cæcos in ignorantia illuminauit, & vinctos à peccatis soluit, & vniuersum genus humanum in mundo redemit. Neq; mireris, totum esse per illum mundum liberatum: non enim simplex homo fuerat: sed filius Dei vnigenitus pro illo moriens: quando quidem vnus etiam viri Adam peccatum potuit mortem adferre mundo. Si ergo transgressionem vnus mors regnavit in mundo: cur non multò magis iustitia vnus, vita regnet? Et si tunc per cibum illius ligni, eiectioni sunt ex paradiso: nunquid per lignum IESV nunc non multò facilius credentes in paradysum inducentur? Si protoplastus de terra vniuersalem mortem attulit: qui creauit illum de terra, nunquid vitam non adferet æternam, cum ipse sit vita? Si Phinees zelo ductus, & tollens de medio turpitudinis factorem, pacauit iram Dei, IESVS non alium tollens, sed seipsum tradens in precium, nunquid iram Dei contra homines non dissoluet? Non pudeat itaq; nos crucis saluatoris, sed in eo potiùs gloriemur. Sermo enim crucis Iudæis quidem offendiculū, Græcis est stultitia, & his qui pereunt stultitia quoque est: his autem qui saluantur, virtus Dei est. Non enim, sicut dictum est, simplex homo pro nobis mortuus est, sed filius Dei, humanam assumens naturam. Tum verò agnus ille Moyse instituto mactatus, procul arcebat vastatorem: agnus autem Dei, qui tollit peccatum mundi, nonne multò magis liberat à peccatis? Ac sanguis quidem irrationalis agni, salutem exhibebat?

Sanguis

Sanguis verò vnigeniti, non multò magis seruabit? Si quis non credit virtuti crucifixi, percunctetur dæmones: si nō quis credit verbis, credat factis apparentibus. Multi per orbē crucifixi sunt, sed nullum exhorrebant dæmones: quoniam illi quidem propter sua peccata mortui sunt, hic autem pro alienis. Peccatum enim ipse non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Non Petrus erat, qui hoc dicebat: ne quis suspicetur adulari illum magistro: sed Esaias id dixit, qui corpore quidē nō aderat, spiritu tamē aduentum eius in carne præuidebat. Et quid est, quòd testem adducam solum prophetam, accipe & illum testem, qui cum condemnauit, dicentem: Nihil inuenio causæ in hoc homine. Et cū morti illum addiceret, lauatis manibus, Innocens, inquit, ego sum à sanguine iusti huius. Est & alius testis innocentiae IESV vnus latronum, qui cum illo erant crucifixi, reprehendens alterum atq; dicens: Nos digna factis ferimus: hic autem nihil mali fecit: aderam enim ego & tu in iudicio.

*Crucifixum
unicum me-
tuunt dæmo-
nes.*

Passus est igitur IESVS pro hominibus verè: non enim ap-
parentia est crux, neq; opinio redemptio: non imaginaria mors,
& fabulatoria salus. Si enim imaginaria esset mors, veri essent illi
qui dicebāt: Recordati sumus, quòd seductor ille dicebat adhuc
viuens. Passio itaq; vera: verè enim crucifixus est, & non confun-
dimur, neq; negamus: sed potiùs in eo gloriamur. Si enim nunc
negarem, arguet me hic Golgotas, cui nunc omnes proximè as-
sistimus: arguet me lignum crucis, quod per particulas ex hoc
loco per vniuersum orbem sparsum est. Confiteor crucem, cū
sciam resurrectionem. Si enim crucifixus non surrexisset, sed sic
permanisset, fortè non confiterer eam cruci affixionem, verū
occultarem fortè vnà cum meo magistro. Cū autem resurre-
ctio crucem sit consecuta, non pudet me de illa differere omni-
bus. Itaq; similiter vt, nos in carne existens, crucifixus est: sed non
propter similia peccata. Non enim propter auaritiam perdu-
ctus est ad mortem: nihil enim possidendi erat magister. Non
propter concupiscentiam condemnatus: ipse enim apertè dicit:
Quicunq; aspexerit mulierem ad concupiscendum, iam mœ-
chatus est. Non propter temeritatem percussus & verberatus:
præbebat enim & alteram maxillam percipienti. Non propter
legis contemptum: legis enim impletor erat. Non quòd Pro-
phetam affecit contumelia: ipse enim erat à prophetis prædi-
ctus: Non interuertens pretium: ipse enim sine pretio, & gratis
curabat. Non verbis peccans, non factis, non conuersationibus.
Peccatum enim non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui
conuitijs

*Christus verè
passus.*

*Lignum cruce
cis per orbem
sparsum.*

*Paupertatis
magister
Christus.*

conuitijs affectus, non retulit conuitium: patiens, non minabatur: qui non inuitus, sed sponte sua venit ad passionem: Et etiā si quis dissuadens, illi dicat etiam nunc: Misereare tui ipsius domine. Dicit rursus: Vade post me Satana. Ac si vis amplius tibi persuaderi, quod spontē ad passionem venit: nam alij quidem aut inuiti, aut nesciētes moriuntur. Hic autem prædixerat suam passionem. Ecce tradetur filius hominis ad crucifigendum. Scisne, quamobrem mortem non fugit benignus dominus? Vt ne totus peccatis perderetur mundus. Ecce ascendimus Hierosolymam, & tradetur filius Dei, & crucifigetur. Et rursus: Firmavit faciem suam, vt iret Hierosolymam. Et vis nosse apertiūs, quod gloria Christi est crux eius? audi non me, sed illum dicentem: Prodiderat Iudas improbus patrem familiās, nuperq; exiens à mensa, & poculum benedictionis bibens, & pro potu salutaris sanguinem iusti effundere volens. Qui panes eius comedebat, magnificauit super illum supplantationem. Paulò ante manus benedictionem recipiebant, & rursus argento proditionis mortem conciliauit. Et redargutus, audiuit: Tu dixisti. Rursusq; exiuit. Deinde dixit IESVS, venit hora, vt glorificetur filius hominis. Vides quomodo gloriam propriam sciebat esse crucem? Deinde Esaïas quidem ferra dissectus, non confundebatur. Christus verò pro mundo moriens confundetur? Nunc glorificabitur, inquit, filius hominis, non quod prius non haberet gloriam: glorificatus enim erat gloria ante mundi constitutionem: sed glorificabatur tanquàm Deus semper: nunc verò glorificatus est, patientiæ ferens coronam. Non coactè reliquit vitam, non violenter mactatus est, sed voluntate sua. Verùm audi quid dicat: Potestatem habeo ponere animam meam, & potestatem rursus habeo sumere eam. Volens capior ab inimicis: si enim nollem, nihil efficerent.

*Glorificatio
Christi duæ
plan.*

Venit igitur volūtariè ad crucem, gaudens in rectè facto, gaudens de corona: letatus de hominum salute, non reueritus crucem. Saluauit enim orbem: quoniam non erat simplex homo, qui passus est, sed Deus incarnatus, & obedientiæ certans certamen. Sed contradicunt Iudæi, qui vbique in contradictionem prompti sunt, & tardi ad fidem: ita vt nunc lectus dicat propheta: Domine, quis credidit auditui nostro? Persæ credunt, & Hebræi non credunt. IESVS ipse annunciat de seipso: Videbunt quibus non dicetur de illo, & qui non audient, intelligent, & qui legunt, reijcient ea, quæ legunt, & meditantur. Contradicunt nobis, & inquiunt: Nunquid Christus patitur? Præualebūt
ne manus

ne manus humanæ dominationi? Legite Threnos: qui enim vos in Threnis deplorabat, digna flens scripsit Hieremias videns vestram perditionem, perspiciebat defectionem. Deplorauit tūc illam Hierusalem, hæc enim quæ restat non deflebitur, illa enim cruci affixit: hæc autem nunc adorat Christum dominum. Deplorans igitur dicit: Spiritus faciei nostræ Christus dominus, captus est in peccatis nostris. Num ergo ego nugor? ecce testatur Christum dominum ab hominibus captum. Dic mihi ô propheta, quid deinceps euenit. Ille autem: In vmbra, inquit, ipsius viuemus in gentibus: Non enim in Israël amplius, sed in gētibus conuersaturam indicat vitæ gratiam. Ac multæ cū sint, quæ fiunt ab illis, contradictiones, age vestris precationibus adiutus, quantum temporis breuitas patitur, per dei gratiam de passione nonnulla producemus testimonia. Omnia enim de Christo scripta sunt, & nihil est ambiguum, nihil non testatum. Omnia in columnis propheticis inscripta sunt: non in tabulis lapideis, sed ex spiritu sancto manifestè descripta.

Cū itaq; audis Euangelium, quod de Iuda dicit, nunquid non debes recipere testimoniū? audisti, quod crepuit latus, nōne debes videre, si & hoc scriptum est? audisti, quod in horto crucifixus est, nec debes videre, si id quoq; scriptum est? audisti, quod triginta argenteis venditus est, non debes videre, si & hoc scriptum est? Audisti, quod potatus est aceto, discere quoq; vbi sit hoc scriptum? audisti quod cum latronibus sit crucifixus, nec scire debes, num & hoc est scriptū? audisti quod in Petra repositum est corpus, & lapide contactum: non debes ex propheta, & de hoc capere testimonium? audisti, quod sepultus est, non debes videre si certò de sepultura scriptū est? audisti, quod resurrexit? nō debes videre, si nō ludimus te hæc docētes? Sermo enim noster, & prædicatio nostra, nō in persuasibilibus humanæ sapiētiae verbis: neq; sophistici apparatus nūc mouētur, vt deinceps soluātur: nō verba verbis vincūtur, quæ resolui possint. Sed prædicamus Christū crucifixū, à prophetis iā pridē eundē prædictū. Tu ergo accipiens de his testimonia, ob signa hæc in corde tuo. Quæ cum multæ sint, & tēpus horæ perbreue, paucas capiam & præcipuas.

Audi ergo nunc, & ex his fumens occasionem, sis studiosus reliquorum perquisitor: neq; ad accipiendum tantūm prompta sit manus tua, verūmetiam ad operandum, & Christus in omnibus gratificabitur: Si cui enim vestrū deest sapientia, postulet ab eo, qui dat, Deo: & accipiet, qui etiā hoc vestris tribuat orationibus, vt & nos dicētes, possimus facere, & vos audiētes credere.

O

Quæ-

*Testimonia
Christi pas-
sionis.*

*Prophetica
certitudo ex-
actissima.*

*Conflatorium
id est ager fi-
guli.*

Quæramus igitur, quæ sunt de passione testimonia: conuenimus enim nunc non scripturarum theoricam enarrationem facturum, sed persuasuri potius ea, quæ iam credidimus. Et antea quidem de aduentu IESV accepimus testimonia, & quod super mari ambulabat: in mari via tua, ut scriptum est: Ambulans super mari sicut in sicco. Et testimonium de diuersis curationibus, alibi accepisti, nunc verò tandem incipiam unde passio cepit. Iudas erat proditor, & veniens ex aduerso & stans pacifica loquebatur, hostilia autem moliebatur, dicit igitur de hoc Psalter: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt. Et rursus: Moliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula. Salue Magister, & tradidit magistrum in mortem: Et non sensit dicentis admonitionem: Iuda, osculo filium hominis tradis? Fermè enim hoc ad ipsum dixit, admonens eum per ipsius appellationem. (Iudas enim vocatur confessio.) Intellige, accepisti argentum, confitere citò: O Deus laudem meam ne taceris, quia os peccatoris, & os dolosi in me apertum est. Locuti sunt contra me lingua dolosa, & sermonibus odiosis circumdederunt me. Quod autem quidam ex principibus sacerdotum aderant, & ante portas ciuitatis ligatus erat, antea audisti. Quod si meministi admonitionem psalmi, tempus, & locum dicentis: Quomodo conuersi sunt ad vesperam, & esurierunt sicut canes, & circumdederunt ciuitatem: audi igitur & de triginta argenteis, ex alio propheta: Et dicam ad ipsos, si est bonum in oculis vestris, date pretium meum, si dixeritis, &c. Alius apud vos vsuram habet curationum cæcorum, & claudorum: & aliud ego accipiam, pro adoratione contumeliam. Vides quomodo præuidit scriptura negotia. Et statuerunt pretium meum triginta argenteos: O prophetica certitudinem, o maximam intelligentiam, & infallibilitatem spiritus sancti. Non enim decem aut viginti dixit, sed triginta præcisè. Et quòd tot erant, & quòd processit hæc æstimatio o propheta. Nunquid ille qui accepit retinuit? aut reddidit? & postea quàm reddidit, quòd progressum est? Dicit igitur Propheta: Et acceptis triginta argenteis, & proiecit eos in domum domini, in conflatorium. Confer Euangelium cum prophetia. Pœnitentia, inquit, ductus Iudas, & proijciens argenteos in templo, recessit. Sed hîc non nihil est, ut existimatur dubij, cum exactè disquiritur. Nam qui reprehendunt prophetas, dicunt: quòd propheta quidem dicit: quòd proiecit eos in domum domini, in conflatorium, Euangelium autem: Et dederunt ipsos in agrum figuli: quomodo hi duo vera dicunt, audi. Iudæi,

Iudæi, si dijs placet, religiosi, qui tum erāt principes sacerdotum, vidētes Iudam pœnitentē, & dicentem, Peccaui tradens sanguinem iustum, dicunt: Quid ad nos, tu videris. Nunquid nihil ad vos, qui crucifigitis? Sed hic quidem qui pretium necis accepit, & prodidit, videat: vos autem qui necatis, non videbitis? Deinde dicunt ad seipfos, Non licet eos nummos proijcere in carbonam: quoniam pretium sanguinis est. Ex ore vestro est vobis cōdemnatio. Si pollutum pretium, polluta & actio. Quòd si iustè agis crucifigens Christum, quare non recipis pretium? Sed quod quæritur hoc est. Quomodo, non dissonant: Euangelium quidem dicens agrum figuli, Propheta autem conflatorium. Non soli ærifabri habent conflatorium, sed & lutifiguli habent luti-conflatoria. Luti enim vilitatem & pinguedinem à pretiosiori terra in ærificinis conficientes perfundunt aquâ lutum, vt sine impedimēto operentur, quæ præparauerant. Quid igitur miraris? Quòd Euangelium apertè agrum figuli: propheta autem sub ænigmate protulit prophetiam: quandoquidem sub ænigmate sæpè solent esse prophetiæ. Ligauerunt IESVM, & adduxerūt in domum principis sacerdotum. Vis scire, quòd & hoc scriptum est? Dicit Esaias: Væ animæ ipforum: quia consultauit consilium prauum, ad seipfos dicentes: Ligemus iustum: quia molestus est nobis. Et verè væ animæ ipforum. Et videmus, quòd Esaias quidem ferra dissectus est, & populus tamē postea sanatus est: Hieremias in foetidum lacum proiectus: sed & hoc Iudæorum vulnus sanatum est: minimum enim erat, quoniam in hominem peccatum est. Posteaquàm verò non in hominem, sed in Deum inhumanatum peccauerunt Iudæi, væ animæ ipforum. Ligemus iustum: Nunquid non potuit soluere seipsum, dicat quis, qui soluit quatruiduanum à vinculis mortis Lazarum: & Petrum à ferreis carceris vinculis soluit? Parati astabant angeli dicentes: Dirumpamus vincula eorum: sed sustinebant, quia sic perferre & pati voluit hoc dominus. Rursus ventum est ad seniores in Iudicium. Habes iam testimonium. Ipse dominus venit cum senioribus populi. Sed interrogans princeps sacerdotum, & audiens veritatem, indignatur: & malus minister dedit alapam: at ille faciem sole illustriorem, manibus iniquis percuti sustinuit: Et alij venientes inspuebant in faciem eius, qui per lutum cæcum natum curauit. Hæc cine domino redditis, popule stulte & non sapiens. Et propheta admirans dicit: Domine, quis credidit auditui nostro. Incredibilis res est, vnus Dei filius, & brachium domini hæc suffert. Sed ne diffidant saluādi, prædicat hoc spiritus sanctus

*Christus ad
passiones nos
imitatur.*

ex persona Christi, dicentis: Ipse enim, qui tunc ista loquebatur, deinceps aderat: Dorsum meum dederunt in flagella: Pilatus enim illum flagellatum dedit ad crucifigendum: maxillas autem meas in percussiones, faciem autem meam non auerti à turpitudine sputorum. Modo non dicit, præuidens, quòd cum verberaturi sunt: neq; auerti maxillam meam. Quomodo enim corroboraret discipulos ad perferendam mortem pro veritate, si ipse nò protulisset ista. Ego dixi: Qui amat animam suam, perdet eam: si vitam amauit, quomodo id docuit, neque fecit, quod docuit.

Primum igitur cùm Deus esset, ab hoibus hæc patiens sustinebat: vt homines ab hominib; postea ista patiētes, pro ipso eiusmodi perferre nos nò puderet. Animaduerte, quòd & hæc aperte prædixerūt prophetæ. Multa autē scripturarū testimonia, propter temporis angustiam prætermittimus, sicut prædixi. Si enim exactè quis omnia perquisiuerit, nullum Christi factum sine testimonio relinqueretur. Ligatus venit à Caipha ad Pilatum: Nūquid & hoc scriptum est? Et ligantes adferebant regi munera Iarim. Sed obijciat aliquis ex his, qui acutè audiunt: Pilatus non erat Rex, vt interim alias relinquamus multas quæstiones, quomodo igitur ligantes ipsum attulerant Regi munera Iarim. Sed lege Euangelium. Audiens Pilatus, esse illum ex Galilæa, remisit ad Herodem: Herodes autem tum Rex erat, & aderat Hierosolymis. Et considera prophetæ diligentem certitudinem, munerum loco, inquit, ipsum miserunt. Facti sunt enim mutuò amici, Pilatus & Herodes, eadem die: antea enim erant inimici. Decebat enim eum, qui mundum erat pacificaturus, vt prius etiam ipsos iudices suos pacificaret. Et erat ipse dominus, componens corda Principum terræ. Habes Prophetarum certitudinem, & verum testimonium. Admirare iudicatum dominum: à militibus ducebatur & ferebatur. Pilatus sedet iudicaturus, & qui ad dexteram dei sedet, tunc stans patiebatur. Populus ex AEgypto ab illo liberatus, & ex alijs multis periculis, contra illum clamat: Tolle, tolle, crucifige eum. Qua de causa Iudæi? quòd cæcos vestros curabat, quòd claudos vt ambulant fanabat, quòd reliqua eiusmodi beneficia vobis præstitit? Sicut & Propheta de hoc dicit: Super quem aperuistis os vestrum, & contra quem produxistis linguam vestram. Et ipse quoq; dominus per Prophetam dicit: Facta est hæreditas mea sicut leo in sylua, dedit contra me vocem suam: propterea odiui illam: non ego spreui, sed ipsi spreuerunt me. Ideò consequenter dico: Dereliquerūt domum meā.

Iudica-

Iudicatus, tacui. Tanquàm compateretur ei Pilatus, dixit: Non audis, quòd isti te accusant? Non quòd attenderet iudicatum: sed quia metuebat suæ vxoris somnium, quod ad illum miserat. Et dominus tacuit. Dicit Psalmus: Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Et rursus: Ego autem sicut surdus non audiebam, & sicut mutus, non aperiens os suum. Audiuisti de hoc si meministi, & antea.

Sed milites circundantes eum, illudebant ei. Et factus est ludibriū illis dominus, & illuditur dominus: Viderūt me, & mouerūt capita sua: Figura tamē fit regni. Illudebāt quidē, genu flectebāt tamē, induētes purpura: & postea crucifigunt. Milites coronā imposuerunt capiti eius. Quid enim refert etiam si spineam. Omnis rex à militibus appellatur: oportebat & IESVM à militibus typicè crucifigi. Sicut ideo scriptura in canticis dicit: Exite, & videte filiæ Hierusalē in corona, qua coronauit ipsum mater eius. *Christus à militibus typicè coronatus* Mysterium erat corona: solutio enim erat peccatorum, dissolutio autem maledictionis. *Corona mysterium erat* Accepit sententiam Adam: maledicta terra in operibus tuis, spinas & tribulos adferet tibi. Propterea IESVS accepit spinas, vt soluat hanc maledictionem: & ideò sepultus est in terra, vt maledicta terra pro maledictione recipiat benedictionem. Tempore peccati primi, folijs ficus circumdabatur: Ideò & IESVS finē signorum dedit ficum. Iturus enim ad passionem maledicit ficum: non omnem ficum, sed illam foliam propter figuram, dicens: nequaquam amplius quisquam de te comedet. Dissoluta est damnatio. Et cū tantū folia ficus circumfusa erant, venit in tempore, in quo cibus non inueniebatur. Quis ignorat, quòd tempore hyemis ficus non fert fructum, sed solis folijs circumdatur. Quod omnes sciebant, nunquid hoc IESVS signorabat? Sed venit sciens, quēsiit non ignorans, quod non esset inuenturus: sed figuram maledictionis vsq; ad folia tantū faciens. Et cū res paradisi attigimus, miratus sum certē, figurarum veritatem: In paradiso casus, & in horto salus: de ligno peccatum, & per lignum saluatio. Post meridiem domino perambulante, occultati sunt: & post meridiem à domino latro in paradysum introducitur. Sed dicet aliquis: Commisicis ista? Ostende à propheta lignum crucis prædictum, nisi prophetiam à propheta præbueris, non persuadebor.

Audi igitur Hieremiam, & sis fidelis, Ego sicut agnus innocens ductus ad sacrificium: nesciens? sic enim per interrogationem legitur: Quasi diceret: Qui dicit, quòd post duos dies pascha fiet, & filius hominis tradetur ad crucifigendū, nūquid nesciuit?

Ego sicut agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui? Qualis agnus. Ioannes baptista interpretatur dicens: Ecce agnus Dei. Et propheta dicit: Super me cogitauerunt cogitationem. Qui cogitationes nouit, nunquid euentum nesciet? Et quid dicebant? Venite & inijciamus lignum in panem ipsius. Et si te dominus dignatus fuerit, in posterum cognosces, quod

*Corpus Christi
typum ferebat
panis.*

corpus ipsius secundum Euangelium typum ferebat panis. Venite igitur lignum inijciamus in panem ipsius, & conteramus ipsum de terra viuentium. Vita non conteritur, quid frustra laboratis? Et nomen eius non recordabitur amplius: Vanum est vestrum consilium: ante solem enim nomen eius in Ecclesia permanet. Quod autem vita erat supra lignum suspensa, Moyses deplorans dicit: Et erit vita tua suspensa coram oculis tuis. Et metuis dies & noctes, & non credis vitæ tuæ. Et quod paulò antè lectum est: Et quis credidit auditui nostro.

Huius typum perfecit Moyses, crucifigens serpentem, ut qui erat Iesus à viuo serpente, aspiceret æneum serpentem, & credēs seruaretur. Sic cine æreus quidem serpens cruci affixus seruat, filius autem Dei incarnatus & crucifixus nō saluabit? Vbiq; per lignum salus. Noë tempore per ligneam arcam vitæ fuit conseruatio. Mare tempore Moysis videns virgam, erubuit eam, qua percussum est. Virga igitur Moysis potuit, & Christi crux non poterit? Omitto plures typos breuitatis causa. Lignum Moysis tempore dulcem effecit aquam. Et de Christi latere aqua effusa fluxit in ligno. Initium signorum tēpore Moysis sanguis & aqua.

*Sanguis &
aqua cur flum
inis de latere.*

Et vltimum IESV signorū hoc idem. Primum Moyses mutauit flumen in sanguinem, & Iesus postremò aquam emisit de latere, vnā cum sanguine fortassis propter duas cēdes, alteram iudicantis, alterā verò clamantiū: aut ppter credētes, & nō credētes. Pilatus enim dixit: Innocēs sum, & aqua lauit man⁹. Clamātes autē dicebant: Sanguis eius super nos. Erant igitur hæc duo de latere, fortassis iudicanti aqua: clamantibus verò sanguis. Ac rursus aliter intelligēdum. Iudæis quidem sanguis: Christianis verò aqua: Illis quidem tāquā insidiatoribus, ex sanguine condemnatio: tibi verò nunc credenti per aquam salus. Nihil enim temerè factum est. Assignarunt enarratores patres nostri, & aliam quoq; eius rei causam. Cū enim duplex sit baptismi salutaris virtus, ut est in Euangelijs: Vna quidem, quæ baptizatis donatur per aquam, altera verò sanctorum martyrum in persecutionibus, per proprium sanguinē: Exiuit de latere salutari sanguis & aqua, propter eam quæ esset futura Christi confessionem, & in baptismo:

*Baptismus
duplex.*

tismo:& in temporibus martyrij, cōfirmans gratiam. Est & alia lateris huius causa. Mulier fuerat prima ductrix peccati, quæ de latere creata est. Sed IESVS, qui venit, vt viris simul ac mulieribus conferret reconciliationem: aperuit latus pro mulieribus, vt solueret peccatum. Et si latiùs enarrari voles, reperies & alias causas: sed hæc dicta sufficiāt, propter temporis angustiam & ne sit auditoribus fastidium audire. Quāuis laboriosum esse non deberet, audire de coronato domino: & maximè in sancto hoc Golgotha. Alij enim audiunt tantum, nos autem & videmus, & attingimus: Nemo itaq; lassetur.

Accipe arma contra aduersarios huius crucis. Trophæum statuas fidem crucis, aduersus contradicentes. Cū enim de domino cruceq; cōtra infideles quæstio tibi erit, priùs statuē manu tua signum: & obmutescet contradicens. Non pudeat crucem Christi confiteri: angeli enim gloriantur, dicentes: IESVM crucifixum quæritis. Non potuisti dicere o Angele: Scio quem quæritis, meum dominum, sed confidenter dicit: scio quod crucifixum. Corona enim est crux, & non ignominia. Cæterum redeamus nos rursus ad propositam prophetarum demonstrationem. Crucifixus est dominus, accepisti testimonia. Vides locū hunc in Golgotha, simul, & voce cōfiteris, & mēte quieta. Caue autem in tempore persecutionis neges. Non tantum tempore pacis congaudeas crucifixo: verumetiam tempore persecutionis eandem retine fidem. Ne sis tantum pacis tempore IESV amicus, & tempore belli inimicus. Accipis nunc in remissione peccatorum & spiritali dono regis pecunias: quando venerit bellum, pugna strenuè pro rege tuo IESV. Pro te crucifixus est, qui nihil peccauerat, & tu pro crucifixo non crucifigeris? Non tu priùs gratiam illi hanc exhibes, prior enim accepisti, sed gratiā illi reddis. Redde vsuram illi, qui propter te in hoc sacro Golgotha crucifixus est. Golgothas verò interpretatur Caluarię locus. Aliqui ergo prophetice locum hunc Golgotham appellarunt, in quo verum caput Christus crucē sustinuit: Sicut Apostolus dicit, Qui est imago dei inuisibilis. Et post pauca: Et ipse caput Ecclesiæ. Et rursus: Omnis viri caput est Christus: Et rursus: Qui est caput omnis principatus. Caput hoc, in loco Caluarię passū est. O magnam propheticam appellationem. Modò enim non & nomen hoc admonet te dicendo: non vt simplici homini attendas crucifixo: caput est omnis potestatis crucifixum: Caput autem habens patrem. Caput viri Christus, caput Christi Deus.

*Crucis signū
manu præmis-
tendum.*

*Caluarię
vnde.*

Christus

Christus igitur pro nobis crucifixus est, iudicatus noctu cum frigus esset, & focus carbonum ideo fuit appositus. Crucifixus hora tertia. Ab hora autem sexta tenebræ factæ sunt vsq; ad horam nonam. Et rursus ab hora nona lux. Nunquid & hæc scripta sunt, quæramus.

Dicit igitur Zacharias: Et erit in die illa, nō erit lumen, & erit frigus vna die. Frigus cum esset, Petrus calefaciebat se. Et dies illa nota domino. Dicit dies illa. Quid enim, nūm & alias non nouit? *Neq; dies neq; non.* Multæ sunt dies, sed illa dies passionis domini, quam fecit dominus: & illa dies nota domino. Et neq; dies, neq; nox. Quale est hoc ænigma, quod dicit propheta, dies illa, neq; dies est, neq; nox? Quomodo igitur eam vocabimus? Interpretatur Euangelium, quod negotium hoc enarrat. Non erat dies: quia non perpetuò ab oriēte vsq; ad occasum sol lucebat, sed à sexta vsq; ad nonam, tenebræ factæ sunt in medio die, interpositæ sunt tenebræ? Nominauit autem Deus tenebras noctem. Propterea, neq; dies neq; nox: non enim tota lux erat, vt vocaretur dies, neq; tota tenebræ, vt vocaretur nox: sed post nonam illuxit sol. Prædixit & hoc propheta: dicēs enim: neq; dies neq; nox, addidit, & ad vesperam erit lumen. Cernis prophetarum exactam certitudinem: cernis veritatem scriptorum. Sed quæris apertè, qua hora sol defecerit, si octaua vel decima. Dic Iudæis veritatem o propheta: Quando deficiet sol? Dicit igitur Amos propheta: Et erit in die illa dicit dominus, occidet sol in meridie: ab hora enim sexta tenebræ factæ sunt, & obtenebrata est lux super terram in die. Quale hoc tempus o propheta, & qualis dies? Et conuertam solemnitates vestras in luctum. In azymis enim hoc agebatur. Deinde dicit. Et ponam ipsum sicut luctū dilecti, & eos qui cum ipso, sicut diem doloris. In die enim azymorum, & solemnī, mulieres ipsorum plangebant & flebant, apostoli verò occultati dolebant: admiranda ergo hæc prophetia. Sed da mihi & aliam, dicat quis, quod signum est certius de eo quod factum est. Crucifixus IESVS, is, qui vnam tantum tunicam habebat, & vna veste utebatur: Milites vestem quidem in quatuor partes sciderunt, tunica autem scissa non est, nullus enim deinceps, illius esset vsus: sed fors de illa inter milites proiecta est, ac illam quidem diuiserunt, de hac autē fortē miserunt. Nunquid & hoc scriptū est? Sciunt hoc studiosi Ecclesię Psalmistę: qui angelicos imitantes exercitus, semper deū laudibus celebrāt: Qui digni habiti sūt psallere in hoc sancto Golgotha, & dicere: Diuiserūt sibi vestimenta mea, & super vestē meā miserunt fortē. Sors autem erat quam milites proiecerunt.

Rursus.

*Psalmistę ce-
rant Hieroso-
lymis.*

Rurfus: Apud Pilatum cū iudicaretur, rubeam vestem ferebat: illic enim posuerunt super illum chlamidem coccineam. Nunquid & hoc scriptum est? Dicit Esaias: Quis est hic progrediens ex Edom, rubrum vestimentum eius ex Bosor: Quis alius, quā ille, qui per contumeliam tulit vestem purpuream. Bosor enim apud Hebræos quiddam eiusmodi sonat. Quare sunt rubra vestimenta tua, & indumenta tua, sicut calcantium in torculari. Ille autem respondet, & dicit: Tota die expandi manus meas ad populum incredulum & contradicentem. Expandit in cruce manus, vt comprehenderet fines terræ: Medium enim terræ est hic Golgotha. Nō me^o hic est sermo, propheta dicit: Operatus est salutem in medio terræ. Expandit humanas manus, qui spiritalibus suis manibus firmavit cœlum. Et affixerunt eas clavis, vt humanitate ligno affixa, quæ tulit hominum peccata, & moriente humanitate, commoreretur & peccatum, nos verò resurgeremus in iusticia. Cū enim per vnum hominem sit mors, etiam per vnum vita: per vnum autem hominem saluatorem, qui sponte sua mortuus est. Recorderis dictorum: Potestatem habeo ponere animam meam, & potestatem habeo rursus accipere eam. Ac ille quidem hæc sustinuit, pro salute omnium veniens: Populus verò malam illi mercedem reddidit. Dixit IESVS: Sirio. Qui educebat ipsis ex rupe aquas: en petit à vinea, quā plantauit, fructus. Sed quid vinea? quæ secundū naturā quidam erat ex sanctis patribus, secundum voluntatem autem ex Sodomis. Vineam enim illorum ex Sodomis, & sarmentū illorum ex Gomorra, sitiēti domino, spongia madefacta, & imposita arundini, porrigit acetum. Et dederunt in cibum meum fel: & in siti mea potauerunt me aceto. Cernis claritatem prædictionis prophetice? Cuiusmodi autē fel dederūt ori ei? Dederūt, inquit, illi vinū myrrhæ pmixtū: myrrhæ autē felis instar amara est. Hæc dñō reddidistis? Hæc adfert vinea dñō? Iustè igitur deplorat vos Esaias dicēs: Vineam factam est dilecto meo, in cornu, in loco pingui. Et vt ne omnia repetamus. Expectaui, inquit, vt faceret vnam: sitiui, vt daret vinum: ipsa autem fecit spinas. Cernis hanc coronam, qua circumdatus sum? Quid ergo statuam deinceps? Nubibus præcipiam, ne super illam pluant. Ablatæ enim sunt ab illis nubes, prophetæ. Prophetæ enim deinceps sunt in Ecclesijs, sicut dicit Paulus: Prophetæ autem duo aut tres loquantur: alij autem diiudicent. Et rursus: Deus dedit in Ecclesia alios quidem prophetas. Propheta erat Agabus, qui ligans sibi manus & pedes prophetavit.

*Propheta sūt
in Ecclesia.*

De Latronibus autem, qui cum illo crucifixi sunt, dictum est: Et cum iniquis reputatus est. Ac duo quidem antea erant iniqui: Vnus autem non usque ad finem iniquus permansit: Alter autem ad finem iniquus, obstinatus ad salutem. Manibus quidem affixus erat: sed lingua blasphema verberabat. Sicut & Iudaei accedentes mouebant capita sua illudentes crucifixum: implentes quod scriptum erat, Videbant me, mouebant capita sua. Et alter quoque latro cum illis infamat: alter autem reprehendit infamantem. Eratque ipsi finis vite, principium recte facti, traditio animae, & acceptio salutis. Et post hanc illius reprehensionem dicit: Memento mei domine, ad te enim mihi sermo est: relinque hunc, obsecrati enim sunt mentis illius oculi: mei autem memineris. Non dico, ut operum meorum memineris: haec enim metuo. Omnis enim homo afficitur ad comitem suum: simul tecum eo ad mortem, memineris comitis sui. Sed non dico aliter ut mei memineris, quam cum veneris in regnum tuum. Quae virtus te illuminauit o latro? Quis te docuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? O lumen perpetuum illuminans obscuratos. Ideo & iuste audit: Confide. Non quod opera tua digna sint confidentia: sed quia rex adest, qui gratiam confert. Longa erat petitio: sed celerrima gratia. Amen dico tibi, hodie eris mecum in paradiso. Cum enim hodie vocem meam audisti, & non obturasti cor tuum: celeriter contra Adam tuli sententiam, celeriter tibi gratificor. Illi quidem dictum est: Quacumque die comederitis, morte moriemini. Tu vero hodie obedisti fidei, hodie quoque tibi salus. Ille propter lignum excidit: & tu de ligno introduceris in paradysum. Ne timeas serpentem: cecidit enim de coelo, non eiciet te. Et non dico tibi, hodie recedes: sed hodie mecum eris, non reijcietis: Confide, neque timeas flammam, reueretur enim dominum. O ingentem & inenarrabilem gratiam. Nondum Abraham fidelis ingressus est, & latro ingreditur: nondum Moyses & prophetae, & iam latro iniquus ingreditur. Admiratus est te etiam Paulus, dicens: Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia. Qui tulerunt Christum, nondum ingressi sunt: & qui undecima hora venit, ingressus est. Nemo murmuret contra patrem familiarem, cum ille dicat: Amice non facio tibi iniuriam. Nonne potestatem habeo in meis facere ut volo? Vellet iuste agere latro: sed venit mors. Non tantum opus moror: sed fidem recipio. Venit qui pascit inter lilia, venit pascere in horto: ouem inuenit perditam, eam in vlnas suas accepit. Credit enim, cum & ipse dicat: Erraui sicut ouis quae perijt. Memento mei domine, quando veneris in regnum tuum. Precantauit in Canticis de hoc

Latro illuminatus à deo.

de hoc horto ad meam sponsam, hæc dicens ad illam : Ingressus sum in hortum meum: soror mea sponsa. Erat autem ubi crucifixus est, hortus. Et quid accipis illic. Messui myrram meam, vinum myrratum bibens & acetū. Quo gustato dixit: Consummatum est. Impletum enim est mysterium. Impletæ enim sunt scripturæ: dissoluta peccata. Christus enim assistens sacerdos futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Si enim sanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi. Et rursus: Renouauit nobis viam recentem & viuētem, per velum: hoc est, per carnem ipsius. Et postea quàm caro ipsius velamentum, ignominia affectum, propterea ^{Velum templi cur scissum.} velum templi scissum est in duas partes, à summo vsq; deorsum. Neq; enim modicum illius relictum est: cū dominus dixerit: Ecce relinquetur domus vestra deserta. Domus hæc planè disrupta est. Sustinuit autem hæc saluator, pacificans per sanguinē crucis, & quæ in cœlis, & quæ in terris. Inimici enim eramus propter peccatum: Et decreuit Deus, vt qui peccat, moreretur. Quid igitur ex his duobus fieri oportebat? vtrū, vt verax sit Deus omnes tollere, aut, vt sit benignus dissoluere decretum? Sed vide Dei summam sapientiam. Custodiuit enim & decreti veritatem, & benignitatis virtutem. Assumpsit Christus peccata in corpore, in lignum: vt per mortem ipsius nos peccatis mortui, & iustitiæ viueremus. Non paruus erat, qui mortuus est pro nobis. Non erat ouis sensibilis. Non erat simplex homo: non erat angelus tantum, sed Deus incarnatus. Non tantum erat peccantium peccatum, quanta pro illis morientis iustitia: non tantum nos peccauimus, quantum ille iustè egit, qui animam pro nobis posuit, qui posuit quādo voluit, & rursus accepit, quādo voluit. Et vis nosse, quod nō violēter posuit animā, neq; inuit⁹ tradidit spiritum? Alloquebatur patrem, dicens: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: commendo, vt rursus accipiam. Et hoc dicens, emisit spiritum, sed non in longum tempus: celeriter enim rursus resurrexit.

Defecit sol propter iustitiæ solem. Petræ scissæ sunt, propter spiritalem petram. Sepulchra aperta sunt, & mortui surrexerunt propter eum, qui est inter mortuos liber: emisit ipsos victos de lacu non habente aquam. Non igitur pudeat te crucifixi, sed confidenter dic: Et ipse peccata nostra tulit, & liuore eius sanati sumus. Ne ingrati simus erga benefactorē. Et rursus:

Ab iniquis populi mei ductus sum in mortem: Et dabo malos pro sepultura ipsius. Propterea manifestè dicit Paulus: Quòd Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quòd sepultus, & tertia die resurrexit.

*Prophetia de
sepulchro
Christi.*

Volumus autem apertè scire, vbi sepultus est? Nunquid manufactus est locus? nunquid sicut regum sepulchra eleuatus est super terram? Ex lapidibus facta est sectio composita. Et huic quid superponitur? dicite nobis ò prophetæ, & sepulchri certitudinem vbi ponetur, & vbi ipsum quæramus. Illi autem dicunt: Respicite in solidam petram, quam excidistis: respicite & sentietis. Habes autem & in Euangelijs: In monumento exciso, quod erat excisum ex petra. Et quid sit? Quod est ostium monumenti? Rursus propheta alius dicit: Morficarunt in lacu vitam meam, & imposuerunt lapidem super me. Lapis angularis, electus & gloriosus, in interiori lapide positus est ad modicum tempus. Lapis offendiculi Iudæis, & lapis salutaris credentibus.

*Crucis signum
in fronte, &
in omnibus
faciendum.*

*Crucem me-
tuens demon-
es.*

Insitum igitur est lignum vitæ in terra, vt maledicta terra deinceps frui posset benedictione, & vt liberentur, viuificenturq; mortui. Nō pudeat igitur nos, crucifixum cōfiteri, sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus crux fiat: In panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu & ingressu, ante somnum, recumbendo, & surgendo, eundo, & quiescendo. Magna hæc est custodia, quæ propter pauperes gratis datur: sine labore propter infirmos, cum à Deo sit hæc gratia, signum fidelium, & timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc signo. Ostenta illud audacter. Quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi. Metuunt eum, qui contriuit capita draconis. Neq; propterea, quòd est gratuitum, contemnas hoc signaculum: sed ideo magis venerare benefactorem. Et si in inquisitionem fortè incideris, & sermones demonstrationis tibi defuerint, firma apud te remaneat fides. Quòd si eruditus fueris, obstrue os Iudæis ex prophetis, & Græcis ex ipsorum fabulis. Qui & fulmina adorant, fulmen autem de cœlo veniens non temerè venit. Si illi ea quæ Deus odit, adorare non verentur, tu Deo dilectum, filium Dei pro te crucifixum adorare vereberis. Pudet me dicere de his, quos illi Deos appellant, & prætermitto ista propter exeuntē horā: qui autē sciūt, dicāt. Obstruatur verò os hæreticis oībus. Si quis dicat, quòd crux sit tantū phantasma, auersere, & oderis dicētes, quòd per phātasiam tantū crucifixus sit. De cruce enim salus. Si phātasia crux, phantasia erit & ascensio, phantasia & secundus aduentus, & nihil erit certi.

Accipe

Accipe primùm immobile fundamentum crucem, & in eo reliqua fidei ædifica. Non neges crucifixum: si enim negaueris, habebis multos, qui te redarguant. Iudas te primus proditor redarguet. Ipse enim qui prodiderat, scit quòd à principibus sacerdotum, & senioribus damnatus esset ad mortem. Testantur triginta argentei: testatur Getsemane, vbi facta est proditio. Nondum dico montem oliuarum, in quo præsentes noctu orabant. Testatur luna in nocte: testatur dies & sol deficiens: non enim *Testes passio-
nis Christi.* ferre potuit improborum illorum nequitiam. Arguet te ignis, cui assistēs, calefaciebat se Petrus. Si negaueris crucem, manet te ignis æternus. Dura hæc dico, vt non hæc dura discas experientia. Recordare gladiorum, qui in Getsemane promebantur contra illū, vt gladium nō experiaris eternum. Arguit te domus Caiphæ, per eam quæ nunc est interpretationem, demonstrans tūc illius iudicis potestatem. Consistet aduersus te in die iudicij & ipse Caiphas. Consistet & minister, qui alapas dabat IESV, qui ligabant, qui adducebant. Resistet tibi & Herodes & Pilatus, modo non dicentes. Quid negas eum, qui nostro tempore à Iudæis est calumniatus, quem sciebamur nos nihil peccasse. Ego enim Pilatus laui tunc manus. Aduersabuntur tibi & falsi testes, & milites, qui tunc purpurea illum veste induerūt. Et in Golgotha crucifigentes, & de veste sortem mittentes. Arguet te Simon Cyrenæus, crucem post IESVM ferens. Arguet te ex astris, Sol deficiens: ex rebus terrenis, vinum myrrhatum: ex fruticibus arundo: ex herbis Hyssopus: ex Marinis spōgia: ex arboribus, lignum crucis. Milites, vt antè dixi, vincientes, & sortem mittentes de vestibus. Miles qui lancea latus aperuit. Mulieres quæ tunc aderant. Velum templi scissum. Pilati prætorium, quod virtute crucifixi, nūc desolatum est. Golgotha hic sanctus, qui sic elatus est, & ad hodiernam diem apparet, & hætenus monstrat vbi propter Christum petræ scissæ sunt. Sepulchrum hoc proximum, vbi positus erat, & lapis ostio monimenti superpositus, qui ad hodiernum vsq; diem, ante monumentum situs est. Angeli tūc præsentes. Mulieres quæ adorauerunt illum post resurrectionem. Petrus & Ioannes, qui ad monumētum cucurrerunt. Thomas, qui in latus eius manum immisit, & digitos in locum clauorum: propter nos enim ille accuratè tangebatur, & propter te, qui tum non adfueris, & esses quæsiturus, hoc ille tunc præsens quæsiuit, per diuinam dispositionem.

Habes duodecim apostolos crucis testes, & orbem terræ, & mundum vniuersum eorū, qui in crucifixum credunt hominū.

*Cruce & mor-
bos & demo-
nes, & incan-
tationes res-
pellit.*

Hoc ipsum, quod tu nunc hinc ades, persuadeat crucifixi virtutē. Quis enim te nunc congregavit? qui milites? quibus vinculis coactus? quæ condemnatio te huc impulit? Tropheum IESV salutare, crux omnes congregavit. Hoc Persas servare fecit: hoc Scytas cecuravit: hoc Aegyptios à cattis & canibus, & varijs erroribus ad Dei cognitionem adduxit: hoc ad hodiernum usque diem curat morbos, dæmones fugat, & veneficiorum, incantationumq; auertit imposturas: hoc cum IESV apparebit in cœlo: præcedet enim Regis tropheum, ut videntes quem pupugerunt, & à cruce agnoscentes, quem cōtempserunt. Qui non egerunt pœnitentiam Iudæi, flebunt tum, & flebit tribus super tribus: tunc enim pœnitentiam agent, quando non erit ipsis salutis tempus. Nos autē gloriantes gloriemur in cruce, missum dominum, & pro nobis crucifixum: adorantes & eum qui misit patrem Deum. Cui gloria in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS QVARTA, ET DECIMA ILLV-
minatorum Hierosolymis extemporanea: De Resurgente à mortuis
tertia die, & ascendente in cœlos, & sedente in dextera patris. Et lectio
ex prima ad Corinthios: Notum autem vobis facio, fratres. Euange-
lium, quod prædicaui vobis, & cætera: Quod resurrexit tertia die secun-
dum scripturas, &c.

*Tristitia die-
bus passionis
olim visitata.*

IAEtare Hierusalem, & celebrate festum omnes, qui dili-
gitis IESVM: resurrexit enim. Gaudete omnes, qui an-
te à lugebatis, Iudæorum temeritates, & iniquitates au-
dientes. Qui enim contumelia ab illis fuerat affectus, hic nunc
rursus excitatus est. Et sicut de cruce ascultatio, tristis nonnullis
erat: sic & Euangelium, hoc est, annuntiatio bona de resurrectione,
lætificet præsentis. Conuertatur luctus in gaudium, & dolor
in lætitiā, & impleatur gaudio, & exultatione os vestrum, pro-
pter eum qui post resurrectionem dixit: Gaudete: vidi enim ama-
torum Christi diebus præteritis dolorem: cum dicendo, in mor-
tem desineremus, resurrectionem autem non euangelizaremus:
suspensus erat animus ad audiendum id, quod desiderabatur.
Resurrexit igitur ille mortuus, qui est inter mortuos liber, &
mortuorum liberator. Qui per ignominiam propter patientiam
corona spinea insignitus erat, hic resurgens, diadema deuictæ
mortis induit.

Sed quemadmodum testimonia de cruce attulimus, sic age
nunc quoq; de resurrectione demonstrationibus in fide confir-
mabimur. Cum Apostolus dicat: Sepultus est, & resurrexit
tertia

tertia die secundum scripturas. Apostolo igitur ad scripturarum testimonia nos remittente, pulchrum est ut agnoscamus spem nostræ salutis. Ac primum quidem discendum est, si diuinę scripturę indicant tempus resurrectionis ipsius: utrum in æstate, vel autumno fiet, an post hyemem? & quib⁹ ex locis saluator resurget? & quod nomen resurrectionis ab admirandis dicitur prophetis? Et si mulieres quęsierunt eum, & primo non inuenientes, deinde inuenientes gaudebant. Ut cum Euangelia leguntur, non fabulę, neq; commenta esse putentur, sanctorum Euangeliorum enarrationes. Et quod quidem sepultus sit saluator, apertè audistis in superiori sermone, Esaia dicente: Erit in pace sepultura eius. Pacificans enim cœlum & terram, peccatores adducit Deo. Et quod à facie iniquitatis auferetur iustus. Et dabo malos pro sepultura ipsius, & prophetia Iacob, dicens in scripturis: Requiescens accubui ut Leo, & ut leæna, quis suscitabit eū. Et proximum huic in Numeris: Accubans dormiuit ut leo, & quasi leæna. Et Psalmo sæpè dicente: In puluerem mortis deduxisti me. Et locum annotauimus in hoc dicto: Respicite in Petram, quàm exsculpistis. Deinceps verò de hac illius resurrectione sequantur testimonia.

Dicit igitur primum in vndecimo Psalmo: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nūc exurgam, dicit dominus. Sed manet adhuc dubium apud quosdam: sæpè enim & in iram exurgit, ad vindictam de inimicis sumendā. Veni ergo & in quindecimum psalmum apertè dicentem: Conserua me domine, quia in te speraui. Et post hæc. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea. Quia me reiecerunt regem, & optarunt sibi Cæsarem: Et deinde: Præuidebam dominum in conspectu meo semper, quia à dextris est mihi, ne commouear. Et post pauca: Insuper & ad noctem increpauerunt me renes mei. Et postea manifestissimè dicit: Quia non derelinques animam meam in inferno, neq; dabis sanctum tuum videre corruptionem. Non dixit, non dabis sanctum videre mortem: alioquin non esset mortuus: sed corruptionem, inquit, nō videbo: in morteq; nō permanebo. Notas mihi fecisti vias vitæ. Vide quod apertè post mortem vita prædicatur. Veni & in vigesimum nonum psalmum. Exaltabo te domine, quoniā suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. quod factū est, ab inimicis liberatus es, aut cū esses verberandus, discessisti. Ipse dicit apertissimè: Domine eduxisti ex inferno animam meā. Illic dicit: Non derelinquas animam meam, prophetico spiritu:

Hic

Resurrectionis Christi testimonia.

*Hortus erat
locus crucis
fixus.*

Hic autem dicit, id quod futurum erat, tanquam factum iam fuisset: Quod eduxisti, saluasti me à descendantibus in lacum. Quo tempore id esse debet? Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum exultatio. Vespere enim erat discipulorum luctus, & manè in die resurrectionis lætitia. Vis & de hoc locum scripturæ nosse? Dicit in Canticis: In hortum meum descendi. Hortus enim erat vbi crucifixus est: quamuis enim nūc regalibus donis ornatus sit hic locus: hortus tamen antea fuit. Et huius symbola manent & reliquæ: Hortus conclusus, fons signatus à Iudæis dicentibus: Recordati sumus, quod seductor ille dixit, cum adhuc viueret: quod post tres dies resurgam. Iube igitur custodiri sepulchrum: ac deinde obsignantes lapidem, custodiam adhibuerunt. Ad quos intendens, dixit aliquis: & in requie iudicabis ipsos. Quis verò est fons signatus, aut quis interpretatur puteus aquarum viventium? Ipse est saluator, de quo scriptum est: Quia apud te fons vitæ. Sed quid dicit discipulus Sophonias ex persona Christi? Præpara te, manè surge, corumpetur enim omne germen ipsorum, Iudeorum videlicet: apud quos non relinquetur racemulus salutis, sed neq; botrunculus: concidetur enim vinea ipsorum. Vide quomodo dicat ad discipulos: Præpara te, manè surge: manè expecta resurrectionem. Et deinde secundum eandem scripturæ seriem dicit: Propterea expecta me dicit dominus, in diem resurrectionis meæ, in Martyrion. Vides quod & locum resurrectionis præuidit propheta, Martyrion vocandum? Qua

*Martyrion locus
resurrectionis.*

ratione enim nō secundum reliquas Ecclesias Golgothæ, etiam hic resurrectionis locus, ecclesia vocatur: sed & Martyrion? Verum id fortè propter Prophetam dicentem? In diem resurrectionis meæ, in Martyrion. Et quis est ergo hic: aut quod signum resurgentis? Apertè in sequentibus eiusdem contextus propheta, inquit: Quia tunc cōuertam super populos linguam. Cum post resurrectionem misso spiritu sancto, data est gratia linguarum, vt seruiant domino sub iugo vno. Et quod aliud Symbolum in eodem propheta additur, seruiendi Domino sub iugo vno. Et ex finibus fluuiorum AEthiopiæ, adferet sacrificia mihi. Scis quod scriptum est in actis: Quod venit Eunuchus AEthiops à finibus fluuiorum AEthiopiæ. Cum igitur & tempus, & loci proprietatem, cum & post resurrectionem signa recitant scripturæ, persuadeas deinceps certò tibi resurrectionem: & nemo te commoueat, vt non confitearis Christum, à mortuis excitatum. Accipe quoq; testimonium ex octogesimo septimo Psalmo, Christo loquente per prophetas: ipse enim qui tum loquebatur, deinceps aduenit.

aduenit. Domine Deus salutis meæ, in die clamaui, & nocte coram te. Et post pauca: Et factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Non dixit, sine adiutorio: sed sicut sine adiutorio. Etenim crucifixus est, non ex infirmitate, quasi id euadere non posset, sed voluntariè: non ex infirmitate, sed voluntaria fuit mors. Aestimatus sum cum descendantibus in lacum. Et quod huius signum: Longè fecisti notos meos à me: Fugerunt enim discipuli. Nunquid mortuis facies mirabilia? Deinde post pauca: Et ego te domine clamaui, & manè oratio mea præueniet te. Cernis quomodo manifestant & tempus, & horam passionis, & resurrectionis.

Et unde resurget saluator? Dicit in Canticis canticorum: Surge propera amica mea, & in sequentibus: In foraminibus petra, foramen petra dicit id, quod tunc ante ostium saluatoris monumenti erat foramen, ex eadem petra, sicut hîc solet esse ante monumenta excisum. Nunc enim non apparet: quoniam erasum est vestibulum, propter præsentem ornatum. Nam ante regalem hunc ornatum & apparatus sepulchri, vestibulum erat ante petram: Sed ubi est petra, quæ habuit vestibulum. Nunquid in his, quæ sunt circa ciuitatem posita, aut circum muros, & circa monumenta. Et utrùm in antiquis muris est, aut in his, qui posterius facti sunt, antemuralibus? Dicit igitur in Canticis: In cauerna macerie habentis petras.

Quo tempore exurget saluator: nunquid æstatis tempore, vel alio? In eisdem Canticis, ante illa quæ dicta sunt, statim dixit: ^{Resurrectionis tempus prædictum.} Hyems transijt, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit. Nunquid non plena nunc est terra floribus, & putatur vineæ? Cernis quomodo apertè & hyemem dixit præterijisse? Aprili enim mense instante, iam ver est reliquum. Quod tempus est hic mensis apud Hebræos primus, in quo festum Paschæ prioris erat typicæ, nunc verò est veræ, Hoc tempus est creationis mundi: Tunc enim dixit Deus: Pro- ^{Vir tempus creationis.} ducat terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus. Et nunc cernis, quod deinceps omnis herba seminat. Et sicut tunc dominus faciens solem & lunam, æquinoctiales cursus illis contulit: sic ante paucos dies æquinoctij fuit tempus: Tunc dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem nostram, & similitudinem. Et quod quidem erat ad imaginem, retinuit, quod autem ad similitudinem, propter inobedientiam obscurauit. Quo tempore itaq; euersio fuit, eodem rursus facta reparatio. Quando creatus homo, non obsequens eiectus est è paradiso: tunc ille

Q qui

qui credidit, obediens introductus est. Tunc igitur facta est salus, quando & lapsus. Quando flores apparuerunt, & putatio aduenit. Hortus erat locus sepulchri, & vinea plantata. Ego sum vinea, inquit. In situs est igitur in terra, ut eradicetur illa, quæ per Adam facta est, maledictio. Spinæ & tribulos ut ferret terra decretum erat. Orta est de terra vinea, ut impleretur quod scriptum est: Veritas de terra orta est, & iusticia de cælo prospexit. Et quid dicturus est, qui sepultus est in horto: Messui myrrham meam cum aromatibus meis. Et rursus: Myrrha aloë omnibus primis vnguentis. Hæc autem sepulturæ sunt symbola. Et in Euangelij dictum est. Venerunt ad monumentum, ferentes, quæ præparauerant aromata. Et Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & Aloës, deinde scriptum est: Comedi panem meum cum melle meo. Amarum ante passionem, & dulce post resurrectionem.

Postea resurgens, ingressus est per ostium clausum, sed diffidebant: existimabant enim spiritum se videre. Ille autem, Tangite, inquit, & videte digitis locum clauorum, quod perquirebat Thomas. Et adhuc non credentibus ipsis præ gaudio, & admirantibus, dixit ipsis: Habetis hic aliquid quod māducetur? Illi autem dederunt illi de fauo mellis. Cernis quomodo impletum est: Comedi panem meum cum melle meo? Sed antequam ingrederetur ipse per portas clausas, quæ situs est ab optimis illis & fortibus mulieribus ille sponsus, & medicus animarum. Venerunt illæ beatæ ad sepulchrum, & querebant eum, qui iam resurrexerat. Et eruperunt illis lachrymæ de oculis, Gaudere potius & lætari conuenit de resurgente. Venit Maria quærens, ut est in Euangelio, & non inuenit. Et postea audiuit ab angelis ubi esset: atque vidit deinceps dominum. Nunquid & hæc scripta sunt? Dicit in Canticis canticorum: In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea. Maria, inquit, venit cum adhuc tenebræ essent. In loco meo quæsiui, per noctes quæsiui illum, & non inueni. Et in Euangelij dicit Maria: Tulerunt dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Sed angeli præsentēs ubique curant ignorantias. Dixerunt enim: Quid quæritis viuentem cum mortuis. Non solum enim surrexit: sed & mortuos habens surrexit. Ignorans autem illa dixit, tanquam in persona illius Canticum canticorum: Num quem diligit anima vidistis? Paululum cum trāsisset eos (hoc est, illos duos angelos) inueni illum, quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam. Post visionem enim angelorum, ipse se annuntians IESVS venit, ut inquit Euangelium: Et ecce IESVS occurrit illis, dicens: Saluete. Illæ autem

Angeli præsentēs
ubi que.

acce-

accedētes, tenuerunt pedes eius: Tenuerunt illū, vt impleretur: Tenui eum, nec dimittam. Infirmum quidem muliebri corpus, virilis autem prudentia. Aqua multa non extinxit dilectionem, neq; flumina demerferunt. Mortuus erat qui quærebatur: sed nō est extincta spes resurrectionis. Et angelus ad ipsas dixit: Ne timeatis vos: non dico militibus, ne timeatis, sed vobis. Illi timeāt, vt experientia discentes, testentur & dicant: Verē Dei filius erat. Vos autem non est necesse timere: Perfecta enim charitas, forās mittit timorem. Ite & dicite discipulis eius quia, surrexit &c. Et exierunt illę cum gaudio, non sine timore. Nunquid & hoc scriptum est? Dicit psalmus secundus, qui passionem Christi annuntiat: Seruite domino in timore, & exultate ipsi cum tremore. Exultate quidem propter resurgētem Christum: cum tremore autem, propter terræmotum, & angelū sicut fulgur apparentem.

Obsignauerant igitur Principes sacerdotum & Pharisei per Pilatum sepulchrum: mulieres autem viderunt resurgentem. Et hoc cognoscens Esaias, Principum quidem sacerdotum vilitatem: mulierum autem robur fidei, dicit: Mulieres venientes à visione, venite: populus enim est non habens intellectum: summi sacerdotes nō intelligunt: & ipse mulieres conspiciunt. Nam cū venerant milites ad illos, & annunciarent omnia quæ facta erant: dicunt ipsis principes sacerdotum: Dicite, quod discipuli eius nocte venientes, furati sunt illum nobis quiescentibus. Bene igitur sicut de ipsis prædixit Esaias. Sed dicite nobis, & annuntiate alium errorem. Excitatus est resurgens, & dederunt argentum. Corruerunt milites, sed non corruerunt eos qui nunc sunt reges. Nam illi quidem milites propter argentum prodiderunt veritatem: isti autem qui nunc sunt reges pietatis ergo, argento induentes & auro, sanctam hanc Ecclesiam resurrectionis saluatoris, in qua nunc sumus, extruxerunt, & argenteis mimentis splendidam effecerunt. Etsi hoc auditum fuerit à præfide, nos suadebimus ei. Illis quidem militibus persuasistis: orbi autem terrarum non persuasistis. Quare sicut Petro de custodia exeunte, condemnati sunt custodes, sic etiam qui IESVM custodiebant, non sunt condemnati? Sed illi quidem ab Herode mulctati sunt, & ignorantia facti nullam defensionem reperiabant: isti autem scientes veritatem, & ipsam occultantes propter argentum, à principibus sacerdotum seruati sunt.

Ac pauci quidem tunc ex Iudæis crediderunt: mundus autem obediuit. Qui occultabant veritatem, absconditi sunt. Et qui receperunt ipsam, illustrati sunt virtute saluatoris: qui non modò

*Pietatis causa
si reges ad-
ficabant Ec-
clesias.*

ipse à mortuis resurrexit: sed & mortuos secū excitauit. Ex quorum persona Oseas propheta inquit: Sanctificabit nos post duos dies, in die tertia resurgemus, & viuemus in cōspectu eius. Cum itaq; persuadeant scripturæ nolentibus audire Iudæis, cumque obliuiscētes omnium quæ scripta sunt, contradicunt resurrectioni Christi, bonum esset ad eos sic dicere: Qua ratioe Eliseum & Eliam mortuos excitasse asserentes, resurrectioni nostri saluatoris contradicitis? Sed dicent: Quod nunc viuentes ex illis, qui tunc erant testes dictorum, non habetis. Itaq; constituite & vos eorum, quæ tunc facta sunt, testes. Quod si illud scriptum est, etiam hoc scriptum est. Quare hoc quidem recipitis, illud autem reijcitis? Hebræi scripserunt illa: & apostoli omnes erant Hebræi. Cur igitur non creditis. Matthæus scribēs Euangelium, Lingua Hebraica illud scripsit: Et paulus prædicator gentium Hebræus ex Hebræis. Deinde & hic Episcopi Hierosolymitani, ex Hebræis per successionem constituebantur. Qua ratione igitur recipitis propria, & nostra reprobatis? etiam si ipsa quoq; sint ab Hebræis scripta.

Matthæi Euā
gelium He-
braicè.

Sed impossibile, dicet aliquis, mortuos resurgere: Attamen Eliseus mortuū vobis excitauit, & viuens, & mortuus. Si credimus, quod Eliseum, cum esset mortuus, attigit mortuus, & resurrexit: Christus autem à mortuis non excitatus est? Sed ille quidem Eliseum illic mortuus attingens resurrexit: ipse tamen excitans mansit nihilominus mortuus. Hic autem & mortuus noster ipse resurrexit, & multi neq; attingentes eum, mortui resurrexerunt. Multa enim corpora sanctorum, qui obdormierant, resurrexerunt. Et exeuntes de monumentis, post resurrectionē ipsius ingressi sunt in sanctam ciuitatē. Manifestum autē, quod in hac, in qua nūc sumus: & apparuerūt multis. Excitauit igitur Eliseus mortuum, sed non subegit terram: excitauit Elias mortuum, sed non in nomine Eliæ demonia eiiciebantur. Non maledicimus prophetas: sed magis dominum illorum laudamus. Non enim illis detrahentes, nostra veneramur: sed ex illis, quæ tum fuerant, nostra confirmamus.

Sancta ciui-
tas Hierusa-
lem etiam si
Christum cru-
cifixum.

Sed rursus dicent: Mortuus quidem, qui recens obierat, à viuente excitatus est: mōstrate autem nobis, quod contigerit, mortuum triduanum resurgere, & si fieri potest vt homo sepultus post triduum resurgat. Quærentibus autem nobis de talibus testimonium, dat illud nobis ipse dominus IESVS in Euangelijs, dicens: Sicut Ionas erat in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tres dies, & tres noctes.

Per-

Perquirentibus nobis hanc de Iona enarrationem, multa est vis similitudinis. IESVS missus est prædicare poenitentiam: & Ionas quoq; erat missus. Sed ille quidem fugit, ignorans quid esset futurum, hic autem voluntariè persistit in poenitentia salutis. Ionas obdormiuit in naui, & stertebat in maris tempestate: Et IESVS per prouidentiam obdormiente, concitatum est mare, vt postea virtus dormientis agnosceretur. Illi dixerunt: quid stertis? Surge & inuoca Deum tuum: si quomodo serues nos: Hic autem dicunt domino: Domine serua nos. Illic dicunt, inuoca Deum tuum: hic autem serua. Ac ille quidem dixit: Tollite me, & projicite in mare, & quiescet à vobis mare. Hic autem ipse increpauit ventos & mare, & facta est tranquillitas magna. Ille quidem proiectus est in ventrem ceti: hic autem descendit spontè, vt eximeret, qui submersi fuerant in morte, sicut scriptum est: De manu inferni liberabo illos, & de morte redimam illos. Cùm in hac oratione sumus. Cõsideremus, quid est durius, hominem sepultum de terra resurgere: aut hominem in ventre ceti, in tantam animalis caliditatem deuenientem, non marcescere. Quis nescit, ventres tantum habere intus calorem, vt ossa etiam deuorata digerant? Quomodo igitur Ionas in ventre ceti tribus diebus existens, non emarcuit? Quomodo autem, cùm ea sit hominum natura omnium, vt sine hac aëris respiratione non possint viuere: ille per tres dies hunc aërem non spirans, vixit? Sed respondent Iudæi & dicunt: Subuenit Ionæ virtus Dei. Quid ergo, seruo quidem suo submittens virtutem, vt viueret effecit dominus, ipse autem hoc sibi ipsi exhibere non poterit? Si credibile illud, & hoc credibile: si hoc incredibile, & illud incredibile. Mihi quidè vtraque simul sunt fide digna: Credo enim quòd Ionas sicut Lazarus custoditus est: Omnia enim sunt possibilia apud Deum. Credo quod Christus à mortuis excitatus est. Multa enim & de hoc habeo testimonia, & ex diuinis scripturis, & ex hac in hodiernum vsq; diem, illius resurgentis operatione.

Solus hic quidem descendit ad inferos, cùm multis autem inde ascendit. Descendit in mortem solus, & multa corpora quiescentium sanctorum excitauit. Exterrita est mors, videns nouum quendam descendentem in infernum, vinculis quæ illic sunt, non ligatum. Qua de causa, ô portæ inferi, hunc videntes exhorruistis? quis insuetus vos cepit timor? Fugit mors, & fuga timiditatem arguebat. Accurrerūt sancti prophetæ, Moyses legislator, Abraham, Isaac & Iacob, Dauid & Samuel, & Esaias, & Ioannes baptista, dicens & testificans: Tu es, qui venturus es: an alium ex-

Mortis terror
Christi

*Ionas typus
Christi.*

pectamus? Redempti sūt omnes sancti, quos deuorauerat mors. Decebat enim prädicatum regem bonorum præconum suorum esse redemptorem. Tum verò quilibet iustorum dicebat: Vbi mors victoria tua? liberauit nos victor. Huius saluatoris nostri typum gessit Ionas Propheta, de ventre ceti Deo supplicās, & dicens Clamaui in tribulatione mea: ad dominum Deum meū. Et postea: De ventre inferni. Quamuis enim in ceto erat, illic tamen existēs, in inferno seipsum esse dicit. Typus enim erat Christi, in infernum descensuri. Et post pauca dicit ex persona Christi, iucundissima prophetans: Subijt caput meum in scissuras montium. Atqui in ventre ceti fuit, quales ergo te montes continebant? Sed scio dicit, quòd figuram gero eius qui in sepulchro exciso in petra ponendus est. Et in mari existens Ionas & dicens, descendi in terram: quandoquidem figuram Christi descendentis in cor terræ, gerebat. Et præuidens de Iudæis corruptentibus milites, vt mentirentur, & dicentibus: Dicite, quòd furati sunt illum, inquit. Custodientes vana & falsa, misericordiam suam derelinquunt. Venit enim qui misertus est, & crucifixus est, & resurrexit: Dedit sanguinē suū pretium pro gentibus & Iudæis. Illi tamen dicunt: dicite quòd furati sunt eum: Custodientes vana & falsa.

Manichæi negant Christi resurrectionē

De resurrectione ipsius Esaias dicit: Qui educit de terra pastorē ouium magnū adiecit magnū, vt ne præcedētibz alijs pastoribz æqualis esse putaretur. Cum igitur nos habeamus prophetas, fides quoq; apud nos maneat. Cadant cadentes ex infidelitate, quoniam ita volunt. Tu verò stetisti supra petram fidei, quæ est de resurrectione: ne quando tibi hæreticus persuadeat diffamare resurrectionem. Nam Manichæi ad hodiernam vsq; diem, phantasticam dicunt, & non veram fuisse saluatoris resurrectionem, non audientes Paulum scribentem: Qui factus est de semine Dauid secundum carnem. Et rursus dicentem: Ex resurrectione mortuorum IESV Christi domini nostri. Et iterum longius producit ad eos sermonem: Ne dicas in corde tuo, &c. aut quis descendit ad abyssum, hoc est, Christum ex mortuis reducere. Et similiter confirmans alibi, rursus scripsit: Memineris IESVM Christum excitatum à mortuis. Et iterum: Si autem Christus nō resurrexit, inanis est certè prædicatio nostra, vana & fides nostra. Inueniremur autem & falsi testes Christi: quoniā testimonium diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christum, quem nō excitauit. Sed postea dicit: Nunc verò Christus resurrexit à mortuis, primitiæ morientium, & apparuit Cephe, postea duodecim:

Si enim

Si enim vni testi non credis, habes duodecim testes. Deinde apparuit plus quàm quingentis fratribus simul: Si illis duodecim, nō credunt, quingentes testes recipiant. Postea visus est à Iacobo fratre suo, primo huius parætiae Episcopo. Talis igitur Episcopi, qui ipse coram vidit resurrexisse IESVM, tu cū sis discipulus, ne diffidas. Sed dices, quòd Iacobus frater, ad gratiam testatus est? Visus est postea & Paulo inimico. Quale autem sit hostis testimonium scitis: & adhuc de hoc præconio dubitatis? Qui prius persecutor eram, nunc vobis annuncio resurrectionem.

Multi sunt testes saluatoris resurrectionis. Nox & plenilunij lumen: sexta decima enim nox erat. Petra monumenti, quæ eum suscepit: Et lapis hic statuatur contrarius Iudæis, ipse enim vidit dominum. Et lapis qui tunc erat reuolutus, ipse testatur resurrectionem, vsq; ad hodiernum diem relictus. Angeli Dei præsentes, testati sunt de resurrectione vnigeniti. Petrus, & Ioannes, & Thomas, & reliqui omnes apostoli: alij quidem ad sepulchrum currentes, & linteamina sepulture, quibus inuolutus erat, prius istuc posita post resurrectionem, videntes: alij verò manus & pedes eius attingentes, & stigmata clauorum perspicientes. Simul autem omnes saluari insufflatione perfruentes: & potestatem remittendi peccata in virtute spiritus sancti accipientes. Mulieres, quæ apprehenderant pedes, tremoris terræ magnitudinem, & angeli præsentis splendorem cernebant, & ea quibus erat circumdatus: Linteamina quæ reliquit resurgens: Milites, & argentum illis donatum: Et locus adhuc apparens: Et sanctæ huius Ecclesiæ hæc domus. Quæ voluntate Christi studiosa à beatæ memoriæ Constantino Imperatore ædificata, & vt cernis ornata est. Testatur resurrectionem IESV & illa, quæ in nomine eius à mortuis excitata est Tabitha. Quomodo enim nō credetur Christus resurrexisse, cū & nomen eius mortuos excitet. Testatur resurrectionem Christi & mare, sicut antea audisti, testatur piscium captura, & carbones positi, superpositus piscis: Testatur Petrus, qui antea quidem negauerat, postea verò ter confessus est: Et pascere oues spirituales iussus. Stat ad hodiernam vsque diem mons oliuarum, qui ascendentem in nube, oculis fidelium modò non monstrat, & portam, qua in cælum ascendit, indicat. De cælo enim in Bethlehem descendit: de monte autem oliuarum in cælos ascendit. Illic maximum certamen incepit: hîc autem post certamina coronatus est.

Multa itaq; habes testimonia. Habes resurrectionis locum, habes eum, qui nobis ad orientem est, ascensionis locum, habes testes,

Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus.

Constantin⁹ Ecclesiâ Hierosolymis ædificat.

Oves spirituales.

*Synaxes
die dominis
co fieri solis
ta.*

*Ascensionis
testimonia.*

testes, qui illic testabantur, angelos & nubem, in qua ascendit, & discipulos inde descendentes. Ac doctrinæ quidem fidei consequentia, ut de ascensione diceremus, monebat: sed diuina dispensatione factum est, ut plurima secundum exiguitatem nostram, hesterno die dominico per Dei gratiam audiueris, in synaxi lectionum, quæ ex ordine sequuntur, & ea quæ sunt de ascensione in cælum saluatoris nostri, continent. Dicta sunt illa maxime propter omnes, & simul propter multitudinem fidelium, præcipue verò propter te. Quæritur autem, num attendas dictis. Scio enim quod progressus fidei docet te credere in resurgentem tertia die, & ascendentem in cælos, & sedentem in dextera patris. Quamuis autem meminisse te puto illius fidei seriem: nihilominus tanquam in transcurso mentionem facio dictorum. Recordare, quod scriptum est aperte in psalmo: Ascendit Deus in Iubilo. Recordare, quod & diuinæ virtutes adinuicem dicunt: Tollite portas principes vestras, &c. Memineris psalmi dicentis: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Memineris dicentis Prophetæ: AEdificans in cælum ascensionem suam, &c. quæ dicta sunt heri, propter Iudæorum contradictiones. Quando enim tanquam impossibili ascensioni saluatoris contradicunt, reduc in memoriam, quæ de translatione Abakum dicta sunt. Si enim Abakum translatus est, coma capitis portatus: quāto magis prophetarū & angelorū dominus, de monte oliuarū per nubem ascendens, propria virtute ascendere in cælum potentior erat? Ac similia quidem memineris eiusmodi rerum admirandarum, excellentiam autem tribue soli mirabilium effectori domino. Illi enim ferebantur: hic autem omnia fert. Memineris quod Enoch translatus est: sed IESVS ascendit. Memineris quæ heri de Helia dicta sunt: Quod Helias quidem curru igneo assumptus est. Christi autem currus variè multiplicatus, myriadibus benedicientium: Currus Dei decem millia millium lætantium. Et quod Helias quidem ad orientem Iordani, Christus autem ad orientem torrentis arborum ascendit. Et quod ille quidē dixit, dabuntur duplicia in spiritu proprio discipulo. Christus autem tantam exhibuit discipulis gratiæ spiritus sancti abundantiam: ut non modò ipsum spiritum sanctum in seipsis haberent: sed per manuum impositionem ipsorum, participationem ipsius credentibus traderent.

Et cum sic contra Iudæos pugnabis, cum ex similitudinibus illos conuiceris: tūc veni ad excellentiam gloriæ saluatoris, quod illi quidem serui, hic autem filius Dei: atq; illius excellentiæ memineris,

mineris, intelligens quòd Paulus Christi seruus in tertium cœlum raptus est. Si enim Elias quidem ad primum vsq; peruenerat cœlū, Paulus vsq; ad tertiū, excellētiorē sanè affecutus est dignitatē. Nō pudeat te apostolorū, nō sunt Moyse deteriores, neq; prophetis inferiores, sed boni cū bonis, & bonis meliores. Elias enim assūptus est in cœlū: sed Petrus habet claues regni cœlorū, cū audiret: Et quæcunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Helias in cœlum tantū: Paulus autem & in paradysum raptus erat. Decebat enim Christi discipulos, ampliorem gratiā capere. Audiuit sanè ineffabilia verba, quæ non licet hominibus loqui. Descendit autem Paulus rursus: non quòd dignus non esset conuersatione tertij cœli: sed vt gustatis supercœlestibus, & honoratus descendens, Christum prædicaret, & pro ipso moriēs, corona martyrij potiretur.

*Petrus habet
claues regni
cœlorum.*

Prætereo autem reliqua huius negotij, quæ heri in Synaxi dominicæ dicta sunt: apud intelligentes enim auditores sufficit vel admonitio tantū ad doctrinam. Meminero autem sæpè dictorum à nobis, propter ordinem Fidei dicentem: Et eum qui ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram patris. Throni quidem illius proprietatem non curiosè inquirimus, incomprehēibilis enim est. Neq; patiamur eos qui dicunt malè, quòd post crucem, & resurrectionem, & in cœlos ascensionem. Tunc primum cepit ad dexteram patris sedere Christus. Non enim per successionem habuit hanc sedem: sed ex quo est: est autem semper genitus, & assidet patri. Et hunc thronum, ante saluatoris aduentum in carne videns Esaias propheta, dicit: Vidi dominum sedentem super thronum excelsū eleuatū, & cætera. Patrem quidem nemo vidit vnquam: qui autem prophætæ tunc apparuit, filius erat: Et Psaltes dicit: Parata sedes tua ex tunc, & à seculo tu es. Cū autem multa sint ea de re testimonia, propter horæ breuitatem his erimus contenti.

*Thronus
Christi incō
prehensibilis*

*Filius & non
pater Prophe
tis appare
bat.*

Porrò nunc vobis paucis reducēdum est in memoriam, quod inter multa dictum est, de sessione filij ad dexteram patris. Centesimus enim nonus Psalmus dicit apertè: Dixit dominus domino meo, sede ad dexteram meam: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Confirmans autem quod dictum est saluator in Euangelijs, dicit non à seipso hæc Dauidem, sed inspiratione spiritus sancti locutum esse. Quomodo Dauid in spiritu eum dominum suum vocat, dicens: Dixit dominus domino meo, sedē à dexteris meis: donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorum. Et in actis Apostolorum, in die Pêthecostes: Stans

R Petrus

*Christum ad
dexteram
Dei sedere
testimonia.*

Petrus cum vndecim, & differens Israëlitis, testimonij huius ex centesimo nono psalmo meminit. Reducenda autem in memoriam & alia pauca testimonia, quę similiter ad dexteram patris sedere filium testantur. In Euangelio enim secundum Mattheum scriptum est: Amplius dico vobis: amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, &c. Qualia congruè Petrus Apostolus scribens, dicit: Per resurrectionem IESV Christi, qui est in dextera Dei, profectus in cœlū: Paul⁹ verò apostolus amplius ad Roma. scribēs, dicit: Christ⁹ mortuus, magis autē resurgēs, qui est ad dexteram Dei. Ephesijs autem scribens, dixit: Secundum operationem potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis, & statuens ad dexteram suam &c. Colossenses autem sic docuit: Si igitur consurrexistis cum Christo, quę sursum sunt quęrite, vbi Christus est, in dextera Dei sedens. In Epistola autem ad Hebræos, dicit: Purgationem peccatorum nostrorum faciens, sedet ad dexteram magnificentiae, in excelsis. Et rursus: Ad quem angelorum vnquàm dixit: Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Et rursus: Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiā, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans: donec ponantur inimici eius, scabellum pedū eius. Et rursus: Aspicientes in fidei ducem, & consummatorē IESVM, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem confusione contempta, in dextera throni Dei sedit. Et cū alia quoq; eiusmodi non desint testimonia, de sessione vnigeniti ad dexteram patris, sufficiant nobis ad præsens hæc, quorum hīc fecimus commemorationem, & confitemur, quòd non post aduentum in carne, hanc Christus habet dignitatem, sed ante omnia secula, vnigenitus filius Dei, dominus noster IESVS Christus, qui descendit & ascendit, patri à dextris semper assidebat. Qui custodiat animas vestras, & stabilem vestram, immutabilemqu; spem in eum, qui resurrexit conferuet. Simulqu; excitet vos à peccatis, ad cœleste suum donum. Et dignetur efficere, vt rapiamini à nubibus in occursum domini, in aërem, in tēpore opportuno: & donec tempus illud veniat, gloriosi alterius illius aduentus. Scribantur nomina vestra omnia in libro viuentium, & scripta nunquàm deleantur. Multorum enim delebuntur, qui desciscunt. Præbeat autē omnibus vobis credere in resurgentem, suscipere ascendentem, & rursus venturum. Venturum autē non de terra. Certus sis homo, propter multos seductores, qui venturi sunt. Qui sursum sedet, & hīc nobis adest: qui vniuscuiusqu; videt ordinem, & robur fidei.

Non

Non enim quia nunc non adest in carne, ex eo putes, quòd spiritu medio hìc non adsit, audiens, quæ de illo dicuntur, & videns quæ tu cogitas, & scrutans corda & renes: Qui & nunc paratus est, accedentes ad baptisma omnes vos in spiritu sancto offerre patri & dicere: Ecce ego & pueri mei, quos dedisti mihi Deus: Cui gloria & fortitudo in sempiterna secula, Amen.

Christi presentia per spiritum.

CATECHESIS QUINTA ET DECIMA, EX

tempore dicta his qui baptizabantur Hierosolymis, de eo, Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis: & de Antichristo. Et lectio ex Daniele: Quousq; Throni positi sunt, & antiquus dierum sedet, &c.

HRISTI aduentum annunciamus, non vnum tantum, verumetiam alterum, priori multò pulchriorem. Ille enim speciem habuit patientiæ: hic autem diuini regni feret coronam. Nam vt plurimum duplicia sunt omnia, apud dominum nostrum **I**ESVM Christum: Duplex generatio, vna de Deo ante secula, & altera de virgine: Duplex aduentus, vnus occultus, qui est sicut pluuia in vellus: & alter illustris, qui est futurus. In primo aduentu fascijs inuolutus est in præsepio: In altero, circumdabitur lumine sicut vestimento. In priore sustinuit pudoris crucem, cōtemptus: In altero, veniet, cum exercitu angelorum, gloriosus. Non subsistamus ergo in primo tantum aduentu: sed & futurum expectemus. Et in priori quidem dicebamus: Benedictus qui venit in nomine domini: in posteriori verò, dicemus rursus idem, & cum angelis occurrentes domino, adorantesq; clamabimus: Benedictus qui venit in nomine domini. Veniet saluator, non vt rursus iudicetur: sed vt iudicet iudicantes. Qui prius in iudicio tacebat, commemorans deinceps dicit iniquis: Hæc fecisti & taciui. Per dispensationem Dei tunc veniet. Nunc persuadet tantum docens homines: tunc autem velint nolint, regno illius subiecti esse cogentur. Et de his duobus aduentibus dicit Malachias propheta: Et subito veniet in templum suum dominus, quem vos quæritis: ecce vnus aduentus. Et rursus de altero dicit: Et angelus testamenti, quem vos vultis: ecce veniet dominus omnipotens, & quis sustinebit diem ingressus eius: aut quis subsistet in visione eius. Quapropter ipse procedet sicut ignis conflatorij, & sicut fullonum herba, & sedebit conflans, & emundans. Et deinde saluator ipse ait: Accedat ad vos in iudicio, & ero testis velox super veneficos, & adulteros, & super iurantes nomini meo de mendatio, &c.

Aduentus Christi duplex.

Aduentus secundus cum igne.

Propterea certiores nos faciēs Paulus, Si quis, inquit, superædificat sup hoc fundamētum, aurū, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenū, stipulam: vnius cuiusq; opus manifestū erit: dies enim reuelabit, quæ in igne apparebit. Vidit aduentus hosce duos, & Paulus ad Titum scribens: Apparuit enim gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & mundana desideria, sobriè, & iustè viuamus in præsentī seculo: expectantes beatam spēm, & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri IESV Christi. Cernis quomodo dixit: Primum quidem, quem iam beneficio Dei habemus, & pro quo gratias agimus: alterum verò, quem expectamus. Quamobrem & fide à nobis annuntiata, nunc ita traditur: Credere in ascendentem in cœlos, & sedentem ad dexteram patris, & venturum in gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis.

*Mundus de
mundo renoua
bitur.*

*desidera extin
cta rursus ex
citabuntur.*

Veniet igitur dominus noster IESVS Christus de cœlis: veniet autem in consummatione mundi huius: & creatus hic mundus rursus renouabitur: quoniam corruptio, & furtum, & adulterium, & omne genus peccatorum effusum est in terram, & sanguis cum sanguinibus commixtus in mundo: vt non maneat admiranda hæc domus plena iniquitate. Pertransibit hic mundus, vt pulchrior restituatur. Et vis accipere ex dictis sacris huius rei demonstrationem? Audi Esaïam dicentem prophetam: Et complicabitur sicut liber cœlum, & omnia astra cadent sicut folia de vinea, & sicut cadūt folia de ficu. Et Euangelium, inquit: Sol obscurabitur, & luna non dabit splendorem suum, & astra cadent de cœlo. Non tristemur tanquàm soli morientes: cum & astra moriantur, fortasseq; rursus excitabuntur. Complicabit autem cœlos dominus, non vt perdat eos, sed vt rursus meliores illos excitet. Audi prophetā Dauid dicentem: Ab initio tu domine terrā fundasti, & opera manuum tuarū sunt cœli: ipsi peribunt, tu autē permanes. Sed dicet quis: Ecce dicit apertè, peribūt. Audi quomodo peribūt, statim declarat dicēs: Et omnes sicut vestimētum veterascent, & sicut opertoriū cōplicabis eos, & mutabūtur. Sicut enim perditio hominis dicitur, ita dictū est: Vide sicut iustus perijt, & nemo id accipit in cor: Et hoc ita, vt resurrectio nostra expectetur: sic & cœlorū resurrectionē expectam⁹. Sol cōuertetur in tenebras, & luna in sanguinē. Discāt illi, qui ex Manichæis cōuersi sūt, & luminaria nō faciāt Deos, neq; eū, qui obscuratur, solē, Christum esse impiè putent. Et rursus audi dominum dicentem: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt: non enim æquali honore sunt creaturæ, & verba domini.

Tran-

Transibunt igitur visibilia, & venient expectata his meliora, sed tempus nemo curiosè inquirat: Non est enim nostrum scire tempora, & momenta, quæ Deus posuit in potestate sua. Neque audeas determinare, quando hæc fient, neq; rursus supinus iaceas. Vigilate, inquit: quia hora qua non putatis, filius hominis veniet. Cum itaq; operæpretium est, nos signa consummationis nosse, quâdo Christum expectamus, vt ne decepti moriamur, & à falso antichristo seducamur: propria voluntate moti apostoli, diuina tamen ordinatiõe, acceperunt ad verum magistrum: Dic nobis, quâdo hæc erunt, & quod signum aduētus tui, & consummationis seculi. Expectamus te rursus venturum: sed Sathanas transformatur in angelum lucis: certifica ergo nos, ne alium pro te adoremus. Ille autem diuinum beatumque os suum aperiens, dicit: Videte, ne quis vos seducat: & vos auditores nunc mentis oculis tanquàm illum intuentes, hæc eadem vobis dicentem audite. Cauete ne quis vos seducat: qui sermo nos admonet, vt dicendis attendamus. Non enim historia est rerum præteritarum, sed prophetia futurarum, & omninò venturarum. Non quòd nos prophetemus: indigni enim sumus: sed quòd quæ scripta sunt, in medium proferimus, & signa ostendimus. Considera itaq; & quæ iam facta sunt, & quæ restant, atq; te ipsum confirma. Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent. Hæc facta iam sunt ex parte: iam enim hoc dixit Simon Magus, & Menander, & alij quidam impij heresiarchæ. Dicunt autem de nobis, aut etiam cum nobis alij, signum secundum. Audituri estis bella, & rumores bellorum. Erit enim fortè nunc Persarum contra Romanos de Mesopotamia bellum, aut nò erit. Consurget gens contra gentem. Et regnum contra regnum. Et erunt fames & pestilentia, & terræmotus per loca. Hæc iam facta sunt. & rursus: Terrores de coelo, & magnæ tempestates. Vigilate igitur, inquit: quia nescitis, qua hora dominus veniet.

Signa aduentus Christi.

Sed quærimus aduentus tui signum, nostrum Ecclesiasticum nos Ecclesiastici. Saluator autē dicit: Et tūc scandalizabūtur multi, & mutuò sese tradēt, & odio sese mutuò prosequētur. Si audis quòd Episcopi cōtra Episcopos, & clerici cōtra clericos, & populi cōtra populos, vsq; ad sāguinē certāt, ne perturberis: prædictū enim est: Nō attēdas his, quæ nūc fiunt, sed quæ prædicta sūt. Ne si ego qui te doceo peream, tu non pereas simul. Sed licet & discipulos meliores esse magistris, & qui postremus venit, esse primū. Quandoquidem & eos, qui hora vndecima veniunt recipiat dominus.

Discipulos licet esse meliores magistris

minus. In apostolis inuenta est proditio, & miraris si & in Episcopis fraternum odium reperiatur. Sed non modò de principibus hoc signum, verùm etiam de populis. Dicit enim, propter multiplicationem iniquitatis, refrigescet charitas multorum. Gloria-
simulatio. tur quis ex his qui adsunt, non simulatam se erga proximum tenere amicitiam: nōne persæpè labijs amatur, & vultu arridetur, & oculi apparent hilares, cor autem nectit dolum, & machinatur mala, loquens pacifica. Habes & hoc signum. Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gētib⁹: & tūc erit finis. Et ferè vt videmus, totus mūdus doctrina Christi repletus est. Et quid postea fiet? Dicit deinde: Quando itaq; videritis abominationem desolationis, quæ prædicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto. Qui legit intelligat. Et rursus, si quis vobis dixerit: Ecce hīc est Christus, ecce illic, nō credatis vos fratres. Fraternum odium deinceps locum dabit Antichristo. Præparat Diabolus schismata populorum, vt tantò facilius hostis recipiatur. Absit autem, vt quisquàm ex his, qui hīc adsunt, & ex alijs, vbicunq; sunt, seruis Christi, ad hostem illū accurrat. De hoc scribens Apostolus, manifestum dedit signū, dicens: Quòd nisi prius venerit discessio, & reuelatus fuerit homo peccati & filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne, quod dicitur, Deus aut colitur ita vt ipse sedeat in tēplo Dei, & ostendat seipsum, tanquàm sit Deus. Non retinetis memoria, quòd cū adhuc esē apud vos, hæc dicebam vobis, & nūc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tēpore. Nā mysteriū iam operatur iniquitatis, tantū, vt qui tenet, nūc teneat, donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus destruet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, cum cuius est aduentus secundum operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his quæ pereunt. Hæc quidem Paulus.

*Apostasia
qualis.*

*Apostasia à
bonis operibus.*

Nunc verò defectio est: defecerunt enim homines à recta fide, ita vt alij quidem ὑποκαταλείψαντες, hoc est, patris in filium mutationē prædicant, alij verò Christum ex non existentibus ad esse deductum dicere audent. Et antea quidem erant aperti hæretici: nunc autem occultis hæreticis Ecclesia repletur. Defecerunt homines à veritate, & pruriunt auribus: sermo persuasibilis, & omnes iucundè audiunt: sermo conuersionis, & omnes auertuntur. Defecerunt plurimi à bonis operibus: & videri potiùs quàm esse boni malunt. Hæc est igitur defectio, & expectandus est ille inimicus: & iam aliqua ex parte cœpit præmittere suos præcursores,
 vt para-

vt paratus deinde veniat ad venationem. Caue itaq; tibi ô homo, & confirma animam tuam. Testatur tibi Ecclesia in conspectu Dei viuentis, prædicit tibi de Antichristo quæ futura sunt, priusquam veniat. Nec scimus si tuo tempore id fiet, sed bonum est tamen, vt hæc scientes, nos præmuniamus. Christus autem verus Dei vnigenitus filius, non amplius de terra veniet. Si quis veniat, in deserto visiones obseruans, non exeas. Si dixerint, ecce hic Christus, ecce illic, ne credas, neq; deinceps infra, & in terram respice. De cælo enim veniet dominus: non solus, sicut antea: sed cum plurimis, ab angelorum myriadibus comitatus: neq; occultatus, sicut pluuia super vellus: sed sicut fulgur manifestè relucens. Ipse enim dixit: Sicut fulgur exhibit ab oriente, & apparebit vsq; ad vesperam: sic erit & aduentus filij hominis. Et rursus: Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum potestate & gloria magna: Et mittet angelos suos cum tuba magna, &c. Sed sicut cum antea ipse incarnari deberet, & nasci de virgine, expectatus Deus, decipiebat diabolus, malus artifex in idololatria, Diaboli au-
tes decipien-
di.

proferens Deos falsos, generantes & genitos de mulieribus, vt præmissa falsitate, nō credatur postea veritati: sic cum verus Christus secundò venturus sit, prætextum capiens simplicium expectationem, ille aduersarius, & maximè eorum, qui sunt ex circūcisione, inducet quendam magnum hominem, veneficijs & incantationibus, & malis artibus instructissimum: vsurpantem sibi potestatem Romani Imperij, falsò autem Christum seipsum Antichris-
tus Romanū
imperium vo-
surpabit.

vocantem: ac per hanc Christi appellationem Iudæos, qui venturum expectant, decipientem: Gentes verò per magicas imposturas seducentem. Veniet autem hic prædictus Antichristus, cum impleta fuerint tempora Imperij Romani, & mundi consummatio appropinquabit. Decem simul reges Romanorum excitabuntur, in diuersis quidem locis, eodem tamen tempore regnantes: Post istos autem vndecimus antichristus, per magicū Antichris-
tus 10 reges
Romanorum
opprimet &
reliquis ipse
imperabit.

maleficium Romanorum potestatem rapiens. Tres quidem ante se reges deprimet, reliquos autem septem sibi subijciet: Ac primum quidem tanquàm prudens aliquis, & intelligens: temperantiam & humanitatem simulabit, signisq; & portentis, magica impostura decipiet Iudæos, tanquàm is esset Christus ab illis expectatus. Deceptos verò, deinceps omnis generis inhumanitatis, & iniquitatis malis, omnes circumscribet: ita vt omnes, qui ante illum improbi & impij fuerant, excellat malitia. Mentemq; habebit homicidiariam, præfractam, immisericordem, & variam, cum contra alios omnes, tū verò maximè cōtra nos Christianos.

Tribus

*Antichri-
stus tribus
tantum an-
nis & 6. mē-
sibus dura-
bit.*

Tribus autem annis & sex mensibus talia audens, à secundo de cœlis glorioso aduentu vnigeniti filij Dei, & domino saluatore-
que nostro IESV Christo deprimetur. Qui tollens Antichri-
stum spiritu oris sui, igni gehennæ illum tradet.

*Interpretum
Ecclesiæ ve-
tus authori-
tas.*

Hæc autem docemus, non comminiscens, sed è scripturis diuinis colligentes, & ex ea maximè, quæ nuper lecta est, ex Da-
niele propheta edocti: sicut Gabriel archangelus interpretatus
est, dicens sic: Quarta bestia, quartum est regnum in terra, quod
maius erit alijs omnibus regnis: hoc autem esse Romanorum, ec-
clesiastici interpretes tradiderunt. Primum enim erat regnum
Assyriorum: alterum Mædorum simul & Persarum: Tertium
postea Macedonum: Quartum est nunc regnum Romanorum.
Deinceps vero Gabriel interpretans dicit: Decem cornua ipsius,
decem regna consurgent: post ista alter consurget, qui omnes
ante se, malis vincet: neq; solùm illos decem reges, sed omnes qui
ante se fuerunt. Et tres reges deprimet. Manifestum autem est,
quòd ex istis decem tres opprimet, prorsus vt ipsemet octauus re-
gnet: & verba faciet contra altissimum: vir blasphemus & ini-
quus: non à patribus accipiens regnum, sed arte magica principa-
tum vsurpabit.

*Antichri-
stus satana
organum.*

Quis autem hic est, & de qua operatione, interpretare nobis
Paule: Cuius est, inquit, aduentus, per operationem Sathanæ: in
omni potentia, & signis & portentis falsis. Hoc innuens, quòd
Sathanas illo ipso vtetur organo, sua persona per illum operas.
Sciens Sathan, quòd non futura sit illi condonatio in iudicio: nō
iam amplius per suos ministros, vt consueuerat: sed per seipsum
deinceps manifestius pugnabit, in omnibus signis & portentis
falsis. Pater enim cū ipse sit mendacij, non nisi opera mendacij
effinget, vt magnificè videatur mortuos excitare, & claudos sana-
re, & cæcos illuminare: cū tamen reuerà non fiat sanatio. Et
rursus, inquit: Qui aduersatur & extollitur supra omnem Deū,
aut quod colitur. Idola scilicet odio habiturus est Antichristus:
vt ipse in templo Dei sedeat. Quale autem templum dicit? In tē-
plo quod reliquum est Iudæorum. Absit enim, vt in hoc id fiat, in
quo sumus. Propterea dicimus, vt non videamur gratificari illis.
Si enim tanquā Christus ad Iudæos veniet, à Iudæis sanè adora-
ri volet, vt illos maximè decipiat. Studiosissimum se esse ostendet
illius templi, vt ipse de progenie David esse videatur, qui tem-
plum à Solomone olim extructum, ipse sit reedificaturus. Ve-
niet autem Antichristus in templum Iudæorum, quando lapis
super lapidē non manebit, secundum saluatoris prædictionem.

*Antichri-
stus in tem-
plo Solomo-
nis, & non
Petri sedebit*

Cū

Cum enim vel ruina vetustatis, vel pretextu ædificationis, vel quacunq; alia de causa, eiusmodi reliquiarum templi sequetur dissolutio, ita ut omnes lapides tollantur, non dico de exterioris ambitus lapidibus, sed de templi interioris, in quo erant Cherubim: Tunc veniet ille in omnibus signis & portentis falsis elatus videntibus omnibus. A principio enim simulabit humanitatem, deinceps verò inhumanitatem ostendet, & maximè erga sanctos Dei.

Dicit enim Daniel: Videbam cornu illud, quod faceret bellum cum sanctis Dei. Et rursus alibi: Et erit tempus tribulationis: tribulatio qualis non fuit, ex quo facti sunt homines in terra, usq; ad tempus illud. Grauis est hæc bestia, & draco magnus, pugnans contra homines, paratus ad deuorandum. De quo etsi plura sint, quæ possemus dicere, his contenti simus temporis causa. Propterea sciens hanc aduersarij magnitudinē, consuluit dominus pijs, dicēs: Tunc qui sunt in Iudæa, fugiāt in mōtes: Quod si quis virium suarum sibi cōsciū est, quod possit Sathanē repugnare, persistat. Neq; enim despero de robore Ecclesiæ, & dico: Quis nos separabit ab amore Christi, & cætera. Attamen timidi sibi caueant, audaces verò persistant. Erit enim tunc tribulatio, qualis non erat ab initio creaturæ, usq; ad præsens, neq; deinceps erit. Sed Deo sit gratia, qui magnitudinem tribulationis, exiguitate temporis circumscripsit. Dicit enim, quod propter electos abbreviabuntur dies illi.

Regnabit autem Antichristus tribus annis & dimidio tantum. Quod nō ex libris apocryphis dicimus, sed ex Daniele propheta. Dicit enim: Et tradentur in manu eius, usq; ad tempus & tempora, & dimidium temporis. Tempus enim est vnus annus, in quo augebitur ipsius potentia: tempora autem, duo reliqui anni illius iniquitatis. Tribus verò his annis annumeratur dimidium temporis, quod est semestre. Et rursus, alibi idem dicit Daniel: Et iurauit per viuentem in secula, quod in tempus & tempora, & dimidium temporis. Fortassis autem quidam & hoc exemerunt, & quæ sequuntur: Dies mille ducenti nonaginta. Et hoc: Beatus qui viderit dies trecētos, mille & triginta quinque, propterea oportet cursim inspectare & fugere: Fortassis enim nō cōsumabimus ciuitates Israël, donec veniat filius hominis. Nunquid autem non beatus martyr erit, qui tunc pro Christo martyrium pertulerit? Ego verò illum super omnes martyres esse dixerim. Nam qui antea præcesserunt, cum hominibus illis tantum certamen erit: qui verò tempore Antichristi patiētur, personaliter

Regni Antichristi tempus.

S cum

cum Sathana pugnabunt. Tum verò superiores illos martyres, reges solùm occidebant: mortuos autem non excitabant, neq; signis & prodigijs phantasiā cuiusq; perturbabant, hic autem & timore, & necessitatis mala subuersione: Vt seducantur, si fieri potest, & electi. Ne quando in cor ascendat, quæ Christus plura his fecerit.

*Antichristus
permisso Dei
regnabit.*

Qua autem virtute faciet hæc? certè nisi Deus vellet non permetteret. Certificat te Apostolus dicens: Propterea Deus mittet ipsis vim erroris. Mittet autem dicit, pro permittet fieri. Non vt excusentur: sed vt condemnentur. Quare qui non credunt veritati, hoc est, vero Christo, complacent sibi in iniusticia, hoc est, in Antichristo. Permittet autem hæc Deus temporibus persecutionum, non quòd tunc prohibere non posset, sed quòd per patientiā, vt cōsuevit, coronare vult suos athletas, sicut & prophetas & Apostolos: vt breuiter laborātes, in æternū hæreditent regnū cœlorum. Sicut Daniel, inquit: Et in tempore illo, saluabitur vniversus populus tuus, qui scriptus est in libro. (Manifestum autē est, quod dicit de libro vitæ) Et multi qui dormiunt in puluere terræ excitabuntur, hi quidem in vitam æternam, isti autem in opprobrium, & verecundiam æternam. Et docti fulgebunt sicut stellæ firmamēti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, sicut astra in secula, & amplius. Confirma ergo te ipsum, ô homo: indicati sunt tibi dies Antichristi: ergo non tantum memineris illorum: sed absq; inuidia omnibus trade. Si filium habes secundum carnem, hoc iam insinua. Quòd si quem etiam per Catechesim genuisti, & hunc præmunias, ne falsum tanquā verum recipiat. Iam enim operatur mysterium iniquitatis. Terrent me bella gētium. Terrent me schismata Ecclesiarum: terret me odium fratrum. Et hæc quidem dicantur: Absit autem, vt nostro tempore impleantur. Attamen nos præmuniamus. Atq; hæc quidem de Antichristo.

*Catechesis
facit filios ca-
techiſantis*

Suscipiamus autem & expectemus dominum, de cœlis venturum in nubibus. Tuba angelicæ tunc sonabunt, & mortui in Christo primū excitabuntur qui piè vixerunt, rapiunturq; in nubibus, præmium laborum accepturi, ita vt supra hominem honorētur: quoniam supra vires humanas decertabant. Quemadmodum Paulus ipse apostolus scribit: Quòd ipse dominus, in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cœlo: & mortui primū resurgent: deinde nos reliqui qui viuimus, simul cum ipsis rapiemur in nubibus, obuiā domino in aërem, atq; ita semper cum domino erimus. Vidit hunc domini aduen-
tum

tum ecclesiastes, & mundi consummationē dicens: Lætare iuuenis in iuuentute tua, &c. & repelle iram à corde tuo, & arceas prauitatem à carne tua, & memento creatoris tui, priusquàm uenerint dies umbrę, priusquàm obscuretur Sol, & lumen & luna, & stellę, & obtenebrentur cernentes. Visibilem potentiam per hoc innuens: Antequàm rumpatur funiculis argenteus: Astro-
rum complicationem indicans. Argentei enim est coloris visus: & recurrit vitta aurea. Instar auri solem innuēs. Anthemis enim nota est herba, multa instar radiorum habens germina foliorū. Et resurget ad vocē passeris, & de excelsō videbūt. Tūc videbūt filiū hominis venientem in nubibus, & cōcutiētur tribus contra tribus: Et quid fiet veniente domino: Florebit amigdalus, & impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis. Quemadmodum verò interpretes dicunt, Amigdalum florens, hyemis transitum significat: sic & corpora nostra, post huius seculi hyemem florebunt, flore supercœlesti. Et dilatabitur locusta, hoc est, anima volucris, quæ nunc corpore est circundata: & dissipabitur Capparis: hoc est, iniqui, spinosi, dispergentur. Vides quomodo prædicunt aduentum domini. Vocem autem passeris, qualem esse vocem putamus? Ipse dominus in iussione, in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Archangelus proclamabit, & dicet omnibus: Surgite in occursum domino.

Quòd autem terribilis sit futurus aduentus domini, dicit Dauid: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non filebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida, &c. Veniet enim saluator in nubibus cœli, secundum scripturam nunc lectam, flumine ignis illum sequente, probaturo homines. Si quis aurea habet opera, lucidior erit: si quis stramineas habet actiones, non consistet, ab igne corripietur. Et pater sedebit habens album sicut nix vestimentum: & capillum capitis, sicut lana mūda. Humano more hæc dicta sunt. Sed quamobrem? Quoniam rex est illorum, qui in peccatis non sunt polluti. Dealbabo enim, inquit, peccata vestra, sicut niuem, & sicut lanam. Quod est condonationis peccatorum, vel quòd deinceps peccaturi nō sunt, signum. Veniet autem dominus de cœlis in nubibus, qui in nubibus ascendit. Ipsa enim dixit: Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum potentia & gloria multa.

Sed quod tandem aduentus illius signum est, quod non audeat virtus contraria imitari? Et tunc, inquit, apparebit signum filij hominis in cœlo. Signum autem verum & proprium Christi, est crux. Lucidū crucis signū præcedens regē, atq; demonstrās eū,

*Flumen ignis
sequetur in-
dicem opera
probatum*

*Crux signū
Aduentus
Christi.*

*Crux est ter-
ror hostium.*

qui prius fuerat crucifixus: vt videntes qui antea illum pupugerunt, & illi insidiati sunt Iudæi: certent tribus cum tribubus, dicentes: Hic est alapis percussus: hic est, in cuius faciem spuebant illi: hic est, quem ligarunt: hic est, quem antea crucifixum spreuerunt, quò fugiemus à facie iræ illius, dicent, cum angelicis exercitibus circumdabuntur: nusquam sanè fugere poterunt. Tremor est inimicis, signum crucis, & gaudium amicis in illum credentibus, vel qui prædicarunt, vel qui passi pro illo. Beatus certè, qui tunc amicus Christi reperietur. Non enim contemnet suos famulos rex tantus & gloriosus, ab angelis comitatus, qui assidet patri. Nam vt non commisceantur hostes cum electis, mittet angelos suos cum tuba magna, & cōgregabunt electos eius, à quatuor ventis terræ. Vnum Loth in Sodomis non cōtempnit: quomodo multos iustos contemnet? Venite omnes benedicti patris mei: dicet illis, qui tunc curribus nubium vehentur, ab angelisque congregabuntur.

*Iudicio Christi
sunt omnes sistē-
tur.*

Sed dicet aliquis, ex his qui adsunt: Pauper sum, & fortassis tunc infirmus in lecto reperiatur. Si mulier in mola non relinquetur: nunquid nos negligemur? Confide homo, iudex hic non est acceptor personarum, non secundum opinionem iudicat, neque ex sermone redarguit: non præfert prudentes idiotis, neque diuites pauperibus. Etiam si in agro fueris, reperient te angeli. Non putes, quòd magnates quidem accipient, te verò agricolam relinquent, siue seruus fueris, siue pauper, ne metuas: qui formam serui in se recepit, seruum non contemnet. Etiam si æger in lecto iacueris: Scriptum est enim: Erunt duo in lecto vno, & vnus assumetur, & alter relinquetur. Etiam si ex necessitate tradatur pistrino vir aut mulier, etiam si liberos habeas, etiam si pistrino seruias: non despiciet te, qui educit vinctos in fortitudine. Qui Ioseph ex seruitute, & carcere in regem ferè prouexit, & te liberabit ab his tribulationibus, adducetque in regnum cœlorum. Tantummodò confide, tantum operare, tantum promptè decerta: nihil enim eorum perdetur. Inscripta est omnis tua oratio, & psalmodia: descripta est tua omnis eleemosyna: inscriptum est omne ieiunium: inscriptum est omne coniugium rectè custoditum: inscripta est continentia, propter Deum instituta. Præcipuam enim coronam in scripturis habet virginitas & castitas, cuius gratia lucebis sicut angelus.

*Virginitatis
& castitatis
præcipua corona.*

Sed quemadmodum iucundè audiuiisti pulchra: sic audi rursus patienter contraria. Inscripta est omnis tua prauitas & error: inscri-

inscripta est tua auaritia: inscriptum est periurium, & blasphemia, & veneficium & furtum, & homicidium. Omnia hæc deinceps inscribentur, si ea nunc post baptismum patraueris. Priora enim deleta sunt.

Quando autem veniet, inquit filius hominis in gloria ipsius, & omnes angeli eius cum eo. Animaduerte homo, in quantum iudicium ingrederis: omne tunc genus hominum aderit. Cogita ergo primum, quantum sit Romanorum genus: cogita quot gentes barbarorum, nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quot ante mille annos sepulti sunt. Cogita eos, qui fuerunt ab Adam usque ad hodiernum diem. Magna quidem hæc multitudo: sed hæc tamen parua est. Plures enim angeli. Nonaginta nouem oues sunt illæ: tu verò centesima: quoniam vñ est tantum humanum genus. Nam pro locorum magnitudine cogitandum est: si hæc nostra terra est tanquam centrum in medio cœli, & tantam habet multitudinem: quantam habebit multitudinem cœlum, quod terram ambit? Et cœli cœlorum, immensam certè habent multitudinem. Scriptum est enim: Mille millia ministrabant ipsi, & decem millia myriadam assiscebant ei. Non quòd tanta solùm esset multitudo: sed maiorem hac propheta dicere non poterat. Aderit quoque tunc in iudicio Deus omnium pater, assidente Christo, & præsentem spiritu sancto. Tuba angelica aduocabit nos omnes, ea quæ gessimus ferentes: Nunquid non debemus hîc iam decertare? Non paruam damnationem, neque sine pœna esse putes, ô homo, à tam multis cõdemnari. Nonne mallemus sæpè mori, quàm ab amicis condemnari.

Trinitas aderit in iudicio extremo.

Pugnemus igitur fratres, ne Deus nos damnet, qui inquisitione, aut redargutionibus nõ eget ad condemnationem. Ne dicas, noctè sum fornicatus, vel incantationibus, alijsque eiusmodi vacabam, & nemo istic hominum aderat, ex conscientia tua iudicaberis: in medio cogitationum accusantium, aut defendentium, in die quando iudicabit Deus occulta hominum. Iudicis tremenda facies, veritatem te fateri coget. Immò verò etiam si reticueris, redarguet te. Circundatus enim, seu indutus, tuis ipsius operibus excitaberis. Hoc enim indicauit ipse iudex, dicens: Christus est qui iudicat, non enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: non priuans seipsum potestate, sed per filium iudicans. Nutu itaque patris iudicat filius: non enim alij patris, & alij sunt filij nutus, sed vnus & idem. Quid igitur dicit iudex, ferenda netibi erunt opera tua, vel non? Et congregabantur coram illo omnes gentes. Neesse est enim coram illo consistere omnes

gentes: & oportet vt coram illo flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & inferorum: Et segregabit illos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Quomodo autem exquiret? nunquid de libro quæret, quæ sit ouis, & qui hœdus, aut ex rebus visibilibus discernet? Nonne lana indicat ouem, pilosa autem durities, hœdum. Ita si quidem à peccatis mundaberis, ac deinceps opera habueris sicut lana munda: manebit impoluta stola tua: atq; dicces vbiq;: Exui vestem meam, quomodo rursus induar illa? Ex amictu cognoscitur ouis: Sin autē pilosus inueniaris sicut Esau, asper in pilis, & vilis in mente: qui propter escas amisit primogenita, & vendidit dignitatem: eris inter eos, qui statuentur à sinistris. Absit autem vt quisquam ex his, qui hîc adsunt, excidat à gratia, aut propter prauas actiones in sinistro peccatorum ordine reperiatur.

Iudicium futurum de operibus.

Sola fides non iustificat.

Christus etiam post iudicium regnabit.

Tremendum est iudicium, ita vt per ea etiam quæ de illo nuntiamus, timor incutiatur: Nam regnum cœlorum proponetur: & ignis æternus preparabitur. Quomodo igitur, dixerit aliquis, ignem effugiemus? & quomodo regnum cœlorum ingrediemur: Esuriui, inquit, & dedistis mihi manducare. Discite viam: neq; enim hîc opus est allegoria: sed perficiamus sequentia. Esuriui, inquam, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & potastis me: hospes eram, & recepistis me: nudus erā & operuistis me. Aegrotabam, & curastis me: in carcere fueram, & visitastis me. Hæc si nunc feceris, regnabis: si non feceris condemnaberis. Iam igitur incipe hæc operari, & perseueres in fide: ne sicut stultæ virgines empturus oleum excludaris. Non in hoc confidas, quod solam lampadem habes, sed custodi illam ardentem. Non in hoc solum confidas, quod credis, sed fidem ardētem conserua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera, ne blasphemetur propter te Christus. Feras quoq; indumentum incorruptionis, in operibus bonis, quod te deceat, & quod accipis à Deo vtiliter gerens negotium: pecuniæ tibi creditæ sunt, dispensa benè. Verba doctrinæ habes cōcredita, dispensa hæc benè in animos audientium. Præesse, vel tueri potes, fac & hoc studiosè. Multa sūt ostia bonæ administrationis: ne quis tātum ex vobis reprobatus eiiciatur, sed vt confidenter æterno regi Christo occurramus, qui regnat in secula. Regnat enim Christus in secula, qui iudicat viuos & mortuos, qui pro viuis & mortuis mortuus est, sicut Paulus dicit: In hoc enim Christus mortuus est & reuixit, vt & mortuis, & viuis dominaretur.

Quod si fortè aliquem audiueris dicentem, quod finem habet Christi

Christi regnum: oderis hanc draconis heresim. Est autem & aliud eius caput, quod nuper in Galatia succreuit. Ausus est quidam dicere, quod post finem mundi huius non regnabit Christus: Et ausus est dicere, quod verbum exiens, ipse rursus in patrem resoluetur. Est ne adhuc, qui ausit talia blasphemare de illo? non enim audiuit dominum dicentem: Filius meus in seculum. Non audiuit Gabrielem dicentem: Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Considera igitur quod dicitur. Homines hæretici nunc ista contra Christum docent. Et Gabriel Archangelus, de perpetua saluatoris perseverantia docuit. Cui potius credis? Nōne Gabrieli: Accipe testimonium aliud Danielis. Qui dicit: Videbam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli, sicut filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum coram illo: Et datus est ipsi honor, & principatus, & regnum, & omnes tribus & linguæ seruient ipsi: potestas eius, potestas æterna, quæ non pertransibit, & regnum eius non corrumpetur. Hæc arripe, atq; his potius crede, quàm hæresibus, quas à te rejicere debes. Manifestissima enim audisti, de infinito Christi regno, Habes & aliud huic proximū, de lapide exciso de mōte sine manibus, qui est Christus secundū carnē, & regnū eius alteri non relinquetur. Et David alicubi dicit: Sedes tua Deus in seculum seculi. Alicubi verò: Initio tu domine terram fūdisti, &c. Tu autē idē ipse es & anni tui nō deficiēt: Quæ Paul⁹ de filio interpretatus est.

Vis ne cognoscere, vnde in hanc deuenerunt insaniam, qui talia docent. Legebant malè id, quod ab Apostolo benè scriptum est: Oportet ipsum regnare, donec ponat omnes inimicos eius sub pedes ipsius. Et dicūt: Quādo subijciētur inimici pedibus ei⁹, nō amplius regnabit: malè insipiēterq; hoc dicētes. Qui enī antē quā hostes prostrauisset, regnabat, quomodo nō magis superatis hostibus regnabit? Ausi sūt & hoc dicere, quod scriptū est: Quod

*Filius quo-
modo subieci-
tur patri.*

cū subiecerit ipsi omnia, tūc & ipse filius subijciatur ei, cui subijcit omnia: hoc, inquiūt, significat, quod filius resoluetur in patre. Tū verò, ô stultissimi omniū hominū, qui talia dicere audetis. Vos quidē, cū sitis Christi opificia, manebitis: Christus verò, per quē & vos, & oīa facta sūt, peribit? Blasphema est vox ista. Quomodo autē subijciētur ipsi oīa, perdita, aut manētia. Deinde, alia qui dē Deo subiecta manēt: filius autē patri subiect⁹ nō manet? Subijciatur autē, nō quod tūc incipiat obedire patri: sēper enim ipsi placētia facit: sed quod etiā tūc obediet. Neq; verò coactā habet obediētia, sed spōtaneā obsequēdi volūtate: nō enim seruus est, vt cogatur subesse, sed filius est, vt volūtariē, & ex amore obsequatur.

Quæ-

Quæramus autem ex illis, quousq; & donec, quotuplex est. Ego enim hac dictione, ut accipitur, euertere tentabo errorem. Cum autem sint dicere, quod istud, donec ponam inimicos sub pedes eius, significat finem. Et autem sunt circumscribere æternum Christi regnum. Age itaq; adducamus his similia ex Apostolo. Sed regnauit mors ab Adam usq; ad Moysen. Nunquid usq; tunc moriebantur, & post Moysen non amplius quisquam mortuus est? vel, An post legem non erat amplius mors hominum? Sed vides quod verbum hoc, usq;, non est temporis circumscriptiuum, quod etiam Paulus ipse magis aperuit. Hæc Moysen (quamuis iustus & admirandus vir esset) tamen quæ contra Adam lata erat sententia, corripit eum, & super illum, aliosq; sequentes extensa est. Et hoc etiam si similiter ut Adam non peccauerint, in preuaricatione ligni. Accipe autem & aliam similem phrasim: nam usque ad hodiernam diem, quando legitur Moyses, velamen in cordibus illorum positum est. Nunquid igitur illud usq;, ad Paulum, vel usq; ad hodiernum diem, & usq; ad consummationem intelligendum? Si dicit Paulus Corinthiis: Donec enim & vobis contendimus in Euangelio Christi: spem habentes crescentis fidei, in his quæ de illa vobis prædicata sunt. Cernis apertè, quod istud donec, finem non habet, sed habet quiddam consequens. Sic etiam memineris oportet illius: Donec ponat inimicos. Sicut alibi dicit ipse Paulus. Et adhortantes eos singulis diebus, donec dies est. Manifestum est, quod semper, quemadmodum principium dierum Christi dicere non oportet, sic finem regni eius, dicente fortè aliquo non attendas: Regnum enim illius, regnum æternum esse, scriptum est.

Donec & usque, non circumscribunt tempus.

Donec consequentiam notat.

Ac plura quoq; alia ex sacris scripturis testimonia, de æterno & nunquam finiendo Christi regno habeo: sed propter temporis angustiam, hæc vobis sufficiant. Tu autem auditor, illum regem adora solum: fugiens omnem hæreticorum errorem. Quod si dei gratia concesserit, reliquum fidei suo tempore vobis explicabimus. Deus autem omnium & dominus, omnes vos custodiat, recordantes signa consummationis, & inexpugnabiles ab Antichristo maneatis. Acceperisti signa veteri seductoris: accipe quoq; demonstrationes veri Christi, qui manifestè descensurus est de cœlis. Illud quidem fuge tanquam falsum, huc autem expecta, uti verum. Didicisti viam quomodo es iudicandus, in dextera inueniaris. Custodi hoc de Christo depositum in operibus bonis deceter, ut confideter assistas iudici, regnumq; cælorum hæredites in Christo IESU domino nostro, per quem & cum quo gloria patri cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

CATE-

CATECHESIS SEXTA ET DECIMA ILLVMINATORUM Hierosolymis extemporanea, de hoc: *Et in Spiritum sanctum paracletum, qui locutus est per Prophetas. Et lectio ex prima ad Corinthios: De spiritualibus fratres nolo vos ignorare, &c.*

Spirituali verè opus est gratia, vt de spiritu sãcto differam⁹, non quòd pro dignitate id facere possimus, impossibile enim: sed vt ea quę sũt è scripturis diuinis, dicētes, sine periculo prosequamur. Valde enim terribile quiddam scriptum est in Euangelio, vbi dicitur: Si quis dixerit verbum contra spiritum sanctum, non remittetur ipsi, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Et est persēpè verendum, ne quis vel ex ignorantia, vel ex opinione religionis dicat, quæ non conueniat de ipso, & tradatur damnationi. Iudex viuorum & mortuorum IESVS Christus decreuit, quòd non habebit remissionem: si quis ceciderit, qualem habet spem? Ipsius igitur gratiæ Christi opus est, concedere, vt & nos diligenter loquamur, & vos prudenter audiat. Opus enim est intellectu, non modò dicentibus, verumetiam audientibus: ne alia audientes aliud mente concipiant. Dicemus itaq; nos de spiritu sancto ea tantum, quæ scripta sunt: si quid autem scriptum non est, non scrutabimur curiosè. Ipse spiritus sanctus elocutus est scripturas: ipse etiam de seipso dixit quantum voluit, aut quatenus fuimus capaces. Dicantur ergo quæcunq; dixit: nam quæ ille non dixit, nos non audeamus.

Vnus est tantum spiritus sanctus, ille Paracletus. Et sicut vnus est Deus pater, neq; est secundus pater: & sicut vnus est vnigenitus filius, & verbum Dei, fratremq; non habet: sic vnus est tantum sanctus spiritus, & alius non est spiritus æqualis cum illo dignitatis. Est autem spiritus sanctus maxima potētia, diuinum quiddam, & inuestigabile: viuit enim, & rationalis est, sanctificans per Christum omnes, qui sunt à Deo conscripti. Hic illuminat animas iustorum, hic & in prophetis, hic & in Apostolis noui testamenti fuerat. Odio habeantur, qui audent separare spiritus sancti operationem: Vnus Deus pater, veteris & noui testamenti dominus: & vnus dominus IESVS Christus, in veteri per Prophetas prædictus, & in nouo veniens. Et vnus spiritus sanctus, qui per Prophetas de Christo prædicabat: adueniēte autem Christo, descendit & monstrauit ipsum. Nemo itaq; separet vetus à nouo testamento: nemo dicat, quòd alius illic spiritus, & alius hîc: alioquin resistet spiritui sancto, cum patre & filio honorando, & baptismatis tempore in sancta trinitate comprehenso.

T Filius

Filius enim Dei vnigenitus apertè dixit Apostolis: Euntes igitur docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Spes nostra est in patre, & filio & spiritu sancto. Non tres Deos annuntiamus: obmutescant enim Marcionistæ: sed cū spiritu sancto, per vnū filiū, vnū Deū prædicamus. Indiuisa est fides, inseparabilis pietas. Neq; separamus sanctam Trinitatē, sicut quidam: neq; cōtrahimus, sicut Sabellius: sed agnoscimus eam religiosè: vnum patrem, qui misit nobis saluatorem filium, promittentem mittere à patre spiritum sanctum paracletum. Scimus spiritum sanctum, qui locutus est per prophetas, & in die Pentecostes descendit super apostolos, in specie ignearum linguarum, hīc Hierosolymis in superiori apostolorum ecclesia. Omnium enim apud nos sunt insignia. Hic Christus de cœlo descendit, illic spiritus sanctus. Ac maximè sanè decebat, sicut quæ Christus egit in Golgotha, etiam in eodem Golgotha prædicamus: sic & de sancto spiritu in superiori illa dicere Ecclesia. Quoniam autem ille qui illic descendit, fruitur etiam hīc gloria Crucifixi, itaq; & de eo qui illic descenderat, hīc prædicamus. Indiuisibilis enim est pietas.

*Apostolorum
tēplum Hie-
rosolymis es-
tat.*

Volumus ergo deinceps aliqua dicere de sancto spiritu, non quòd exactè substantiam eius enarremus. Impossibile enim. Sed dicemus de diuersis ab illo progressibus, ne quando per ignorantiam in eis aberremus. Prædicamus vias erroris, vt vna regali via incedamus. Quòd si dictum aliquod ab hereticis, cautionis ergò explicabimus, hoc in caput illorum redundet: nos verò simus immunes, qui dicimus, & vos qui auditis. Nam impijssimi omnium hæretici, etiam contra spiritum sanctum acuerunt linguā, & ausi sunt dicere nefanda. Quemadmodum Iraneus interpres in institutionibus contra hæreses, scripsit. Ac alij quidem seipsum esse spiritum, ausi sunt dicere: quorum primus est Simon magus, de quo in actibus Apostolorum: Reprobis enim factus, talia docere ausus est. Alij autem, qui vocabantur Gnostici, homines impij, alia quædam absurda de spiritu sancto affirmabant. Contrà, alia improbi Valētiniani. Manes autem sceleratissimus, seipsum esse à Christo missum paracletum ausus est dicere. Rursus alij asseriebant, alium in prophetis esse, aliū in nouo testamento. Adeò diuersus est illorum error, vel potius blasphemia. Oderis igitur tales & fuge, qui blasphemant contra spiritum sanctum, & nullam habent peccatorum condonationem. Quæ enim tibi iam in spiritu sancto baptizato cum desperatis communio? Si poenæ est obnoxius, qui adhæret furi, & versatur cum illo, quam spem habebit,

*Iraneus in
stitutionibus
contra hæreses.*

Gnostici.

Manes.

habebit, qui spiritu sancto aduersatur? Odio prosequantur Marcionistæ, qui sublata volunt verba veteris testamenti. Primus enim impijssimus Marcion, primus inquam, qui tres esse Deos Marcion tres Deos esse dicebat. assererat, & cum de Christo multa prophetarum testimonia nouo testamento citari videret, abstulit illa ex lege veteri testimonia, vt rex Christus absq; testimonio esset. Pudeant & prædicti iam Gnostici quidem, seu scientes nomine, pleni autem ignorantia, qui hæc de spiritu sancto dicere audent, quæ ego nec nominare ausim. Odiosi sint Cataphriges & Montanus, malorum dux, atq; scilicet binæ illius prophetissæ, Maximina & Priscilla. Montani prophetissæ. Montanus enim iste mēte captus, & verè insanus, (neq; enim si sanus esset, ista doceret) seipsum esse Spiritum sanctum, homo abiectissimus, & omni immundicia, foeditateq; refertus, ausus est asserere. Sufficit enim hoc per signacula quædam indicare, propter mulierum præsentium reuerentiam, & paruulorum in domino decorem.

Midram in Phrigia accipiens, falsò illam Hierosolymam appellauit, quæ nequissima omnium mulierum, paruulos pueros iugulabat, & cōcidebat in escam nefariam, prætextu eorum, quæ apud illos vocantur mysteria. Propterea hætenus in persecutionibus hoc ipsum nos facere gentes suspicabantur, eò quòd & Montanistæ, quamuis falsò, eodem tamen Christianorum nomine vocabantur. Ausus est seipsum appellare spiritum sanctum, homo impietate omni & inhumanitate plenus: ergo inexcusabili traditus est damnationi.

Contendebat idem, vt prædictum est, & Manes sceleratissimus, qui mala hæreseon summatim comprehendens, in summū perditionis botrum euasit: atq; omnia colligens, simul absurdissimum peperit, & docuit hereticorum errorem: aususq; est dicere, seipsum esse paracletum, quem Christus mittere promisit. Atqui saluator promittēs dicebat Apostolis: Vos manete Hierosolymis, donec induamini virtute ex alto. Quid igitur? nunquid Apostoli ab ducentis annis defuncti, expectabant Manem, donec illius virtutem induerent? Audebit ne quisquam dicere, quòd non erant tunc pleni spiritu sancto? Atqui scriptum est: Tunc imponebant manus, & accipiebant spiritum sanctum. Nunquid non multis ante Manem annis hoc factum est: cum in die Pentecostes descendisset spiritus sanctus? Quare damnatus est Simon Magus? Num non ideo, quòd accedens ad Apostolos dixit: Date mihi hanc potestatem, vt cuicunque manus imposuero, spiritum sanctum accipiat? Nō enim dixit: date mihi

*Apostoli nolu-
bāt quicquā
possidere.*

spiritus sancti communionem, sed potestatem. Ut alijs venderet, quod non erat venale, quod ipse non possederat. Et adferebat pecuniam nihil possidere volentibus: etiam si videret illos, qui rerum venditarum pretia adferebant, & ante pedes Apostolorum proijciebant: neq; tamen id reputabat, quod illi, qui pedibus diuitias ad pauperum alimēta oblatas conculcabant, spiritus sancti potestatem pro mercede aliqua non essent tradituri. Illi autem, inquit, dicunt Simoni: Argentum tuum sit tibi in perditionem: quia donum Christi pecunijs te consequi posse putasti. Aliter tu Iudas, argēto gratiā te spiritus sancti empturū existimasti. Si igitur Simō pretio volēs cōsequi spiritus s̄cti virtutē, abiit in perditionem, Manes qui seipsum dixit esse spiritum sanctum, quanta est prēditus impietate? Oderimus qui digni sunt odio: auersemur eos, quos auersatur Deus. Dicamus & ipsi confiden-
ter ad Deum vniuersorum de omnibus hæreticis: Nōne odio

*Inimicitia
quædam sunt
bona.*

te habentes oderam domine? Sunt enim & inimicitia quædam bonæ, quemadmodum scriptum est: Et ponam inimicitias inter te, & inter semen tuum. Amicitia enim, quæ est cum serpente, inimicitiam Dei & mortem efficit. Hæc igitur de perditis illis dicta sunt. Deinceps autem scripturas diuinas aggrediamur, & recognoscamus aquas in vasis nostris, & de puteis nostris fontes. Bibamus de aqua viua saliente in vitam æternam. Hoc enim dixerat saluator de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in ipsum. Vide quid dicat: Qui credit in me, non simpliciter, sed ut dicit scriptura (remittente ad vetus testamentum) flumina de ventre eius fluent aquæ viuentis. Non flumina sensilia, terram spiniferam, & ligniferam irrigantia: sed animam illuminantia. Et alibi dicit: Sed aqua quam ego dabo ipsi, erit fons in ipso aquæ viuentis, salientis in vitam æternam. Nouum aquæ genus, quæ viuit & salit: salit autem tantum in dignos. Quid ita: nunquid spiritalē gratiam aquam nominauit? Quandoquidem per aquam omnium est consistentia: quandoquidem herbæ, & animantia fiunt ex aqua: Quod aqua est causa auri, quod de cœlis descendit imbrium aqua: quoniam cum ipsa quidem vna in specie descendit, multas autem species efficit. Nam & paradysum totum, fons vnus irrigat, & vna pluuia in vniuersum descendit mundum, quæ alba quidem fit in spinis, rubra autem in rosis, purpurea verò in hyacinthis, ac in diuersis speciebus diuersa, & in omnibus fit omnia: cum ipsa nihilominus eadem eiusdemq; sit speciei. Neque enim seipsam transmutans pluuia, alia & alia descendit, sed cui-
cunq; naturæ sese adiunxerit, illi fit incrementum. Sic & spiritus

*Aqua in om-
nibus crescē-
tibus.*

sanctus,

sanctus, cum sit vnus & idem, & non diuisibilis, vnicuiq; diuidit gratiā prout vult. Et quemadmodum aridum lignum aqua participans, flores emittit : sic & anima peccatrix per poenitentiam spiritu sancto digna reddita, iusticię racemos progenerat. Et cum ipsa sit vniformis, multas nutu Dei, & in nomine Christi virtutes operatur. Nam alterius quidem linguę sese accōmodat ad sapientiam : alterius autem animam illuminat in prophetia. Alij datur potestas eiiciendi dæmones, alij verò datur facultas interpretandi scripturas diuinas: alijs temperantiam corroborat: alijs instituit ad eleemosynam: alium docet ieiunare, & exerceri ad pietatem, & res corporeas contemnere: alium preparat ad martirium, atq; sic alia in alijs operatur, ipse non alius fit à seipso, sicut scriptum est. Vnicuiq; autem manifestatio spiritus datur ad utilitatem: alij enim per spiritum datur sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratiæ curationum in vno spiritu: alij operationes virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum: Omnia autem hæc operatur vnus & idem spiritus, diuidens vnicuiq; prout vult.

*Spiritus vnus
us varia
dona.*

Sed cum de spiritu simpliciter multa & diuersa scripta sint in diuinis scripturis, ac metuendum sit, ne quis ex ignorantia in aliquem de spiritu sancto errorem deueniat, ignorans de quali spiritu id scriptum sit: bonum est nunc eum præmunire, qualem esse dicat scriptura spiritum sanctum. Quemadmodum enim & Aaron vocatur Christus, & Dauid & Saul, & alij Christi vocantur, vnus tamē est verus Christus: sic & appellatio spiritus, cum de rebus diuersis dicatur: pulchrum est videre, quid sit peculiari-
ter spiritus sanctus. Multa enim spiritus vocantur. Et angelus vocatur spiritus. Anima nostra vocatur spiritus. Ventus hic flans vocatur spiritus: & virtus magna, vocatur spiritus: & spiritus immundus, vocatur spiritus. Animaduerte igitur hæc audiens, ne propter nominis similitudinem, alterum pro altero cogites. De nostra anima dicit scriptura: Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam. Ac rursus de eadem dicit: Qui creat spiritum hominis in ipso. De angelis verò dicit in psalmis: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. De vento autem: Spiritu, inquit vehementi conteres naues Tharsis: Et, Quemadmodum lignum in sylua à spiritu agitatur: Et ignis, grando, nix glacies, spiritus procellarum. De bona autem doctrina, ipse dominus dicit: Verba quę ego locutus sū vobis, spiritus & vita sunt. Spiritus sãctus qui loquitur linguis, & viuēs est, eloquētiā præbēs, & ipse differit. Et vis nosse, quòd cū hominib⁹ versetur, & col-

*Spiritus de
multis præs-
catur.*

*Spiritus san-
ctus loqui-
tur & loqui
facit.*

loquatur? Philippus ex angeli reuelatione descēdit in viam, quæ ab Hierosolymis ducit Gazam, quando Eunuchus ille aduentabat. Et dixit spiritus Philippo: Accede, & adiunge te currui huic. Cernis loquentem spiritum audienti? Et Ezechiel sic dicit: Et factus est super me spiritus domini, & dixit ad me: Hæc dicit dominus. Et rursus: Dixit spiritus his, qui erant Antiochiæ Apostolis. Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus, ad quod assumpsi eos. Vides spiritum viuentem, segregantem, vocantem, & cum potestate mittentem. Et Paulus: Nisi, inquit, quod spiritus sanctus testatur mihi dicens: quod vincula & tribulationes me manent. Bonus enim est ille sanctificator Ecclesiæ, & auxiliator & magister, paracletus. De quo Saluator: Ille, inquit, vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. Non dixit, docebit tantum, sed etiam suggeret omnia, quæcunq; dixero vobis. Neq; enim alia Christi doctrina, & alia spiritus sancti, sed planè eadem. Prædixerat Paulo quæ euentura erāt, vt ea præuidendo, promptior esset. Hæc autem dicuntur nobis propter illud, quod modò recitatum est. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus sunt. Ne hanc labiorum elocutionem esse putes: sed rectam doctrinam.

*Spiritus non
men medium*

Vocatur autem & peccatum spiritus, sicut dixeramus, sed aliter & modo contrario, cum dicit: Spiritu fornicationis aberrauerunt. Vocatur spiritus, etiam immundus spiritus dæmon, sed cum hac adiectione, immundus. Et vnicuiq; additur cognomē, vt indicet proprietatem. Si enim de anima hominis dicitur spiritus, cum hac adiectione dicitur, spiritus hominis. Si ventura notat, spiritum procellarum dicit. Si peccatum innuit, spiritus inquit, fornicationis dicit. Si dæmonē significat, spiritus dicit fornicationis & immundus: vt cognoscamus de quo spiritu sit sermo. Neque putes de spiritu sancto hoc dici. Absit. Spiritus enim nomen medium quoddam est: nam omne quod est absque corporis mole, in vniuersum spiritus vocatur. Cum autem & dæmones corpora non habeant, spiritus vocantur. Sed magna est quædam inter hos spiritus differentia. Immundus enim dæmon, si quam hominis animam aggressus fuerit, (liberet autem ab hoc dominus omnes animas tam præsentium hîc, quàm absentium) tanquàm lupo sanguiuorus, paratus ad deuorandum super ouem veniret. Sæuissimus illius aduentus, grauissimus sensus, tenebrosa mens efficitur, & insultus iniquus, & rapina possessionis alienæ. Corpore enim alieno tanquàm proprio vtitur violenter, membris alienis stantem iactitat, & alieno instrumento astantes acclamat. Minister enim est illius, qui cecidit de cælo.

Deprauat

Deprauat linguam, torquet labia: spumam pro verbis fundit, obtenebratur homo, apertus est oculus, & non videt per eum anima. Gemit homo tremens, ante mortem miserrimus. Verè hostes sunt hominum dæmones, turpiter illis abutentes, & absq; misericordia. Absit hæc opinio, non est eiusmodi spiritus sanctus: sed contraria ratione, omnia ad bonum & ad salutem dirigit. Primùm enim mansuetus illius aduentus, fragrans progressus, onus leuissimum, ante suum accessum radios lucis præmittens, & cognitionis. Germani protectoris viscera habens aduenit. Venit enim seruire & sanare, docere, adhortari, confortare, admonere, & illuminare mentem primùm quidem eius, qui recipit illum, deinde per ipsum & cæteros. Et quemadmodum in tenebris si quis antea fuisset, solem deinceps extemplò videns, aspectus corporis eius illuminatur, item vt quæ antea non videbat, tunc videat. Sic etiam cui spiritus sanctus donatus est, anima illius illustratur, & plusquàm homo cernit. In terra erit corpus, & anima cælos contemplabitur. Videt, vt Esaias cernebat dominum super throno excelsò & eleuato: Videt, vt Ezechiel eum, qui sedebat super Cherubim. Videt, vt Daniel Myriades myriadum, & millia millium. Exiguus homo cernit principium & finem mundi, & medium temporum, & Regum successiones. Scit quæ non didicerat: adest enim verus ductor lucis. Intus consistens homo, & virtus scientiæ procul à Deo illi immittitur, ita vt ea quæ fiunt ab alijs ipse cognoscat. Non adfuerat Petrus Ananiæ & Saphiræ cum sua bona vendebant, sed per spiritum aderat. Quare, inquit, tentauit Satan as cor tuum, vt mentiare spiritui sancto: Nullus erat accusator, nullus testis. Vnde igitur hoc euenit, vt nosset. Nónne, inquit, manens manebat tibi, & id quod vendidisti in potestate erat tua? Quare statuisti in corde tuo hanc rem? Qui erat absq; literis, per gratiam spiritus illa didicit, quæ ne Græcorum quidem sapientes nouerant. Habes simile huic de Eliseo. Qui cum gratis sanasset lepram Neeman, Giezi premium eius accepit, alieni officij præmium intercipiens, recepitq; à Neeman pecunias, & in obscuro illa occultauit, sed neq; in tenebris quicquam occultatur sanctis. Nam venientem illum interrogat Eliseus, similiter atq; Petrus, dicens: Dic mihi, si tanti ager venundatus est? Sic ille interrogat, quamuis non ignorasset vnde Giezi. Sed luctuosum erat illud vnde. A tenebris prodijsti, & in tenebras ibis. Vendidisti curationem leprosi, & hæreditabis ipsius lepram. Impleui, inquit, ego perfectionem illius, qui dicit mihi: Gratis accepistis, gratis date. Tu autem vendidisti hanc gratiam,

fufcipe

*Spiritus sanctus
Eli aduentus
qualis.*

*Spiritus sanctus
Elo omnia
perspicitur.*

*Sanctis non
quicquam in
tenebris oc-
cultum.*

Spiritus sanctus illuminat & erudit animas.

suscipe ergo & præmium istius venditionis. Sed quid ait ad illum Eliseus? Nónne cor meum ibat tecum? Hic ego fueram corpore conclusus: sed spiritus à Deo mihi datus, ea quæ procul aberant, cernebat, & quæ alibi dicebantur manifestè ostendit mihi. Cernis quomodo illuminat animas spiritus sanctus, tollit ignorantiam, & scientiam reponit. Esaias ferè ante mille annos, cernens tanquàm tabernaculum Sion. Ciuitas erat iam cõdita & sistēs, & mercibus exornata, & ornatu vario circumdata. Ille tamen dicit: Sion tanquàm ager dissipabitur, prædicens id, quod nostra ætate completum est. Certitudinem autem prophetiæ demonstrans, Relinquetur inquit, filia Sion, sicut tētoriū in vinea, & sicut tugu riū cucumerariorū. Etiam nūc cucumeris ille locus repletus est.

Virginitatis & castitatis cogitatio fit à spiritu sancto.

Cernis quemadmodum iustos spiritus sanctus illuminat? Nō igitur propter cognationem nominis, aliò circumferaris, sed id quod certissimum est custodias. Quòd si fortè sedenti tibi de castitate, aut virginitate subeat cogitatio, illius est eadoctrina. Nónne persæpè puella, iam ad sponsi thalamum constituta, effugit, spiritu sancto de virginitate eam docente? Nónne sæpè splendidus aliquis homo aulicus contempsit diuitias, probè instructus à spiritu sancto? Nónne iuuenis sæpè videns pulchritudinem, compressit oculos, & ne amplius videret aufugit, polutionēque vitauit? Quæris vnde id contingat: Spiritus sanctus certè sic erudiuit animam adolescentis. Tot sunt auaritiæ cupiditates in mūdo, & tamen nil possidere, eligunt Christiani. Qua de causa? Propter spiritus sancti annunciationem. Preciosum sanè donum est spiritus sanctus ille bonus. Meritò baptizamur in nomine patris & filij, & spiritus sancti. Homo corpus adhuc circumferens, multis cum dæmonibus ferissimis luctatur. Et persæpè dæmoniacus, qui ferreis vinculis à multis retineri non potest, ab vno solis verborum precationibus continetur, per eam quæ in illo est spiritus sancti virtutem, & simplex exorcisantis afflatus, efficitur ignitus his, qui videri non possunt. Magnum igitur commilitonem & auxiliatorem apud Deum habemus: magnum Ecclesiæ doctorem: magnum protectorem nostrum: non metuamus ergo dæmones, nec diabolum. Maior enim est qui certat pro nobis, modò illi ostia aperiāmus. Obambulat enim ille, qui digni sint quærens, & quibus dona conferat.

Exorcisantis afflatus vrit demones.

Doctor Ecclesiæ spiritus.

Paracletus spiritus.

Vocatur quoque Paracletus, propter consolationem, & auxilium infirmitatis nostræ. Nos enim quid, & quatenus orare debeamus, nescimus: Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus ineffabilibus. Manifestum autem est, quòd apud Deum. Sæpè propter

propter Christum afficitur contumelia & ignominia quispiam: Martyrium imminet, tormenta vndiq; & ignis, & gladius, & bestia, & gurgites. Verum interea spiritus sanctus alloquitur: sustine dominum: parua sunt ista quae fiunt: breui tantum tempore labora, & in sempiternum eris cum angelis. Non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis: Describit homini regnum coelorum, demonstrat deliciarum paradisum. Ac Martyres quidem vultu corporeo sibi cogebantur coram iudicibus, potentiam autem animi erant in paradiso, contemnebantque praesentes difficultates. Vis autem ex scripturis nosse, virtute spiritus sancti martyres Christo testimonia exhibere, Saluator ipse dicit ad discipulos: Cum adduxerint vos in Synagogas, & ad principatus, & potestates, ne sitis solliciti, quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in illa hora, quid vobis dicendum sit. Fieri enim non potest, ut quis de Christo prebeat testimoniū, nisi per spiritum sanctum testetur. Si enim nemo dicere potest dominum I E S V M, nisi in spiritu sancto, vitam pro illo, & sanguinem quis profundet, nisi in spiritu sancto?

*Martyres in
spiritu sancto
fiunt.*

Magnum quiddam est, & omnipotens inter charismata, & admirandum, spiritus sanctus. Cogita quot nunc estis, qui hic assistis, quot nostrum animae adsunt: in vnoquoque; tamen congrue operatur, & medius existens, videt cuiusque modum, cernit & cogitationem, & conscientiam, & quid loquamur, & quid mente retineamus. Magnum quid est, quod dixi: sed restat maius. Considera tu qui iam mentem ab illo habes illustratam: quot sunt Christiani huius parociae, quot in palæstina? Extende rursus mentem ab hac prouincia in totum Imperium Romanum, ac ex eo deinde considera vniuersum mundum. Persarum & Indorum gentes ac nationes. Gothos & Sauromatas multos, Hispanos & Mauros, Afros & Aethiopas, & reliquos, quorum nomina ignota sunt nobis. Multarum enim gentium ne nomina quidem in notitiam nostram venerunt. Perspice cuiuslibet nationis Episcopos, sacerdotes, diaconos, Monachos, virgines, & reliquos laicos: & respice magnum hunc Praefulem, & gratiarum Parrochum (id est, exhibitorem) quomodo in vniuerso mundo, alij quidem castitatem, alij virginitatem, alij studium paupertatis, alij vim repellendi aduersarios spiritus tribuit. Et quemadmodum lumen vno radij progressu illuminat omnia: ita spiritus sanctus eos, qui habent oculos illustrat. Quod si quispiam non respiciens, illius gratia non potitur: non spiritum sanctum, sed suam ipsius arguat perfidiam. Vidisti

*Omnipotens
inter charis-
mata spiri-
tus.*

*Parocia Pa-
laestina.*

*Parrochus
gratiarum
spiritus vir-
ginitatem
& castita-
tem suggerit*

V illius

*Angelos spiri-
tus sanctus
omnes sancti
ficus.*

illius vim in vniuerso mundo: non hinc subsistas: sed ad superiora quoque ascende. Ac principio quidem in primum cælum mentem eleua: Consydera eas quæ istic sunt innumerabiles myriades, cogita & altiora si potes. Vide virtutes, vide principatus, vide potestates, vide thronos, vide dominationes. Eorum omnium præses apud Deum, & magister, & sanctificator est hic paracletus. Eò indiget Elias ac Esaias inter homines: eo opus habet Gabriel & Michaël, inter archægelos: Nihil ex rebus progenitis dignitati illius adæquatur. Nā & in vniuersum genus angelorū, & omnes exercitus simul congregati, nequaquam spiritus sancti proportionē sustinuerint. Cooperit hæc omnia virtus perquam maxima paracleti, ita vt angeli quidem sint, qui in ministerium mittantur: Ipse autem spiritus est, qui profunda Dei scrutatur, vt inquit Apostolus: Qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Sic & ea quæ apud Deum nemo cognoscit, nisi spiritus Dei. Et illi scilicet Angeli sancti, ex eo quod nō erat, sunt creati. Hic autem semper à Deo procedens. Et illi nempe Angeli, naturā sunt mutabiles tanquam creatura. (Tametsi iam ex gratia non mutantur, neque conuertantur.) Hic autem immutabilis, inconuertibilis,

*Spiritus sanctus
figillat
animas.*

vnus existens cum patre, & filio. Hic spiritus de Christo prædicauit per Prophetas. Hic operatus est in Apostolis. Hic ad hodiernam vsque diem obsignat animas in baptismo. Et pater quidem dedit filio, filius autem tradidit spiritui sancto. Ipse enim IESVS est qui dixit, non ego: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ac de spiritu sancto dicit: Quando venerit ille spiritus veritatis, & reliqua, ille me glorificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Pater per filium cum spiritu sancto omnia largitur. Non alia patris, alia filij, nec alia spiritus sancti: sed vna est salus, vna fides. Vnus Deus pater, vnus dominus vnigenitus eius filius, vnus spiritus sanctus paracletus. Atque hæc quidem scire sufficit. Naturam autem vel subsistentiam spiritus ne curiosè scruteris: si enim ea descripta esset, diceremus: quod autem scriptum non est, dicere non audeamus. Satis est nobis ad salutem scire, quod est pater, & filius, & spiritus sanctus, qui descenderat in septuaginta seniores tempore Moyse. (Sed prolixitas sermonum, dilecti, ne tædiosa vobis efficiatur, præbeat ille, de quo nobis sermo est, eam virtutem vnicuique, & mihi dicenti & vobis audientibus: & ea nunc exhibeat, quæ nouit omnia donare) Non erat tum in illo septuaginta viros spiritus ipse diuisus, sed gratia tantum, pro eorum qui recipiebant, facultate. Sexaginta tantum, & octo aderāt.

*Spiritus sanctus,
de his
quæ sunt filij
accipit.*

Eldad

Eldad autem & Modad aberat. Vt igitur ostenderet nō Moysem esse largitorem, sed spiritum operantem, Eldad & Modad vocati quidem, sed non occurrētes, prophetabant. Stupefactus est IESVS ille typicus, Naue vocatus, successor Moyſis, & cōueniens eum, dicit: Audisti quōd Eldad & Modad prophetant: Vocati erant, sed non aduenerant, domine mi Moyſes prohibe eos. Non possum, inquit, ille cohibere: cōlestis enim est ista gratia. Ac tantum abest, vt eos cohibere queam, vt etiā fateri cogar me ex gratia domini id habere, sed non puto te ex odio ista dicere: caue autem vt æmuleris pro me, vel inuideas quod illi quidem prophetant, tu autem nequaquam expecta tempus. Quis dabit vniuersum populum esse domini prophetas: quando det dominus spiritum suum super eos. Prophetice dicit, quōd, quando det, tunc enim nondum dederat. Tu quoque nondum habes. Nunquid Abrahā & Isaac, & Iacob & Ioseph, antea nō habebāt? Nūquid nō habebāt id quod dicit, quādo det dominus? Manifestū est hīc significare illū abūdantiā doni spiritus super eos oēs. Quasi diceret: Nūc ista gratia particularis: sed tūc erit copiosum donū. Quod cōpletum est apud nos in die Pentecostes. Atque idem sanē spiritus, qui apud nos descendit, descēdebat prius & apud illos in multos. Scriptum est enim deinceps: Et IESVS Naue, repletus est spiritu sapientiæ. Moyſes enim manus suas super eum imposuit. Cernis vbique typum, & in veteri & in nouo testamento eundē. Tempore Moyſis per manus impositionem dabatur spiritus: in te quoque baptizatum peruentura est gratia illius. Quomodo autem, id nondum dico: neq; enim eius rei nunc tempus est. Idem descendit in omnes iustos ac prophetas, Enoch & Enos. Noē ac reliquos, Abraham, Isaac, Iacob. Nam de eo, quōd Ioseph habuerit spiritum Dei, etiā Pharaō expertus est. De Moyſe enim, & rebus admirandis ab illo virtute spiritus sancti factis, persæpē audisti. Eundem spiritum & fortissimus Iacob habuit, & omnes sancti: quamuis omnium nomina non prosequamur. Idem & in stru-
cturam illam tabernaculi missus, repleuit sapientia eos, qui circa Beseleel erant sapientes. In virtute huius spiritus, quemadmodū in libro Iudicum habemus, Othoniel quidem iudicabat, Gedeon verō inualeſcebat. Iephta vincebat. Sampson vindicans, supra vires humanas certabat. Nam de Samuele & Dauide ex libris regū manifestius est, quōd & ipsi in spiritu sancto prophetabant, & principes erant prophetarum. Ac Samuel quidem videns appellabatur: Dauid autem clarē dicit: Spiritus domini locutus est mihi. Et in psalmis: Spiritum sanctū tuum ne auferas à me. Et rursus:

*Spiritus in
absentes à
Moyſe seniores
effusus.*

*Spiritus per
manuum im-
positionem
in lege deba-
tur.*

*Artificioſam
mentem don-
at spiritus.*

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et ut est in Paralipomenis: Azarias particeps factus spiritus sancti, tempore Asaph regis, & Oziel, tempore Iosaphat. Ac rursus alius Azarias, qui est lapidatus. Esdras verò dicit: Et spiritum tuum bonum dedisti, ad erudiendū illos. De Helia assumpto & Elizeo spiritiferis & mirificis hominibus, clarum est, etiamsi non dicamus, quòd plenerant spiritu sancto. Quòd si quis omnes duodecim prophetarum libros prosequatur, quàm plurima de spiritu sancto inueniet testimonia. Micheas dicit in persona Dei: Nisi ego repletus fuero fortitudine spiritus domini. Ioël clamat: Et erit postea dicit dominus: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et quæ sequuntur. Et Aggeus loquitur: Quapropter ego vobiscum sum dicit dominus omnipotens, & spiritus meus consistit super vos. Zacharias similiter: De sermonibus meis accipite, quæcunque & ego præcipio in spiritu seruis meis prophetis, & alia. Isaïas dicit: Et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit illum spiritus timoris dei. Certum est, vnum quidem esse hunc spiritum indiuisibilem, diuersas autē illius operationes. Rursus: Iacob ô puer, ex quo dedi spiritum meum super illum. Et iterum: Ponam spiritum meum super semen tuum. Et nunc dominus misit me, & spiritus eius. Ac iterum: Hoc illis à me sit testamētum dicit dominus, spiritus meus qui est super te. Et iterum: Spiritus domini super me, propterea vixit me. Et iterum de Iudæis: Ipsi autem ad iracundiam prouocauerūt, & contristarunt spiritum sanctum eius. Et ubi est, qui posuit in ipsis spiritum sancti sui? Habes similia & in Ezechiele, si deinceps audiens non defatigeris. Et cecidit super me spiritus, & dixit ad me: Hæc dicit dominus. Quòd ait cecidit super me, rectè sanè benignitatem illius designat. Quemadmodum Iacob repperit Ioseph, cecidit super collum eius, & sicut in Euangelij, benignus ille pater filium ex peregrinatione redeuntem cernens, misericordia commotus est, & currens, cecidit super illius collum. Ac iterum in Ezechiele: Et duxit me in terrā Chaldæorum, in captiuitatem in visione, in spiritu Dei. Reliqua enim eiusmodi, in his quæ de baptismo dixeramus iam, audisti. Et aspergam vos aqua munda. Et, Dabo vobis. Et, Facta est super me manus domini, & eduxit me in spiritu domini. Hic spiritus sapientem effecit animam Danielis, ut iuuenis ipse senum esset iudex. Damnabatur Susanna modestissima tanquàm impudica, vindex erat nemo. Quis enim aduersaretur principibus? Adducebatur iam in mortem,

Septiformis
spiritus
vnius.

Spiritus ex
pueris sapien-
tes facit.

mortem, iam erat in manibus lictorum. Ecce adest auxiliator paracletus, spiritus qui omnem naturam intelligibilem sanctificat. Age inquit Daniel puer, argue senes de peccatis iuuenilibus. Scriptum est enim: Suscitauit Deus spiritum pueri iuuentuli. Et ut summatim ea comprehendamus per decretum Danielis, temperans illa & innocens seruatur. Testimonij enim causa, non enarrationis ea adduximus. Agnouit & Nabuchodonozor, quod in Daniele esset spiritus sanctus: Dicit enim ad eum: Baltazar princeps ariolorum (inquit) hoc ego scio, quod spiritus Dei sanctus est in te. Alterum quidem verum dixit, alterum falsum. Quod enim haberet spiritum sanctum, verum erat: falsum autem, quod esset princeps incantatorum: neque enim magus erat, sed ex spiritu sancto sapiens. Nam antea illi indicauit visionem imaginis. Ipse viderat eam, & nesciebat. Dic inquit, mihi visionem, quam ego vidi, & quæ sit, nescio. Cernis vim spiritus sancti, videntes nesciunt, non videntes agnoscunt, & interpretantur. Et essent reuera multa, quæ ex veteri lege recitarem, & latius explicarem de spiritu sancto: sed cum breue sit tempus, oportet sese accommodare mediocritati auscultationis. Itaque satis sit ad presens, quæ ex veteri testamento produximus, deinceps si deus volet, ad ea quæ sunt in nouo, proxima Catechesi veniemus. Deus autem pacis per dominum nostrum IESVM Christum, & spiritum dilectionis, omnes nos spiritalibus, & cœlestibus ornet donis. Cui gloria, potentia in secula seculorum,
Amen.

CATECHESIS DECIMASEPTIMA ILLV-
*minatorum Hierosolymis extemporanea, de Spiritu sancto. Et lectio
 ex Epistola prima ad Corinthios: Huic quidem per spiritum datur ser-
 mo sapientiæ, & reliqua.*

*Scripturis, non
 rationibus
 agendum.*

IN præcedenti Catechesi de spiritu sancto paruum quan-
 dam testimoniorum partem, quantum licuit auribus
 vestræ dilectionis proposuimus. Tunc enim, ne modum
 excederemus, promptitudinem dicendi cohibuimus. Inexhau-
 stus enim de spiritu sancto sermo est, nunc autem reliquorum
 pars quædam rursus parua dicetur. Nollem enim infirmitatem
 vestram obrui multitudine scripturarum. Ingenuè nunc quoq;
 fatemur, nos non humanis ratiocinationibus vsuros: verum ea
 tantum quæ sunt in sacris scripturis commemoraturos: hoc
 enim est tutissimum, quemadmodum beatus Paulus inquit: Nō
 in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis: sed in persuasioni-
 bus spiritus, spiritualibus spiritualia conferentes, & conformia via-
 toribus, & nauigantibus facientes: qui cum vnum habeant sco-
 pum longi itineris, animi quidem promptitudine accelerant,
 propter corporis verò imbecillitatem, diuersis appellant ciuita-
 tibus. Ac disputationes quidem, seu dissertationes de spiritu san-
 cto diuiduntur, ipse autem nequaquam diuiditur. Vnum tamen
 atque idem omnes complectuntur. Sicut etiam illi quos habui-
 mus de patre sermones: alius quidem erat, de illius nos docens
 monarchia: alius de eo, quomodo pater vocatur omnipotens,
 alius, quomodo creator vniuersorū. Neque tamē diuisio ista ca-
 techeseon, habuit fidei diuisionem. Vnus enim erat, & est pieta-
 tis scopus. Ac veluti in his etiam, quæ de vnigenito dei filio, aliàs
 quidem de illius diuinitate, aliàs verò de humanitate disserui-
 mus. In multisque illis sermonibus, quos de domino nostro IE-
 SV Christo habuimus, multa diuidentes, indiuisam tamen in il-
 lum fidem annuntiauius. Ad eundem modum de spiritu san-
 cto, diuisis catechesibus, indiuisam in illum fidē asserimus. Vnus
 enim est atque idem spiritus, diuidens quidem charismata pro-
 pria vnicuique prout vult, ipse autem indiuisus. Neque alius pa-
 racletus, alius spiritus sanctus, sed vnus atque idem, diuersis co-
 gnominibus appellatus. Viuens & subsistens, loquens & operās,
 ac eorum quæ à Deo facta sunt omnium, ratione prædicatorum
 hominum, & angelorum sanctificator

*Spiritus sanctus
 est varie ap-
 pellationes.*

Ne itaque ob diuersas spiritus sancti appellationes, ignari
 plerique diuersos esse spiritus existiment, & non vnum atque
 eundem,

eundem, cum vnus tantum sit, ideò Ecclesia catholica præmunitum te cupiens reddere, istud in fidei professione tradidit. Crede re in vnum spiritum sanctum paracletum, qui locutus est per Prophetas, vt videre possis, multas quidem esse illius appellationes, vnum autem atque eundem spiritum sanctum. De quibus illius appellationibus pauca nunc ex multis vobis commemorabimus. Vocatur enim à multis spiritus sapientiæ, vt modò lectum est: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ. Vocatur spiritus veritatis, vt dicit saluator: Quando venerit ille spiritus veritatis. Vocatur & paracletus, vt ille dixit: Si ego nō abiero, paracletus non veniet ad vos. Quòd autem vnus idem sit, diuersis nominibus appellatus, ex his manifestè demonstratur, quæ sequuntur. Nam de eo, quòd spiritus sanctus & paracletus idem sint dictū est: Paracletus spiritus sanctus: De eo verò, quod paracletus & spiritus veritatis idem sint, dicitur: Et alium paracletum dabo vobis, vt maneat vobiscum, spiritum, veritatis. Et iterum: Cum venerit autem paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis. Vocatur spiritus Dei, sicut scriptū est: Et vidi spiritum Dei descendentem. Et rursus: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Vocatur & spiritus patris, sicut dicit saluator: Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri loquitur in vobis. Et iterum Paulus: Huius gratia flecto genua mea ad patrē, &c, vt cōforter per spiritū ipsius. Vocatur & spiritus domini, vt inquit Petrus: Quid utiq; cōuenit vobis tētare spiritū domini. Vocatur spiritus Dei & Christi, vt scribit Paulus: Vos autē nō estis in carne, sed in spiritu: siquidē spiritus dei habitat in vobis. Si verò quis spiritū Christi nō habet, hic non est eius. Vocatur spiritus filij Dei, sicut est dictū: Quod estis filij, misit Deus spiritū filij sui. Vocatur spiritus Christi, sicut scriptū est: In quod & quale tempus, manifestatus est in ipsis spiritus Christi. Et rursus: Per vestram deprecationem & subministrationem spiritus IESU Christi. Præter has autem & alias quoque spiritus sancti appellationes reperies. Vocatur enim spiritus sanctificationis, vt scriptum est: Secundum spiritum sanctificationis. Vocatur spiritus adoptionis filiorum, vt inquit Paulus: Non enim accepistis spiritum seruitutis in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Vocatur spiritus reuelationis, vt scriptum est: Det vobis spiritum reuelationis & sapientiæ. Vocatur spiritus promissionis, vt ipse dicit: In quem credentes signati estis spiritu promissionis sancto. Et alijs eiusce modi nominibus compluribus cognominatur. Audisti apertè & in proxi-

Spiritus patris.

Spiritus filij.

Spiritus Christi.

in proxima superiori institutione, quòd in Psalmis quidem aliquando bonus spiritus, aliquando principalis nominatur. In Esaia verò spiritus sapientiæ ac intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris domini appellatur. Per quæ omnia, & quæ antea, & quæ nunc dicta sunt, concluditur: diuersas quidem esse illius appellationes, sed ipse vnus tantum est, atque idem spiritus sanctus, viuens & subsistens, qui vbique patri & filio adest, non qui ab ore, & labijs patris & filij loquendo formetur, vel effletur, aut in aërem diffundatur, sed substantialis, loquens ipse & operans, administrans & sanctificans: Sed per stabilem tamen & consonam vnus existentis salutaris administrationis in nos, quæ fit à patre per filium cum spiritu sancto, sicut & antea dixeramus. Meminisse enim vos eorum, quæ modò dicta sunt, volo, & apertè scire, quòd non alius in lege & Prophetis, alius verò in Euangelijs & Apostolis, sed vnus est atque idem spiritus, tam in veteri, quàm in nouo testamento, diuina dictans eloquia.

*Spiritus sanctus
Eius quomodo à Patre &
filio procedat
docet.*

*Mundi quomodo
gubernetur
natio totius
fiat.*

**sit enuntiatus
vel efflatus,
aut in aërem
diffusus*

Hic est spiritus sanctus, qui descenderat in virginem Mariam. Cum enim Christus vnigenitus nasci deberet, virtus altissimi obumbravit ipsi, & spiritus sanctus in illam veniens, sanctificauit eam: quòd posset eum, per quem sunt omnia, suscipere. Nec opus est de eo multa facere verba, vt discas, impollutam & mundam fuisse illam generationem. Docuit enim id Gabriel, dicens ad eam: Nuntius ego sum eorum, quæ fieri debent, sed non cooperator, quamuis archangelus. Et, vt non ignores, quid mei sit muneris, gaudium ego annuntio tibi, quomodo autem parias, non à mea est gratia, spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Propterea & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Hic spiritus sanctus egit & in Elizabetha. Neque enim virgo tantum, sed etiam coniugata illius notitiam habet. Siquidem secundum legem tantum erat coniugium. Et repleta spiritu sancto, prophetauit Elizabeth, dicitque bona serua de dño: Vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me? Benedixit illam Elizabeth. Isto spiritu repletus Zacharias pater Ioannis, prophetauit: quòd bonorum exhibitor esset ille vnigenitus, & quòd per baptisma Ioannes esset præcursor illius. Ab eodem spiritu sancto vnctus Simeon iustus, non visurum se mortem cognouit, antequàm Christum domini videret: quem in vlnas accipiens in templo, apertè de illo testificatus est. Et Ioannes repletus spiritu sancto in vtero matris, deinceps eum qui spiritum illi dedit, annuntians, Ego, inquit, vos baptizo in aqua ad poeni-

pœnitentiam, qui autem post me venturus est, &c, ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne. Cur autē dicit, & igne? Quoniā in linguis igneis aduētus spirit⁹ sācti apparuit. De quo dicit gaudēs Dominus: Ignē veni mittere in terrā, & quid volo, nisi vt excādefcat. Hic spiritus sanctus descēdit cū Dominus baptizaretur: ne baptizati dignitas lateret, vt Ioannes inquit: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, in quemcunque videris spiritum descendentem, & manentem super eum, ipse est qui baptizat in spiritu sancto. Sed cōsidera quid dicat Euangelium: Aperti sunt cœli: aperti sunt propter dignitatem descendentis verbi: Ecce enim, inquit, aperti sunt cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super eum. Indicat quòd suæ potestatis motu descenderet. Oportebat enim, vt interpretati sunt aliqui, primitias & præcipua sancti spiritus, baptizatę humanitati Christi saluatoris exhiberi, qui talem alijs dat gratiam. *Primitie spiritus in Christo.* Descendit autem fortē in specie columbæ mundæ, vt aliqui dicunt, tanquā simplicis, propter puros & innocentes, & pueros paruulos, qui nascuntur ex spiritu sancto: & propter remissionem peccatorum, orationibus consequēdam. Sicut in ænigmate prædictum est de eo, quod super Christum visibiliter apparebit. In Canticis enim de Sponso præcinit, & dicit: Oculi tui sicut columbæ, super plenitudines aquarum. Huius aliqua ex parte ferebat typum secundum quosdam, columba illa Noë. Nam sicut per illius lignum & aquam facta est ipsis quidem salus: nobis autem initium nouæ generationis: & columba reuerfa est ad eum sub vesperum, habens virgam oleę: Sic, inquit, & spiritus sanctus descendit super verum Noë, alterius generationis factorem, vniuersorumque generum voluntates in vnum cōgregantē. Quorum typum habebant diuersæ in arca animantium species. Nōne hoc tempore spirituales lupi cum agnis simul pascuntur? Nōne habet Ecclesia vitulum & taurum cum leone simul pascentes? Sicut ad hodiernam vsque diem cernimus mundanos principes regi & instrui ab Ecclesiasticis. *Principes mundi subsunt Ecclesiasticis* Descendit igitur, vt interpretantur aliqui, intelligibilis seu spiritalis columba tempore baptismatis, vt ostenderet hunc esse, qui per lignum crucis saluat credentes, qui sub vesperum per mortem suam effecturus sit salutem. Ac de his & alia, vt puto posset esse enarratio.

Cæterum Saluatorem ipsum amplius audire debemus, de sancto spiritu verba faciētem. Dicit enim: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non poterit ingredi in regnum Dei. Et quòd à patre sit gratia, dicit: Quantò magis pater cœlestis dabit spiritum

*blasphemia
in spiritum
non dimittetur.*

*Nova Dei
sufflatio.*

sanctum credentibus ipsi. Et quod Deus in spiritu sit adorandus: Sed veniet, inquit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Tales enim pater querit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & qui adorat eum, oportet ut in spiritu & veritate adorent eum. Et rursus: Si ego in spiritu Dei eicio demonia. Et statim: Propterea dico vobis: Omne peccatum & blasphemia dimittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non dimittetur. Et: Si quis dixerit verbum contra filium hominis, dimittetur illi: si quis autem dixerit verbum contra spiritum sanctum, non dimittetur illi, neque in presenti, neque in futuro seculo. Et iterum: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, spiritum veritatis, quem mundus capere non potest, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Et iterum: Hec locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille docebit vos omnia, & reducet in memoriam omnia quaecunque dixi vobis. Et: Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis, qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et: Si ego non abiero, paracletus non veniet ad vos: & cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Et: Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo: quando autem venerit ille spiritus veritatis, edisseret vobis omnem veritatem: Non enim loquetur a semetipso. Et: Sed quaecunque audiet loquetur, & quae ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me glorificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Ipsius nunc vnigeniti eloquia lego tibi, ne verbis humanis aurem adhibeas. Huius spiritus sancti participationem largitus est Apostolis, ut scriptum est: Hoc cum dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, quorum retinueritis, retenta erunt. Altera haec est sufflatio: quando quidem illa prima obscurata est per voluntaria peccata, ut impleatur quod scriptum est: Ascendet sufflans in faciem tuam, liberans te de tribulatione. Vnde autem ascendet, utrum ex inferno? Sic enim narrabat Euangelium, quod post resurrectionem, tunc demum insufflauit in eos. Sed dat quidem nunc gratiam, addit autem auctarium amplius, & ait ad eos: Paratus quidem ego sum dare, sed nondum id capere potestis. Interea accipite gratiam qui potestis, deinceps autem suscipietis abundantior em, vos sedete in ciuitate Hierusalem, donec induamini virtute ex alto. Nunc accipite ex parte, tunc accipietis perfecte. Nam ille qui suscipit, persaepe habet id ex parte: qui autem veste induitur, vndique

dique illa circundatur. Non metuatis, inquit, arma diaboli & iacula, habetis enim virtutem spiritus sancti. Memineritis autem eorum quæ modò dicta sunt, quòd spiritus non diuiditur, sed gratia quæ fit per illum. Ascendit igitur in cœlum, & promissionem impleuit. Dixit enim ad ipsos: Et ego rogabo patrem, & aliū paracletum dabit vobis. Sedebant expectantes aduentum spiritus, & cū essent completi dies pentecostes, hic in ciuitate ista Hierusalem (nostra enim est ista gloriatio, & loquimur non de his beneficijs, quæ apud alios facta bonis: sed de his quæ apud nos exhibita sunt) Pentecostes igitur cū esset, residebant, & aduenit paracletus de cœlis custos, & sanctificator ecclesię, animarum gubernator, & fluctuantium seruator. Remunerator certatium, & vincentium coronator. Descendit autem vt & vittute induat, *Apostoli spiritu sancto baptizati sunt.* & vt baptizet Apostolos: Dicit enim dominus: Vos autem baptizabimini in spiritu sancto: non ita multo post: Non est ista gratia ex parte, sed perfecta virtus. Vt enim is qui mergitur in aquas *Immersio in baptismo.* & baptizatur, vndique ab aquis circundatur: sic & illi à spiritu baptizati sunt perfectè. Sed aqua quidem exterius circundat, spiritus autem interiorem animam abluit incomprehensibiliter. Et quid miraris? accipe exemplum corporeum, paruum quidem & facile, vtile autem simplicioribus. Si ignis per ferri spissitudinem interius transiens, totum efficit ignem, & frigidum fit feruens, & nigrum fit lucidum. Si ignis cū sit corpus in corpus ferri ingrediens, sic absque vllō impedimento vt vides operatur, quid miraris, si spiritus sanctus in animæ interiora ingreditur? Ne autem tantæ gratiæ descendens lateret magnitudo, tãquàm tuba cœlestis intonuit. Factus est, inquit, repenti sonus de cœlo, tanquàm aduenientis spiritus vehementis, significando præsentiā illius, qui id concedit hominibus, vt vi rapiant regnum cœlorū: vt & oculi viderent igneas linguas & aures audirēt sonū. Et repleuit domum vbi erant sedentes. Facta est receptaculum spiritus talis aquæ illa domus: Discipuli intus sedebant, & domus vniuersa repleta est. Baptizati igitur sunt sine vllō defectu, secundum promissionem. Induti sunt in animo & corpore diuino indumento, & salutari: & apparuerunt illis dispersitæ linguę tãquàm ignis: sedit quę supra singulos ipsorum, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Ignem non vrentem accipiebant, sed salutarem ignē, comburentē delētemquē; spinas peccatorū, animā autē illuminantē. Hic etiā nūc in vos vēturus est, & spinosa quidē peccata vestra sublatur⁹ & dissoluturus: pretiosā autē aīæ vestrę possessionē illustratur⁹ & gratiā vobis largitur⁹. Quę etiā Apostolis donata est.

In specie autē linguarū ignearū sedit super illos, vt nouæ coronæ spiritales, per linguas igneas imponentur capiti illorum. Gladio igneo antea prohibebat ingressum paradisi. Ignea autē lingua salutarē prestitit gratiā. Et cœperūt loqui varijs linguis, prout spiritus dabat eloqui illis. Gallilæus Petrus & Andreas, vel Persica, vel Medica lingua loquebatur. Ioannes & reliqui Apostoli, omni lingua loquebantur eis, qui ex gentibus erant. Non enim nunc incepit huc externarum gētium multitudo vndique congregari, sed iā olim. Quis tantus inueniatur doctor? qui statim docuit quæ non didicerant. Tot annis per Grammaticam, & per alias artes discunt tantum Græcè benè loqui, neque tamen omnes similiter loquūtur, sed Rhetor pulchrè, grammaticus aliquando nō pulchrè. Et qui grammaticā nouit, philosophica ignorat: Spiritus autem sanctus docuit multas linguas, quas toto illi tempore superiori ignorabant. Hæc est reuerà multa sapientia, hæc veritas & potentia. Qualis comparatio, ignorantia illius, quæ fuit à multo tempore, ad repentinam externarum, diuersarumq; linguarum cognitionem. Facta est confusio multitudinis audientium. Alia sanè confusio ab illa mala, quæ fuit in Babylone. Nam illa confusione linguarum, facta est diuisio voluntatum: quoniā sapere illud fuit contra Deum. Hic autem restauratio, & vnio sententiarum: quoniam pium erat hoc studium. Et sicut per illos casus & defectio à Deo, sic per hos reductio ad Deum. Per quæ fuit defectio, per eadem reductio. Vnde mirabantur dicentes: Quomodo nos audiuius loquentes illos? Nihil admirandum, si vos ignoratis, cum & Nicodemus ignorabat spiritus aduentum. Ad illum enim dictum erat: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Et cum audiendo vocem illius, nescimus tamen vnde veniat, aut quò vadat, substantiam eius quomodo enarrauerimus? Alij autem iridentes dicebant: quia multo pleni sunt isti. Vera quidem dicentes, sed irridendo. Nouum enim verè erat illud vinum noui testamenti gratia. Sed nouum hoc vinum est à spiritali vinea, quæ iam antea persæpè in Prophetis fructum ferebat, & in nouo testamento re floruit. Vt enim sensibilis vinea semper manet eadem, successu autē temporum nouos adfert fructus: Sic & spiritus sanctus idem semper manens sicuti est, qui sæpè in Prophetis operabatur, nunc nouum quiddam & admirandum declarauit. Extensa fuit & in patres gratia, sed hîc per excellentiam. Illic enim participetantum erant spiritus sancti, hîc autem perfectè ab illo baptizati, seu immerfi sunt. Sed Petrus habens spiritum sanctum & sciens quid

Linguarum
& voluntatum
confusio
in Babylone.

Vinum spiritus.
tus.

quid haberet. dicit: Viri Israëlitarum, qui Ioëlem quidem profite-
mini, nescitis autem quæ scripta sunt ab eo. Non ita sicut vos existi-
matis, isti ebrii sunt, sed sicut scriptum est: Inebriabuntur pin-
guedine domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. In-
ebriati sunt sobria ebrietate, quæ peccatum mortificat, & cor viui-
ficat. Ebrietate omninò contraria illi corporeæ ebrietati. Illa enim
& cognitorum inducit obliuionem: hæc autem etiam ignorato-
rum notitiam donat. Inebriati sunt bibentes vinum spiritualis
vitis, illius quæ dicit: Ego sum vitis, vos autem palmites. Si autem
non cōfidentis mihi, ex ipso tempore intelligetis verum esse, quod
dicitur: est enim hora tertia diei. Hora enim tertia crucifixus est,
vt Marcus dicit: Tertia hora misit gratiam. Non enim alia gratia
illius, & alia huius, sed qui tunc crucifixus est, & promisit, imple-
uit quod promisit. Quod si testimonium quoque habere vultis,
audite quod etiam dictum est per Ioëlem prophetam: Et erit po-
stèa dicit Dominus: Effundam de spiritu meo super omnem car-
nem. Quod autem dicit, effundam, abundantem designat spiri-
tus donationem: nam hîc non ad mensuram Deus dat spiritum.
Deus Pater enim amat filium, & omnia dedit in manum eius. De-
dit illi potestatem, etiam donare gratiam spiritus sancti, cui I E-
S V S voluerit. Effundam de spiritu meo super omnem carnem,
& prophetabunt filij vestri & filiæ. Et deinde: Et super seruos
meos, & super seruas meas, in diebus illis effundam de spiritu
meo, & prophetabunt. Spiritus sanctus non est acceptor perso-
narum. Non enim quærit status amplitudinem, sed animæ probi-
tatem: neque diuites efferantur, neque pauperes animum dei ci-
ant, tantummodo vnusquisque sese paret ad cœlestis gratiæ sus-
ceptionem.

Multa quidem vobis hodiè dixi, quibus fortè iam aures fatiga-
tæ sunt, sed longè plura prætermisi, ac opus esset reuerà de do-
ctrina spiritus sancti & tertia & pluribus catechesibus. Ignoscatur
autem nobis id vtrunque. Nam cum & festum paschatis iam in-
stet, & sermo nobis hodiè prolixus erat. Itaque tot testimonia,
quot essent necessaria, de nouo testamento in medium producere
non licet. Desunt enim nobis multa ex actis Apostolorum. In
quibus spiritus sancti gratia, in Petro & omnibus simul Aposto-
lis operabatur. Desunt multa & ex catholicis, & Pauli quatuor-
decim epistolis, ex quibus pauca nunc tanquàm ex magno prato
flores colligere conabimur. In virtute enim spiritus sancti, volū-
tate patris & filij, stans Petrus cum vndecim, & eleuans vocem
suam, (secundum illud: Exalta cum sonitu vocem tuam, qui euā-

Repe verborum.

Sagena doctrinae.

gelizas Ierusalem)reti verborum animas circiter trium millium cepit. Talis & in alijs simul Apostolis gratia abundabat, vt etiam ex Iudæis ipsis qui Christum crucifixerant tot crediderint, & in nomine Christi baptizati sint, & perseuerarūt in doctrina Apostolorum & orarent. In eadem quoque virtute Petrus & Ioannes, ingredientēs templum circa horam nonam orationis, & eū qui fuit in porta spetiosa claudum ab vtero matris, ab annis quadraginta sic existentem, in nomine Christi curarunt, vt impleretur quod dictum est: Tunc saltabit claudus vti ceruus. Spiritualis enim doctrinę sagena quinque millia credentium simul ceperūt. Principes autem populi, & sacerdotum errantes redarguerunt: non per propriam sapientiam: sine literis enim & idiotæ erant, sed per spiritus efficaciam. Scriptum est enim: Tunc Petrus plenus spiritu sancto dixit ad ipsos: Ac tātoperè per duodecim Apostolos, sancti spiritus in credentibus virtus operabatur, vt vnum esse illis cor, & anima vna videretur. Communia erant illis omnia, & possessores pretia possessionum venditarum, libenter illis adferebant, ita vt egenus inter illos esset nemo. Ananias verò & Zaphira volentes mentiri spiritui sancto, dignam perpepsi sunt vindictam. Per manus Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in populo, ac tāta circumfusa erat Apostolis spiritalis gratia, vt quamuis mansueti essent, metuendi tamē viderentur. Denique nemo ausus est illos prohibere, sed populus etiam magnificabat illos, & nationes illis accedebant. Et fidelium tam virorum, quàm mulierum numerus augebatur, & ægrotorum cum lectis, & grabatis plateæ plenæ erant, vt prætereunte Petro, vel vmbra aliquem ex illis attingeret. Congregabatur & ex vicinis ciuitatibus multitudo in sanctam hanc ciuitatem Ierusalem, adferentes ægrotos & infirmos, & à spiritibus immundis obsessos, qui omnes curabantur in hac spiritus sancti virtute. Tum verò duodecim Apostoli, propter Christi prædicationem, à Principibus sacerdotum coniecti in custodiam, ab angelo noctu præter opinionem ab ea sunt educti, & rursus ex templo ad tribunal coram illis adducti, intrepidè redarguebant illos in his quæ contra Christum dicebant: atque hoc addebant quòd spiritum sanctum dedit deus credentibus ipsi: & propterea vapulati ibant gaudentes: neque cessabant docere & euangelizare Christum IESVM.

Diaconi septem Hierosolymis.

Neque verò in duodecim tātum Apostolis erat eiusmodi gratia: verumetiam in primogenitis filijs huius aliquando sterilis ecclesiæ, in illis inquam, septem diaconis. Et ipsi enim redarguebant, vt scriptum est, pleni spiritu sancto & sapientia. Ex quibus præci-

præcipuus Stephanus, martyrum summus. Vir plenus fide, & spiritu sancto. Faciebat signa & prodigia magna in populo, certabatque cum aduersarijs, neque poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui per eum loquebatur. Calumnijs autem oppressus, & ad iudicium adductus, resplenduit vti angelus: vt etiam hi qui sedebant in concilio, viderent faciem eius tanquam faciem angeli. Quia verò sapienter responderet, & duræ ceruicis, incircumcisiq; cordis & aurium Iudæos redargueret, qui sēper spiritui sancto reluctantur, cū lapidaretur, vidit cœlos apertos. Vidit & filium hominis stantem ad dexteram patris. Vidit non sua virtute, sed, vt inquit scriptura, diuina. Cū autem esset plenus spiritu sancto, suspiciens in cœlum, vidit gloriam Dei, & IESVM stantem ad dexteram Dei. In eadem virtute spiritus sancti, & Philippus in nomine Christi, in ciuitate Samariæ, eijciebat spiritus immundos, magna voce clamātes: Paralyticos & claudos curauit, multamq; credentiū in Christū adiunxit multitudinē. Aduenientes deinde Petrus & Ioannes per orationem & manuum impositionem, spiritus sancti communicationem tradebant, à qua solus Simon magus iustè exclusus est. Aliàs quoque idem Philippus ab angelo domini vocatus in itinere, propter illum pientissimū Eunuchū Aethiopem & ab ipso etiam spiritu admonitus, accessit, & adiunxit se currui illius, docuitq; Aethiopē, & baptizauit, atq; in Aethiopiam vsq; Christi præconem misit, sicut scriptum est: Aethiopia præueniet manus eius Deo. Et: Raptus à spiritu, reliquis ciuitatibus prædicabat.

Eodem spiritu sancto repletus erat Paulus, posteaquā vocatus est à domino: Et testis nobis occurrit horū verborum Ananias ille pius, in Damasco dicens ad illum: Dominus IESVS, qui in via, qua veniebas apparuit tibi, ipse misit me, vt visum recipias, & replearis spiritu sancto. Quod etiam statim effecit, ac oculorū quidem Pauli cæcitatem conuertit in visum: animæ autem sigillum spiritus impressit, vasque illud electum effecit, quod apertè illius Domini qui apparuit ei, nomen ferret, & persecutorem in prædicatorem, seruumque bonum mutauit, qui ab Hierosolymis vsque ad Illiricum disseminauit Euangelium: qui Regiam quoque Romam instituebat, & in Hispaniam vsque promptitudinem prædicationis extendit. Milleque interea sustinuit labores & incommoda: signaque & portenta peregit, de quo hæc sufficiant.

In eadem spiritus sancti virtute & Principes Apostolorum, & regni cælorum Clauiger Petrus, Lyddæ, quæ nunc Diapolis vocatur,

Sigillum spiritus.

Petrus Princeps Apostolorum, & clauiger cæli.

catur, in Christi nomine paraliticum Aeneam curauit. Ioppæ verò Tabitham à mortuis excitauit, vbi etiam in domo cum esset, in extasi vidit cœlum apertum, & inde linteum veluti vas demitti, plenum animantibus diuersorum generum & specierum: audiuitq; vocem dicentem, nihil esse homini immundum, ita vt neminē deinceps cōmunē, aut immūdū diceret hominē, etiā si ex Græcis esset, id manifestè didicit. Et à Cornelio requisitus, ab eodem rursus spiritu apertè audiuit: Ecce viri quærunt te: sed confurgens vade cum illis, nihil discernens, quia ego misi illos: vnde palam est, quòd etiam hi qui sunt ex gentibus credentes, gratiæ spiritus sancti fiunt participes. Cum autem Petrus venisset Cæsareā, & de Christo prædicaret, scriptura dicit de Cornelio, & ijs qui cum illo erant: Adhuc loquentē Petro verba hæc, cecidit spiritus sanctus super oēs audiētes illū sermonē. Ita vt hi, qui ex circūcisione cū Petro venerāt, mirarētur, & stupefacti dicerēt, quòd etiā in gētes donū spiritus sancti effusū est. Antiochiæ verò Siriae ciuitate clarissima prædicationis Christi cooperator bonorū Barnabas hinc missus, vir bonus & plenus fide & spiritu sancto: magnā credentiū in Christū mesē facit. Atq; Paulū Tarso Antiochiā, cooperatorem induxit. Quoniā autē turbæ iam multæ in illa Ecclesia erant ab illis conuersæ, factū est, vt Antiochiæ primū discipuli vocarentur Christiani, vt olim à domino prædictum est: credentibus nomen nouum ex spiritu sancto imponendo. Diffusa postea à domino Antiochiæ maiori gratia spirituali. Prophetæ etiam erant illic & doctores, inter quos & Agabus. Sacrificantibus autem illis domino & ieiunantibus, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus, ad quod elegi eos: & impositis manibus, missi sunt à spiritu sancto. Certum est autem spiritum loquentem & mittentem viuere, subsistere & agere, vt antea diximus.

*Christiani
Antiochiæ
primum vocati.*

Idem spiritus sanctus in vnitæte patris & filij, nouum testamētum in Ecclesia catholica constituens, liberauit nos à graui iugo legis, de communibus & immūdis cibis dico, sabbatisque, & Nouilunijs, atque circuncisione, de aspersione, & sacrificijs, quæ ad tempus quidem data, vmbra habebant futurorum bonorum. Adueniente autem veritate, cohibita sunt meritò. Nam propter eam quæ fuit Antiochiæ quæstionem, qui dicebant, necessarium esse circumcidi, & legem Moyfi seruare, Paulo & Barnaba misso Hierosolymam, Apostoli qui hîc erant Hierosolymis, omnibus legalibus, & typicis rebus per scriptam Epistolam vniuersum orbem liberarunt. Num data illis erat tantæ rei auctoritas

Apostolico decreto à lege sumus liberati.

thoritas? Sed fatentur scripto missō: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris nobis imponere præter hæc quæ necessaria sunt, vt abstineatis ab Idolothytis, à sanguine suffocato & fornicatiōe. Per quod scriptum hoc apertè declararunt. Quod tametsi ab hominibus Apostolis hoc erat scriptū, sed ex spiritu sancto Oecumenica est constitutio. Quod ij accipientes qui erāt cum Barnaba & Paulo, in vniuersum orbem deuexerunt. Cum iam eò perducta est oratio, dari mihi veniam peto à vobis dilecti: imò magis ab ipso spiritu in Paulo habitante: si non omnia eiusmodi persequi potero, cum propter imbecillitatem meam, tum verò lassitudinem vestram. Quando enim dignè possem enarrare, quæ virtute spiritus sancti, in Christi nomine, miracula facta sunt? quæ in Cypro facta sūt cōtra Elimā Magū, claudorū & ægrotorum curationes: in Cylicia, Phrygia, Galatia, Misia, & Macedonia. Tum Philippis prædicādo, & Phrytonis in Christi nomine expulsiōe, & nocte post terræ motū custodis, & totius domus per baptismū salutē. Tū Theſſalonice & medijs Athenis in Areopago cōcionē, aut Corinthi, & in tota Achaia doctrinas. Quomodo autē pro dignitate differā, quæ à spiritu sancto per Paulū factæ sunt Ephesi operationes? Quomodo ignorantes quidem istic prius à Paulo edocti cognouerunt, & cum manus illis imponeret, veniebat in eos spiritus sanctus, & loquebantur linguis, & propheta-bant. Tanta autem erat in illo gratia spiritalis, vt non modò quos attigisset sanaret: verum etiam de corpore eius sudaria & semicinctia morbos curarent, & expellebant dēmonia. Quid eos com-memorem, qui curiosa fuerant sectati, & congestos libros coram omnibus combusserunt? Prætereo Eutichum, Troade somno correptum, & à tertio cænaculo lapsum, sublatumque mortuū, à Paulo verò seruatum. Prætereo quid, ad Seniores Ephesi Miletum vocatos apertè locutus est, quòd spiritus sanctus, per omnes ciuitates testimonium perhibebit mihi dicens: Propter hoc enim dictum, quòd per omnes ciuitates manifestabat Paulus: quòd ea, quæ in vnaquaque ciuitate ab illo fiebant miracula, spiritus sancti energia essent, & nutu Dei, & in Christi nomine, qui per eum loquebatur. Virtute huius spiritus sancti festinauit in hanc sanctam Hierusalem idē Paulus. Et quæ Agabus euē-tura illi in spiritu prædixerat, pertulit, de Christo differens: Cæsaream verò adductus, & in medijs iudiciorum subsellijs, nunc coram Felice, nunc coram Festo præside & Agrippa rege, tantam ex spiritu sancto victricem sapientiæ gratiam habebat, vt ipse iam rex Iudeorum Agrippa diceret: Parum abest, quin me feceris

*Humana cō-
stitutio obli-
gat omnes.*

*Opera Spir-
itus.*

Y Christia-

Christianum. Idem spiritus sanctus eam vim Paulo præbuit, ut cum in Melita ictus esset à lacerta, nihil ei noceret, diuersasque rationes sanandi egrotos distribuit. Idem spiritus sanctus, eum qui fuit persecutor, præconem Christi factum ad Regiam usque Romam perduxit, qui multis illic Iudæis, ut in Christum crederent, persuasit. Contradicientibus autem aperte dicebat: Rectè locutus est spiritus sanctus per Esaiam prophetam dicentem ad patres, &c. Et quòd spiritu sancto plenus erat Paulus, & eius socij omnes Apostoli: & qui per eos in patrem, filium, & spiritum sanctum consubstantialem crediderunt. Audi, quàm aperte dicat in Epistolis suis scribens: Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Et iterum: Qui nos signauit Deus, dans nobis in hoc ipsum arrabonem spiritus. Et iterum: Qui excitauit Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, per inhabitatem ipsius spiritum in vobis. Et rursus ad Timotheum scribit: Bonum depositum custodi per spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Quòd autem spiritus viuat, & subsistat, & loquatur, & prædicat, sæpè iam vobis in superioribus dictum est. Scribit enim aperte ad Timotheum Paulus: Spiritus autem aperte dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide. Quæ quidem schismata non solum in superioribus, verumetiam nostris temporibus videmus, vario & multifido hæreticorum errore existente. Et iterum: Quæ alijs generationibus non indicauit, ea nunc filijs hominum reuelauit sanctis Apostolis suis & Prophetis in spiritu, & reliqua. Et iterum: Testimonium autem perhibet nobis spiritus sanctus. Et rursus iustitiæ milites adhortans, dicit: Galem salutis accipite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, cum omni oratione & deprecatione. Et: Non inebriemini vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu, loquentes mutuò, in psalmis & hymnis, & canticis spiritalibus. Et: Gratia Domini nostri IESV Christi, & dilectio Dei, & cõmunicatio spiritus sancti, sit cù omnibus vobis. Per quæ quidè omnia, & quæ prætermisssa sunt longè plura, intelligentibus patet, substantialis, sanctificans, & operans virtus spiritus sancti. Tempus enim me deficeret, si, quæ reliqua sunt de spiritu sancto, dicere velim, ex his quatuordecim Pauli Epistolis, in quibus diuersimodè, sufficienter pieq; docuit. Munus autem erit ipsius spiritus sancti: nobis quidem si in aliquibus deficimus propter paucos hosce prædictos dies, veniam dare: Vobis verò auditoribus eorum, quæ defunt perfectiorem infundere cognitionem, præsertim vobis, qui crebriori diuinarum

rum scripturarum studeatis lectioni, ut ea facile discatis.

Iam verò ex præsentibus hisce catechesibus, & ex his, quæ à nobis antea dicta sunt fidem habetis firmiorem, in vnum Deum patrem omnipotentem, & in dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & in spiritum sanctum consubstantialem & paracletum. Dictionis autem huius, & appellationis spiritus, in sacris scripturis est etiam cum alijs communicatio. Dicitur enim & de patre, spiritus est Deus, ut in Euangelio Ioannis scriptum est. Et de filio: Spiritus faciei nostræ Christus dominus, ut dicit Ieremias Propheta. Et de spiritu sancto: Paracletus autem spiritus sanctus, ut dictum est. His itaque quæ in ordine fidei pia sunt intellectis, & Sabellij reiecto errore, ad ea quæ nunc urgent, & vobis vtilia sunt, sermonem conuertamus.

Caue ne fortè simulans tanquàm Simon ad baptismum accedas, cor autem tuum veritatem non quærat. Nostrum est testificari: vestrum autem confirmari. Si firmiter in fide perstiteris, beatus euades: si incideris in perfidiam, abijce deinceps illam, & sis certissimus. Tempore enim baptismatis cum ad Episcopum accedis, aut presbyterum, aut Diaconum, ubique enim gratia, & in oppidis, & in ciuitatibus, & apud idiotas, & apud eruditos, & apud seruos, & apud liberos: quoniam non ex hominibus est ea gratia. Tu quidem accede ad baptismum: accede autem, non vultum tantum istum visibile baptizantium respiciens, sed memineris istius spiritus sancti, de quo nunc nobis sermo est. Hic enim paratus adest obsignare animam tuam, & dare tibi signaculum, quod demones tremunt, cæleste quoddam & diuinum, sicut scriptum est: In quo etiam credentes signati estis spiritu sancto promissionis. Proba ergo animam, ne proijcias margaritas ante porcos. Sin autem simulas, nihilominus homines quidem te baptizant: spiritus autem te non baptizat. Si verò ex fide accedis, homines quidem id quod videri potest ministrant, spiritus autem sanctus simul inuisibilia magna efficit. Vnica hora in magnam venis disquisitionem, in magnumque certamen: Quod si perdidideris non præparatur malum: si verò gratia tibi fuerit donata, illuminabitur anima tua: accipies virtutem, quam non habebas. Accipies arma dæmonibus horrenda: quæ quidem arma si non abieceris, super anima signaculum habebis, ad quod dæmon non accedet. Timet enim propterea, quia in spiritu Dei eiiciuntur dæmonia: si credideris, non modò remissionem accipies peccatorum: verum etiam supra vires humanas facies. Vtinam verò dignus sis etiam prophetico charismate. Accipies enim tantum gratiæ, quantum capere poteris, & non quantum ego dico.

Parua nanq; me dicere conuenit, te verò maiora accipere. Quoniam mercatura lata est fides. Custos paracletus est de te sollicitus, tanquā de suo milite, de introitu tuo, & exitu, de insidiatoribus tuis, & dabit tibi omnigena charismatū dona, si nō per peccata illum contristaueris. Scriptum est enim: Nolite contristare spiritum sanctū Dei, in quo signati estis, in diem redemptionis. Quid igitur est præclarius, quā eiusmodi gratiam conseruare. Prompti sitis ad accipiendum donum spiritus, accipientes autē, ne deinceps illud abijciatis. Ipse autem Deus vniuersorum, qui locutus est in spiritu sancto per prophetas: qui misit illum in sanctos Apostolos in die pentecostes, eundem & nunc ipse ad vos mittat, & per hunc eundem nos custodiat, communem omnibus nobis exhibens beneficentiam: vt vbiq; fructus spiritus sancti reddamus, dilectionem, gaudium, pacem, longanimitatem, bonitatem, beneficentiam, fidem, mansuetudinem, continentiam, in Christo IESV domino nostro, per quem, & cum quo gloria patri cum filio, & spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS DECIMA OCTAVA ILLUMINA

torum Hierosolymis extemporanea, de eo: In vnam sanctam Catholicam Ecclesiam, & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam. & lectio ex Ezechiele: Et facta est super me manus domini, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus hominum, & reliqua.

**animam erigit in spem.*

RAdix totius bonæ operationis, est spes resurrectionis: expectatio enim retributionis incitat^{*} mentem in beneficentiam: Promptiorque fit omnis operarius ad perfectendos labores, si præmiū laborum præuiderit. Qui verò sine præmio laborant, & anima & corpus illis concidit. Miles expectans præmia, alacris est in bellum. Nemo verò tam indiscreto regi militauerit, qui non soleat brauia laborum exhibere, vt frustrā sit paratus mori. Sic & omnis anima credens in resurrectionem, meritò sibi parcat: non credēs autem resurrectioni, exposita fit perditioni. Credens manere corpus in resurrectionem, parcat illi tantūquā vesti, & non polluit eam in iniquitatibus: qui verò non credit resurrectionē, exponit sese libidini, ac veluti alieno abutitur corpore suo. Magna igitur est Ecclesiæ catholicæ admonitio, fides de resurrectione, & doctrina valde necessaria. Cui quidem multi contradicunt, à veritate verò factum est, vt illi fides habeatur. Contradicunt Græci, non credunt Samaritæ, detrahunt hæretici.

retici. Multiplex enim est contradictio, sed simplex veritas. Et dicunt ad nos tam Græci, quàm Samaritæ: Occidit homo, mortuus, & computruit, & totus in vermes resolutus est, atque ij vermes quoque interierunt. Putrefactio tanta & corruptio corpus excepit, quomodo igitur resurget? Nauigatores à piscibus deuorati sunt, & ipsi quoque comesti sunt: eos qui cum bestiis pugnarunt, vrsi & leones, vnà cum ossibus comminuerunt. Vultures & corui mortuorum humi proiectorum corpora comederunt, & in vniuersum mundum dispersi sunt. Vnde congregabitur corpus? Nam auium quæ illud comederunt, aliam quidem in India mori contingit, aliam in Perside, aliam in Gothia igne comburi, & ipsius cinerem ventus disperfit. Vnde id corpus congregabitur? Tibi sanè homuntioni exiguo & imbecilli procul à Gothia, India, & Hispania à Perside videtur. Deo autem qui terram pugillo continet, omnia sunt propè. Non igitur pro tua imbecillitate, deum arguas impotentia, sed potiùs illius potentia assentire. Si enim Sol exiguum opus Dei, vno radiorum iactu, vniuersum orbem calefacit. Et aër quem Deus fecit, circumdat mūdum, Deus autē & Solis & aëris opifex, num distat à mundo? Cogita diuersa semina germinum misceri (Infirmo enim tibi in fide, infirma propono exempla) & hæc diuersa semina tuo pugillo contineri. Est ne tibi hominires magna, an facilis, pugillum tuum aperire, & vnumquodque germen, secundum ipsius naturam colligere, & ad germen restaurare? Et tu quidem id in tuo pugillo poteris, num & Deus, quæ illius pugillo continentur, discernere, congregare, & restaurare non poterit? Cōsidera quod dicitur, & si non est absurda redargutio, vel contradictio hac in re vide: & ad rectam reuersus rationē, ad te ipsum redi. Diuersos habes seruos, ac alij quidem sunt probi, alij mali, honoras probos, & malos verberas. Et si iudex es, bonos laudas, punis iniquos. Si apud te hominem mortalem, est talis iustitia, apud Deūmne, regem omnium sempiternum, iustitiæ non erit retributio? Sed impium est id negare. Perspice autem & istud: Multi homicidæ in lecto impunè defuncti sunt: vbi igitur Dei iustitia? Sæpè autem qui homicidia quinquaginta patrauit, semel tantum capite plectitur, vbi igitur illorum quadraginta nouem poenas dabit? nisi post hanc vitam fuerit iuditiū & retributio: iniustitiā mne Dei arguis? Verūm nihil mireris dilationem damnationis: Omnis qui certat, posteaquā absoluit certamē, coronatur, aut cōtumelia afficitur. Neq; prius agonethetes decertātes coronat, quā omniū certaminum finis aduenerit, vt postremò dijudicans, præmia victoriæ, &

Falsum multiplex, verū simplex.

Iustitia Dei.

coronas proferat. Sic & Deus durante adhuc in hoc mundo certamine, hactenus quidem iustis ex parte auxiliatur, deinceps autem unicuique perfectum præmium reddet.

*Resurrectio-
nis conscien-
tia.*

Si non est resurrectio mortuorum secundum te, cur mortuorum spoliatores condemnas? si enim periit corpus, & desperata resurrectio, cur prædo mortui mulctatur. Vides, quod etiam si neges labijs, infracta tamen apud te manet resurrectionis conscientia. Tum verò arbor quidem excisa rursus floret, homo autem excisus non florebit? Et seminata demessaque in arcis manent, homo autem ex hoc mundo demessus, non manet in æternum? Et vitium furculi, aliarumque arborum omninò excisi, & transplantati, reuiuiscunt & fructificant: homo verò propter quem & illa sunt, cadens in terram, non excitabitur? Vt in discrimine opificiorum utrum est maius, statuam quæ nulla erat, ab initio formare, an eam quæ ceciderit, in eandem rursus formam conflare? Qui ex nihilo nos fecit Deus, nunquid iam existentes & cadentes, rursus excitare non poterit? Si non credis his quæ de resurrectione scripta sunt, gentilis existens ex rerum natura id perspice, & ex his quæ ad hodiernam usque diem apparent, intellige. Seminatur frumentum, vel fortè aliud genus seminis, cadens moritur, & quasi putrescit, fitque omninò ineptum ad cibum: sed mox illud putridum fit herbidum, & exile cadens surgit pulchrum. Frumentum autem fit propter nos, & propter usum nostrum factum est: neque enim frumenta & semina sunt propter seipsa. Si ergo ista quæ propter nos nascuntur, mortua reuiuiscunt, nos verò, quorum causa & illa nata sunt mortui, annon excitabimur? Brumale nunc tempus ut vides, arbores nunc tanquam mortuæ. Vbi enim folia ficus? Vbi botri vitis? Sed hæc quidem hyeme mortua, vere autem virentia apparent. Et cum tempus aduenerit, tunc veluti à mortificatione redditur viuificatio. Videns enim Deus tuam incredulitatem in his quæ videntur, singulis annis resurrectionem efficit: ut ea videns in rebus inanimatis, etiam de animatis rationalibus credas. Si muscæ quidem & apes, aqua suffocatæ sæpè post tempus anni resurgunt: & serpentum genera hyeme immobilia sunt, æstate verò deinceps confurgunt: Facile sanè quilibet intelligens his similia dederit exempla: Qui autem irrationalibus, & vilibus vitam præbet super naturā: nonne idem nobis, propter quos & illa fecit, viuificationem donabit? Sed cum inquirunt Græci resurrectionem mortuorum, manifestius id esse volunt, atque dicunt: quamuis ista quidem excitantur, sed non omninò putrescunt, voluntque apertè videre
animal

*Resurrectio
probat ex
natura.*

animal putrefactum & resurgens. Vidit Deus hanc hominum incredulitatē, & auem quandam in hoc fabricatus est, quæ Phœnix appellatur. Hæc ut scribit Clemens, & alij complures, idem referunt, cum sit vna tantum avis, & sola, in terram Aegypti in spatium quingentorum annorum venire solet, atque demonstrare resurrectionem: non in locis desertis, ne mysterium id ignoretur, sed in aperta ciuitate consistit, ut contrectetur quod non creditur. Septum enim sibi facit æthere & myrrha, ceterisque aromatis, & completis annis eò deuenit. Moritur apertè & putrescit: deinde ex putrefacta carne mortuæ, vermis quidam generatur, & hic deinceps in auem efformatur. Non diffidas huic: nam & apium genera sic etiam ex vermibus formari vides, & ex ouis humidissimis pennas & ossa, & venas auium vidisti. Phœnix sane præfatus excrescens in auem, talis euolat in ærem, qualis & mortuus erat, apertissimè mortuorum resurrectionem hominibus demonstrat. Admiranda quidem avis est Phœnix: sed avis tamen irrationalis, neque vnquam volans per ærem psallebat Deo: neque scit quis sit vnigenitus Dei filius. Ergo animanti quidem irrationali, & non cognoscenti factorem suum, resurrectio donatur: nobis verò glorificantibus Deum, & mandata eius custodientibus eadem non dabitur?

Sed quoniam longè petatum & rarum est Phœnicis exemplum, his qui non credunt: accipe aliam rursus demonstrationem ex his, quæ Indies tibi sunt præ oculis: Ante centum vel ducentos annos, nos omnes qui loquimur & audimus, ubi eramus? Ac nescimus constitutionis nostræ subsistentiam? Nescis quomodo ex infirmis, rudibus, & confusis rebus generamur? & ex tam rudi infirmaque materia formatur homo: & quod erat imbecillum, incarnatum, in robur neruorum mutatur, & oculorum splendorem, & narium odoratum, & aurium auditum, & linguam loquentem, & cor saliens, & manus operantes, & pedes currentes, & in omnimodam membrorum speciem. Ac illud imbecillum fit nauium fabricator, & domorum opifex, architectus & omnium artium operarius: Miles, Princeps, legislator & Rex. Qui ex leuibus rebus ita nos facit Deus, num cadentes excitare non poterit? Et qui non existens fecit ut esset, nunquid cadens non subleuabit? Accipe autem & ex cœlo apertam resurrectionis mortuorum demonstrationem, quæ in luminariis mensibus singulis declaratur: Lunæ enim corpus, prorsus deficiens, ita ut nullum amplius appareat, rursus impletur, & ita ut erat in integrum restituitur. Si quidem pro huius rei perfecta

*Phœnix tyo
pus resurre
ctionis.*

*Resurrectio
ex ipsa homi
nis generatio
ne probatur.*

fecta demonstratione, circuitu annorum, deficiens luna, & tota apertè sanguine quasi tineta, denuò lucidum corpus recipit. Quod sanè Deus gubernat, ut & tu homo ex sanguine constans, de resurrectione mortuorum non dubites, & quod circa Lunam in cœlo vides, hoc etiam de teipso credas. His itaque utere verbis ad Græcos: nam qui scripturas non recipiunt, non scriptis eos armis oppugna, atque solis ratiocinationibus & demonstrationibus. Istis enim neque quis sit Moyses notum est, neque quis Esaias. Neque Evangelia, neque Paulum agnoscunt.

Gentes rationibus & non scripturis cōfutandæ.

Samaritanæ legem confutans.

Transeamus verò ad Samaritanas, qui solam legem recipiunt, Prophetas nequaquam: quibus vanum videtur esse, quod modo ex Ezechiele lectum est. Prophetas enim, ut dixi, non recipiunt. Quomodo igitur & Samaritanis persuadebimus. Veniamus ad scripta legis. Dicit igitur Deus ad Moysen: Ego Deus Abraham, Isaac & Iacob: certum quod existentium, & subsistentium. Si enim Abraham mortuus est, vel non existit, & Isaac & Iacob. Nunquid Deus est non existentium? Num aliquando dixit Rex, se regem esse militum, quos non habet? Quando aliquis ostentat diuitias, quas non possidet? Necessè est itaque subsistere, & Abraham & Iacob ut Deus sit existentium Deus: Neque enim dixit, ipso eram Deus, sed sum. Quòd autem sit iudicium, dicit Abraham ad dominum: Qui iudicas omnem terram, nequaquam facias iudicium hoc. Ad hæc contrà insensati Samaritanæ dicunt: Quòd fieri quidem potest, ut animæ Abraham, Isaac & Iacob maneant, corpora autem resurgere non poterunt. Ita ne virgam quidem Moysis iusti in draconem conuerti possibile est: corpora autem iustorum viuere & resurgere erit impossibile? Atque illud quidem præter naturam factum est: hoc autem secundum naturam non restaurabitur? Et virga Aaron excisa & mortua, absque humore aquæ refluuit: atque hæc sub tecto existens, quæ in agris quondam florebat, nunc autem in aridis posita, fecit per vnam noctem ea, quæ per multos annos irrigata vix fecerit cum fructibus. Virga Aaron tanquàm ex mortuis surrexit, & ipse Aaron non resurget? Cuius sanctitatem ut Deus declararet, in ligno miraculum fecit: ipsi autem Aaroni resurrectionem non largietur? Mulier illa præter naturam in falconem conuersa est, & caro in carnem non instaurabitur? Vxor Loth facta est statua salis: vxor autem Abraham non resurget? Quæ autem virtute mutata est manus Moysi, ut vna hora fieret tanquàm nix, & rursus restituta, certum est quod mandato diuino. Quid ergo? tunc quidem mandatum erat efficax, nunc autem

non

non erit efficax? Vnde autem ab initio totus homo factus est, ^{Resurrectio} ^{ex lege pro-} ^{batur.} ^o infensati Samaritæ? Venite ad primum sacrae scripturae librum, quem & vos recipitis. Et creauit Deus hominem puluerem de terra. Puluis in corpus mutatur, & caro in carnem rursus non conuertetur? Quærendum esset à vobis, vnde constituti sunt cœli & terra, & mare, vnde sol & luna & astra. Quomodo ex aquis volatilia & natantia: Et quomodo de terra omnia animantia? Tot myriades ex non existentibus, ad esse deductæ sunt, & nos homines, qui facti sumus ad illius imaginem, nunquid non resurgemus? Reuerà plena est res ista incredulitate, & multa reprehensione infidelium. Quando Abraham dicit ad Deum: Qui iudicas omnem terram, & non credunt discipuli legem. Quando scriptum est, quod ex terra homo, & non credunt id legentes. Illis igitur hæc tanquam infidelibus, ex Prophetis autem alia nobis credentibus.

Cùm autem & his vtentes aliqui diffidunt ijs, quæ scripta sunt, ac proferunt nobis illud: Non resurgent impij in iudicio. Et illud: Cùm descendit homo in infernum, non licet ascendere. Et, Non mortui laudabunt te Domine. His quæ ^{Resurrectio-} ^{nem prophe-} ^{ta asserunt.} benè scripta sunt, malè vtuntur. Bonum ergo est, obiter, quantum tempus patitur, nunc ista attingere, & illis respondere. Si enim dicit: Impij non resurgunt in iudicio, hoc significat, quòd non in iudicio. Neque magna Deo opus est inquisitione: simul vt resurrexerint impij, consequentur eos poenæ. Et si dicit: Non mortui laudabunt te Domine, hoc indicat: quòd poenitentia & remissionis peccatorum in hac vita tantum præscriptum tempus habemus. Dicit verò & qui eo fruuntur, illum laudabunt. Non licet enim post mortem deinceps eos, qui in peccatis mortui sunt, sicut benefactoribus Deum laudare: sed lamentari. Laus enim est gratias agentium, stridor autem angustias patientium. Iusti igitur tunc Deum laudabunt. In peccatis autem mortui, tem- ^{In peccatis} ^{mortui.} pus confessionis non habent. De eo autem: Si descendat homo in infernum, non licet illi ascendere: respice consequentiam: Scriptum enim est, non licet: & non, non ascendet, neque: & non reuertetur in propriam domum. Cùm enim vniuersus mundus transierit, & omnes domus corrumpentur, quomodo in propriam domum reuerteretur, noua deinceps facta terra? Oportet autem ipsos audire Iob dicentem: Est enim arbori spes: si nanque excidatur, florebit, & vide quod truncus eius non deficit: si enim senuerit in terra

Z radix

radix eius, in petra verò moriatur truncus eius, ab odore aquæ florebit, & faciet fructum tanquàm nuper insitum. Vir autem mortuus peribit: cadens autem homo non amplius est? Modò non cõfundit, & increpat. Sic enim legendum per interrogationem illud, non amplius est? Quid enim, si lignum cadens, inquit, excitatur, homo propter quem lignum factum est, non resurget? Et ne putes me id torquere, lege quod sequitur. Post hanc enim interrogationem: Cadens homo non amplius est? dicit: Si mortuus fuerit homo, viuet. Et statim dicit: Expecto donec rursus fiam, & iterum alibi: Cutis, inquit, mea resurget, quæ ista patitur. Esaias autem Propheta dicit: Resurgent mortui, & excitabuntur qui in monumentis sunt. Apertissimè autem Propheta Ezechiel dicit: Ecce ego aperio sepulchra vestra, & leuabo vos de monumentis vestris. Et Daniel dicit: Multi dormientium in puluere terræ resurgent, alij in vitam æternam, alij verò contumeliam æternam. Et scripturæ multæ testantur de resurrectione mortuorum: suntque alia permulta verba de illa.

Reliqua autem cursim prætereamus, vt Lazari quatuor-
duani resurrectionem propter temporis breuitatem, vt filium
viduæ excitatum. Et filiæ Archisynagogi tantum mentio sit.
Et quomodo scissæ sunt petrae, multaque corpora requies-
centium sanctorum apertis monumentis surrexerunt. Præci-
puè autem recordemur: quòd Christus à mortuis surrexit.
Prætereo Eliam, & filium viduæ ab illo excitatum. Et Eli-
zeum, bis excitantem, & in vita & post mortem. Viuens quidem
effecit resurrectionem per animam suam: Vt autem non so-
lùm anima sanctorum honoretur, credaturque quòd etiam
in corporibus mortuorum inest virtus, seu potentia: Iacens
in sepulchro Elizei mortuus, mortuumque corpus Prophetæ
attingens, viuificatus est, atque ita mortuum corpus Prophe-
tæ, perficit opus animæ, & mortuum iacensque vitam præ-
buit defuncto: exhibensque alteri vitam, ipsum nihilominus
mortuum permansit. Qua de causa? Ne si surrexisset
Elizeus, factum id soli animæ adscribatur: & vt demonstre-
tur, quòd absente etiam anima, inest virtus quædam eius-
modi corporibus sanctorum, propter tot annorum inhabi-
tatas in illis animas iustas, quorum ministerio vsæ sunt. Ne-
que verò diffidamus, vt rerum ignari, fieri istud. Si enim sudar-
ia & femicinctia, extra corpus existentia, contacta ab ægrotis,
liberabant illos ab infirmitate: quantò magis corpus ipsum
Pro-

*Reliquie san-
ctorum hono-
randa.*

*Corporibus
sanctorum
virtus miræ-
bilis inest.*

Prophetæ mortuum excitavit? Sunt quidem alia multa, quæ dicamus in hanc sententiam, si singula eiusmodi, præter opinionem facta, persequenda essent. Propter labores autem superiores, & dilationem ieiunij parasceues, & vigiliæ, ista quidem sic obiter dicta sunt, sparsim disseminata, ut vos quæ optima sint semina accipientes, copiosorem fructum feratis.

Veruntamen & illius mentionem faciamus, quod Apostoli mortuos excitabant. Petrus quidem Ioppæ Iabitham, Paulus verò Troade Eutychum, & reliqui omnes Apostoli: quamvis non omnia scripta sunt, quæ unusquisque admiranda fecit. Memineritis quoque eorum, quæ Paulus Corinthijs scripsit, ad eos qui dicebant: Quomodo resurgent mortui, quali autem corpore venient? Et quod si mortui non resurgent, neque Christus surrexit. Et quod insipientes vocavit, non credentes, & reliquæ omnis doctrinæ illius de resurrectione mortuorum recordemini: Et quod ad Thessalonicenses scripsit: Nolumus autem vos ignorare fratres, de dormientibus, ne contristemini, sicut & cæteri, qui non habent spem, & cætera. Maxime verò, quod & mortui resurgent primi. Præcipue autem hoc notate, quod modò non digito indicans Paulus dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere corruptionem, & mortale hoc, induere immortalitatem: Corpus enim hoc excitabitur non ita infirmum, sed ipsum quidem resurget, indutum tamen incorruptione transformabitur. Sicut ferrum in igne versatum, fit ignis. Magis autem sicut nouit ille resurgens dominus. Resurget itaque hoc corpus, sed non tale manebit, verum erit *Corpus resurgens quale.* æternum. Non amplius eiusmodi cibus ad vitam opus habebit, neque scalis ad ascensum: fiet enim spiritale. Admirandum quid, & quale pro dignitate declarare nequimus. Iusti splendent ut sol, & tanquam luna, & sicut splendor firmamenti. Et præuidens istam hominum incredulitatem Deus, vermibus *Corpora futura splendida.* paruulis ætate lucidum dedit corpus, ut eo splenderent. Ut ex apparētibus crederetur id, quod expectamus. Qui enim partem potest præstare, poterit & totum. Et qui fecit, vermis ut lumine splenderet, multò magis illustrabit hominem iustum. Excitabimur ergo æterna habentes corpora, omnes autem similia: sed qui est iustus, corpus accipiet cœleste, ut possit cum angelis dignè conuersari. Si verò peccator est, accipiet *Corpora æterna malorum.* corpus æternum, quo sufferre possit pœnas peccatorum, ut perpetuo in igne ardeat, & nunquam dissoluatur. Et iuste vtrif-

que his ordinibus Deus hoc præbebit: nihil enim sine corpore à nobis gestum est. Blasphemamus per os, oramus per os, expiamus per os: Luxuriamur corpore, casti sumus per corpus: rapimus per manum, eleemosynas damus per manum. Et reliqua similiter. Cum igitur in omnibus cooperatur corpus, etiam in futuris fructum eius percipiet. Parcamus itaque fratres corporibus, & ne tanquam alienis illis utamur. Ne dicamus ut hæretici, quod corpus sit tanquam aliena vestis, sed tanquam proprijs parcamus. Oportet enim nos reddere Deo rationem de omnibus in corpore factis. Non dicas, nemo me vidit. Neque putes, quod testis factorum non sit, homo quidem quandoque non est: sed non errans testis est in cælo, & videt omnia quæ fiunt, & maculæ peccatorum manebunt in corpore. Ut enim plaga accepta in corpore, etiam si curata sit, cicatrix tamen manet: sic & peccatum vulnerat corpus, & animam, & manent signa cicatricum in omnibus. Tolluntur autem tantum ab ijs, qui lauacrum baptismi accipiunt. Itaque ea, quæ baptismum antecesserunt, animæ & corporis vulnera curat Deus per baptismum. Ad reliqua autem futura sic nos deinceps communiamus omnes, ut mundam corporis hanc vestem custodiamus. Et ne per exiguum fornicationem, vel lasciuiam, aut aliquod eiusmodi peccati opus, perdamus cœlestem salutem: sed ut hæreditemus regnum Dei æternum. Quo nos omnes sua gratia dignos efficiat Dominus. Atque hæc quidem de resurrectione mortuorum demonstrationes sufficientiant.

Macula peccatorum in corpore.

Porro amplius fidei nostræ confessio iterum atque iterum vobis cum diligentia omni à nobis recitata, per vos ipsos profiteri & enuntiari formiter debet: tum & illud memineritis, quod iam proposita fides, seu fidei confessio hoc in se continet: Et in vnum baptismum pœnitentiæ: In remissionem peccatorum: Et in vnam sanctam Catholicam Ecclesiam, & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam. De baptismo igitur pœnitentiæ, in prioribus vobis iam dictum est Catechesibus, & de resurrectione quoque mortuorum vobis dictum est, propter illud: Et in carnis resurrectionem.

In baptismum in Ecclesia credere.

Dicantur autem reliqua tandem propter illud, Et in vnam sanctam Catholicam Ecclesiam. De qua multa dici potuissent: sed paucis eam comprehendemus. Catholica igitur vocatur, quia per vniuersum sit orbem terrarum diffusa, à finibus terræ usque ad extrema. Et quia docet Catholicè, hoc est vni-

Catholica Ecclesia cur discit.

est vniuersaliter, & sine vllō defectu vel differentia omnia dogmata, quæ deberent venire in cognitionem, de rebus visibilibus & inuisibilibus, cœlestibus & terrestribus. Et quod omne genus hominum piè subiugat, Principes & priuatos. Et quia in vniuersum curat omne genus peccatorum, & quæ per animam & quæ per corpus patrantur. Habeturque in illa omne genus (quocunque nomine vocetur) virtutis, in factis & dictis, & spiritualibus charismatibus omnigenis. Aptè autem *Ecclesia vna de dicatur.* Ecclesia vocatur, quasi dicas conuocatio: propter omnium conuocationem & congregationem: Sicut in Leuitico dicit Dominus: Et omnem congregationem conuoca, ante ostium tabernaculi testimonij. Nota hic in scripturis, quod sit Ecclesiæ seu conuocationis nomen. Deinde & Aaronem in sanctuario Dominus constituit. Et in Deuteronomio Moyses: Tunc, inquit, Dominus dixit ad me: Conuoca populum, & audiantur verba mea, vt discant timere me. Rursus nominis Ecclesiæ meminit, cùm inquit de tabulis: & in ipsis scripsit omnes sermones, quos locutus est dominus ad nos in monte de medio ignis in die Ecclesiæ. Quasi diceret apertiùs, in die vocatorum à domino, congregati estis. Et Psaltes dicit: Confiteor tibi in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te. Antea igitur cecinit Psalmus in Ecclesijs: Benedicite Dominum Deum de fontibus Israël: posteaquàm autè propter factas Saluatori insidias, Iudæi gratia exciderunt, alteram ordinavit saluator nostram sanctam Ecclesiam Christianam. De qua dixit Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non præualebunt ei. De his autem vtrisque prophetans Dauid, aperte dicit: De prima quidem excindenda: Odiui Ecclesiam malignantium: *Ecclesia malignantium.* De altera verò ædificata in eodem psalmo dicit: Domine dilexi decorem domus tuæ. Et deinde statim: In Ecclesijs benedicam te Domine. Vna enim in Iudæa reiecta, per vniuersum orbem deinde Christi multiplicatæ sunt Ecclesiæ. *Ecclesia Christi.* De quibus in psalmis dicitur: Cantate Domino canticum nouum, laus eius in Ecclesia sanctorum. Quibus consentanea Propheta ad Iudæos dixit: Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus omnipotens. Et iterum: Propterea ab ortu solis vsque ad occasum nomen meum laudabitur in gentibus. De hac autem secunda Catholica Ecclesia, scribit ad Timotheum Paulus: vt scias quomodo oporteat in domo domini conuersari. *Ecclesia Catholica.* quæ est Ecclesia Dei viuentis, columna & firmamentū veritatis:

Quoniã verò Ecclesiæ nomẽ de diuersis rebus dicitur, sicut & de turba, quæ erat in theatro Ephesiorum, scriptum est. Et hæc dicens, dimisit Ecclesiam. Propriè quoque & verè aliquis dixerit, Ecclesiam esse malignantium, conuenticula hæreticorum. Marcionitarum dico, & Manichæorum, & reliquorum. Proptereà nunc confirmans fides tradidit, vt dicas: Et in vnam sanctam catholicam Ecclesiam. Vt illorum quidem fœda conuenticula fugias: perseueres autem in Catholica Ecclesia, in qua & renatus es. Quòd si fortè veneris in ciuitates, non simpliciter interroga vbi sit Dominicus, seu domus domini: nam & reliquæ impiorum hæreses Dominicos, quamuis pollutos, appellare non dubitant. Neque id tantum quæras simpliciter, vbi sit Ecclesia: sed vbi catholica Ecclesia. Hoc enim proprium nomen est sanctæ huius & matris omnium nostrum, quæ est sponsa Domini nostri I E S V Christi vnigeniti filij Dei. Scriptum est enim: Sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro illa, & cætera. Typum autem habet, & imitationem supernæ Hierusalem, quæ libera est, & mater omnium nostrum. Quæ antea quidem sterilis, nunc autem multorum est liberorum parens. Illa enim priore extincta, in hac altera Ecclesia Catholica, vt Paulus dicit, Deus posuit, primùm quidem Apostolos, deinde Prophetas, tertio doctores, postea virtutes, tum gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, & omne genus totius virtutis. Sapientiam dico & intellectum, temperantiam & humanitatem, & in persecutionibus patientiam irreprehensibilem: Quæ per arma iustitiæ prospera & aduersa, per gloriam & ignominiam: primùm quidem in persecutionibus & tribulationibus Martyres & sanctos diuersis coronis patientiæ, & multum florentibus coronauit, quibus & ipsa Ecclesia ornata est. Nunc verò temporibus pacis gratia Christi, debitum habet honorem, à Regibus & Illustribus, & omni genere hominum. Regum quidem potestas certis locis, & gentibus, terminos habet: Ecclesiæ autem catholicæ, per vniuersum orbem indefinita est potentia. De qua si omnia dicere vellemus, pluribus sanè nobis opus fuisset horis ad enarrationem. In eadem sancta catholica Ecclesia, edocti & conuersantes benè, regnum cœlorum, & vitam æternam possidebimus, propter quam omnes laboramus, vt eam à Domino consequamur. Non enim de rebus exiguis nostrum est propositum, sed de vita æterna contendimus, proptereà in confessione

Domus domini.

Ecclesiæ proprium nomẽ Catholica.

Ecclesiæ ordines.

Ecclesiam Reges honorant.

Ecclesiæ catholicæ indefinita per orbem totum potestas.

fessione fidei docemur, Et in carnis resurrectionem, hoc est, mortuorum, de qua ut credendum sit, differuimus. Et, In vitam æternam. De qua Christianis nobis est certamen. Vita igitur existens & vera omnium pater est, & filius, cum spiritu sancto: à quo tanquam à fonte fluunt cœlestia dona, propter illius benignitatem, qui nobis hominibus, ea quæ pertinent ad vitam æternam, verissimè annuntiavit. Neq; diffidendum est, quasi impossibile id esset: non enim ad nostram imbecillitatem, sed ad illius potentiam respectum habendo oportet credere. Omnia autem possibilia sunt Deo: cum autem & hoc sit possibile, vitam æternam expectamus. Dicit enim Daniel: Et qui ad instantiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Dicit & Paulus: Et ita semper cum domino erimus, vitam æternam significans. Manifestissimè autem Saluator in Evangelijs dicit: Et abibunt isti in pœnam æternam, iusti autem in vitam æternam.

Multæ sunt nobis de vita æterna demonstrationes. Cupientibus autem nobis possidere ipsam æternam vitam, sacra scripturæ modos possidendi proponunt, ex quibus nunc ne sermo nimium producat, pauca testimonia adducemus, reliqua verò studiosis perquirenda relinquemus. Aliquando enim dicunt, per fidem. Ut scriptum est: Credens in filium habet vitam æternam, & cætera. Et iterum ipse dicit: Amen amen dico vobis, quod qui verba mea audit, & credit illi, qui misit me, habet vitam æternam, & cætera. Aliquando autem per martyrium, & Christi confessionem, & per Evangelicam prædicationem. Dicit enim: Et metens fructum accipiet, congregabit fructum in vitam æternam. Et: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit illam. Tum verò qui propter Christum opes & propinquos relinquit: Et omnis qui reliquit fratres, & sorores, & cætera, vitam æternam possidebit. Et propter mandatorum observationem, sicut respondit accedenti & dicenti: Magister bone, quid boni faciendo habebō vitam æternam. Est & hic modus: ut improbis relictis operibus, Deo deinceps seruiamus. Dicit enim Paulus: Nunc autem liberati à peccato, seruientes autem Deo, habebitis fructum vestrum in sanctificationem, finem autem, vitam æternam. Et multimoda sanè quædam relictæ est ratio consequendæ vitæ æternæ, propter illius passionem. Benignus enim cum sit Dominus, non vnum, neque

Modi quærendæ vitæ æternæ per opes.

Per fidem.

Per Martyrium &c.

Per opera vitæ

*Ianua vitæ
æternæ mul-
ta.*

neque alterum tantum, sed multas æternæ vitæ ianuas aperuit, ut omnes quantum in ipso est, absque impedimento illa potiri possent. Atque hæc dicta sint de vita æterna. Quod sanè est eorum, quæ profitentur in fide, vltimum documentum. Qua vtinam omnes nos & docentes, & audientes per Dei gratiam potiamur.

Cæterum fratres dilecti, hortatur nos omnes huius doctrinæ sermo, præparare animam, ad receptionem gratiarum cœlestium. De tradita nanque vobis ad profitendum sancta & apostolica fide, quantum catechesis capere potuit, per Dei gratiam diximus, præteritis hisce quadragesimæ diebus. Non quòd ea tantum dicere expediret: multa enim prætermissa sunt, & melius fortè à bonis doctoribus intellecta. Instante autem deinceps sancto die Paschatis, & vestra per lauacrum regeneratione, docebimus rursus Deo volente ea, quæ conveniunt. Quanta cum reuerentia & ordine eò ingredi oporteat vocatos: cuiusque causa perficitur vnumquodque sanctorum baptismi mysteriorum, & quanta cum deuotione à baptismo, ad sanctum Dei accedendum est altare, atque his quæ istic sunt spiritualibus & cœlestibus perfruendum mysterijs: ut anima nostra per doctrinam, & sermonem illuminata, ab vnoquoque cognoscatur à Deo vobis donatorum charismatum magnitudo. Post sanctum autem, & salutarem Paschatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, post synaxim, ad sanctum resurrectionis saluatoris locum congregati, deo volente alias catecheses audietis, in quibus rursus de vnoquoque eorum quæ fiunt, causas discetis, atque tam ex nouo, quàm ex veteri testamento demonstrationes accipietis. Primum quidem de his, quæ ante baptismum proximè fiunt. Deinde quomodo mundati estis à peccatis per Dominum lauacro aquæ, in verbo, & quomodo sacerdotalis appellationis Christi participes facti estis, & quomodo signaculum vobis datum est spiritus sancti, & de ijs quæ fiunt in altari sanctis noui testamenti mysterijs. Quæ hinc capient initium. Quod diuinæ scripturæ tradiderunt. Quæ istorum virtus. Et quomodo ad hæc accedendum, & quando, & quomodo ea habere oporteat. Vltimum autem omnium, quomodo vos progressu temporis & factis & dictis dignè ad percipiendam gratiam conuerti oporteat: ut possitis omnes vos vita perfrui sempiterna. Atque hæc quidem, si Deus volet, demonstrabuntur. Quod reliquum est fratres, gaudete in Domino,

*Propositio
Catecheson
Mystagogica-
rum.*

mino, & iterum dico, gaudete. Venit enim redemptio vestra, & vestram expectat salutem angelorum cœlestis exercitus. Et vox iam intonat clamantis in deserto: Parate viam Domini. Clamat autem & Propheta: Sitientes accedant ad aquam bonam. Et mox: Audite me, & comedetis bona: in delicijs & bonis anima mea. Et non ita multò post optimam illam lectionem audietis: Illuminare, illuminare Hierusalem: venit enim lumen. De Hierusalem Propheta dixit: Et post hæc vocabitur ciuitas iustitiæ, Metropolis fidelis Sion, propter legem quæ ex Sion exiuit: & verbum Domini ex Hierusalem, quod hinc in vniuersum orbem intonuit. Ad eam quoque Propheta dicit: Leua in circuitu oculos tuos: & vide congregatos filios tuos. Quæ respondit dicens: Qui sunt hi tanquàm nubes volantes: & sicut columbæ cum pullis super me. Nubes propter spirituale. Columbæ, propter simplicitatem. Et iterum: Quis audiuit talia, & quis vidit sic: si parturiuit terra vna die, & nata est gens statim, quod peperit Sion pueros suos. Gaudio autem ineffabili omnia replebuntur, propter Dominum qui dicit: Ecce ego faciam Hierusalem exultationem, & populum meum pacem. Liceat autem & de vobis nunc dicere. Latentur cœli & exultet terra, & reliqua, quòd misertus est Deus populi sui, & humiles populi consolatus est. Hæc autem licebit propter Domini benignitatem ad nos dicentis: Ecce ego delebo tanquàm nubem iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua. Vos autem nomine fidelium donati, de quibus scriptum est: Seruientibus mihi, vocabitur nomen nouum, & benedicetur in terra. Dicite cum lætitia: Benedictus Deus, & pater Domini nostri IESV Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo, in quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, in remissionem peccatorum, propter diuitias bonitatis eius, quæ superabundauit in nos, & reliqua. Ac iterum: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, & cætera. Et iterum: sicut boni Dominum laudate dicentes. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundanter, per IESVM Christum saluatorem nostrum, vt iustificati

illius gratia , hæredes efficiamur secundum spem vitæ æternæ. Ipse autem Deus , & pater Domini nostri I E S V Christi , pater gloriæ det vobis spiritum sapientiæ , & reuelationis , in agnitionem eius , illuminatis oculis mentis , & custodiat semper nos in operibus , & sermonibus , & cogitationibus bonis. Cuigloria, honor & potentia per Christum Dominum nostrum, cum spiritu sancto, & nunc, & in infinita secula seculorum,
A M E N.

CYRIL-

CYRILLI ARCHI-

EPISCOPI HIERSOLYMITANI, CA-
TECHESIS MYSTAGOGICA PRIMA, AD EOS

QVI RECENS SVNT BAPTIZATI: ET LECTIO EX PRIMA PE-

tri Catholica Epistola, ab eo quod legitur: Sobrii

estote & vigilate: vsque ad finem

eiusdem Epistolæ.

IOANNE GRODECIO D. G. C. W.
INTERPRETE.

DESIDERABAM vobis & antea, ô germa-
ni & dilecti Ecclesię filij, de his spiritualibus &
supercœlestibus mysterijs disserere: sed cùm
planè crediderim, visum longè esse auditu cer-
tior, tempus hoc præsens expectavi, vt &
vos ipsi melius percipere possitis, experientia
iam edocti, de his quæ dicenda sunt: & ego vt
facilius vos ad splendidior, & fragrantior huius paradisi
campum manuducerem: quandoquidem participes iam facti
estis diuinorum mysteriorum, diuinoque ac viuificante lauacro
digni habiti. Cùm itaque reliquum sit, vt perfectioris doctrinæ
mensam apponamus, agè hæc ipsa nobis accuratiùs trademus:
vt vim eorum non ignoretis, quæ circa vos illo vespere fiunt.
Primùm ingressi estis in porticum domus baptisterij, & stantes
versus occidentem, mandari vobis audistis, vt protensa manu, tã-
quàm presenti fatanæ renuntiaretis. Scire autem conuenit, figu-
ram eiusmodi in veteri historia positam esse. Cùm Pharaon acer-
bissimus & crudelissimus tyrannus, liberum & generosum He-
bræorum populum opprimeret: misit Deus Moysen, vt illum è
grauissima Aegyptiorum seruitute liberaret: ac sanguine qui-
dem agni postes vngebantur, vt domos hoc signum sanguinis
habentes, vastator angelus vitaret: populus verò præter opinio-
nem liberatus est. Posteaquàm verò hostis ille, & liberatos, & ma-
re diuisum præter opinionem vidit: pergebatque insequens, &
vestigia vestigijs vrgens, continuò submersus, rubrique maris flu-
ctibus oppressus est. Transeamus deinceps à veteribus ad noua, à
figura ad veritatem. Illic Moyses in Aegyptum à Deo: hîc Chri-
stus à Patre missus in mundum venit. Illic vt ex Aegypto popu-
lum educeret oppressum: hîc Christus, vt eos, qui in hoc mundo
sunt à peccato profligati, liberaret. Illic sanguis agni fuerat vasta-

toris auersio: hic agni non contaminati IES V Christi sanguis, aduersus dæmones statuitur præsidium. Tyrannus ille ad mare vsque veteres persequabatur: Iste verò impudens improbitatis princeps dæmon, ad ipsas vsque salutares vndas te sequebatur. Ille in mari submersus est, iste in aqua salutis suffocatur. Verumtamen audis, quòd nutu manus, tanquàm ad præsentem dicitur: Renuntio tibi Sathana. Qua de causa verò versus occasum steteritis, operæpretium esse puto explicare. Cùm solis occasus apparentium tenebrarum sit locus: diabolus autem cùm sit tenebræ, robur in illis suum habet. Idcirco symbolicè occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renuntiatis. Quid igitur vnusquisq; vestrùm stans dicebat? Renuntio tibi Sathana, tibi, inquam, scelerato & sæuissimo tyranno: non amplius metuo vires tuas: dissoluit enim eas Christus, sanguinis mei, & corporis particeps factus, vt suis passionibus & morte, mortem opprimeret, vt ne perpetuò essem obnoxius seruituti. Renuntio illi serpenti callido & vafro: renuntio tibi impostori, qui sub specie amicitie omnem agitas iniquitatem: qui maiores nostros ad defectionē induxisti: renuntio tibi Sathana, totius improbitatis opifici & administro.

Doceris mox & alteram renuntiationis partem addere: Et omnibus tuis operib⁹. Opera Sathanæ sunt cuiusvis generis peccata, quibus te renuntiare necesse est: vt cùm aliquis fugit tyrannum, arma quoque illius vitare studet. Omne igitur genus peccati, sub hoc operum diaboli nomine comprehenditur. Istud præterea non ignores, quòd quæcunque dicis, illa præsertim formidabili hora, scripta sunt in libris Dei absconditis: vt si quid deinceps aduersus illa pronuntiata patraueris, tanquàm præuicator iudicaris. Renuntia ergo Sathanæ operibus, omnibus, inquam, actionibus & cogitationibus, quæcunq; rectæ rationi non conueniunt.

Postea dicis: Et omni pompæ illius. Pompa diaboli est, in theatris spectacula, in hyppodromo cursus equorum, & venationes, & reliqua omnis eiuscemodi vanitas: à qua postulans liberari sanctus ille Dei, Auerte, inquit, oculos meos, ne videant vanitatem. Non ergo sis curiosus in frequentia spectaculorum, vbi conspicias mimorum petulantias, omni contumelia & impudicitia refertas, & virorum effœminatorum choreas secteris. Neque verò & illos admireris, qui dummodo ventri suo obsequantur, effertis bestiis seipso exponunt: atque ij plerunque cùm adeò ventrem cibus curare student, ipsi contra ventris ferarum esca fiunt.

Imò

Imò vt veriùs dicam, pro ventre, tanquàm pro suo Deo, vitam suam in certaminibus singularibus profundere non dubitant. Fuge autem & equorum curricula, quod est prorsus insanum, & multorum vitæ perniciosum spectaculum. Hæc enim omnia ad pompam diaboli pertinent. Tum verò & illa, quæ in idolorum solennitatibus suspendi solent, & carnes, & panes, & alia eiusmodi foedissimorum dæmonum inuocatione contaminata, pompæ diaboli adscribuntur. Quemadmodum enim panis & vinum Eucharistiæ, ante sacram inuocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta verò inuocatione, panis quidem fit corpus Christi: vinum autem sanguis Christi: sic & cibus eiusmodi pompæ Sathanæ, suapte quidem natura puri sunt, inuocatione tamen dæmonum impuri efficiuntur.

Dicis præterea: Et omni tuo cultui. Cultus est diaboli illæ, quæ in idolis fiunt supplicationes, & quæcunque in honorem idolorum peraguntur, vt incendere lucernas, ad fontes & fluuios adolere: & quod nonnulli somnijs, & à dæmonibus decepti faciunt, vt corporis etiam affectionum curationem inde sese consequi posse sperent. Neque ad alia eiusmodi deuenias: nam & auguria, diuinationes, omina aut amuleta, aut inscriptiones in folijs, aut aliæ malæ artes, & cætera huiusmodi, cultus diaboli sunt. Caue itaque ista: nam si post renuntiationem diaboli, & Christi militiæ professionem, in eadem rursus incideris, tyrannum senties acerbiorē: qui te olim fortassè quasi familiaris tractabat, & duram seruitutem tuam remittebat: nunc verò vehementer est à te exacerbatus. Itaque Christo, à quo descisti priuaberis, & illum quem irritasti, experieris: Nónne audisti ex vteri historia de Loth & eius filiabus? Nónne ipse quidem seruatus est vnà cum filiabus, cùm ad mortem peruenisset: vxor verò illius in statuam salis mutata est, vt esset perpetuum monimentum improbæ illius voluntatis & reuersionis. Caue idcirco tibi, vt ne retrò conuertaris: Et postquàm manum miseris ad aratrum, ne deinceps ad miseram vitæ huius occupationem & studium reuertaris: sed fuge in montem Christum, excisum lapidem sine manibus, orbem totum replentem. Cùm itaque Sathanæ renuntiaueris, & omne cum illo pactum rescideris: veteres, inquam, pactiones cum inferno: aperitur tibi paradysus Dei, quem ipse ad orientem plantauit: vnde propter mandati violationem, primus parens noster pulsus est in exilium. Et huius rei symbolum est, cum

ab occasu conuerteris ad ortum, quæ lucis est regio. Tum admonebaris vt diceret: **C R E D O** in Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, & in baptisma pœnitentiæ. De quibus in superioribus catechesibus, quantum diuina concessit gratia, latius differuimus.

His itaque confirmatus verbis aduigila: Aduersarius enim noster diabolus, vt modò lectum est, tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: Ac superiori quidem tempore, mors præualens deuorabat: In hoc verò sancto regenerationis lauacro, abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Non est enim ampliùs tibi luctus, qui exuisti veterem hominem: sed potiùs celebras lætitiàm, indutus vestem salutaris Domini nostri **I E S V** Christi. Et hæc quidem in exteriori domo gesta sunt, in sequentibus verò mysticis instructionibus, Deo volente, in sancta sanctorum ingrediemur, atque tunc eorum, quæ illic peraguntur, symbola cognoscemus.

Deo autem Patri sit gloria & potentia, cum Filio, & Spiritu sancto, in secula seculorum,
Amen.

CATE-

CATECHESIS MYSTAGOGICA SECVNDA,
*de baptismo: Et lectio ex Epistola ad Romanos: Ab eo: An ignoratis,
 quòd quicumque baptizati sumus, in Christum IESVM, & in mortem
 eius baptizati sumus? Vsq̃ue ad illud: Non estis sub lege, sed sub gratia.*

Tiles sunt nobis, quæ fiunt quotidie sacræ instru-
 ctiones & doctrinæ, quæ rerum nouarum nouas
 adferunt enuntiationes: & vobis præsertim à vetu-
 state restitutis, nouitatem. Quamobrem facturum
 me operæpretium existimo, si hesternæ Mystago-
 giæ ea, quæ deinceps explicanda sequuntur, apposuerò: vt disce-
 re possitis, quorum illa symbola fuerint, quæ à vobis, in interio-
 ri domo peragebantur.

Statim igitur vt ingressi estis, vestem exuistis: quod quidem
 exuti hominis antiqui cum operibus suis imago fuit. Atque ita
 exuti, eratis nudi: imitantes & in hoc eum, qui in cruce nudatus
 fuerat, Christum: qua ille nuditate principatus, & potestates hu-
 ius seculi spoliavit, & magna confidentia in ligno de illis trium-
 phauit: Quia in membris nostris delitecebant aduersariæ virtu-
 tes, non licet nobis vestem illam veterem ampliùs ferre. Non
 eam dico, quæ sensibus percipitur: sed veterem hominem, erro-
 neis corruptum desiderijs: quem non licet animæ rursus indue-
 re, postquam semel exuerit: Imò dicendum est cum sponsa Chri-
 sti, vt est in canticis canticorum: Exui vestem meam, quomodo
 rursus induam illam? O rem admirandam: nudi fuistis in conspe-
 ctu omnium, & non vos pudebat. Reuerà enim in hoc protopla-
 sti Adam ferebatis exemplum, qui nudus in paradiso fuit, & ta-
 men nullo afficiebatur pudore.

Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad
 in finos vsque peruncti estis, & participes effecti fructiferæ illius
 oleæ IESV Christi. Excisi enim ex oleastro in oleam frugiferam
 inserti estis, & pinguedinis illius verè oleæ, quisq; vestrū particeps
 effectus. Illud ergo exorcizatum oleum, symbolum est, pingue-
 dinis Christi nobiscum communicatæ, & quod omne vestigium
 diabolicæ operationis in nobis deletum sit. Nam vt insufflatio-
 nes sanctorum, & nominis Dei inuocatio, tanquàm vehemen-
 tissima quædam flamma vrit dæmones, & in fugam conuertit: sic
 & exorcizatum hoc oleum, per orationem, Dei quæ inuocatio-
 nem, tantam virtutem consequitur, vt non modò ardentia pec-
 catorum vestigia expurget: verum etiam omnes inuisibiles dæ-
 mones repellat.

Postea

Posteà deducebamini ad sanctum diuini baptismi lauacrum: quemadmodum Christus à cruce ad destinatum sepulchrum ducebatur. Atque tunc vnusquisque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & confessi estis salutarem confessionem, & meri ter in aqua, rursus emeristis: atque ita per hæc symbola triduanam Christi significastis sepulturam. Nam vt Saluator noster tribus diebus, & tribus noctibus fuit in visceribus terræ: sic & vos prima emersione, primam Christi sub terra imitabamini diem, & immersione noctem. Sicut enim qui versatur in nocte, videre non potest, & qui est in die, in lumine est: haud aliter in submersione, tanquàm in nocte nihil videbatis, in emersione contrà tanquàm in die eratis: simul mortui & generati: atque ita illa salutaris aqua, & sepulchrum vobis, & mater effecta est. Et quod Solomon dixerat de alijs, hoc in vos optimè quadrat. Dicebat ille: Tēpus pariendi, & tēpus moriēdi & tēpus generādi: nā id vtrūq; vno eodēq; fit tēpore, simulq; mors, & generatio vestra cōcurrit. O nouum & inopinatum mysterium. Nos quidem non reuerà morimur, nō reuerà sepelimur: nec verè cruci affixi sumus: sed in imagine tantum nostra est imitatio, in veritate autem salutis assecutio. Christus verè crucifixus est, vereq; sepultus, & verè surrexit: & hæc omnia nobis donauit: vt cum imitatione passionibus eius communicauerimus, reuerà salutem lucremur. O excellentem benignitatem: Christus manus ac pedes suos incontaminatos, clauibus perfodi passus est, & per hosce tantos dolores, mihi nihil eiusmodi patiēti salutē cōfert. Nemo itaq; existimet, baptismum tantum remissionis peccatorum: verum etiam adoptionis filiorum sese accipere: Sicut Ioannis baptismus solam peccatorum condonationem præstabat. Nos verò de Christi baptismo certi sumus: quod ita vt est peccatorum ablutio, & donum sancti spiritus conciliat: sic & Christi passionum imaginem gerit. Proptereà enim Paulus paulò ante exclamabat: An ignoratis, dicens, quòd quicumque baptizati sumus in Christum IESVM, in mortem eius baptizati sumus? Consepulti ergo sumus & per baptismum in mortem. Hæc dixerat declarans, quòd baptismus remissionem peccatorum, & adoptionem filiorum conciliat, non autem iam veras Christi passionum imitatur ita, vt ibi passio fiat. Vt igitur discamus, quòd quicumque Christus pro nobis, nostraque salute sustinuit, verè & non apparenter perpassus est, nosque participes earundem passionum efficimur: idcirco accuratè docēs clamat Paulus. Si enim in similitudine mortis ipsius, certè & resurrectionis

ctionis eius erimus participes. Pulchrè autem vocat infitos, quia enim hic vitis vera plantata est, nos quoque communione baptismi complantati sumus morti eius. Adhibe autem magna cum attentione mentem verbis Apostoli: Non dixit enim, complantati sumus morti, sed similitudini mortis. Vera nanq; mors Christi fuerat, anima eius à corpore separata: & verè sepultus, cùm in syndone munda corpus eius elatum est, & omnia denique verè in ipso contigerunt. In nobis autem, mortis quidem, & passionum quædam est similitudo: salutis verò non similitudo, sed veritas. Hæc sufficienter didicistis, & quæso in memoria habetote: vt & ego indignus de vobis dicam, diligo vos, quia semper mei memores estis, & traditiones quas tradidi vobis, retinetis. Potens autem est Deus exuscitans nos, tanquàm ex mortuis viuos, dare etiam nobis, vt in nouitate vitæ ambulemus: Quoniam illi gloria, & potentia nunc & in perpetuum, Amen.

CATECHESIS MYSTAGOGICA TERTIA,

De Chrismate. Et lectio ex prima Ioannis catholica Epistola: ab eo loco: Et vos vnctionem Dei habetis, & scitis omnia: vsque ad eum: Et non confundemur ab ipso in aduentu eius.

Vicunque in Christum baptizati estis, & Christum induistis, conformes facti estis filio Dei. Deus enim qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, conformes fecit corpori gloriæ Christi. Participes ergo Christi effecti, meritò Christi, hoc est, vncti vocamini: & Deus dixit de vobis: Nolite tangere Christos meos. Christi verò estis facti, posteaquàm sancti spiritus imaginem recepistis: & omnia in imagine facta sunt in vobis: quoniam Christi imagines estis. Ac ille quidem cùm in flumine Iordano laisset, corpus, in quo diuinitas habitabat, aquis tradidit, ascenditque ex illis, & spiritus sanctus substantialiter super eum descendit, requiescens super sui similem. Et nobis postquàm similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, datum est Chrisma, ^{Chrisma quid significet.} quod imaginem gerit illius, quo vnctus est Christus. De quo & beatus Esaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus est: Spiritus Domini super me: quapropter vnxit me: euangelizare pauperibus misit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Christus ab hominibus vnctus non est: sed pater saluatorem illum mundi totius constituens, vnxit eum sancto spiritu. Quemadmodum Petrus inquit: IESVM à Nazareth, quem Deus ipse sancto spiritu vnxit: De quo & David Propheta clamat & dicit: Sedes
b tua

tua Deus in seculum seculi, virga directionis, virga regni tui: Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo læticiæ, præ confortibus tuis. Et sicut Christus verè crucifixus, & sepultus est, atque resuscitatus: nos verò per baptismum in similitudine quadam, vnà crucifigi, consepeliri, simulque secum voluit resurgere. Ita fit & in hoc Chrismate. Ille spiritali oleo exultationis vnctus est, hoc est, Spiritu sancto: qui idcirco oleum exultationis vocatur, quia est autor & causa exultationis. Vos verò vncti estis vnguento, facti participes & confortes Christi.

Panis Eucharistia post consecrationem fit corpus Christi.

Cæterum vide ne illud esse putes vnguētum tantum: Quemadmodū enim panis Eucharistiæ, post sancti spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & sanctum hoc vnguentum, non amplius est vnguentum nudum, neque (si quis ita appellare malit) commune, postquam iam consecratum est: sed est Charisma Christi, quod aduentu spiritus sancti per ipsius diuinitatem, energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur: & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima verò, sancto viuificoque spiritu sanctificatur. Ac primum quidem fronti illinitur, vt eum abstergat à vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuò circumferebat: simulque efficiat, vt possitis vultu non velato gloriam Domini intueri. Deinde verò aures vnguntur, vt ad audiendum diuina mysteria aures accipiat: De quibus dicebat Esaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euāgelio: Qui habet aures ad audiendum audiat: Postea nares: Vt diuinum recipientes vnguētum dicatis: Christi gratus odor est Deo, in his qui saluantur. Tum verò & pectus inungitur: Vt induti thoracem iusticiæ, fortiter aduersus insultus diaboli consistatis. Vt enim saluator post Baptismum, & illum sancti Spiritus aduentum egressus in prælium, deuicit aduersarium: sic & vos post sacrum Baptisma & Chrisma mysticum, induti armis sancti Spiritus, aduersus oppositā vobis potestatem consistitis, & præliamini, dicentes: Omnia possum in eo, qui me confortat Christo.

Huius sancti Chriftmatis dono accepto, meritò appellamini Christiani: veram efficientes appellationem, in ipsa regeneratione: ante enim quàm hæc gratia vobis donata esset, non eratis propriè digni eo nomine, sed pergentes eò vsq; progressi estis, vt efficeremini Christiani.

Fuerit autem operæpretium ne ignoretis, in veteri etiam lege, huius

ge, huius Chrismatis symbolum præcessisse. Moyfes enim quando fratrem suum secundum mandatum Dei, summum sacerdotem constituit, postquam lauit aqua, vnxit eundem: Atque ab eo videlicet typico vnguento vocatus est Christus. Ad eundem modum cum summus Pontifex Solomonē promouerat in regē, postquam lauit in Geon, vnxit eundē. Sed hæc quidē in figura cōtingebāt illis, nobis verò nō in figura, sed in veritate. Quādoquidē à Spiritu sancto verē vncti estis, caput est & principiū nostræ salutis Christus: Ille enim est verē primitiæ, nos autē cōspersio: si autē primitiæ sanctæ, proculdubio & in cōspersionē sanctitas trāsibit. Hæc cōspersionē seruate incorruptam: de omnibus enim docere poterit, si in nobis maneat, sicut paulò antè ex Ioanne audistis, cū multa de Chrismate loqueretur, & deffereret. Est enim hoc sanctum, ad protegendū corpus spiritualiter, & ad salutem animæ. De quo & Esaias olim vaticinatus est: Et faciet, inquit, Dominus, omnibus gentibus in hoc monte (montem autem appellat Ecclesiam, de qua etiam alibi dicit: Et erit in extremis diebus conspicuus mons Domini) vinum bibent, lætitiā bibēt, vnguento vngentur. Atque vt eò magis te confirmet ad aduentum, de hoc vnguento tanquā mystico dixit: Trade hæc omnia gentibus: voluntas enim Domini super omnes gentes. Sic igitur per-
 uncti sancto Chrismate, intemeratum
 id, & impollutum in nobis, profici-
 entes in bonis operibus custo-
 dite, & placentes Christo sa-
 lutis nostræ principi, &
 auctori, cui gloria in
 secula seculo-
 rum.

CATECHESIS MYSTAGOGICA QVARTA:

de corpore & sanguine Christi. & lectio ex epistola ad Corinthios: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.

HAEC beati Pauli doctrina, satis potest efficere vos certissimos de diuinis mysterijs, quæ vobis donata sunt, qui facti estis Christi corporis & sanguinis participes. Ille enim modò clamabat: Quòd nocte, qua Dominus noster IESVS Christus tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, dicens: Accipite, manducate, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, agensque gratias dixit: Accipite, bibite, hic est sanguis meus. Cùm igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, hoc est corpus meum: quis deinceps audeat dubitare? Aceodem quoque confirmante & dicente: Hic est sanguis meus, quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Chana Galileæ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculum operatus est, & non multò magis corpus, & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus: Nam sub specie panis datur tibi corpus: & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps corporis & sanguinis, *Χριστοφῶροι γινόμεθα*. Sic Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cùm eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus: atque ita vt beatus Petrus dicit, diuinæ naturæ consortes efficiemur.

Olim Christus cum Iudæis differens dicebat: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Illi verò non audientes ea secundum Spiritum, scandalizati, abierunt retrò: eò quòd existimarent sese ad humanarum carniū esum incitari.

Erant & in veteri testamento panes propositionis: sed illi ad legem veterem pertinentes finem adepti sunt. At in lege noua panis cælestis, poculumque salutis, animam & corpus sanctificant: sicut enim panis corpori, sic & verbum animæ conuenit. Ne ergo consideres tanquàm panem nudum & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba. Quamuis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide certissimo,

tissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem. Explicat hanc vim David his verbis: Paraasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Quod hic dicit tale quiddam est. Ante tuum domine aduentum daemones hominibus mensam pollutam, & diabolica contaminatam facultate parabant: sed posteaquam tu aduenisti, paraasti in conspectu meo mensam, quid aliud significat, nisi mysticam illam & spirituales mensam, quam Deus nobis proposuit, aduersariam illi, quæ nobis antea parabatur à dæmonibus, communionem habebat, hæc cum Deo habet. Impinguasti in oleo caput meum. Impinguauit tuum caput in fronte per signaculum Dei. Et calix tuus inebrians me, quam præclarus est. Vides hinc dici de calice, quem IESVS accipiens, gratias egit & dixit: Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Idcirco & Solomon, cum in Ecclesiaste hanc eandem gratiam in ænigmate significaret: Age, inquit, manduca in læticia panem tuum, videlicet panem spiritalem: & bibe vinum in corde bono: spiritale scilicet, vinum. Et oleum super caput tuum effundatur. Vides quomodo ille etiam mysticum Chrisma in ænigmate denotat? & semper sint alba vestimenta tua: quoniam facta tua Domino placuerunt. Ita sanè exutis vestibus antiquis, & ijs, quæ sunt secundum spiritum alba, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideo dicimus, quasi alba te semper vestimenta habere sit necesse, sed quod his quæ verè alba, splendida & spiritalia sunt, vestiri te oporteat, ut cū Esaia possis dicere: Exultet anima mea in Domino: Induit me veste salutis, & tunicam læticiæ circumdedit mihi.

Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum quod à nobis conspicitur, tametsi sensui gustus vinum esse videatur: non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi. Et quia de hoc dixerat olim David in Psalmo: Panis cor hominis confirmat, ut exhilaret faciem in oleo. Confirma cor tuum, participans de hoc pane, ut spiritali: Et exhilara faciem tuam, quam utinam reuelatam habeas, ut possis in pura conscientia gloriam Domini speculari, transformatus à gloria in gloriam: In Christo IESV Domino nostro, cui honor & gloria, & potentia, in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS MYSTAGOGICA QUINTA:

*Ex epistola Petri Catholica: Itaque abijcientes omnem immunditiam,
& omnem dolum ac detractionem: & quæ sequuntur.*

Satis iam Deo fauente, & de baptismo & de Chrismate, & de sumptione corporis & sanguinis Christi, in superioribus sacris instructionibus audistis: nunc verò ad reliqua transeundum est: atq; hodie spiritali nostræ utilitatis ædificationi coronis imponenda.

Vidistis igitur Diaconum aquam lauandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis qui circum altare Dei stabant, presbyteris. Num ideò prorsus dabat, vt sordes corporis ablueretur? Nequaquam. Nec enim adeò sordibus corporis fœdati in Ecclesiam ingredi solemus. Sed illa manuum ablutio, symbolum est, oportere nos à peccatis omnibus, & iniquitatibus mundari. Cum enim per manus designentur actiones, lauare certè easdem, mūditiem & puritatem operum significat. Nōne audisti Dauid mysteria tractantem ista, & dicentem: Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine. Itaque manus ablucere, est symbolum non obnoxium esse peccatis.

Deinde clamat Diaconus: Complectimini & osculemini vos inuicem atque tunc mutuo nos osculo salutamus. Non hoc ita accipias, quasi osculum illud sit eiusmodi, quale in foro inter communes amicos esse consuevit: neque enim tale est. Hoc igitur osculum animas mutuò conciliat, & omnem malorum obliuionem illis spondet. Signum igitur est hoc osculum reconciliationis animorum, vniuersæque iniuriarum memoriæ deletæ. Propterea & Christus Dei filius dicebat? Cum offers munus tuū ad altare, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ad altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc accedens offer munus tuum. Igitur osculum hoc reconciliatio est, atque idcirco sanctum. De quo & Paulus dicit: Salutate vos inuicem in osculo sancto. Et Petrus inquit, in osculo dilectionis.

Posteà clamat Sacerdos: Sursum corda. Verè enim circa illam maximè tremendam horam sursum ad Deum corda leuare necesse est, & non deorsum ad terram, terrenaque negotia deprimere. In hanc igitur sententiam omnibus præcepit Sacerdos, curas scilicet vitæ huius omnes, & domesticas sollicitudines, illa hora relinquere, & cor in cœlo habere apud Deum generis humani amatorem. Vos deinde respondetis: Habemus ad Dominum, as-
sentien-

sentientes ei profitendo. Nullus autem sic consistat, ut ore quidem dicat, Habemus ad Dominum: mente verò circa vitæ huius curas vagetur. Ac semper quidem Dei meminisse debemus: sed si id propter infirmitatem humanam fieri non possit, illa tamen maximè hora studiosè istud enitendum est.

Dicit deinde Sacerdos: Gratias agamus Domino. Certè gratias agere debemus, quòd nos adeò indignos, ad tantam gratiam vocauit: quòd inimicos sibi reconciliauit, quòd Spiritum adoptionis nobis donauit. Ad hæc vos subiicitis: Dignum & iustum est. Cùm enim nos Deo gratias agimus, dignum profectò & iustū opus facimus. Ille autem non iustum, sed supra iustum agens, tanto nos affecit beneficio, tantaque nobis bona donauit.

Facimus deinde mentionem cœli, & terræ, & maris, solis & lunæ, & syderum, ac vniuersæ creaturæ, tam ratione præditæ, quam irrationalis: tam istius quæ videtur, quam illius, quæ sub aspectum nostrum non cadit: angelorum, archangelorum, virtutum, dominationum, principatuum, potestatum, thronorum, & Cherubim, faciem operientium, quasi diceremus illud Davidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in spiritu sancto cernebat Esaias, circumstantia thronum Dei: ac alijs quidem duabus faciem velantia, atque dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.

Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicam theologiã recitamus, ut in illa cœlesti hymnodia, cum supramundana militia communicemus: atque sic per eiusmodi hymnos nos ipsos sanctificantes, Deum benignissimum oramus, ut super illa proposita, sanctum spiritum emittat, ut panem quidem faciat corpus Christi, vinum verò sanguinẽ Christi. Omnino enim quod attigerit spiritus sanctus, hoc sanctificatur & transmutatur.

Deinde verò postquàm confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum, pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro socijs, pro egrotis & afflictis, & in summa pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes. Cùm hoc sacrificium offerimus, postea facimus mentionẽ etiã eorũ, qui ante nos obdormierunt. Primũ Patriarcharũ, Prophetarũ, Apostolorũ, Martyrũ, ut Deus oratio iubº iilorũ & deprecationibº suscipiat preces nostras. Deinde pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis, deniq; pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio, sancti illius & tremendi

tremendi, quod in altari positum est, sacrificij. Quod exemplo nobis demonstrare volumus. Scio enim multos dicere. Quid iuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamsi in hoc sacrificio mentio illius fiat? An enim si rex aliquis eos à quibus offensus est, in exilium pepulerit, postea verò illorum propinqui, coronam aliquam conficientes, pro his qui sunt in supplicio, exulibus, eidem offerent, nonne condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eundem modum & nos, pro defunctis preces adhibentes, quamvis sint peccatores, non quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis, & illis, eum qui est benignissimus, propitium reddamus.

Postea dicitis illam orationem, quam Saluator suis discipulis tradidit, cum pura conscientia patrem nuncupantes Deum, atque dicentes: Pater noster qui es in cœlis. O maximam Dei benignitatem, his qui defecerant ab illo, & in extrema inciderant mala, tantam præstitit malorum obliuionem, & gratiæ participationem, ut patrem sese appellari voluerit, Pater noster qui es in cœlis. Cœli sunt, qui cœlestis Adam fuerunt imago, in quibus Deus habitat & inambulat. Sanctificetur nomen tuum. Sanctum est naturâ nomen Dei, siue id nos dicamus, siue non dicamus. Quia verò in ijs qui peccant aliquando profanatur, sicut scriptum est: Propter vos nomen meum blasphematur inter gentes, idcirco petimus in nobis sanctificari nomen Dei: non ut ex eo quod non fuisset tale, esse incipiat, sed ut in nobis sanctificatis, & quæ sanctificatione digna sunt facientibus, sanctum fiat. Adueniat regnum tuum. Mundus est animæ, dicere confidenter: Adueniat regnum tuum. Audisti enim Paulum dicentem: Non igitur regnet peccatum in corpore vestro mortali, sed qui se emundauerit, & operatione, & cogitatione, & sermone, dicet Deo: Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Diuini beatiq̃ue Angeli Dei, voluntatem illius semper faciunt, sicut inquit Dauid: Benedicite dominum omnes angeli eius potentes virtute, facientes voluntates eius. Perinde igitur hoc est, quasi precando dicas: Sicut in angelis fit voluntas tua, sic & in terra in me fiat Domine. Panem nostrum ἐπισημοῦ id est, supersubstantialem da nobis hodie. Panis hic communis, nō est ἐπίσημος, id est, supersubstantialis. Panis verò iste sanctus, supersubstantialis dicitur, eo quod substantiam animæ confirmet. Panis hic non in vētrem descendit, & in secessum emittitur, sed per te totum, ad corporis & animæ vtilitatem distribuitur. Hodie autem dicit, pro
quotidiē:

quotidiè: sicut & Paulus: Donec inquit, hodiè cognominabitur. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Multa enim habemus peccata, & offendimus tum sermone, tum cogitatione, plurimaque damnationis opera facimus. Et si dicamus, quia peccatum non habemus, mentimur, ut dicit Ioannes. Cum Deo igitur pacta inimus, quando petimus remitti nobis peccata, sicut & nos proximis debita remittimus. Cogitantes ergo pro quantulis, quanta accipiamus, ne cunctemur, & mutuas inter nos offensiones ignoscere, non tergiuersemur. Exigua, leuia & facilia ad remittendum sunt nostra in proximos peccata: quæ verò fiunt à nobis contra Deum, ea sunt maxima, hac sola indigentia benignitate. Aduerte igitur, ne ob aliqua parua & leuia aduersum te peccata, proximo non condonata, tibi ipsi præcludas apud Deum grauissimorum peccatorum condonationem. Et, Ne nos inducas in tentationem Domine. Nunquid hîc docet nos Dominus orare, ut ne omninò tentemur? Quomodo ergo alibi dictum est: Vir non tentatus, non est probatus. Et iterum: Omne gaudiū existimate fratres mei, cū in varias incideritis tētationes. Sed istud fortè est ingredi in tētationē, cū aliquis tētatione obruitur. Videtur enim esse tētatio, veluti torrēs aliquis trāsitu difficilis. Qui ergo in huiusmodi torrēte nō submergūtur, optimi natatores facti, traijiūt, neq; deinceps vnquam ab illo detrahuntur. Qui verò secūs affecti sunt, quum primū in aliquam tentationem fuerint ingressi, statim submerguntur. Verbi gratia: Iudas in auaritiæ tentationem ingressus, nō eam superauit, verū submersus, & corpus & animam. Petrus ingressus in eam, qua Christum negauit, tentationem, non est submersus, sed strennuè tranans, à tentatione liberatus est. Audi rursus alibi vniuersum sanctorum chorum, quod à tentatione liberati sunt, gratias agentem. Probasti nos DEVS, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem supra dorsum nostrum. Adduxisti homines super caput nostrum. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Vides ipsos liberè de transitu tentationis loquentes, atque profitentes, sese in illa non hæsisse. Eduxisti nos, inquit, in refrigerium. Educi in refrigerium, est liberari à tentatione. Sed libera nos à malo. Si hoc quod dicitur, Ne inducas nos in tentationē, omninò non tentari, significaret, nō ampli⁹ adiecisset, Sed libera nos à malo. Malus autē est aduersari⁹ noster diabolus, à quo liberari petimus. Tū verò expleta oratiōe, dicit Amē: (quod significat fiat) totā hāc q̃ à Deo dicim⁹ orationē.

*ab inimico
Inimicus au-
tem.

c

Sacerdos

Sacerdos autem postea dicit: Sancta sanctis. Sancta scilicet ea quæ in ara proposita sunt, aduentu spiritus sancti sanctificata: sancti & vos cum sitis, sancto spiritu donati, atque ita sancta sanctis conueniunt. Vos deinde respondetis: Vnus sanctus, vnus Dominus IESVS Christus. Verè vnus est ille sanctus, qui est naturâ sanctus: vos autem etsi sancti sitis, non tamen naturâ, sed participatione, exercitio & precatione.

Audistis deinceps diuina quadam melodia psallentem, atque ad sacrorum mysteriorum communionem vos adhortantem: Gustate & videte, quòd Christus est Dominus. Num hoc corporeo palato vt istud dijudicetis, vobis præcipitur? Nequaquã, sed potius fide certa, & omnis dubitationis experti. Gustantes enim non panem, aut vinum vt gustent, iubentur, sed quod sub specie est, (videlicet panis & vinum) corpus & sanguinem Christi. Accedens autem ad communionem, non expansis manuum volis accede, neque cum disiunctis digitis, sed sinistrâ, veluti sedem quandam subiicias dextrâ, quæ tantum Regem susceptura est: & concaua manu suscipe corpus Christi, dicens: Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis, tum sancti corporis contactu communica. Caue autem, ne quid inde excidat tibi: quod enim amittas, hoc tanquàm ex proprio membro amiseris. Nam si quis tibi ramenta aurea daret, nõne magna cum diligentia illa teneres, cauens, ne quid ex illis periret, damnumque sustineres? Et non multò magis & diligentius de hoc, quod auro gemmisque pretiosius est, ne mica aliqua ex illo cadat, prouidebis. Tum verò post cõmunionem corporis Christi, accede & ad calicem sanguinis illius, non extendens manus, sed pronus adorationis in modum, & venerationis, dicens: Amen. Sanctificeris eo sanguine Christi, quæ assumis: & cum adhuc est humiditas in labijs tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecra. Postremò expecta oratione, Deo gratias age, qui te tantis mysterijs dignum reddidit. Retinete has traditiones, & sine vllius offendiculo vosmet seruate: atque à cõmunionem vos non præcida-

tis: neque propter inquinamentum peccati, sacris hisce spiritalibusque mysterijs vos ipsos priuetis. Deus autem pacis perfectè vos sanctificet, vt integrum corpus vestrum, & anima in aduentu Domini nostri IESV Christi conseruetur. Cui gloria, honor & potentia, Patri & Filio, & Spiritui sancto, in secula seculorum, Amen.

MEN-

CYRILLI ARCHI-

EPISCOPI HIEROSOLYMORVM

EPISTOLA, AD CONSTANTIVM

Imperatorem pientissimum.

*De Signo CRVCIS in cælo ex lumine Hierosolymis apparente.*IMPERATORI DEODILECTISSIMO
ET PIENTISSIMO,

CONSTANTIO

AVGVSTO,

Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus
in Domino salutem.

PRIMAS hæc ex Hierosolymis ad te Deodilecte Imperator, mitto literarum primitias, quas & te deceat accipere, & me dare: non verborum adulationibus refertas, sed cœlestium diuina declarantes prodigia: neque sermonum oratorio splendore persuasiones aliquas continentes, sed sanctorum angelorum ostentis, per rerum euentum testâtes veritatem. Ac alij quidem, vnde habent honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas adferentes, caput tuum persæpè coronant: nos autem non rebus hisce terrenis: quæ enim de terra sunt, finem habent terram: sed cœlestium rerum diuinam virtutem, tempore Deodilecti regni tui, Hierosolymis apparentem, pietati tuæ in noticiam studiosè deducimus: Non vt nunc primum ex ignorantia peruenias in Dei cognitionē: (videris enim ipse iam alios posse docere, in quibus piè agis) sed vt ista perspiciens confirmaris, & regni à parentibus accepta hæreditate, amplioribus te diuinitus coronis cœlestibus honoratum non ignorans: Deo, vniuersorum regi, & nunc eas quas decet gratias agas: & deinceps maiorem animum aduersus hostes geras: Reuerà enim imperium tuum amatur à Deo: quandoquidem hoc tempore tuo tanta prodigia monstrare non dubitat. Ac tempore quidem Deodilectissimi & beatæ memoriæ Constantini patris tui, salutare

CRVCIS lignum Hierosolymis repertum est: diuina gratia cōcedente ei, qui rectè quærebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inuentionem: Tempore verò tuo domine omnium pientissime Imperator, qui tua erga Deum pietate maiori, parentes tuos superasti, non iam amplius de terra, sed de cœlis sunt prodigia: quoniam domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, vnigeniti filij Dei, mortis deuictæ tropheum, beata inquam CRVX, splendoribus luminis choruscās Hierosolymis apparuit.

Sanctis enim hisce diebus sanctæ pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima CRVX, ex lumine constituta in cœlo, super sanctissimum montem Golgotham, & vsque ad sanctū montem olyuarum extensa, apparuit: non vni aut alteri tātum visa: sed vniuersæ ciuitatis multitudini manifestissimè ostensa: neq; vt aliquis fortè putauerit celeriter secūdū phantasiā percurrens: sed compluribus horis supra terram apertè conspecta, choruscis splendoribus radios superans solares: nam si ab illis superaretur, certè obfuscaretur, & lateret. Adeò excellentiores quàm sol emittebat fulgores, vt illicò vniuersa ciuitatis multitudo, ad sanctam ecclesiam concurreret, metu illius diuini prodigij, non sine lætitia concitata, iuuenum simul & senum, virorum & mulierum, & omnis ætatis, ad ipsas vsque in thalamis per domos recumbentes puellas, vicinorum hospitum Christianorum, & aliunde aduenientium ethnicorum, ingens erat spectaculum, qui tum concordi, & vno ore omnes, Iesum Christum dominum nostrum, filium Dei vnigenitum, eiusmodi mirabilium effectorem laudabant: re ipsa & experientia discantes, quod Christianorum pientissimum dogma, non est in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, non ab hominibus tantum annuntiatum, sed de cœlis diuinitus testificatum. Cum igitur nos incolæ Hierosolymitani, paradoxum hoc prodigium hisce oculis percepissemus, Deo quidem omnium regi, & filio Dei vnigenito, ita vt æquum est, gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deodilecta potentia, in his locis sanctis effudimus: Operæpretium autem putauī, cœlestes hæc & diuinas ostensiones silentio non præterire: quin potiùs bonum nuncium tibi, diuinamque ex his benignitatem, per has literas studi adferre: vt in bono fundamento, antea partæ fidei, ex his quæ subito diuinitusque demonstrata sunt, ampliorem extruens notitiam, firmiorem in dominum nostrum Iesum Christum spem assumes: atque confidens, & omni fortitudine repletus tãquàm is, qui desuper Deum habet socium, Crucis tropheum efferas honorifi-

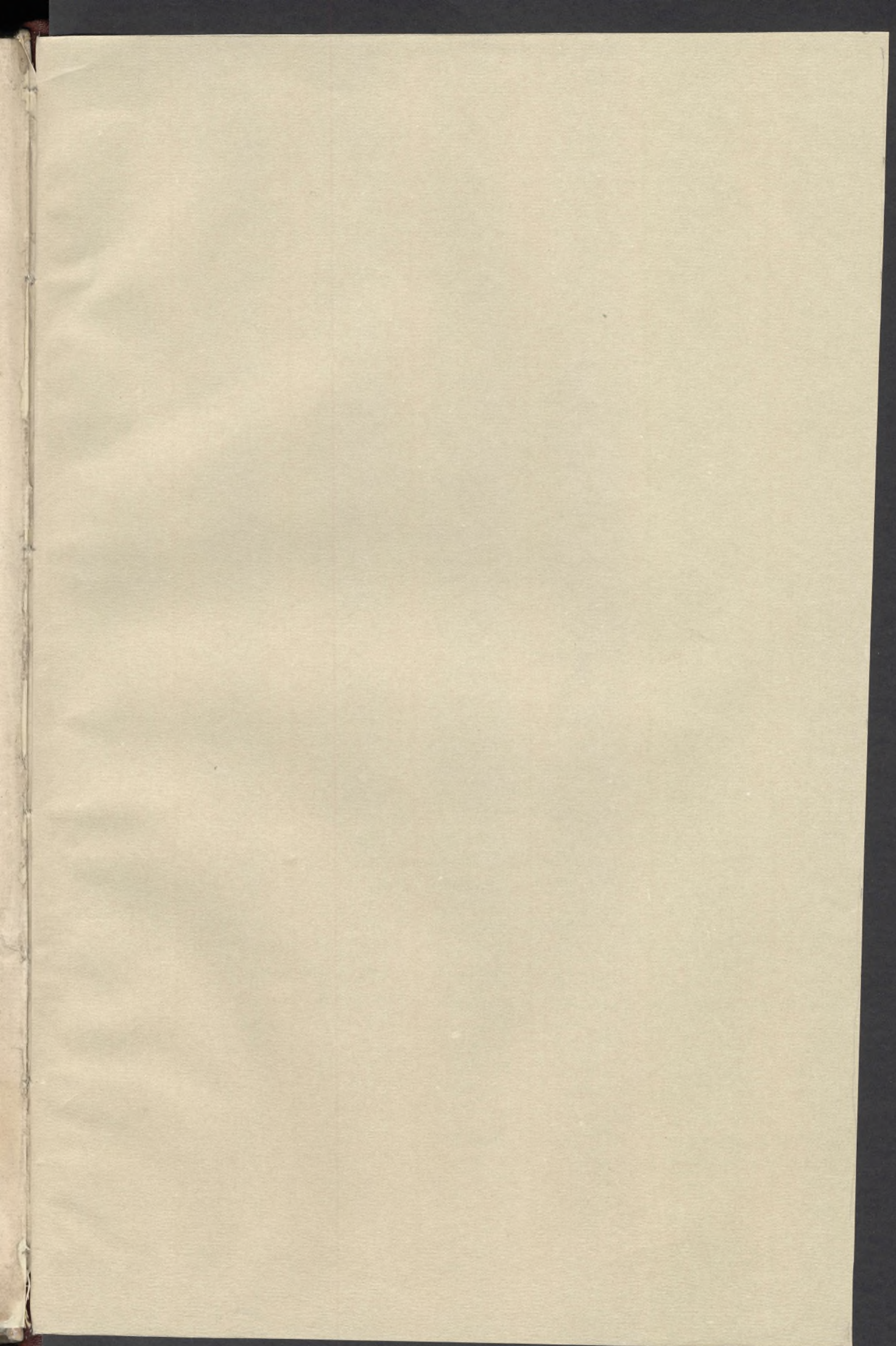
norificentissimè, gloriatiōē gloriatiōum, signum producens, quod in cœlo ostensum est: cuius effigiem cū ostēderet hominibus, etiam cœlum multū gloriabatur, & lætabatur.

Atque hoc quidem prodigium Imperator Deodilectissime, Prophetarum testimonijs, ac verbis Christi, quę sunt in Euangelijs, prædictum: & nunc iam peractum est, & deinceps amplius perficietur. Nam in Euangelio secūdum Matthæum, cū Saluator rerum futurarum cognitionem, beatis Apostolis suis traderet, & per illos alijs qui cum eo versabātur, apertissimè prædixit: Et tunc, inquit, apparebit signum filij hominis in cœlo: Quem sacrum Euangeliorum librum de more in manum accipiens, quę de isto signo ibi sunt prædictiones & testimonia scripta reperies: quibus Euāgelij vt maius adhibeas studium, te domine admoneo: propter earum quę reliqua istic descripta sunt seriem rerum à Salvatore prædictarum, & magna indigentium obseruatione non sine pietate, ne aliquod ab aduersaria virtute detrimentum patiamur.

Has tibi Imperator Deodilectissime, sermonum meorum offero primitias: has ab Hierosolymis primas annuntio voces, tibi maximè germano, & omnis pietatis studioso, Christi vnigeniti filij Dei, & Saluatoris nostri, vnā nobiscum adoratori: qui secundum diuinas scripturas Hierosolymis mundi operatus est salutem, qui mortem quidem hīc perpeffus est, proprioq; ac pretioso sanguine suo, hominum peccata deleuit: vitam verò & incorruptibilitatem spiritalem, cœlestemq; gratiam credentibus omnibus præbuit. Cuius potentia & gratia te custoditum &, lætantem, splendidioribusq; ac maioribus in officijs pietatis versantē, atq; filium proprium regijs insignientem ornamentis: ipse Rēx omnium Deus, totius beneficentię exhibitor, multis annorum periodis pacificis, ad honorem & gloriā Christianis, mundoq; vniuerso seruet perpetuo: potentio remq; te efficiat, & omni ornatum virtute, vt pro more sanctarum ecclesiarum, Imperijque Romani, humanitatem demonstres, & amplioribus pietatis coronis, in multos annorum circulos quietos resplendeas:

Deus vniuersorum id nobis concedat, Auguste Imperator Deodilectissime, laudantibus semper sanctam & ὁμοούσιον, id est consubstantialē trinitatem, verum Deum nostrum, quem decet omnis gloria in secula seculorum, Amen.

E * 097642

